

Romanesko-poetska gromada
Vladimira Kirde Bolhorvesa

PROPLAMSAJI NA RAZMEDI
drugi poetski tom,
ujedno i deseti tom
beletrističkog spleta

Slika-kolaž na naslovnoj korici
Marija Jakim

Dizajn naslovne korice
Silard Baldo

Prvo izdanje

Vladimir Kirda Bolhorves

heuteranističko-beletristički venac

**SNEVAJUĆI ZVEZDU
HEUTERANIJE**

deseti beletristički tom

PROPLAMSAJI NA RAZMEĐI

poezija

Novi Sad, 2013.

PROPLAMSAJI NA RAZMEĐI

PESMA JE NEUNIŠTIVA

Kultura, više nego ikad ranije,
pruža ljudima mogućnost, naročito
preko svojih najvolšebnijih kćeri,
nauke, tehnologije i umetnosti,
da vlastitu svakodnevicu učine
što ugodnijom, sadržajnijom,
u svakom pogledu bogatijom.

Darovi koje stvara nauka,
a svakodnevici prisposobljava
tehnologija, velikoj većini ljudi
privlačniji su od darova umetnosti.
U samoj pak umetnosti poeziju su
pretekle atrakcije van okrilja
čovekove produhovljenosti.

Vi, privrženici pesama,
nemojte zbog toga brinuti.
U večnom kretanju i menjanju
svega što postoji, poezija će,
kad se ljudi budu zasitili igračaka
koje im ovo vreme nudi, pa i
nameće, opet imati proleće.

I

ČEŽNJA ZA NEPOVRATNIM

Kad sam, između Božića i Nove godine, sa Alekom i Borisom o konceptu ovog toma razgovarao, nije mi bilo sasvim jasno kako će on izgledati. Ni sada, početkom 2000. godine, kad su prve pesme napisane, Druga knjiga razdelnica ne otkriva mi svaku svoju stranicu. Znam samo da će biti napisana tokom poslednjih dvanaest meseci dvadesetog veka. Dakle, s ulazne strane razmeđe dvaju milenijuma. Imam uopštenu predstavu o njenoj strukturi.

Alek Vislavski i Boris Hardi, moji književni junaci, prijatelji i saradnici, pomagali su mi prilikom stvaranja pojedinih pesama Prve knjige razdelnice, toma "Opijanje vetrom i vatrom". Pomagali su mi na taj način što su iz svojih dnevničkih i inih zapisa izdvajali celine pogodne za obradu u poetskom odeljku moje književne radionice. Dostavljali su mi te celine, a ja sam ih stihovao, i tako, gotovanski, pesme stvarao.

Ovog puta sam, poželevši da budem još veći gotovan, energičnije iskazivao prohtev koji su dvojica mojih saradnika povremeno slušali već tokom 1991. godine: da odgovarajuće celine iz svojih dnevničkih i inih zapisa sami stihuju.

"U tom stvaralačkom poslu ne morate se držati baš svih mojih predloga, sugestija, instrukcija, ali vas molim da stalno imate na umu da je visokovredna samo ona pozicija čija je izražajna moć veća od izražajne moći proze",

rekoh. “Nikola Milošević, beogradski teoretičar književnosti, kaže da *stihovi imaju daleko veću emotivno-intelektualnu izražajnu moć od svog proznog ekvivalenta*. Prema tome, drugari, sami sebi recitujte strofe koje budete napisali. Ako one budu zvučale drugačije nego slične prozne celine – ako budu dojmljivije, uzbudljivije, uzvišenije, ritmičnije, melodičnije – to će značiti da ste na dobrom putu. Izazov nije mali, ali...”

Urisu hvala, prihvatili su ga. Stoga čitaoca obaveštavam da ovaj tom samo nominalno ima jednog, a faktički ima trojicu autora.

Možda ćete reći: Kakvi su to pesnici, koji naume da u toku jedne godine napišu zbirku pesama, pa uključe kompjutere i slažu stihove u strofe. Poetsko stvaralaštvo nije pekarski, pisarski ili tehničarski posao. Da bi se jedna pesma rodila, ona bar neko vreme treba u pesniku da sazreva. Tek kad sazri, kad pesnika obasjaju trenuci nadahnuća, stihovi se slažu u strofe, strofe u pesmu. A ova trojica, izgleda, samo sednu za sto...

U pravu ste kad mislite da svaka pesma treba u pesniku bar neko vreme da sazreva; niste u pravu kad mislite da ja pesme pišem kampanjski, da će ih ove godine tako pisati i dvojica mojih saradnika.

Malopre sam rekao da su oni već tokom 1991. bili “obaveštavani” da će pre ili kasnije morati da postanu pesnici. Tokom poslednje decenije minulog veka imali su to, uveren sam, na umu.

Što se mene tiče, podsećam vas da sam u poetsko stvaralaštvo ušao tridesetak godina pre nominalnog vremena pisanja Prve knjige razdelnice. Jest, na početku trećeg poglavlja te knjige kezi se moje priznanje da sam tokom stihotvoračke devedeset prve godine imaginaciju nemilice mamuzao – i svakojake pesme napisao. No to beše tipično pesničko preterivanje. Možda sam svakojake pesme napisao, ali prilažem i napomenu da se svaki moj tom, prozni ili poetski, dugo formira u meni, kroz bezbroj celina koje povremeno zapisujem (potom prerađujem), pre nego što odlučim da tu građu završno oblikujem.

MAGIČNOST JADRANA I

“Okean je mnogo, mnogo veći
od najveće keresturske bare”,
govorio je deda Aron, zagledan
u svoja mladalačka vandrovanja.

“Kapetan broda, ili bar mornar!
To ću biti, ako ne budem uspeo
da postanem pilot, ili bar padobranac”,
objavih salašarima za Visokim mostom.

Pamtim prvi pogled na Jadran.
Iz voza u brdima iznad Splita.
Pučina se u beskraj stapala s nebom.
Beše sivkasta, srebrna i svetloplava.

Zeleni ekskurzisti sa oranica
davno isušenog Panonskog mora
živo more posmatrali su netremice.
Jedni začuđeni, drugi čak zbunjeni.

Ništa mi tada nije kazivala
vlastita opčinjenost pučinom.
Danas znam da ona beše zametak
neprolazne opčinjenosti svetom.

MAGIČNOST JADRANA II

Otvaranje očiju, širenje vidikâ,
upoznavanje ličnog, ograničenog,
pretežno čudesnog sveta,
najdragocenija su obeležja
i ruralnog i urbanog detinjstva.

Već je sedmogodišnjaku svaki kvart
(veoma velikog, činilo mu se) rodnog sela,
pa i svaki kraj keresturskog hatara
bio različit od ostalih kvartova, krajeva.
Devetogodišnjak je počeo da shvata
da se seoski kvartovi međusobno razlikuju
zbog širine, krivudavosti, prašnjavosti šorova,
zbog odnosa trščara i novih, ciglenih kućerina,
zbog dužine i patine baštenskih zidova...
Jedanaestogodišnjaku se u glavici
završavalo formiranje slikovite predstave
o osobenostima rejonâ Kerestura i hatara.
Trinaestogodišnjaku su sasvim jasno
njive, lenije, salaši, pašnjaci, trščaci Bele
činili svet dosta drugačiji od svetova
Selišta, Osmaka, Kosceljiska...

Petnaestogodišnjak je već znao
da izvan tog šarolikog, prostranog,
ali, mereno spoljašnjim aršinom,
ipak malog sveta, postoji drugi,
neuporedivo veći, šarolikiji,
svakojakim čudima bogatiji.
A u tom svetu najveća čuda
behu metropole, planine
i morske pućine!

U maju pedeset sedme,
pred kraj školske godine,
dvojica razrednih starešina
organizovala su, za četrdesetak
učenika, svršenih osnovaca,
ekskurziju na čarobno,
nebrojeno puta sanjano,
daleko, iza trideset planina
i trideset dolina sakriveno
Jadransko more.

Kako smo uzbuđeni bili
kad smo, gurkajući se, čavrljajući,
na železničkoj štaciji u Kuli,
rezervisan vagon popunili,
kad smo u nosićima opor,
sumporni miris dima
parne lokomotive osetili!

Uzbuđenje je preraslo u ushićenje
kad smo, sredinom sutrašnjeg,
sunčanog dana,
sa brda iznad Dubrovnika
ugledali plavu, u daljini blistavu,
na horizontu izmaglicom prekrivenu
pučinu Jadrana.

Stari grad, *biser Mediterana*,
dojmio nas se ne toliko zbog svojih
kulturno-istorijskih vrednosti
(o kojima smo, uostalom, malo znali),
koliko zbog ambijenata; ranije smo ih
samo na fotografijama gledali.
Kamen, klesan, i neobrađen. Nigde blata.
U vazduhu miris mora, oleandera, smole bora.
Konture palmi, čempresa, smokava.
Ulice uzane, pjacete šetačima načičkane.

Sutradan, na ostrvcu Lokrumu,
zurili smo, sa hridina u uvalama
razuđene obale, u prozirnu vodu.
Ta prozirnost nas je fascinirala.
Na dnu se video svaki kamen, oblutak,
svaki morski jež, kao da je iznad njih vazduh,
a ne sloj mora debeo nekoliko metara.
Za klince koji su se leti brčkali u mutnoj,
mlakoj, sivozelenoj “mokraći” seoskih bara,
kojima je nešto čistija voda
velikog im Malog bačkog kanala
bila oličenje bistrine i finog biljnog mirisa,
ova prozirnost i gorka slanost bila je
jedno od najvećih čudesa.
Veće, činilo im se, čak i od
beskrajnih, zagonetnih nebesa.

Posle podne smo obišli čuvene
srednjovekovne gradske zidine,
posetili par muzeja, a onda
još jednom šetali ulicama i trgovima.
I stekli utisak (koji će kasnije, kad budemo
sazreli, da varira) kako je život na obali mora
lakši, atraktivniji, u neku ruku egzotičniji
nego na kopnu. Uostalom, kontinentalci
mnogo češće odlaze na primorje
nego primorci na kopno.

U sunčano predvečerje smo se,
očiju punih mediteranskih ambijenata,
noseva punih mirisa pržene ribe,
cvetova oleandera i borove smole,
ušiju punih dozivanja, smeha
i batova cipela po uglačanom kamenu,
ukrcali na brod koji će putnike
sa juga Jadrana poneti prema
Splitu, Šibeniku, Zadru...

Na brodu je postojao salon
za nekoliko desetina putnika,
ali ga je tuce momčića zaobišlo.
Razmestili smo se,
u želji da more što bolje
vidimo, mirišemo, čujemo,
na pramčanoj palubi.

Zagledavali smo se čas u daljinu,
u pučinu, čas nadole, u živu modrinu,
koju je parala moćna prova,
raširenih nozdrva udisali smo
slan povetarac, načuljenih ušiju
osluškivali bruj grdosije
i kliktaje galebova.

U jednom trenutku primetih
da je nekoliko mojih drugara okružilo
vitkog, oniskog, crnomanjastog mornara.
(I sad ga gledam: ima stas i lice toreadora.)
Pridruživ im se kad je mornar govorio
da je Dubrovčanin, a putuje u Rijeku,
gde služi kadrovski vojni rok.
Kazivao je zanimljivosti iz svoje ranije,
studentske, i tekuće, mornaričke mladosti.
Seoski, provincijski, nezreli džukci
svaku njegovu reč pomno su slušali,
njegovu lafovsku facu pogledima su gutali.
Vrhunac seanse beše kad je mornar
iz džepa izvadio nevelik špil "karata",
zapravo, fotosa nagih devojaka.
Ove dame, reče, ordiniraju
od Rio de Žaneira do Njujorka.

Kad je pao mrak, neki moji drugari
sklupčali su se, na prnjama,
među ogromnim koturovima
brodske užadi. Ja sam,
na vetrovitoj svežini, zaklon našao
uz visoku limenu ogradu
samog čela pramca.

U neko doba noći probudilo me je
šašoljenje donjeg ruba haljine po licu.
Kad sam ukapirao gde sam: da na brodu,
na čelu pramca, u polusedećem stavu knjavam,
duže vreme imao sam priliku muško-ženski,
prijateljsko-flertaški dijalog da slušam.
Tip beše visok civil, ženska snažna, nogata.
Već su se, stojeći, strasno grlili i ljubili.
“Vreći” podno svojih nogu ni najmanju
pažnju nisu pridavali. A da su tek
u moju uzdrhtalu dušu zavirili!

Gde li je sad toreador-mornar?
Gde su slučajni saputnici, koji one noći
na pramcu postadoše ljubavni par?
Ne znam koju igru oni sad igraju.
Znam, avaj, da nage dame
u lukama od Rija do Njujorka
mene više ne čekaju.

MAGIČNOST JADRANA III

*Sačuvaj negde u dnu srca
jedan plam. Da zadnja ljubav,
kad te greje, snagu da.
Da lakše tad preboliš sve,
da ne budeš tužna,
kao što sam sada ja.*

Možda je dugme radio-aparata
bilo "odvrnuto" više no što treba,
možda bi se Jasenka u sumrak moje sobe
ušunjala i da nije čula melodiju
najsentimentalnije, najmelanholičnije,
najsuptilnije, najuzbudljivije evergrin
srcolomke; tek, kad se plam ugasio,
kad sam se na stolici okrenuo,
ugledao sam svoju ženicu.

"Je l' te ljubavna tema iz 'Kuma'
podsetila na bledoliku Femku Striberovu,
na španjoliku Josku Hromiševu,
ili na neku treću tvoju neostvarenu,
možda i ostvarenu ljubav?"

Ustadoh, zagrlih životnu saputnicu,
usnama joj dodirnuh čelo, potom i usne,
pa tiho, glasom u kome je mogla da oseti
spokojnost, zaljubljenost muža papučića,
blago uzbuđenje, trajnu sreću, rekoh:

"Tri-četiri moje mladalačke, prolazne idile
beznačajne su u poređenju sa dubinom
i čvrstinom naše bračne, neprolazne,
već, hvala staroj sohi, veoma duge veze.
Sicilijanska balada podsetila me je
na početak naše idile na dalmatinskom,
danas nedostupnom nam ostrvu."

“A kako bi tek ta idila
bila lepa da smo i nas dvoje
jedno drugom nedostupni.
Da sam ja, recimo, ostala u braku
sa Đorđem Gvozdićem, da si se ti
oženio Femkom ili Joskom.
Tvoj brat od ujaka raskinuo je
dvadesetak labavijih i čvršćih
emocionalnih veza, samo zato što je,
veli, strepeo da će ljubavna idila
presvisnuti u bračnoj monotoniji.
Zar ti, brate vetropira Aleka,
nikad nisi pomislio da bi naša
jadranska idila mogla umreti
u bračnoj svakodnevicu?”

“Mamice, zrela moja lepotice,
govoriš kao da me ne poznaješ,
kao da nisi odavno svedok
moje svakodnevne sreće.
Dalmatinski Jadran mi nije dostupan,
ali sam, hvala starom đermu, sačuvao
'bisernu školjku', koju sam na obali
nezaboravnog Brača jednom našao.
Alek mi je beskrajno drag, možda bi mi
bio bliži od rođenog brata, da ga imam,
mnoge poglede na život s ujčevićem delim,
ali u pogledu na ljubav ga ne podržavam.
Brak je bolji od samaštva, to dobro znam.
E, ako je bolji, daj, milena, da večeramo.
Posle toga možemo u tv plevi da uživamo,
ili kućni erotski film sa kasete da gledamo.
Uz njega ćemo i sami ljubav da vodimo.”

RADIO MARŠRUTA

**ALEXANDRIA, KARACHI,
DARBHANGA, HYDERABAD,
BERHAMPUR, JERUSALEM,
LAHORE, RAVALPINDI...**

Pre više od pedeset godina
deda Aronovi unuci zurili su,
na salašu za Visokim mostom,
opčinjeni, u skalu "telefunkena".

Kroz šumove u etru oslušivali su,
z gledavajući se razrogačenih očiju,
nerazumljive reči i čudesne ritmove
iz prašuma Afrike, sa goleti Azije.

**DACCA, BARODA,
RANGOON, PRETORIA,
DELHI, ALGER, ISTANBUL,
COLOMBO, DJEDDAH..**

Pre tridesetak godina rešio sam
da do kraja svog života posetim
sve egzotične, misteriozne gradove
sa skale govorno-muzičke kutije.

Dosad sam, dražajši dedice, izvršio
skoro polovinu zadatka. Na Orijentu
čak ostavih autorske tragove: pitoreskne vile.
(Na zidove odaja okačih svoje likovne radove.)

Čaršije, prašnjavi sokaci,
sukovi, prenatrpani bazari.
Mirisi i povici, magarci i bicikli.
Prošlost i sadašnjost, prolaznost.

**CAIRO, DURBAN,
CALCUTA, BOMBAY,
TEL-AVIV, PESHAWAR,
TOKYO, MADRAS...**

Posetiću, najdraži moj učitelju,
sve gradove sa skale "telefunkena".
Ali, dabome, neću uspeti da vratim
najlepša, deda Aronova vremena.

BEZRAZLOŽNO, SA TOLIKO RAZLOGA

*Tiho, tiše, polako
dođi pod prozor moj.
U travi cvrčci spavaju,
ne budi ih, mili moj!*

*Tiho, tiše, polako!
Tu nedaleko je gaj...
Žudnja mi obraz pali;
poljubac, mili, daj!*

“Opet plačeš?”, iznenadila me
ljubljeni Eneke, ušunjavši se,
kamufilirana slapovima melodije,
kroz suton u moju sobu.
“Kad god slušaš tu pevanku,
navru ti suze na oči. Znam da si
osećajan (premda umeš biti i brutalan),
ali mi nije jasno da li te svaki put
gane predivna muzika kompozitora,
ili žudnja autorke stihova.”

Osmehnuh se, životnu drugaricu
obgrlih i u levi obraz poljubih.
“Draga, ako želiš priznanje
da sam tom poetesom opčinjen,
reći ću ti da sam u nju zaljubljen
onako kako čovek može biti zaljubljen
u ženu koja je mrtva već skoro tri decenije.
Preosetljiva, depresijama sklona,
na kraju i duševno obolela,
u omći je spas potražila.”

“Strofe pesmice ‘Noćni sati’ jesu
jednostavne, čak banalne”, nastavih.
“Ali ih ja, mila (naročito poslednja dva stiha),
ipak smatram jednim od najljepših,
najromantičnijih, najstrasnijih šapata
u rusinskoj i jugoslovenskoj poeziji,
u ljubavi svih vremena i prostora.
Taj šapat mlade žene beše i vapaj,
koji nisu mogli da ugase ni lekari,
ni dvoje dece, ni pažnja muža.”

“Nežan, strastan, divan šapat-vapaj-krik
u neopisivo lepo, milozvučno ruho odenuo je
moj keresturski prijatelj sa istog šora,
koga je takođe iz života prevremeno odnela
prejaka senzibilnost i mentalna bolja”, dometnuh.
“Mi, koji povremeno uživamo u božanskim,
ali i kobnim darovima ovo dvoje nesrećnika,
žalimo što nisu živeli duže, bar tuce godina.
Ah, koliko bismo još imali iskrenih stihova,
odevenih u ruho čaropojnih melodija!”

“Uživaj u šapatima-vapajima-krikovima,
u izlivima strasne duše poetese”, reče Enike.
“Briši suze površnog, da ne kažem bezrazložnog
ganuća zbog božanskog talenta seoskog,
mentalno bolesnog kompozitora.
Ali nemoj da mi, preterano senzibilan,
ponekad i labilan, neretko iščašen, kakav jesi,
kreneš njihovim putem, i završiš
kako su njih dvoje završili.
Poljubac mi daj, mili!”

NEZABORAVNO, NENAKNADNO, NEPREBOLNO, NEPONOVLJIVO

Niko, pretpostavljam, osim mene,
ne zna da je jedan prijatelj iz našeg kruga,
dobročudan, introvertan Dušan Mutić,
nakon iščitavanja vremenih ljubavnih pisama
i razgledavanja požutelih fotografija
iz tajnog pregratka u svom ormaru,
pao u prikrivenu apatiju, u depresiju,
o da, nije, jadnik, do dana današnjeg
uspeo da nađe sebe pređašnjeg.

Marijana beše jedna od najelegantnijih,
najprivlačnijih devojaka na prvoj igraci.
More, na svim žurkama, igrankama,
šaputao mu je glas pokajnika, očajnika.
Tamne oči, bajne grudi, mirisna bluza.
Taj smeh, taj stas, hod manekenke...
Zašto si sebi grešku dopustio?
Zašto si bio samouveren, sujetan,
i tako je nepovratno izgubio!

Kako je dražesno, nežno,
iskrenom ljubavlju prožeto
pismo plavokose Katarine.
Jest, mrzela je svaki rad, ali joj usnice
behu slatke i rumene, kao maline.
Zar se može smatrati faličnom lepotica
koja više voli da spava nego da pere i kuva?
A ja sam, magarac, smatrao da žena mora
kuću stalno da redi, i kao pas da je čuva.

Snažne ali glatke noge imala je
frizerka Suzana. Moćno dupe!
Eh, kako se vrtelo na kolcu,
u sedećoj pozi, na ivici kreveta
ili na stolici! Činilo ti se da će Suzi,
obežnanjena u grčevima orgazma,
rasturiti i sebe i tebe.
Glupost si učinio kad si pobjegao.
Zbog sumnjičavosti, ljubomore.
Sad bulji u fotos, majmune!

Prijatelja, koji ne uspeva
razložno da mi objasni zašto
tajni pregradak u svom ormaru
tridesetak godina nije otvarao,
sad muči dodatna dilema. Gori od želje
da ponovo iščitava pisma, razgledava fotose,
a plaši se novog talasa patnje.
Prihvata moje objašnjenje
da vlastita mladost, po prirodi stvari,
u zrelo doba, u starosti, postaje
neugasivo bolno žarište u svakoj duši.
No taj melem njegovu dušu ne leči.

Šta li sad radi malko pretila,
ali preplanula, bogata Margareta,
s kojom je dvanaest nezaboravnih dana
proveo na Korčuli? Danju ga učila nemački,
noću francuski. Jezik telâ beše im najlepší.
Njih dvoje će, šapnula mu je nekoliko puta,
ako tu ljubav na prvi pogled budu krunisali
brakom i dečicom, u njenom Lucernu imati
i dvospratnu vilu, i "mercedes", za svaki dan,
i "porše", za izletničke provode vikendom.

Bio je tada snažan, zgodan,
uveren, možda podsvesno,
da će osvojiti još zamamniju, gizdaviju,
bogatiju raspuštenicu sa trulog Zapada.
Jer, fotografije dokazuju, bio je zaista markantan.
Ali šta to vredi, ponovio je, preda mnom, pre neki dan,
kad nije bio dovoljno iskusan, inteligentan.
“O, majmune!”, prekorio se, primetno ljut.
“Mogao si živeti kao baron, a ne ovako loše!
Koji auto nadmašuje ‘mercedes’ i ‘porše’?”

Milunka iz Pomoravlja,
gastarbajterka u Marseju,
nije imala bogatstvo Margarete,
ali je imala divnu narav,
vrelu krv, strasne jecaje u ekstazi,
i želju da pod suncem tuđeg neba
živi sa čovekom iz svog naroda.
Milunka, da li ga se sećaš?
Ti si životnu želju ostvarila.
Ali, devo, sa drugim čovekom!
Jesi li strasne noći prebolela?
Možda si ih i zaboravila!

Kad bi bar najveće ljubavi
(ili, hajde da ne budemo patetični,
žene s kojima je doživeo nezaboravne trenutke,
koje mu povremeno preplave uspomene)
živele tu negde, u istom gradu,
kad bi pokatkad mogao svaku da vidi,
da s njom prisno, drugarski popriča.
Ali sve su, nano, negde daleko!
Odavno ni o jednoj ne zna gotovo ništa.
Možda je zato patnja tako velika.

“Jesi li se ikad zapitao,
prikane moj sentimentalni,
šta bi bilo da je i tvoja supruga
(koju, doduše, ne svrstavaš među najveće
svoje mladalačke ljubavi, ali oboje govorite
da si na nju kao momak bio veoma napaljen)
danas jedna od glavnih akterki tvojih čežnji?”,
upitah prijatelja. “Kako bi se osećao
da ta tvoja mladalačka vrela uzvijojla,
sada živi negde daleko, u belome svetu,
da odavno pripada drugom muškarcu,
s njim da ima decu, unuke, porodicu?”

“To bi bio užas!”, reče (ne)srećnik.
“Tako nešto ne mogu ni da zamislim.
Teško podnosim čak i drugarske
njene odnose s kolegama iz preduzeća,
a ako bi je neki od tih šmokljana zagrlio,
to bi bio kraj i njegovog i mog života...
Znam, sujeta, sebičnost, posesivnost.
Ja patim zbog žena koje behu
cvetovi moje prohujale mladosti,
ali bih poludeo da nije kraj mene,
da nije samo moja ona s kojom imam
decu, unuke – cvetove zrelosti.”

DEVOJAČKI INTERNAT I

U mladosti sam zbog cura
mnogo patio. Da li više
zbog onih kojima sam pripadao,
ili zbog onih koje nisam imao?

Ne znam. Prilično davno je to bilo.
I sada, u zrelo doba, ponekad volim,
ali (jao!) više nisam u stanju da patim.
Stoga odlazim u srednjoškolske dane.

Lea se, nakon prepirke sa Tešom,
osvetnički prepustila "prolazniku".
Tih noći sam, ispred internata,
zviždukao rumbu "Siboney".

Već treće večeri na prozorima
blizu njenog behu grozdovi učenica.
"Hej, daso, grom ti je ova fućka!
Mogao bi da nam je i otpevaš!"

"Alek, postajem ljubomorna",
reče Lea pete ili šeste večeri.
"Neke moje drugarice iščekuju te
s većom ustreptalošću nego ja."

"Ovo nam je poslednji sastanak",
tiho će devojčica devete večeri.
"Latinska Amerika je tako daleko,
a Tešo mi opet nudi med i mleko."

DEVOJAČKI INTERNAT II

Četiri meseca pripremao sam se
za pisanje ove pesme. Četiri meseca,
velim (isključivši prethodne dvadeset četiri
godine svog življenja u Novom Sadu),
jer tokom minule jeseni, i tekuće zime,
povremeno sam – kad bih se našao
u središtu grada, naročito predveče
i uveče – odlazio u Nikolajevsku ulicu.
U lov na nove impresije, refleksije,
inspiracije, govorio sam sebi.

Pomenuta ulica (koju neki nazivaju
uličicom, jer je relativno uska i kratka)
leškari van glavnih saobraćajnih tokova,
pa se može, iako pripada centralnoj zoni grada,
smatrati zabačenom, prilično tihom, spokojnom.
Jednu njenu stranu odavno čine tri građanske
(šeret Alek bi rekao: starogradske) kućerine,
različitih gabarita i fasadnih fizionomija,
drugu stranu čini, takođe od davnih vremena,
jedno jedino zdanje: Devojački internat.

Dugačka zgradurina sa visokim parterom,
sa fasadom našminkanom žutim klinkerom,
sa secesijskim balkonom od kovanog gvožđa
na središnjem kubusu, što nadvisuje oba trakta.
Boris mi reče da su temelji Učiteljskog konvikta
udareni krajem (čarobnog) devetnaestog veka,
da tokom Prvog svetskog rata lepota beše
špitalj zlosrećne austrougarske vojske,
potom opet konvikt, a pre tri decenije
postao je Ženski srednjoškolski dom.

Isti prikan, trajno opijen aromom
minulih vremena, reče mi onomad
da konvikt-špitalj-dom-internat leži
na jednoj od tri-četiri kulturno-istorijske
transverzale glavne vojvođanske varoši.
Matica srpska spada među najznačajnije
nacionalne institucije na ovim prostorima;
u prastaraj Nikolajevskoj crkvi krštena su
oba sina Alberta Ajnštajna i Mileve Marić;
prođeš još, sneno, pored bivšeg Konvikta,
dođeš do Srpskog narodnog pozorišta,
da bi se probudio u vlastitoj epohi.

I ja sam, kad god se nađem u tihoj
Nikolajevskoj ulici, snen, raznežen,
lakom jezom i neodređenom nadom
ispunjen, neiskazivom melanholijom
i bolno-prijatnom nostalgijom opijen.
Moram priznati, u tim trenucima
ne opija me ni kultura ni istorija.
Opija me sadašnjost. Konkretna,
naizgled banalna, čak lascivna,
a ipak uzvišena – nedohvatna.

Tamo, u mnogobrojnim sobama
starinskog zdanja, iza visokih prozora
sa rešetkama od izuvijanih metalnih traka
(koje bude asocijacije na haremske odaje),
iza laganih, lepršavih, ali neprozirnih zavesa,
dane i noći provode mlađane zemaljske boginje.
Koliko želja, čežnji, snova lebdi u fluidu sobetina!
Koliko bi se intimnih ispovesti moglo osluškiivati
u dugačkim, internatski izglancanim hodnicima!
Koliko se očiju, netremice otvorenih, zagledava
u predstojeći život! Koliko se očiju, iza zavesa,
zagledava u momke što se muvaju ulicom!

U posljednjih nekoliko godina
kroz bolno-prijatna iskušenja
u auri Stare škrinje (ispunjene
tolikim svežim dragocenostima)
prolazio sam, s vremena na vreme,
u svako godišnje doba, u svako doba
dana, od ranog jutra do pozne večeri.
Moje impresije i unutrašnje vibracije
menjahu se u skladu s tim menama.
Na primer, tokom letnjeg raspusta
atmosfera oko napuštenog Doma
nije bremenita željenim nabojem.
Prepodneva su skoro uvek obična.
Ne samo za vreme letnjih vrućina
već tokom svih dvanaest meseci.
I popodneva su često prozaična.

Devojački internat postaje
(haremski) fascinantno zdanje
tek kad utone u mlačan jesenji mrak.
Kad se u Nikolajevskoj ulici razigraju
svetlosti i senke, kad se oglase kratki
zvižduci-dozivi nadolazećih tinejdžera,
kad prozori u nizu počnu da otvaraju oči.
Šta li se sada dešava iza laganih zavesa,
u mirisnom, uskomešanom fluidu soba,
u kome plamte emocije maminih kćeri?
Znaju to živahni, bezbrižni tinejdžeri.
(Šta li se sada dešava u duši jednog
vremešnog slučajnog prolaznika?
To, avaj, nikoga ne zanima.)

DEVOJAČKI INTERNAT III

Od daleke 1958, kad je nas
dvadeset sedmoro zauvek izašlo
ispod skuta somborske dame Gimnazije,
svake pete godine, u vreme cvetanja lipa,
pod lusterima Kristalne sale obližnjeg
neogotskog lafa "Kod francuskog cara",
koji je u novoj, antimonarhističkoj
epohi prekršten u Hotel "Sloboda",
svake pete godine, htedoh reći,
proslavljamo obletnicu mature.

U mladosti, na prvim veselim, pijanim,
raspevanim, sentimentalnim sastancima,
jedni drugima podnosili smo izveštaje
o vlastitim uspesima na višestrukim
putanjama, na kojima smo se s kolegama,
prijateljima, susedima, rođacima utrivali;
tada smo bili poletni, o da, na svakom
koloseku uspešni, ili bar perspektivni.

Na poslednjem našem kristalnom sastanku,
održanom 1998, nakon desetogodišnje pauze
(ratne 1993. nije nam bilo do slavlja),
merkali smo jedni druge i, čašćavajući se
komplimentima, sa zebnjom u dnu duše
procenjivali koliko je ko ostario.

"Zar si ti, Stanislave, još živ?",
našalio se na preposlednjem veselju
krupan, zadrigao Nedeljko Hercegov.

"Ja sam jesenas čuo da si umro.

Nisam se začudio, jer si uvek bio
mršav i bledunjav, kô podgrejan leš."

"Nelko, možda ću ja tebi zapišavati grob.
Da na njemu bolje raste cveće i trava",
uzvratio je mršavko kroz opšti smeh.

Na poslednjem sastanku,
pre dve godine, setili smo se
ovog obostrano neslanog peckanja;
setili se i namah utihnuli, jer je
na grobu Nedeljka Hercegova, nesuđenog
pomorskog oficira, uspešnog somborskog
bankara, novobogataša (i infarktaša),
u međuvremenu tri puta procvetalo
i uvenulo negovano cveće.

Moje uspomene na veseljaka Nelka
obogaćene su posebnim doživljajima:
nas dvojica smo se pokatkad, predveče,
zajedno muvali oko devojačkog internata
u središtu jedne od najromantičnijih,
najstarinskih, najzelenijih,
najlepših vojvođanskih varoši,
Nelko je nastojao da, uz moju pomoć,
iz memljivog Zabranjenog zdanja izmami
moju sestru od ujaka Leonku Vislavski,
ja sam želeo da se sa mnom prošeta
plava Jelisaveta, Jesika Dragin.

Nije, Nelko, moja sestra postala
tvoja suđenica, ni Jesika nije postala
moja životna saputnica, nije, nije,
životni putevi su nam se razišli:
Leonka je na četrdesetu obletnicu
doputovala iz prohladnog Geteborga,
Jesika iz, kako reče, krnjeg Sarajeva,
većina nas je odnekud doputovala,
ti si, Nelko, ovde, u Somboru,
a ipak večeras nisi među nama.

Nema ni Jove Pekanovića, koji se,
zbog promašaja na poslovnom terenu,
svojom rukom izbacio iz životne igre,
nema ni Čedomira Stojanovića, koji je
već tri decenije u Peruu, kažu jedni,
ne, sad je u Brazilu, vele drugi.

Sedeo sam, pretprošlog juna,
za dugačkim stolom Kristalne sale,
pijuckao vino, pevao bečarske pesme,
i posmatrao takođe raspevane drugove,
i posmatrao naše gimnazijske drugarice,
njih sam, nekadašnje cure, sadašnje dame,
posmatrao naizgled ležerno, a, u stvari,
upijao sam ih svom svojom mentalnom
snagom, na mahove sam se sećao
onih koje te večeri nisu...
fizički nisu bile s nama.

Darinka Bukinac, lepa, nežna, osećajna,
blagodušna Darka, najprisnija drugarica
moje sestre Leonke, njena "ležeća suseda"
u dvadesetokrevetnoj internatskoj sobetini,
na proslavu četrdesete godišnjice mature
nije došla, jer, kako su prenele drugarice
koje su je nagovarale da nam se pridruži:
"Ne želim da vide kako sam poružnela."

Radinka Cvetić u hotel "Slobodu" nije došla
ne zato što se pre pet-šest godina razvela,
nego zato što je bivši muž njenom i svom sinu,
da bi ga privukao na svoju stranu, kupio motocikl,
a jedinac je s tim motociklom naleteo na Smrt.
Gospava Milinov ostala je bez voljenog muža
ne zato što se razvela, već zato što je
on, kao dobrovoljac, poginuo u Bosni.

Pevao sam, na proslavi četrdesete godišnjice
mature, pesme naše mladosti, svačije mladosti,
pesme koje se obično pevaju u takvim prilikama,
pevao sam, praznio čaše, ćaskao s drugovima,
s drugaricama sam takoreći ushićeno ćeretao,
kako s onima koje u gimnazijsko vreme behu
Somborke, tako i s nekadašnjim pitomicama
devojačkog internata, bio sam razdragan,
a (sramota je reći) povremeno mi se
plakalo, na mahove mi se ridalo.

Rilion Kiš, samozvani psiholog,
po mestu stanovanja Parizlija,
po profesiji građevinski inženjer,
po svojoj čudi povremen svetski putnik,
po istinskoj vokaciji, kako sam kaže,
beli mag i umetnik življenja,
taj lucidan šašavko, koji je jesenas,
u ateljeu Aleka Vislavskog na Monparnasu,
filozofsko-psihološkom besedom o lepoti,
čarobnosti, mučnini, tragici življenja,
nazdravljaao četrdesetoj godišnjici
svog drugovanja s mojim ujčevićem,
taj, dakle, Rilion Kiš, sveznajući neznalac
(uzgred rečeno, oženjen Febronkom Nađevom,
nekadašnjom somborskom gimnazijalkom,
i pitomicom devojačkog internata),
ima u vlastitom bogatom arsenalu
mudrijaških refleksija i ovu:

“Tokom prvih dvadeset pet godina
gradimo sebe, i gradimo putanju
na kojoj ćemo landrati, kaskati,
ali i u čarima života uživati.
Tokom drugih dvadeset pet godina
borimo se, uspinjemo i spotičemo,
u dostupnim nam čarima uživamo.
Tokom trećih dvadeset pet godina
pokušavamo da patrljke prohujalih,
neostvarenih sanjarija pokupimo,
i, setno ali mirno, poslednje
svoje posttaje posmatramo.”

NAJBUKTAVIJI I NAJKRAĆI PLAMEN

Početak visokoletećih osamdesetih
u mom arhitektonskom stvaralaštvu
dominirao je mudehar stil. Osavremenjen,
dabome. Svakom klijentu zgodno prilagođen.

Eklektizam, kome uvek bejah sklon,
na tim vilama se razbokorio, rascvetao.
Sejao sam ih po Španiji, po arapskom svetu,
po Latinskoj Americi. Ima ih čak i u Teksasu.

Na Floridi, na periferiji Majamija,
Džejs Kolman dobio je palatu
sa renesansnim prizemljem, neogotskim spratom
i razuđenom, razigranom, pitoresknom kapom.

U završnici izgradnje, tri sedmice
bejah investitorov gost. On je bio
stalno u svom biznisu, ja sam plandovao. Kao car.
Jedna cura je pevušila: *Sviraj mi još, Džoni Gitar.*

Po podne, na veoma dugoj plaži,
svaki put kad bi istrčala iz vode
i pogledala pastel koji sam upravo bio dovršio,
mazno bi zamolila: "Slikaj me još, Džoni Gitar."

Uveče, dok su klavir i saksofon,
kroz žagor, u barskoj izmaglici,
u slou ritmu časkali, i nas dvoje smo plesali.
Končita je šapnula: "Grli me još, Džoni Gitar."

Orgazam je doživljavala u serijama.
Nekoliko puta. Nebesa, ta je iz raja!
Reših da se sa žgoljicom doživotno svežem.
Beše srećna. "Vodi me u Pariz, Džoni Gitar."

Trinaeste ili četrnaeste naše noći,
pred zoru, bili smo nadomak vile
penzionerskog, jedva pokretnog bračnog para
koji je Končita, za stan, hranu i platu, dvorila.

Pričala mi je o surovom Alfonsu,
koji je tretira kao vlastitu robinju,
iako ima suprugu i decu, harmoničnu familiju.
Vrisnula je: "Evo ga! Ne daj me, Džoni Gitar!"

Mlatio je Končitu, njegov drugar mene.
Uzvrćao sam, ali taj beše komad stene.
"Ako za ovo sazna policija, ili Kolman, i ako se
za tri dana ne izgubiš, bićeš živ zabetoniran!"

Večeras sam pokušao da po sećanju
nacrtam Končitu. Uskoro padoh u setu.
Vidim, besan i bespomoćan, odvratnu zver,
i bleđi lik koji moli: "Pamti me, Džoni Gitar!"

BITI, POVREMENO, NEKO DRUGI

Na poludnevne solo izlete
u starinske vojvođanske varošice
(obično u one što dremaju uz Tisu)
odlazim, iz pokrajinske prestonice,
kad god se nostalgije i melahnolije
uželim. Samotničke šetnje (naročito
jesenske, predvečernje) dugim šorovima
spadaju među najljepše trenutke
u mojoj jednoličnoj svakodnevicu,
među dragulje u duševnoj riznici.

Juče sam, pri kraju jednog od tih
dugih šorova, koje blizu centra varošice
čine građanske, a na periferiji paorske kuće,
ugledao mladu, snažnu, lepu ženu.
Setio sam se slične, lepe, gojne devojkice,
koja je, davno, na njivama bogatih paora radila.
Kod njih je često i spavala. Dok nisu saznali
da će njihovom sinu nasljednika roditi.
Malo su se durili, a kad se detence rodilo,
snahu su zavoleli, unuka obožavali.

Na dolmi Tise, već u sumrak,
izdaleka sam primetio dvoje tinejdžera.
Glasno su se, žučljivo prepirali.
Kad sam im se približio, valjda ih je
stid zahvatio. Samo su, držeći se
za ruke, sasvim tiho šaputali.
Prošavši, nakon dvadesetak koraka
osvrnuh se. Bili su sjedinjeni u zagrljaju.
Osmehnuh se. Pre tridesetak godina...
Eh, živote! Kako su bolne tvoje lepote!

U kvartu koji čine siromaška,
radnička i nadničarska domaćinstva
uđoh u polumračnu, srmdrljivu birtiju,
u kojoj je galamilo pet-šest stalnih gostiju.
Svi behu otrcani, trojica sasvim pijani.
Prgavi, bilo kakve kavge željni.
Naježih se od pomisli da će večeras
bar dvojica kod kuće tući ženu i decu.
Vrlo rado bih svaku od tih svinja
na sokak izbacio, i prebio.

Na šorovima sačinjenim od novih
kuća, skoro vila, okruženih uređenim
travnjacima, brezama i živicama,
pokoji službenik, šef zanatske radnje,
penzioner, igra se s kerom, ili čačka
oko kosilice, golubarnika, zečarnika.
Supruga je u nekoj sobi, nevidljiva.
(Da li je željna životnih čari, da li...?)
Poželeo sam da par meseci, godina,
budem malovaroška mužina.

DÉJÀ VU KAO OZNAKA VREMENA

Da li je istoričar, kako misli
moj šurak Teofil, učen opsenar,
čiji se domen delovanja proteže
od zakutaka arhivskog moljca
do visina oštroidog sokola?

Da li je taj nesrećnik, kako misli
moj prijatelj Rosven, žderač i spravljač knjiga
silom prilika, kao i njegov sabrat spisatelj,
jer ne ume da sebi priušti atraktivan,
punovredan, autentičan život?

Da li je davninar čudotvorac, kako misli
moja lepša polovina Jasenka, alhemičar
koji obične, u ovoj ili onoj svakodnevici
upotrebljavane, rđom izjedene kovine
pretvara u sjajne zlatne poluge?

Da li je, najzad, istoričar, kako misli
moj kolega Jeremija, diplomirani vidovnjak
koji ume da, poznavajući prošlost, bolje od drugih
analitički i sintetički sagledava sadašnjost,
te anticipira bližu i dalju budućnost?

“Znam da su arhivi osnova istorije.
Ali mene, bar sada, u mladosti,
ne zanima inventar prošlosti”,
govorila je, nekad, graciozna Roksana,
mila koleginica u Istorijском arhivu,
pre no što je otperjala iz “mrtvaje”.

“Kako se množe dokumenti, i razni zbornici,
koji mi prolaze kroz ruke, i kroz glavu,
tako sve češće nalećem na *déjà vu*.

Uostalom, samo slabe ličnosti, i cele zajednice,
žive u individualnoj i kolektivnoj prošlosti.
Jake su okrenute prema budućnosti.”

Ne znam, paunice, koji frajeri sada
za tobom (umesto mene) uzdišu.
Rado bih ti rekao da više ne spadam
u prikane koji *déjà vu* štiva pišu.
Zagledavam se, leškareći na kauču
u svojoj sobi, u policu sa preko četrdeset
manjih i većih istoriografskih studija
koje sam godinama pisao za platu.
Bože, gde uložih trećinu života! Recimo,
"Revolucionarni elementi radničkog pokreta
u Vojvodini početkom tridesetih godina"
odneli su mi oko dvesta radnih dana.
Nisam, poput Rosvena, promašio profesiju,
ali ipak platih ceh prikana koji rinta za platu:
umesto da uživam u dragoj mi filozofiji istorije,
morao sam da deljem fakte istoriografije.

*Doba u kome živimo prepuno je
katastrofa, revolucija, neočekivanih
preokreta, iznenađenja,*
rekao je, pre ravno pedeset godina,
u Collège de France, jedan od
mojih učitelja Fernan Brodel.
Da li je u tom trenutku pomislio
da skoro istu konstataciju
istoričari mogu da izgovaraju
u skoro svakoj epohi; da je, dakle,
skoro sve već činjeno, viđeno,
izgovoreno, napisano?

II

ZA VAS ŽIVIMO, ANDELI

Proznu, uvodnu celinu prethodnog poglavlja name-
ravao sam da završim eksplicitno iskazanom konstataci-
jom da u mom poetskom stvaralaštvu ima elemenata i
kontinuiranog i kampanjskog rada. U prvom, pripremnom,
dužem, lakšem periodu ekstenzivno prikupljam građu, po-
nešto i finalizujem, a u drugom, završnom, kraćem, težem
periodu intenzivno ložim vatru i kujem užareno gvožđe.

Te dve rečenice na kraj prvog uvoda nisam uneo iz
banalnog razloga: više nije bilo prostora za njih.

Naime, prema grafičkom šablonu koji sam usvojio
još prilikom pisanja Prve knjige razdelice, a kojeg ću se i
ovde pridržavati, nijedna uvodna celina ne sme da zauzme
više od dve stranice. Mislim na dve stranice sadašnjeg for-
mata u softveru mog kompjutera. Taj format je usklađen
sa formatom papirne knjige normalnih dimenzija.

Papirne knjige? Ha-ha-ha! *Još malo, pa nestalo!*

I vrapci na granama znaju da njeno vreme prolazi.

Da će je uskoro sasvim potisnuti elektronska knjiga.

O papirnim i elektronskim knjigama govore mnogi,
pa o njima ne moram, bar ovde, i ja govoriti. U ovoj auto-
poetičkoj celini ću strukturu Druge knjige razdelnice os-
vetliti sa stanovišta tematskih specifičnosti pojedinih po-
glavlja. Takva objašnjenja su, naravno, suvišna, ali... Te-
matiku ionako moram (sebe radi) razraditi.

Kad sam o njoj sa Alekom i Borisom prvi put ozbiljno razgovarao, pale su mi na pamet refleksije koje je izgovorio Rajner Marija Rilke.

Čoveka, naročito pesnika, nije moguće shvatiti ako ne poznajemo njegova osećanja. (Prvenstveno ljubavna.) Pesnik stvara najbolju poeziju ako su se njegovi doživljaji nataložili u uspomenama, ako su mu ušli u krv, ako su tek iz krvi prešli u pesme.

“Emocije, uspomene i čežnje čine tematiku prvih par poglavlja prethodne naše pesničke zbirke, pa bismo večne opsesije – naše i svačije – mogli još jednom da variramo”, rekoh saradnicima-sapatnicima pre ulaska u razmeđu dvaju milenijuma. “Kad budete pisali pesme prvog poglavlja, dozovite u sećanje pregršt slika amajlija iz vlastite mladosti. Kad budete ušli u drugo poglavlje, oslonite se na najveće vaše (naše) sadašnje opsesije. To su, znamo, naši unuci. Desilo se, eto, da sva trojica, iako smo još tako mladi, dobijemo unuke. Koje sad obožavamo. Šta sam rekao? Obožavamo? Blaga reč za ono što mi prema našim anđelima osećamo... U svakom slučaju, gospodo, za prva dva poglavlja imate zadate teme. Nakon njih – videćemo.”

Nisam bio siguran da tematika valja.

Boris me je spokojno posmatrao.

Alek se u čudu prekrstio.

“Moj tetić i ja odavno u šali govorimo da ti pišeš romane i pesme za decu i omladinu. (Jao!) Ovog puta je đavo odneo šalu. Smatramo te, dabome, serioznim stvarao-cem. A koji je seriozan stvaralac u pesničku zbirku namen-jenu odraslim ljudima uneo pesme za decu?”

“To, Aljoša, ne treba da budu pesme za decu, nego za odrasle čitaoce. Pesme za zrele ljude, dakle, ali o deci. I o nama. Uostalom, ovo poglavlje ne mora biti obimno. Bi-ću zadovoljan ako budete napisali po par pesama o svojim unucima.”

Čutali su, osmehnuti.

Alek ironično.

Boris skeptično.

NAJDRAŽA REČ

Od života sam
svašta očekivao.

Nisam, začudo, pomišljao
da ću jednom imati unuke.

Sad mi je reč "deda"
najmilija, najzbudljivija.

Možda zato što je retko čujem
(daleko je Novi Sad od Pariza).

Možda zato što su Bogdan i Oles
najlepši dečaci na ovoj planeti.

Zacelo stoga što sam, hvala Nebu,
podložan zakonima majke Prirode.

"Bogdane, kako se usuđuješ
večitom 'momku' reći 'deda!'",
podviknula je, veselo, proletos,
moja kćerka na našeg anđela.

Sina, kao bajagi, prekorevala,
oca, ne prvi put, zavitlavalala.

Monparnas je tog majskog popodneva
video gulanfera koji nešto novo sneva.

ČENGORS KAO OZNAKA VREMENA

Cvetale su bordo lenore,
mirisale na žutim stazama.
Grozdovi pelena belasahu se
pod uskomešanim obroncima.

Žena s tajnom rodila je
svetlucač znak pitanja.
Knjigu je Vodebon izrešetao
ledenim mitraljeskim mecima.

“Čemu sad uvijena svetlost?”,
dobacivali su Daronganižani.
“Jutros prostor za nadvikivanje
ispunjava kmečanje i gugutanje”.

Zvezda ukrašava to čeoce.
Medena ga kupka još čeka.
Poseta će noćas biti otkazana,
jer bujica nije sasvim istekla.

Jao, oni su mene tražili!
Nude ljubav, koja može
u jantar da se pretvori.
Tu će duša da mi izgori!

DEDOOU!

Našu riđokosu boginjicu svi obožavamo.
Roditelji, obojica dedova i obe bake,
rođaci, čak i komšije. Ništa neobično
kad je reč o malenom, umiljatom čedu.
Neobično je što se to prelepo detence
veoma dobro oseća uz svog deda Rosvena.
Svi mi na toj privilegiji pomalo zavide.
Enike je, u šali (a donekle i u zbilji),
ljubomorna, čak i Konstanca “protestuje”
kad mala hoće iz njenog naručja u moje.

Kad god sa periferijskog Novog naselja
odem u širi centar grada, par sati provedem
pored bića uz koje bih voleo stalno da budem.
Melika i ja smo i danas bili par sati presrećni.
A kad me je, iz maminog naručja, ispraćala,
kad je shvatila da odlazim, odjednom se
uozbiljila, pa plačno zavapila: “Dedoou!”
Osmehnuh se, mahnuh rukom, poterah bicikl.
No iznenadni vapaj božanstvenog stvora
do kuće nosih u sebi kao naboj groma.

Kad je Enike, nakon sijeste, ušla
u moju sobu, i zatekla me u suzama,
začudila se. Oslikao sam joj epizodu
koja je prouzrokovala moju potresenost.
Smejali smo se, a potom ja, ne odolevši
iskušenju, počeh setno da psihologiziram:
“Kroz par dana opet ću videti našu sreću.
Ali sad mislim na ratnike, na raznorazne
stradalnike, kojima je takav dečji vapaj
kidao dušu pred naslućen vlastit kraj.”

VOLJEN ZATO ŠTO NE VALJA

Moji bližnji, naročito Enike i Konstanca,
pokatkad se naglas pitaju zašto boginjica
obožava deda Rosvena, zašto mu hrli u naručje.
Enike, profesionalna vaspitačica, obično kaže
da me malecka voli zato što sam rđav vaspitač.
(Rđav sam i suprug, majstor u kući, pribavljač
novaca... ali nećemo sad o bračnoj romantici.)
“Vidite da on Meliki sve dopušta”, reče moja
draga ženica kćerki i zetu. “Njih dvoje nisu
uspeli još samo po plafonu da hodaju.”

“Ja detetu dopuštam ono što veoma želi,
pod uslovom da to po njega nije opasno”,
odgovara u takvim prilikama rđav vaspitač.
“Vi ostali, naročito vas dve, mama i baka,
maloj namećete svoju volju. A to ne valja.
Vaspitanje je prilično jednostavna rabota.
Mene su, uostalom, odgajale majka i bake,
neobrazovane žene – pa, evo, šta mi fali?”
“Fali ti upravo to: vaspitanje”, odgovara
Enike, uz grohotan smeh kćerke i zeta.

Najnoviji argument je Melikinoj baki
telefonom uručio njen i moj sin Ernest,
koji nas povremeno nazove iz sivog Londona.
Mama se sinu požalila kako je unučica onomad,
kad smo, radosni, otvorili vrata našeg stana,
iz Konstancinog naručja ručicom malko pomerila
njenu glavu u stranu, te obe ručice ispružila
prema dedi u drugom planu, i počela da guguče.
“Još je malena, pa ga ne poznaje”, reče Erni,
koji voli da pecka svog oca, svog obožavaoca.

TAJANSTVENI SIGNALI

Kad se nađe na dedinim rukama,
Melika, poput kaubojke u sedlu,
ispruženom ručicom i dražesnom,
njanjkavom ali jasnom naredbom
svog poslušnog "konja" usmerava
prema predmetu vlastite znatiželje.
Vaza s cvećem (koje više ne pokušava
da jede, nego ga dodiruje nosićem),
pajac na kraju police s knjigama,
ogledalo plakara, u kome vidi...

Veveričicu najviše opčinjava
telefon. Kad zazvoni, ona se
najpre trgne, a potom očekuje
da iz slušalice, koja je pored
njene glavice golema poput ćuskije,
poznat (njoj možda nepoznat) glas čuje.
Zbilja, zna li ko joj tepe? Sumnjamo.
Ali u izrazu malenog lica uživamo.
Anđelčić usredsređeno osluškuje,
kao da razabire sve što čuje.

Posmatrajući unučicu,
koja mamino ili tatino,
bakino ili dekinu tepanje
osluškuje skamenjena lica,
začudena, ako ne i zapanjena,
ja vidim lice ljudskog roda,
koji, preko svojih naročito
učenih i radoznalih pionera,
sluša tajanstvene signale
koje mu šalje vasiona.

BAŠTIK DEDINE ZAOSTAVŠTINE

Boginjica ima tek jedanaest meseci,
a već ume da kuca – i na pisačkoj mašini
i na kompjuteru – sa svih deset prstiju.
Kuca, zapravo, više šačicama no prstićima.
Je l' tako, sunce dedino? Šta znači tvoje:
“Da-ba, da-ba, da-ba”? Slažeš se, je li?
Povredićeš prstiće na toj tvrdoj tastaturi.
Sedimo za onaj drugi, kompjuterski sto.
Napisaćemo, recimo, jednu malu pesmu.
Priču o Meliki i njenom dedi. Pišemo:

*Ja, Melodi Baldo, prihvatam predlog
svog deda Rosvena da postanem baštinik
njegovne duhovne zaostavštine. Bude li
on doista tvorac jedne bitne filozofije
i ideologije, jednog planetarnog pokreta,
ili bar tvorac samosvojnog književnog dela,
uživaću, kao baštinik tog dela, u plodovima
njegovog dugogodišnjeg truda. Favorizovaću
sve valjane tumače i nastavljače tog dela,
žigosaću sve koji ga budu skrnavili.*

*Bude li dedica ostao to što je sada,
u lepoj pedeset osmoj godinici života:
skrajnut, gotovo anonimn autor, čije delo
površno poznaje tek nekoliko stotina čitalaca,
bude li to delo i dalje ostalo neosvetljeno,
ja ću, obećavam, makar s vremena na vreme
sa svežnja rukopisa i objavljenih tomova
obrisati sivkastu prašinu (zaborava)...
Toliko, dedice, svakako zasluđuješ.
Od mene valjda više i ne očekuješ.*

ČUVARI SVOJIH ANĐELA

Pre pola sata nazvao sam Rosvena,
trebalo je predveče da se nađemo
u mojoj kući ili u njegovom stanu,
hteo sam da mu predam par pesama,
da s njim porazgovaram o našem delu,
da malo ćaskamo o političkoj situaciji
u belom svetu i u crnoj Jugoslaviji.

“Nećemo se, Borise, danas naći”, reče prikan.

“Malopre sam nazvao Konstancu, da nešto upitam.

Odněkud iz dubine sobe dopirao je u slušalicu
bolan Melikin plač. Prelazio je u cviljenje.

Mala je, reče mi kćerka, bolesna. Virusna
upala grla. Povraća, ima visoku temperaturu.

Silard i Konstanca već su bili s njom
kod lekara. Dobila je antibiotik.”

“Nije to ništa strašno, druškane. Kod dece,
naročito one sasvim male, upala začas bukne,
kako dođe, tako i prođe, imam iskustva s tim,
Igorov i Tamarin Genčo mi je već sedam godina
svakodnevno na rukama, ramenima, kolenima,
na grbači (tada sam ja na kolenima: bauljam
i ržem ili njačem, po želji svog jahača),
kod kćerke i zeta imam još duži dedovski staž,
jer Kazimir ima deset godina, Ljudmila osam.”

“Znam da će Melikina virusna upala proći”,
uzvratil Rosven. “Ipak, njeno cviljenje me je
preseklo. Kad je to detence bolesno, ja sam
još bolesniji. Tada nisam ni za šta. Pogotovo
ne za ćaskanje o političkoj situaciji
u belom svetu i u crnoj Jugoslaviji.

Enike je već otišla, a i ja moram da odem
do unučice. Da je vidim, pomilujem, utešim.
Eh, kad bih mogao odmah da je izlečim!”

Osmehnuh se, ne rekoħ ništa,
jer sam znao da mentalno stanje
mog prijatelja nikakve reči neće
poboljšati. Uveren sam da je,
čim smo završili telefonski
razgovor, seo na bicikl
i otperjao na Podbaru.

Sećam se da sam pre tri decenije,
kad bi se razboleli Igor ili Olja,
govorio: "Samo da porastu, da postanu
svoji ljudi, da i jedno i drugo srećno
zasnuje familiju. Deda će tada uživati
u njihovoj deci, brige ću prepustiti
njima, svojoj deci. Moći ću da kažem
kako sam roditeljsku dužnost izvršio,
Igora i Olju na životni put izveo."

Tako sam povremeno govorio kad su moja deca
bila mala, kad je koje od njih bilo bolesno.
Jedno sam govorio, drugo se dogodilo.
Sada, kad je koje od troje mojih anđela
bolesno, ja sam, kao i Rosven, deset puta
bolesniji. Od svega umoran, najumorniji.

Ništa na svetu nije mi tako važno,
ništa mi nije ni približno važno
kao sreća mojih najbližih, dvoje dece
i troje unuka. Oni su, uz Jasenku,
te zeta Elemira i snahu Tamaru,
tegovni na osetljivoj vagi na kojoj se,
svakodnevno i dalekosežno, odmerava
moja životna snaga, motivacija,
moja sreća, sudbina.

NEIZMERLJIVO BOGATSTVO

Moj neumoran, neuspešan, nezadovoljan,
nesrećan prijatelj, povremeno, kad ceo dan
provede u vlastitoj sobi, monaškoj ćeliji,
u trouglu: sto sa pišačom mašinom – sto sa
kompjuterom – kauč sa jastukom kao naslonom
(na pisačkoj mašini, kuckajući, iskiva
sirovu građu za pet-šest narednih tomova,
na kompjuteru sirovinu pretvara u gotovinu,
na kauču odmara kičmu i, čituckajući, glavu
između dva stvaralačka, rudarska rintanja),
moj prijatelj Rosven, htediti reći, povremeno,
kad se dan primakne sutonu, oseti potrebu
za višesatnim odmorom, za podužom šetnjom,
za ležernim ćaskanjem sa mnom, s mojim sinom
i šurakom, s našim blagodatnim suprugama.
Večeras je, došavši na Telep, samo u meni našao
partnera za peripatetičko ćaskanje. I ja sam,
tako mi starog đerma, ceo dan bio proveo u sobi.
Jirgen Koka mi je danas toliko toga napričao,
da sam se, poput Rosa, luftiranja baš uželeo.
Odšetali smo do Dunavca, na dolmi proveli,
uživajući u kreketu žaba, čitava dva sata.
Kad smo sami, obično ulazimo u temu koju zaobilazimo
kad nam društvo prave Jasenka, Vesna, Teofil,
Igor, Irinej, Tamara, Seka: raspravljamo o delu
koje Rosven piše, a Alek i ja oko njega i u njemu
izigravamo junake, saradnike, analitičare, kritičare.
I večeras su, autor i jedan od dvojice povremenih
koautora, krenuli od Druge tetralogije, razmotrili
najnoviju preokupaciju, Drugu knjigu razdelnicu,
a raspravu smo završili starom Rosovom pričom:
greškama koje je on počinio na književnom putu,
hendikepima zbog kojih se još batrga u autu.

“Znam to otrcano vajkanje, dosad sam ga četrdesetak puta slušao”, pecnuh prijatelja.
“Pripadnik si etnosa koji sav može da stane u podužu novosadsku ulicu, koji ima trista čitalaca, i tri kritičara. Rusinsku literaturu zbog te činjenice ne mariš, a u jugoslovensku ne možeš da prodreš, izdavači tebe ne mare. Da si u mladosti otišao u gastarbajtere, danas bi imao debeo svežanj suve love, sâm bi objavljivao vlastite tomove.”

“Dosta, brate! Ovu priču sam već trista puta slušao. To jest, pričao. Eniki, Konstanci, tebi...”

“Postaviću ti”, nastavih, uživajući u peckanju, “neobično, teško, blesavo, morbidno pitanje: Da li bi pristao, da ti neko ponudi, recimo, milion nemačkih maraka, da izgubiš koje od najbližih, najmilijih ti bića: Eniku, Ernesta, Konstancu, Silarda ili Meliku?”

“Ne bih pristao, čak i da mi ponudi sto miliona!”

“Da li bi prihvatio ponudu od milijardu maraka?”

“Ni deset, ni sto milijardi! Meliku ne bih dao ni za sva bogatstva, materijalna i nematerijalna. Čak ni za sve knjige koje su dosad napisane.

Ne bih je dao ni za šta na ovome svetu!”

“Da li sad shvataš kakvo bogatstvo poseduješ?”, uzvratih nakon kratkog smeha. “Vajkaš se zbog pišljivih tridesetak hiljada doč maraka, s kojima bi objavio sve što si dosad napisao, s kojima bi, uveren si, osvojio Jugoslaviju, potom bi pala Evropa, možda i cela planeta; vajkaš se, a odbio si milione, milijarde. To znači da poseduješ bogatstvo koje, kako i tvoj rezon kazuje, vredi više od svih bogatstava ovoga sveta!”

III

MAŠTU KROTE, PEVAJU I PATE

Ičšitavajući Alekove sveske dnevničkih, esejističkih, refleksivnih, meditativnih i intimnih zapisa, i ćaskajući s njim prilikom povremenih susreta u Keresturu i Novom Sadu, saznao sam da je prilično često zaokupljen pitanjem: Biti jednodimenzionalan, i u slikarstvu i u arhitekturi, specijalizovati se za jednu tematiku, za jasno omeđenu sadržinu i formu vlastitih umetničkih “produkata”, ili biti višedimenzionalan, obrađivati, na razne načine, razne teme?

“Radovi stvaralaca koji su jednovalentni, koji su se specijalizovali za omeđenu tematiku i formu, prepoznatljivi su na prvi pogled”, rekao je odavno, i potom tu eksplicaciju varirao mnogo puta. “Takvi umetnici dobro prolaze kod kolekcionara, kod kupaca uopšte. Jer ljudi vole da posmatrači njihovih kolekcija lako prepoznaju autore ekspozata. S druge, stvaralačke strane gledano, umetnik koji se specijalizovao za jednu tematiku može u njenim okvirima da ide u dubinu. Da, kroz varijacije, istražuje razne aspekte fenomena na koji se skoncentrisao.”

“Dok mu variranje ne dosadi”, napomenu Boris.

“Ili dok ne dospe u ćorsokak”, dometnu Rosven.

Alek nam je, zagledan u svoju nutrinu, odgovorio:

“Mark Orlović je još prilikom naših peripatetičkih početaka konstatovao da sam ja polivalentan tip. Tada su, doduše, kod mene aktuelnije bile ljubavno-erotske čežnje nego umetničke preokupacije. Izluđivale su me i žgoljave i

bucmaste gerle, i pričljive i čutljive, i crнке sa kruškastim i plavuše sa jabučastim dupencetom. Jesu li vam, gospodo, ta stanja, ta mučna duševna i telesna stanja, poznata?”

“Ja sam već sve zaboravio”, reče Boris.

“Ja pokušavam da zaboravim”, dometnuh.

“Stvaraocima koji obrađuju razne sadržaje, na razne načine, preti opasnost od plivanja u vodama površnosti”, nastavi Alek. “Moj kompas ipak pokazuje pravac: raznovrsnost – višeslojnost. Poznajete slikarske i arhitektonske cikluse na tom pravcu. Možete li reći kako razrešavam dilemu o kojoj govorimo? Ko zna, neka digne ruku.”

“Mnogobrojni ciklusi su izraz tvoje polivalentnosti, a specijalizaciju postižeš na taj način što u svakom ciklusu prodireš, u domenu sadržaja i forme, u dubinu, širinu i visinu onoliko koliko si u stanju da to činiš. A u stanju si onoliko koliko si od Nepojamnog Nepostojećeg dobio pronicljivosti, talenta, stvaralačke motivacije...”

“Bravo, Ros! Upisujem ti odličnu ocenu. Ne čudi me što poznaješ gradivo, jer si i sam polivalentan.”

“To je zapazio još Julijan Tamaš, najkompetentniji teoretičar književnosti u našoj kulturi”, reče Boris. “On je rekao... dodaj mi, Rosvik, studiju ‘Rusinska književnost’.”

Našao sam knjižurinu, Boris je našao željeni pasus.

“Tamaš je, dakle, napisao: *Književno delo Rosvenira Glanka (roman i poezija) liči na mutnu, bogatu reku, koja nosi sa sobom svašta, za razliku od potoka čija je voda prozirna i pitka. Ali prednost mutne reke je u tome što bistar potok brže presuši.*”

“Da, sadržajna i formalna razbokorenost ima i prednosti i mane”, zaključih. “No ja sam se za nju – možda pod Aljošinim uticajem – odavno opredelio. Vas dvojica ste mi dragoceni saradnici upravo zbog toga što tu razbokorenost uvećavate, što mi pomažete da... Borise, kako bi bilo da uvećaš tematsku i formalnu raznovrsnost ovog toma? Da za treće poglavlje napišeš sedam-osam pesama zasnovanih na rusinskim narodnim pevankama. Nemoj da se mrštiš; ja sam uveren da si u stanju takve stihotvorine da nam podaruješ. Sad ću ti obrazložiti ovu ideju.”

URBANA ČAROLIJA

Genius loci, govorio sam
još kao student arhitekture,
čine specifična zdanja i ambijenti.
Arhitektonsko-urbanistička matrica.

Duh mesta čini, dodavao sam,
i kulturno-istorijska matrica.
Bejah srećan kad bi ove dve matrice
bile uvijene u treću, hortikulturnu.

U mom duhu slika amajlija je ulica
koju čine maštovito kreirane vile,
u kojoj ima malo ljudi i automobila,
a mnogo vazduha i zelenila.

Minhen i Pariz već dugo su
moje velikosvetske domaje.
Novi Sad i Beograd još duže su
moje jugoslovenske domaje.

U nemačkim gradovima tražio sam
starinsku, mitsko-gotsku Germaniju.
Nje najviše ima na tmurnom severu,
ali se može naći i u vedrom Minhenu.

Marijenplac beše mesto mog prvog
susreta s veličanstvenom Evropom.
Potom su me fascinirale i mračne pivnice
i prozračne, liciderske, klajnbirgerske vile.

Pariz, bojama i rečima najviše puta
oslikavana velikosvetska metropola.
Bezbroj zaljubljenika želelo je, i želi,
da je osvoji, u što većoj meri prisvoji.

U svakom njenom arondismanu
ima ulica i trgova, parkova, kuća
koje povremeno, uvek iznova, s uživanjem
obilazim. U kojima bih rado pristao da živim.

Beograd, osim razvašarenosti,
nema skoro nikakvih specifičnosti.
Stara balkanska obeležja su uništena,
nova, stilizovana, nisu sagrađena.

“Ovo siromaštvo posledica je male pameti,
nerazvijene kulture”, govorim Miroslavu.
“Burna istorija, ratovi, razaranja, to su izmotavanja.
I Varšava beše razorena, a danas je restaurirana.”

Kad god iz haotičnog Beograda
doputujem u usporen Novi Sad,
čini mi se da sam stigao u razlivenu,
pitomu panonsku varoš, ili selendru.

Iako ni tamo nevelika pamet i kultura
ne umeju da novom lepotom nadomeste
uništenu lepotu starine, ja povremeno uživam.
Dok nekim, već malobrojnim, šorovima šetam.

URBANA PATOLOGIJA

Najviše volim i respektujem,
kako već mnogo puta rekoh,
 ambijente, gradske i seoske, koji su
 atraktivni i za gledanje i za življenje.

Bulevare i trgove, ulice i šorove
sačinjene od zdanja koja nisu
 konfekcijska, unificirana, bezlična,
 koja imaju nezaboravnu fizionomiju.

Takvu fizionomiju imaju uglavnom
zdanja obeležena specifičnostima
 podneblja, naroda i njegove kulture,
 ili maštovitosti pojedinih stvaralaca.

Dojmljivi ambijenti, urbani i ruralni,
održavaju se ili restauracijom starih,
 proverenih vrednosti, ili stvaranjem novih,
 koje će domašiti, ako ne i nadmašiti stare.

Kreatori društvenog života u Jugi
ne shvataju da su njihove odluke
 u "ambijentalnom krugu" važnije od
 odluka u mnogim drugim domenima.

Nacionalni i ekonomski problemi, recimo,
najčešće su prolazne, promenljive tričarije.
 A ako se rđavo formiraju ljudska staništa,
 decenijama, vekovima ispaštaju generacije.

U Jugoslaviji je poslednja decenija
njenog jedinog, dvadesetog veka
protekla, zbog šačice psina, u znaku sramne
nesreće njihovih manljivih, sluđenih podanika.

U poslednoj, okrnjenoj verziji
te države ipak se dosta gradi.
Obično preduzimači-mučkaroši dižu zgradurine
sa stanovima, koji se potom prodaju ili izdaju.

Ulice jugoslovenskih gradova,
davno oformljene, nisu široke.
Većina njih uža je no što iziskuje savremen,
intenzivan saobraćaj, današnji život uopšte.

Svaki novi objekat gradskoj vlasti,
urbanistima i arhitektima, neimarima,
pruža priliku da ugodnijim učine, i za gledanje
i za življenje, deo ulice u kojoj se diže zdanje.

U mnogim gradovima, međutim,
zbog alavosti bogataša-mafijaša
i korumpiranosti činovnika što graditeljima
izdaju dozvole, nova zdanja naružuju ulice.

Pozivajući se na nepovredivost
vlasništva, alavi neće ni za nokat
da suze plac na koji imaju tapiju, da prošire
ulicu u kojoj dižu (ružnu, tipsku) zgradurinu.

TRUD ULOŽEN U NIŠTA

U zabavnoj tv emisiji
prikazan je hepening
grupe mladih, možda srećnih,
svakako dokonih Amerikanaca.

Čitavih desetak minuta
tv gledaoci posmatrali su
serijsko padanje nizova domina
u segmentima velikog kompleksa.

Koliko je koncentracije,
truda i vremena uloženo
u "zdanje" koje je građeno
da bi odmah bilo srušeno?

Rosven želi da inicira
stvaranje civilizacije
u kojoj će svi problemi
biti adekvatno rešeni.

Ako bi želja mog druga
bila ostvarena, šta bi
ljudi radili? Za šta bi se
borili, za šta bi živeli?

Možda bi se subjekti
savršenog sveta silno
dosađivali. Možda bi samo
domino projekte realizovali.

TRUD ULOŽEN U NEŠTO

Dobre stvari uvek dolaze kasno,
rekoše, poodavno, neki mudri ljudi.
Bolje ikad nego nikad, zaključiš,
takođe poodavno, drugi mudri ljudi.

Preko četrdeset godina zurim
u svoje bajovite slikarske snove.
Preko trideset godina pokušavam
da nadmašim arhitektonske kanone.

“Izložbe su blagotvorne, ali prolazne,
ozbiljne knjige su trajne”, reče Boris.
Tako me podstakao da razmeđu milenijuma
zakitim dvema ukoričenim retrospektivama.

Polovina želje ovog proleća je ostvarena:
Monografija “Rasplinuto i nadrealno” čuva
šesnaest studioznih eseja poznavalaca slikarstva
i preko dvesta reprodukcija ulja, pastela, akvarela.

S druge strane milenijumske razmeđe,
u proleće naredne godine, u luksuznoj
monografiji “Samosvojno i pitoreskno”
sjajiće moje arhitektonsko stvaralaštvo.

Borisov telefonski komentar beše:
“O da, upoređujem Rosvena i tebe...
O ne, kao stvaraoci ste neuporedivi,
ali ste kao narcisi, hm-hm, jurodivi.”

OTPACI I ŽELJENI OSTACI I

U slikarskom odeljku
mog trodelnog ateljea
povremeno se na podu nađe
brdašce zgužvanog papira.

U stvaranju otpadaka
najproduktivniji sam
kad se bacim u vode najteže,
izazovne tehnike: akvarela.

I u arhitektonskom odeljku
mog monparnaskog ateljea
nekad je povremeno raslo
brdašce papirnoga šuta.

No otkako sam savladao tajne
kompjuterskog projektovanja,
arhitektonska kreacija mi je
video igra sa malo šuta.

U relaksativnom odeljku,
namenjenom prijateljima,
nikakvih otpadaka, dabome,
nema, niti ih je ikada bilo.

Zbog gostiju (naročito gošći)
što često sede u tom odeljku,
ja u druga dva odeljka i stvaram
šarene otpatke i željene ostatke.

OTPACI I ŽELJENI OSTACI II

Svaki komad kamena, kažu vajari,
sadrži u sebi bezbroj skulptura.
Ali tek vešte i izdržljive ruke
u stanju su da, odbacujući višak,
oslobode zarobljeno umetničko delo.
Svaki ljudski jezik, kažu književnici,
sadrži u sebi bezbroj pesama, drama,
novela, (auto)biografija, romana...
Ali tek um, talenat i trud piščev,
deljući planinu, pravi umetninu.

I ja svoju književnu radionicu
pokatkad, poput eklektika Aleka,
upoređujem sa vajarskim ateljeom.
U njemu vidim petnaestak skulptura
u obliku rukopisa, i objavljenih knjiga,
okruženih brdašcima papirnog šuta.
Oko većine beletrističkih skulptura
odnos otpadaka i željenih ostataka je
tri prema jedan, a oko nekih
pet ili čak sedam prema jedan.

Moja životna drugarica očajna je
što se već punih trideset pet godina,
klešući uvek iste tomove, vrtim ukруг,
po lavirintu iz kojeg, čini joj se,
nisam voljan izaći. I ja sam očajan.
(Moji bližnji to, srećom, ne vide.)
Iako je veći deo života potrošen,
iako je otpadaka tri, pet, sedam puta
više nego dovršenih izradaka,
ne postigoh ono što želeh.

MNOGO U SEBI I IZA SEBE

Negde sam čuo ili čitao
da su fina braća Gonkur
molila Boga da im uzme tela,
da im ostavi samo duh i dušu.

Oslobođeni od telesnosti,
to će reći, od banalnosti,
mogli bi svim svojim bićem
da se posvete stvaralaštvu.

Znam podosta slikara
i pomnogo arhitekata
koji se sada, u zrelo doba,
vajkaju da su malo radili.

I sam pomišljam kako bih,
da ne jurcah za doživljajima,
neuporedivo više crtao i slikao,
projektovao i eksperimentisao.

Lepe žene, zabavne knjige,
brojna atraktivna putovanja,
odneše mi desetak hiljada časova
revnosnog, gonkorskog stvaranja.

Ipak, ne vajkam se zbog toga.
Bogatstvo koje namah ugledam
kad god se u uspomene zagledam,
vredi bar koliko i delo koje stvaram.

MALO U SEBI I IZA SEBE

Kako godine prolaze,
tako se ja, sve češće,
prepuštam igri u kojoj
najpre uživam, potom patim.
Zamišljam, naime, da sam mladić,
da je sav život još ispred mene.
Ali da imam sadašnju pamet.
Eh, koliko bi mi vredela!
Kako bi me od grešaka,
od promašaja čuvala!

Samo bi krajnji cilj: delo
koje vidim u viziji, ostao.
Put do njega bih izmenio.
Vreme, nenadoknadivo blago,
promišljeno bih trošio, svaki
svoj korak pomno bih osmatrao.
Ne bih se naivno stropoštao
u mehanizam u kome ću biti
samleven između onoga što
želim i onoga što moram.

Zbog nedovoljne pameti,
i nepovoljnih objektivnih,
egzistencijalnih okolnosti,
u proseku sam, od dva tuceta
časova, stvaralaštvu svakog dana
posvećivao samo jedan čas. Malo!
Uvek sam nešto radio; ali to,
izgleda, nije bilo *ono pravo*!
Sad me nužnim čine i uspomene
i ostvarenja što su iza mene.

SKRIBOMANIJA KAO OZNAKA VREMENA

Na književnom matineu
upriličenom povodom desete
godišnjice smrti jednog autora,
njegov prijatelj izneo je podatak
da je "slavljenik" oporukom odredio
da se njegova književna zaostavština
preda redakciji izdavačkog preduzeća.
(Bio je plodan, ali bezvredan pisac.
Kod tog izdavača nešto je objavio,
ostalima rukopise nije ni nudio.)

Nakon njegove smrti, izdavač
koji mu je za života melemnu nadu
davao, (ne)očekivano ga je izneverio:
nadležni urednik nije, za deset godina,
šesnaest tomova rukopisne zaostavštine
ni ovlaš prelistao, a kamoli pročitao.
Nedavno je piščev zet, revoltiran,
prašnjavu rukopisnu kamaru uzeo
i razočaranoj tašti (koja je
očekivala honorar) vratio.

Šta će sad porodica učiniti
sa mrtvim delom čove koji je
četrdeset godina činovnikovao,
a svakodnevno, posle podne, uveče,
činovnički pedantno romančine pisao?
Ovo pitanje nakon sumornog matinea
vrti se po glavi kolege koji, avaj,
trideset pet godina činovnikuje,
a u slobodno vreme marno piše
i pređu svojih snova snuje.

Koliko bi tek romana čova napisao
da je, poput mene, kompjuter imao?
zapitah se jutros, i pomislih,
po ko zna koji put, da mi je rečeni aparat
(upotrebljen kao idealna pisaća mašina)
sačuvao zdravlje, možda čak spasio život.
Da se već jedanaest godina ne služim
Elektronskim Čudom, neki moji vitalni organi,
a pogotovo nervi, zacelo bi već bili istrošeni.
(Uzgred budi rečeno, prvog mog spasioca,
i prvi softver, poodavno je pregazio tajmer.
Ovih dana kupih moderniji kompjuter.)

Da mi je neko sredinom veka,
kad sam, kao đak prvak, učio
da čitam i pišem, objašnjavao
kako ću se na samom kraju veka
po drugi put opismenjivati, kako ću
tajne informatičke pismenosti savladavati,
zurio bih u njega kao tele u šarena vrata.
Tako sinoć, kao polaznik kratkog kursa
za ovladavanje "vindowsom" i "vordom",
zurih u tinejdžera, svog instruktora.

Kažu da Bil Gejts, kralj kompjuterâ,
namerava da, u saradnji s kompanjonima,
najinventivnijim, najkreativnijim fahidiotima,
stvari čudo koje će biti pola čovek pola kompjuter.
Ljudska će misao pokretati veoma složen softver.
Na tome se, naravno, neće stati. Ići će se dalje,
i dalje, dok softver ne bude upravljao
našim mislima, i osećanjima. Na zdravlje!
Pisaca će biti mnogo više nego sada,
jer će biti dovoljno da čovek-kompjuter
malo mozga, malo mašta, malo meditira,
a ostalo će obaviti čipovi softvera.

Pre pola sata, još opsednut kontanjima
o novim rivalima na ionako prebukiranom
književnom tržištu, izvadih iz rukopisa pesmu
“Baštinik dedine zaostavštine”, napisanu
pre tri-četiri sedmice, i odnesoh je u kuhinju,
na čitanje. Nešto kasnije, kad mi je Enike
vratila list sa pesmom, primetio sam
da su joj oči malkice orošene suzama.
“Zašto plačeš?”, upitah, a moja se
ženica melanholično osmehnu.

“Maltene tri i po decenije kivna sam
na tebe zbog tvog nerazumnog trošenja
novca na knjige koje hoćeš da pročitaš,
vremena na one koje kao moraš da napišeš.
A sada sam osetila sažaljenje i saosećanje.
Nije ni tebi lako. Povremeno i sâm shvataš
da se tvoji pusti snovi neće ostvariti.
Želiš da bar Melika briše finu prašinu
sa tvorevina u koje si, kao u paučinu,
upleo svoj život, svoju sudbinu.”

“A ako ipak za koju godinu budem uspeo
da objavim sve što dotle budem napisao,
ako sve to bude diglo prašinu u Jugoslaviji,
možda i u svetu – šta ćeš, draga, onda reći?
Hoćeš li priznati da si dugo živela u zabludi?”
“Trenutak tvoje trezvenosti bio je, izgleda,
samo šala... E, Melika, srećo naša, dedica
nikad neće prihvatiti pravo stanje stvari!
Ne vredi njega sažaljevati. On će, ćaknut,
svojih pet minuta do zadnjeg časa čekati.”

NESUĐENI NOBELOVCI

“Moje tri pesničke zbirke vrede
više nego tri četvrtine poezije koja je
u ovom veku ovenčana Nobelovom nagradom”,
reče golobradi pesnik za stolom u uglu
zadimljenog kafea “Žuta lala”.

“Ako tvoja poezija, šonjo, toliko vredi,
šta ja da kažem za svoje kratke novele,
koje su, valaj, vrhunska poezija u prozi”,
uzvratu bradati pripovedač, pa podrignu
i direktno iz flaše ispi pola litre piva.

“Svaka od osam mojih drama vredi više
nego osamdeset osam pesama ili novela,
bez obzira na njihovu širinu i dubinu”,
dometnu ćelav dramski pisac, zagledan,
kroz dim kafea, u svetlucav tv ekran.

“U poređenju s pesmama, novelama i dramama,
koje su, može se mirne duše reći, laka pešadija,
moji romani su, opaučena braćo, teška artiljerija”,
objavi romansijer, pa smireno dometnu da ga
Nobelova nagrada naprosto nije zaslužila.

“Kelner, još pet piva! I bokal s ledom...
Ne, nećemo viski. Led mi treba da rashladim
usijane glave ove četvorice nabeđenih genija”,
oglasi se kroz smešak književni kritičar,
pouzdan koliko zarđao pijačni kantar.

KULE OD PDAVINA

Prolazeći kraj bučnog potoka,
nisu videli tirkizno kamenje
ispod kojeg je prštalo biserje.
Neki su bili čuli da se pod stenama
uz koje svake noći igraju nage rusalke,
mirisna, rumenkasta pena stvara,
jer pastir nije imao hrabrosti
nijednoj da se udvara.

“Tamo, na drugoj obali mora,
rastu ljubičasta koralna brda,
vidljiva samo kad padaju kiše
i trepere krošnje sikomora.”
Tako je govorio starac,
upirući prema horizontu
štapom iz Bangalora.

“Iza tih brda počinje
prostrano trusno područje.
Kamenje se povremeno
međusobno sudara,
svaka četvrta kuća se
u prašinu pretvara.”

“Velika, velelepna zdanja,
koja su gradili majstori poput vas,
traju dok žive pokolenja
zadivljena stvorenim lepotama.
Dela talenta i truda umiru
najpre u talogu ljudskih duša,
a tek onda pod udarima
nebeskih i podzemnih sila.”

Nisu starca poslušali.
Samouvereni, razdragani,
u svoje projekte zagledani,
utovarili su na brodove opremu,
rum poklonili mornarima,
i vožnju pretvorili u plovidbu
prema nevidljivim brdima.

I tamo im smešno beše
skoro sve što su slušali.
Neretko čak i ono što su
sami sanjali, govorili, činili.
Kule su se, godinama, mukotrпно,
jedna za drugom dizale; a životne niti
onih kojima behu namenjene
polako su se kidale.

Neimari su, prožeti strahom
od starčeve opomene,
počeli vlastite potomke da upućuju
u graditeljske i konzervatorske veštine.
Naručiocu su, uvređeni,
odbili sve predloge za saradnju,
pokrenuli ratne mašine...

Zviždi vetar u šupljinama
oronulih kula, među
konopcima nasukanog brodograditelja.
Kosti neimara i mornara
slušaju poruku da je
večno samo ono što se,
rađanjem, obnavlja.

NEMA KRAJA, A NI LEKA

*Zabrujale gore, zašumile šume,
gde su mi nestale mladačke godine?
Moja mladost nije spoznala lepotu,
moja mladost nije lutala po svetu.*

*Ako prolutamo, kamo da idemo?
Namo ćemo ići, gde će dobro biti.
Ako prolutamo, gde da stanujemo?
U zelenom gaju, ptice tam' pevaju.*

Smiri se, dušo, ne treperi
zbog razbijenog ogledala mladosti!
Kovitlac života neka te uveri
da prošlost nije seme budućnosti.
Često si mi, dušo, bila gladna, žedna,
usamljena, uzbuđenja željna.
Neretko si, tužna, sunce prizivala,
katkad si se čak i kiši radovala.
Retko si me u svetlosti kupala,
češće si me tminom polivala!
Još se zagledavam u neznane predele,
koji su me nekad prevarno mamili,
al' rusalke tamo već nisu vesele,
i vodopadi su, kažu, presušili.
Prebirem po blagu koje sam skupljao,
tražim dragulje koje sam davno prosuo.
Uviđam: neću ih naći, čak ni okrnjene;
sanjarim, iako su oči razrogačene.
Pomišljam da sam ipak ponešto našao,
a onda shvatam da sam više izgubio!

Obnovimo, braćo, vandrovanje!
Ta, lutalaštvo je naša sudbina!
Sa istoka nas još obasjava svitanje,
al' na zapad nam odlazi rodbina.
Ili je, možda, bolje da se zamislimo,
jedni druge da pogledamo, i upitamo:
Vredi li mukotrpno građena gnezda rušiti,
u neizvesnost još jednom krenuti?
Nećemo li, ako se ponovo raspršimo,
u velikoj magli jedni druge da izgubimo?
Gde su one gore, šume, oni gajevi
u kojima ptice najlepše pevaju?
Gde su oni bajoviti, žuđeni predeli
u kojima će naši potomci da uživaju?
Da li, dok maštamo, sebe varamo,
da li mutno ogledalo opet razbijamo?
Čeznemo li za onim od čega smo bežali,
što smo i pesmom i plačem proklinjali?
Ima li, braćo, kraja našim željama,
ima li leka našim nadama?

BODLJIKAVO, OPORO I SLATKO

*Rodile su trnjine, za gorama;
poći ćemo po njih, s devojkama.
Devojke će brati, mi ćemo
kidati, sa granama.*

*Kraj trnjina staze utabane;
tamo su i kere, napujdane.
One će lajati, mi ćemo
bežati, sa granama.*

Hajde, pajtaši, batalimo rintanje,
zaslužili smo, vala, plandovanje.
Svaki nek oslušne otkucaje svog srca,
neka mu ta Morzeova azbuka kaže
koja je cura njegova izabranica.
Oni što dosad nisu imali sreće,
neka širom otvore prozore duše.
Trnjine se čestarom i trnjem brane,
ali slatkim, premda oporim plodovima
savlađivače prepreka mame.

Hajde, pajtašice, batalimo preslice
i vezene ručnike, nek rašire krila one
koje ne žele da postanu usedelice.
Oslušnite dvostruki zov: iz daljine,
i iz vlastite zapretane nutrine.
Daleko su primamljive trnjine,
ali ne brinite, povremeno će nas
nositi mlade, snažne ruke.
Majke nas, evo, još jednom savetuju;
znamo čemu se, dobre, nadaju.

Hej, pajtaši, bodljikave su trnjine,
slatke su, premda opore, ove devojke.
Jedan je dobio kratak, umiljat osmeh,
drugi ovlašan, stidljiv poljubac,
treći zvučan, žaran šamar.
I on je srećan, presrećan:
šamar beše strašću začinjjen.
Trnjine, iako su zrele, nećemo nabrati,
jer se nadamo da ćemo i u povratku
devojke na rukama često nositi.

Hej, pajtašice, staze nisu utabane,
a kere nas kraj salašâ čekaju,
odvezane, pa još napujdane.
Smejmo se, prenamažimo, vrištimo,
uz momke se mazno priljubimo.
Nek još jače laju salašarske kere,
mi smo zaštićene, na rukama;
rintanje je osnažilo naše dilbere.
Đuvegije, što duže nas ovako čuvajte!
Dobre mamice, strpljivo nas čekajte.

KRATKA RUMENO-CRNA BAJKA

*Dodi, mila, isprati,
ja idem vojevati.
Imam konja s opremom,
a i šešir s obodom.*

*Na šeširu tračica,
a za pasom sabljica,
na ramenu karabin,
tebe, mila, ostavljam.*

*Ostavljam ja tebe bez sreće,
nek te uzme, nek te uzme ko hoće.*

Nisam, neiskusani, smeo ni sanjati
da će me uniforma tako ulepšati.
A kako ću, rođeni moji, tek izgledati
ako budem imao sreću
da tuce dušmana pobijem, ili bar zarobim,
pa se blistavim ordenom zakitim.
Koliko me izuzetnih uzbuđenja čeka!
Koliko je rat lepši od dosadnog mira!

Odgalopirao je, bodar, veseo,
a moje srce u brigu i strah zavio.
Jedva da je slatku jezu osetilo,
nisam postala čak ni verenica,
a već strepim da ću biti ucveljena,
kao susedka na šoru, ratna udovica.
Mogu samo molitve da ponavljam,
u milost Sudbine da se uzdam.

Eh, moja husarska uniforma
već je pocepana i zaprljana.
Konj mi se, pogođen
u silovitom jurišu, skrlijao,
ja sam se samo ugruvao,
i nožni članak uganuo.
Glava je, zapravo duša,
teže, rođeni moji, nastradala,
jer je, razrogačenih očiju, gledala
kad je mnoga sablja saborce sekla.
Strašnih klanja sve više se grozim,
u ratnu sreću jedino se uzdam.

Kobne vesti u selo su stizale,
kuće na šorovima u crno zavijale.
Ja sam drhtala, sve više strepela,
mati me je tešila, i sa mnom plakala;
vesti sa fronta bih katkad lovila,
katkad bih od njih bežala.
Molitve sam, preplašena, očajna,
sve češće i sve usrdnije ponavljala.
Jednog jutra sam najcrnju vest
ipak, s krikom, dočekala!
Mili, nisam osetila sreću verenice,
a već podnosim patnju udovice!

DAVNO IŠČEZLI ISKRSAVAJU

*Sedam goda ja vas služih,
ništa vam ne izgubih.
Samo jednu kolsku levču,
a i nju vam zaplatih.*

*Sedam goda ja vas služih,
ništa mi niste dali.
Samo jednu košuljicu,
i za njom ste plakali.*

Ne sedam, nego četrnaest,
a možda i okruglih petnaest godina
bio je Makovej, Mako Petraška
sluga kod Štefana Sabova, ćutljivog,
strogog, grubog, škrtog salašara
u bespuću keresturskog hatara.
Beše prevalio trideset drugo leto
kad je, ženidbom, usrećio i sebe
i jednu žgoljavu, ružnjikavu siroticu.
Mukotrpnu svakodnevicu sluge salašara
zamenio je sivilom seoskog nadničara.
Nakon nekoliko godina, kad pojedini meštani
budu krenuli put Austrije, Nemačke, Švedske...
Mako će supruzi i dvema kćerkicama reći:
"Moj deda i otac behu sluge kod ovdašnjih Švaba,
a ja ću kod njihovih potomaka, kao gastarbajter,
u Austriji ili Nemačkoj lep imetak steći."
I poslušnica je u Štutgartu gastarbajtovala.
U slobodno vreme muža dvorila, kćerke negovala.
Pre par godina je tamo, u tuđini, već kao baka
osmogodišnjeg dečaka, iznenada umrla.
Na keresturskom groblju sad počiva.

Svakog petka, kad čitam novine
na maternjem jeziku, gledam i čitulje.
Neretko pokušavam da se setim
kad sam se u selu poslednji put sreo
s vršnjakinjom, s prijateljkom,
s osobom koju sad u okviru vidim.
Kako odlaze oni koje sam dobro ili ovlaš
poznavao, tako mi, sve češće, pred oči
iskrsavaju oni koji su (valjda) još živi,
ali su iz mog sećanja odavno iščezli.
Jutros sam se, bez ikakvog razloga, setio
Makoveja Petraške, koga sam poslednji put
na seoskom šoru pre mnogo godina video.
Okrenuh broj telefona ujčevića Mirona,
i saznah to što malopre ovde ispričah.
Još sam saznao da mlađa Makova kćerka,
udata za Nemca, i dalje živi u Štutgartu,
a Mako sa starijom, neudatom kćerkom,
kao penzioner vegetira u Osijeku.

“Tamo žive zato što građani Hrvatske
lakše mogu da putuju u Nemačku,
nego mi koji živimo u Srbiji”, reče Miron.
“Mako je, na keresturskom groblju, supruzi i sebi
podigao lep spomenik. Pridružila im se i kćerka.
Još je devojka, ali ima četrdeset leta, pa...”
“Zašto se, osim oca, i ona živa sahranila?”, zavapih.
“Razumem ljubav prema roditeljima, i rodnom selu,
ali ne i okretanje leđa vlastitom životu!”
“Nismo svi isti. Time što se, za neke od onih
što su odavno iščezli iz tvog života, raspituješ,
ti pokazuješ da još za mladošću čezneš.”

DVE LEPOTE I JEDNA TUGA

*Tam' pod šumom kalinovom
voda deblo nosi;
kraj potoka sedi deva,
čarnu kosu mrsi.*

*Kosu čarnu kao ugalj
devojka sad češlja;
bistroj vodi u potoku
gorak udes priča.*

*“Nemam, vodo, oca, mater,
nemam ni rodbine;
nikog osim tebe, vodo,
i šumske kaline.”*

Nepatvorena lepota prirode,
nedirnuta lepota devojke!
Ima li sanjara koji za njima nije žudeo,
koji za takvom srećom nije tragao?
Devo, on u ovu zabit neće doći.
Zato ga nemoj bespomoćno čekati.
Ustani, na ma koju stranu uputi se;
ta i ovaj potok nekuda teče.
Bistra vodo, što žuboriš,
reci uplakanoj nesrećnici
da je i ona u igri u kojoj su
promašaji češći nego pogoci.
Ipak, i u tom poigravanju Sudbine
mnogi manje-više uporno učestvuju,
jer su bez ikakvih šansi samo oni
koji malodušno odustaju.

Sudba je, tužna devo, hirovita.
Čas okrutna, čas velikodušna.
Kao što nije trajna nijedna sreća,
tako je prolazna i svaka nesreća.
U žuboru potoka klikće poruka:
Ako je tvoja kosa kao ugalj čarna,
nije svaka staza kojom možeš ići,
nepodnošljivo trnovita, ni strma.
Ti, veselnice, imaš mladost i lepotu!
Za te dve prednosti, moćne dok cvetaju,
mnogi bi rado dali sve što su stekli
u borbama na promenljivom putu.
Pred mladošću i lepotom leže, devo,
svakojake mogućnosti. Pogledaj ih!
Čak i one koje su naizgled skućene.
Možda su i te za tebe otvorene.

BLESAK U ŠARENOM SIVILU

*Mladost moja, i podoba,
al' mi gine, kao voda;
gine, gine, marno gine,
kao listak sa dúbine.*

*List će pasti, biće drugi,
a mladosti neće biti;
godinice mi prolaze,
mladost neće, ej, da vrate.*

Zašto su je tako često opevali?
Zašto su je (zapravo, sebe),
i dok behu u njoj, sažaljevali?
Zašto su je, kad bi minula,
s nostalgijom oplakivali?
Zato što im život, i spoljašnji i unutrašnji,
obično beše oskudan, jednoličan.
U takvom životu, koji je sveden
na nekoliko suvo-blatnih vagaša,
mladost je zemaljski eden.
Zar ne beše, i nekada, ljudi bogatog života?
Zar nisu i oni mladost (zapravo, sebe),
i dok behu u njoj, sažaljevali?
Zar je nisu, kad bi minula,
s nostalgijom oplakivali?
Ruralno življenje, čak i ako je
naizgled atraktivno, ipak je,
kad se pogleda izbliza, monotono.
Zbog toga je iz šarenog sivila
u blesak mladosti zagledano.

Jesmo li zato mi, deca tih roditelja,
pobegli iz njihovog, ruralnog sveta?
Jesmo li pobegli radi toga da bismo,
osim za mladošću, čeznuli i za zavičajem,
drugim ovozemaljskim rajem?

Naša je svakodnevica, i spoljašnja i unutrašnja,
bogatija, atraktivnija, šarenija, bar naizgled,
od svakodnevica neposrednih predaka.

Ali to šarenilo ne može, po svoj prilici,
da izmeni suštinsku osnovu života.

Da li nam je suđeno da čeznemo
za onim što trenutno nemamo?

Hoćemo li ikada biti zadovoljni,
hoćemo li spokojno uživati
u onome što imamo?

Zadovoljstvo je predvorje mrtvila,
nezadovoljstvo je boja života.
Ne plačimo za onim što nemamo,
ali se ne možemo pomiriti
samo s onim što imamo.

NISAM TE ŽELEO, ALI SAM TE DOZVAO

*Nevoljo, nevoljo, ne ori mi polje,
jer si uzorala tužno srce moje.*

*Uzorala si ga, al' ne plugovima,
uzorala si ga, ah, mojim brigama.*

*Bolno mi srdašće brige uzorale,
brige uzorale, a suze zalile.*

Polja sam, i vlastita i tuđa,
orao sâm, svake godine, danima,
od izlaska do zalaska sunca.
Neumorno smo, moji konji i ja, orali,
a plodove su, češće i uspješnije od mene,
vihor, grad, kulak i poreznik ubirali.
Ipak sam, snatreći o zasnivanju svoje familije,
za plugom neretko pevušio, a u selu sam,
na igranci, jednoj sirotici sreću ponudio.
Naša svadba beše skromna, pod šatrom,
ali smo brak održavali uzajamnom vatrom.

Noći mi, srećo, behu kratke.
Dani su na poljima sve duži bivali,
snagu su mi, i volju, nemilice ispijali.
Godišnja doba su se smenjivala,
ali sadržina moje torbe nije se menjala:
suva pogača i užegla slanina nije me krepila.
Bezizlazno rintanje i oskudica su me vremenom
naterali da se, katkad u brazdi, češće u birtiji,
hrabrim, tešim i krepim slatkom rakijom.
S vremena na vreme bih se toliko zaneo,
da sam, stigavši kući, ženu i decu tukao.

Rakija, ta opojna volšebnica,
hrabrila me, tešila i krepila,
ali onako kako to čini bludnica.
Varka beše sve što mi je pružala;
rastuća propast, i u meni i oko mene,
bezobzirno mi se u lice kezila.
Da bolest najbrže buja u brizi i oskudici,
osećao sam i na poljima i u selu,
po klonulom telu, po drhtavoj ruci.
Vrhunac mog pada beše odluka
dobre, brižne, unesrećene supruge
da se vrati starim roditeljima,
sa troje svoje i moje dece.

Nevoljo, nevoljo, ne muči me više!
Krik nemoći bolno mi srce razara,
snaga se, i volja, oglašava sve tiše.
Koga za svoju nesreću da okrivim?
Kako da je, ovakav, savladam?
Ja želim, nevoljo, da živim!
Vrati se, dobra, brižna moja ženice!
Svaki dan i svaka noć mi je pakao
bez tebe i premile naše dečice!
Obećavam da ću se od sutra promeniti!
Rakiju ću odbaciti, zdravlje povratiti,
u brazdi ću, koliko budem mogao, rintati,
vas ću, vas pre svega, pomno čuvati!

JOŠ GA GLEDAM, A VIŠE GA NEMA

*Ne vidi se moje selo,
gde sam se rodio,
al' se vide stare staze,
njima sam hodio.*

*Staze bele, srcu mile,
između topola,
zašto ste mi sad zarasle
u divljad korova?*

*O'šla draga, ne hodam s njom,
staze zarastaju,
njih buseni, moje srce
žali prekrivaju.*

Zašto me, kad god posetim zavičaj,
ranjava sećanje na čitavo tuce šorova
sačinjenih od trskom pokrivenih nabojnica?
Zašto mi je tako teško da prihvatim
nestanak sveta mog detinjstva?

Valjda zato što su promene u tom malom,
učmalom, ali prisnom, meni dragom svetlu,
koji bi trebalo da bude dugovečniji od mene,
bile brže i korenitije nego u mom životu.

U mladosti, povremeno i u zrelo doba,
tugovao sam, potajno patio zbog one
koja je, nakon naših šetnji, otišla,
a trebalo je da bude radost i sreća
do poslednjeg dana mog života.

Sada sam setan, povremeno čak tužan,
zbog toga što više nema starih kuća, šorova,
staza, gajeva; skoro ničega što je trebalo
našu ljubav večno da pamti i čuva.

Znamo, o da: ništa nije večno,
sve je prolazno! A najbrže prolazi
ono što je najljepše, najuzbudljivije,
najprimamljivije, najpoželjnije!

Budući da ljubav najgorljivije želimo,
da za njom najupornije tragamo,
da je najnestrpljivije iščekujemo,
da joj najstrasnije robujemo,
i njenu prolaznost prihvatamo.

Štaviše, stoički ponavljamo
da je uzvišenost i veličina ljubavi
upravo srazmerna njenoj
iskrenosti i tragičnosti.

Tu bolnu istinu lakše bismo prihvatili
da nisu zabati, šorovi, puteljci, gajevi
jednog detinjstva i mladačkog doba nestali,
da su bar oni, osim naših uspomena,
jednu dragocenu tajnu sačuvali.

IV

MONOTONI DANI, OBIČNI ŽIVOTI

Naslov četvrtog ciklusa je tako jasan da bi uvod – da u knjigu ne unosimo jednu specifičnost – bio suvišan. Na dve prozne stranice govoriću samo o toj specifičnosti.

Dobar deo ovog poglavlja činiće novinske pesme, kako ih Boris i ja nazivamo. Dakle, stihovani odlomci iz novinskih tekstova. U narednom poglavlju takvih celina biće možda i više. Moj saradnik i ja smatramo da su pojedina novinska oslikavanja tekuće jugoslovenske svakodnevice autentičnija, plastičnija, dojmljivija od opservacija koje bismo nas dvojica, odnosno (sa Alekom) trojica, mogli da ponudimo čitaocima ovog toma. Naravno, žurnalistika nije isto što i umetnost lepe reči, ali...

Borisu je, još u vreme nastajanja Prve knjige razdelnice, sinula ideja da od segmenata novinskih tekstova on i ja sačinimo poetsku celinu. Naslov joj beše, podsećam vas, “Novinska pesma o jugo raskolu”.

Tu stihotvorinu i sad čitam sa zanimanjem, maltene sa zadovoljstvom, iako se u njoj govori o ogavnim vremenima, o jugobalkanskim iracionalnostima, primitivizmima, zverstvima. Sa zanimanjem je čitam zbog toga što je u njoj autentično, plastično, dojmljivo oslikan jedan istorijski trenutak i jedan društveni milje. A mene – rekoh već mnogo puta – u literaturi uopšte, pa i u poeziji, najviše zanima upravo duh, aroma, slika jedne epohe, jedne sredine. Uživam i u lirskoj, intimističkoj, individualističkoj poeziji, da

je tako nazovem, ali onu drugu, u kojoj je pesnik emotivan, subjektivan, samosvojan posmatrač društvenih zbivanja i procesa, neretko čitam s većim zanimanjem.

Bilo kako bilo, naš prvi novinsko-poetski eksperiment u petom beletrističkom tomu mi se dopao, te sam ga u pesmi “Vukovar, lično i činjenično” varirao. A devet godina kasnije, kad smo počeli da pišemo ovo poglavlje, Boris je, uvaživši moju molbu, ponovo uronio u tekuću jugoslovensku štampu. Ovog puta ne samo što je odabrao tekstove koji se uklapaju u koordinate naše pesničke zbirke nego je te tekstove i stihovao.

Neki od njih u novinama nisu potpisani, neki su potpisani samo inicijalima, ali većinu predložaka novinskih pesama čine pedigrirani autorski tekstovi. Stoga sam Borisu sugerisao da ispod takvih pesama, na mestu gde navodi naziv i datum izvornika, napiše i ime autora dotičnog teksta. On se tom predlogu usprotivio, napomenuvši da ti izveštaji, članci, komentari i intervjui obično nisu rezultat autentičnog stvaralačkog poriva i pregnuća, nego prvenstveno diktata proizašlog iz radne norme, koju je trebalo ispuniti da bi se zaradila mesečna plata. Sem toga, reče, on je neke pasuse na svoju ruku skraćivao. Ne zato da bi igrao ulogu urednika, nego da bi citirane segmente uklopio u okvire pesama koje je sastavljao. Stoga će biti dovoljno ako na kraju svake novinske pesme navede samo naziv glasila i datum obelodanjivanja teksta koji je delimično ili u celosti citirao.

“Nekoliko novinarskih imena ipak bi, u ovom i narednom poglavlju, mogao da navedeš”, rekoh. “Bar uz celine koje nose pažnje vredan autorski pečat.”

Boris je prihvatio ponovljenu, donekle korigovanu sugestiju, pa meni ostaje samo da se, u njegovu i svoje ime, izvinim autorima onih tekstova koji su pretrpeli (funkcionalna, književnim postupkom iznuđena) skraćivanja, i preskakanja, pojedinih pasusa.

U NAJZAGUŠENIJEM VELEGRADU

Pokušavam, ali jedva uspevam
da zamislim ulice i trgove Pariza
bez nizova parkiranih i kolona zahukanih
šarenih, benzinom napojenih bubašvaba.

Osmeh (zapravo, podsmeh)
dovode mi na lice sećanja
na nekadašnja studentska, samouverena,
utopističkim nanosima obojena izlaganja

o vertikalnim i horizontalnim
vrtnim kvartovima. Tada sam
povremeno pomišljao da ću se, kad budem
stekao diplomu arhitekta, pridružiti urbanistima.

Da sam danas krojač Pariza,
najpre bih zagrizao u problem
biciklističkih staza. Iako znam da tim stazama
ne bih uspeo svoj makroambijent da premrežim.

Središnje urbano tkivo skoro svih
istorijskih gradova odviše je gusto
da bi se u njemu, pored pešaka i automobila,
moglo naći mesta i za hrabre jahače bicikala.

Novi Sad je u tome iznad Pariza,
i mnogih drugih starih metropola.
Duž obe strane nekih njegovih bulevara i ulica
stazama jure ljubitelji najjednostavnijih čudesa.

Da u Prestonici svetlosti
i saobraćajne zagušenosti,
da u bilo kom današnjem velegradu
imam političku ili urbanističku vlast,

vrlo verovatno bih pokušao,
iako znam da ne bih uspeo,
da smanjim ne samo saobraćajni
nego i auditivni, pa i vizuelni teror.

Glupavi slogani na plakatima,
kezave njuške na bilbordima.
Drečave reklame na panoima,
treptave neonske na fasadama.

S kojim pravom bordovi degena
maltretiranju milione sugrađana?
Znam: To pravo kretenima daje
samo animalna, profifierska glad.

Znam i to da je demokratija
najbolji oblik javnog života.
Povremeno me ipak obuzima želja
da satirem krda bezobzirnih idiota.

U NAJRAZVAŠARENIJEM VELEGRADU

Kao što na najvećem kopnu planete
egzistiraju dva sveta: Evropa i Azija,
kao što se međusobno primetno razlikuju
severnoamerička i južnoamerička civilizacija,

tako je i zelena, i spržena, Afrika
(koja me čas privlači, čas odbija)
podeljena ne samo geomorfno, koloritom predelâ,
već i po načinu života, sukusu shvatanjâ, običajâ.

Islamsku civilizaciju smatram,
zbog dogmatike njene religije,
anahroničnom, u velikoj meri čak retrogradnom.
Na islamskom severu Afrike ipak rado boravim.

Koliko su pustinjske žute pučine,
bile ravne, namreškane ili valovite,
sumorne i deprimirajuće, toliko arapski gradovi,
živopisni i bučni, deluju lekovito, razgaljujuće.

Najbolje sam upoznao, i najviše
zavoleo (pre ravno deset godina)
moćni Kairo, prilikom završnih radova na vili "Fatima",
u narastajućem bogataškom kvartu na levoj obali Nila.

Posmatrajući, iz hladovine čajdzinica,
motorno, zaprežno i pešačko šarenilo
prenatrpanih ulica, nekoliko puta sam Abdiju rekao:
"Ovim ljudima nije monotona njihova svakodnevica."

Um Basma, na jednoj privatnoj sedeljki:
"Zapadnjaci, oni pravi, a i naturalizovani,
poput vas dvojice, misle da je razvašarenost Kaira
plod primitivizma, iracionalnosti, neorganizovanosti."

Moj odgovor (poprilično ulagivački):
"Ja sam uveren, briljantna gospođo,
da je ova dinamika plod ne samo raspojasanosti
nego i slobodoljubive, stvaralačke životvornosti."

"Najviše me fascinira", dometnuh
nakon par replika finih sabesednika,
"kontrast izražen u smirenosti gostiju čajdžinica
i haosu koji teče ispred njih, u kaleidoskopu ulica."

Ahmad beg, mator, tamnopus i gojan:
"Dinamiku, koja povremeno, tu i tamo,
prelazi u kaos, nameće zapadnjački *modus vivendi*.
A smirenost je nama Egipćanima urođena, zato što..."

"Možda zato što nas, sa platoa Gize,
posmatraju faraoni, i trošne oči Sfinge",
pomogla je starcu živahna, obrazovana sit Fuzija.
"Večnost čeka i one koji žure, i one koji je ne mare."

MORBIDESA

“Jedna od malobrojnih
ugodnih strana starosti
čuči u zadovoljstvu koje te
s vremena na vreme prožme

kad saznaš da je odapeo
šmokljan prema kome si
osećao popriličnu averziju”,
reče kompanjon Žak Vernon.

“Jednog lepog dana
i mi ćemo šmokljane
razvedriti: kad budu saznali
da je odapeo Žak (ili Alek).

Ta vest će ih podstaći
da pomisle kako odlaze
i oni što smišljahu prevaru”,
odgovorih starom drugaru.

“Ova dvojica postaju
cinični i autoironični”,
zaključio Žakova supruga,
sasušena madam Simon.

“Njih dvojica su, čini mi se,
odavno cinični i autoironični”,
konstatova moja prijateljica,
bucmasta madmoazel Nadin.

GLAS PRIJATELJA S DRUGE STRANE

“Da si stigao
pola sata ranije, imao bi
priliku da telefonom razgovaraš
sa Piroškom iz Subotice”,
reče mi sinoć Enike,
kad sam se u stan vratio
sa sastanka u Društvu
esperantista.
“Čongorova Piroška? Zašto je nazvala?”
“Sigurna sam da nećeš pogoditi.”
“Onda neću ni pogađati.
Šta ima novo kod njih?”
Enike je gledala čas u tv ekran,
čas u tv program na svojim kolenima.
Nije bila vedra, kao obično.
Nakon pauze, ozbiljno ali mirno reče:
“Infarkt joj odneo supruga. Prošle sedmice.”
“Čongi umro? Je l’ moguće? Neverovatno!
Imao je osamnaest godina manje nego ja.”
“Ali dvadesetak kilograma više.”
Enike me je netremice posmatrala.
Da li je merila moju težinu,
ili životnu putanju: dužinu
koja mi je preostala?

Malopre aktivirah broj telefona
naših subotičkih prijatelja.
Sačekah, i dočekah – Čongorov glas:
“Dobili ste broj...
Nakon zvučnog signala,
ostavite poruku. Hvala.”

IZ SKICENBLOKA I

Rilion Kiš i Alek Vislavski
o Parizu su maštali, i ćaskali,
još kao srednjoškolci. Mašti su jačali krila
kao studenti, gladni i žedni srećolovci.

“Smatraću da sam počeo da živim
život primeren vlastitim prohtevima
tek kad budem počeo da činim bar mala čuda”,
rekao je tada Rilke na Savi, verenici Beograda.

Budući da se čuda čine, stvaraju,
da se događaju u Prestonici sveta,
građevinac se onde obreo pre dvadeset devet,
slikar i arhitekt pre ravno dvadeset pet leta.

Prvi svetski uspeh mog druga trebalo je
da bude brak s atraktivnom Parižankom.
Nakon avantura s uličnim curama, oženio se
devojkom iz Kucure, Febronkom Nađevom.

“Sto mu očenaša!”, udario se po čelu
par meseci kasnije. “Glavni sam dasa
u Prestonici lepote, a moja je životna saputnica
skromna (doduše, zgodna) seoska nastavnica.”

“Gde su ti ta žuđena pariska čudesa?”,
dobacio mu je oponent Marko Orlović.
“U birou sakupljaš prašinu kao inženjer statičar,
u slobodno vreme si beli mag i psihoanalitičar.”

“Amater u oba potonja domena, čak i u očima prijatelja”, dometnula je Fransoaz.

“A pre dve decenije samodopadljivo nas uveravao da će opčiniti sav intelektualno-umetnički namaz.”

“Jah, Prestonicu duha i umetnosti dosad nisam uspeo da osvojim”, složio se Rilke.

“Svakodnevnica mi je monotona. Da sve bude gore, polako gubim motive. Čak sam počeo i da se gojim.

Teši me samo činjenica da ni moj drugar Alek nije daleko odmakao.

A od svog slikarskog i arhitektonskog stvaralaštva, i od belosvetkog života, mnogo više je očekivao.”

“Zaista, i njegova svakodnevnica omeđena je šablonskim trouglom:

arhitektonski studio, likovni atelje, lutanje po gradu, katkad po Francuskoj, nešto ređe po belome svetu.

Aljošu ipak ubrajam među srećnike”, zaključio je moj galerist Bernar Matje.

“Umetnici kukaju da su nepriznati, iskorišćeni, a kao deca Sudbine oni su, u stvari, povlašćeni.

Ja po ceo dan, tokom svih dvanaest meseci, ekvilibriram između kapricioznih stvaralaca

i sumnjičavih, neretko škratih potencijalnih kupaca.

A šta će ostati iza mene, osim kuće i malo novaca?

Svakome od nas čini se da mu je život monoton, ili bar nedovoljno atraktivan.

Ali umetnici imaju Delo! Neki i u slavi uživaju!

Ostali joj se, zaživotnoj ili posthumnoj, nadaju.”

Osmehnuh se, i pomislih
na starog Leha Rovickog,
kome je pre neki dan Matje poručio
da mu više ne donosi svoja platna.

Leh je nekada izvanredno slikao,
ali ga je dugogodišnji konjak skrhao.
Ispušena mašta, mutno oko, drhtava ruka,
sada produkuju haotično namazana platna.

Znam podosta slikara koji su,
dok behu u kreativnom zenitu,
i u galerijama i u medijima bili hvaljeni.
A kad je kreacija presahla, behu odbačeni.

Ne padaju samo pijanci i nikotinisti.
U trećoj mladosti skoro svaki slikar
gubi, da tako kažem, osećaj za umetnost.
Izvitoperuje se njegov pogled na realnost.

Alkohol i cigarete umereno trošim.
Ipak se s vremena na vreme pitam
hoću li jednom početi boje da razmazujem,
sve misleći da i dalje izuzetna dela stvaram.

PORANILI, ZAKASNILI

Prolazili su, kao mlada,
gladna, raspojasana družina,
pored osmehnute, čutljive sfinge.
U žudnji su se nadmetali,
njenu zagonetku odgonetali.

Kad je leptirica prolepršala,
čak trojica su za njom potrčala.
Nijedan nije uspeo da je ulovi.
Kriv je pelud, rekli su.
I ostali buncahu u transu.

Reka beše neprozirna,
ali bremenita, nemirna.
Bacili su se u virove. Među
jegulje? Ne, to behu
neke druge pobegulje.

Kao tane poglede im
probila belogrla lastavica.
Naoružani behu samo željama,
te rekoše: "Pticu neka
lovi veća i brža ptica."

Prolazili su, kao zrela,
zasićena, umorna družina,
pored goleme, okrnjene piramide.
Nisu se zaustavljali.
Nisu je čak ni osmatrali.

U LIFTU III

“Dobar dan, komšinice.
Malo-malo, pa se, evo,
jednom u dva-tri meseca,
nas dvoje sretnemo u liftu.”
“Čudno, zaista. Moram reći,
sa drugim komšijama se ovde
srećem češće nego s vama.
Čula sam da ste neki pisac.
A pisci, kažu, retko izlaze
iz svoje sobe. Je l' vam pisanje
hobi, ili od toga živite?”
“Nije mi, komšinice, hobi,
ali od toga i ne živim.
U primitivnoj i siromašnoj zemlji,
kakva je Zlotvorova Jugoslavija,
od pisanja se ne može živeti.”
“Ovde se danas, komšija,
ni od čega ne može živeti.
U Jugoslaviji sada dobro žive
samo nitkovi, kriminalci.”
“Ja bih rekao: političari,
kriminalci i pojedini trgovci.”
“Pa to sve spada u istu felu.
Nećete mi, valjda, reći da se
sadašnji naši političari
razlikuju od kriminalaca.
A trgovina je sama po sebi
legalizovan oblik pljačke...
Strašne smo dane, komšija,
dočekali. Srpski narod
upao je u katastrofu.
Hoćemo li se izvući?”
“Nešto mora pući.”

U LIFTU IV

“Ovo je, komšija, grozno!
Dve-tri godine smo čekali
na obnovljeno ogledalo u liftu,
a sada, kad ga napokon imamo,
neko đubre ga redovno ispljuje.
Čistačica obriše, a ono pseto
sutradan ga opet popljuje.
Da li to čini koje derište,
ili neko od odraslih ljudi?
Zašto to čini? Kome pakosti?”
“I ja bih to, komšinice,
voleo da znam. Glavni uzrok
ovakvih svinjarija zacemento je
primitivizam građana ove zemlje.
Na tom blatu niče svakojaki korov.
I poguban, koljački, i sitniji,
prostački. Pogledajte, na primer,
gde su parkirani mnogi automobili.
Parking prostran, poluprazan, a neki
volovi kola parkiraju na trotoaru
ispred zgrade u kojoj stanuju.
Primitivni, baš kao stoka, lenji!
Mrzi ih da do parkinga prevale
tridesetak ili pedesetak metara.”
“Komšija, vi ste suviše kritični.
Takvih brljanja ima svuda u svetu.”
“E, voleo bih da u Švajcarskoj,
ili Švedskoj, nađete bilmeza
sa automobilom na trotoaru.”

.....

.....

“Do viđenja.”

“Do viđenja.”

SVOJTA NIJE VIŠE TO ŠTO BEŠE

Boris, Miron, Alek i još neki
unuci vrlog deda Arona Vislavskog,
salašara keresturskog, rado se sećaju
svoje tetka Amalke, mlađe dedine kćerke.
Svima je bila povremena, omiljena dadilja.
Čak i sada, pola veka nakon detinjstva,
posete je kad god svrate u Kucuru.
Zajedno s njom se tada prisećaju
kako im je stare pesme pevala,
poljsko cveće brala, bajala...

Darja Edelinski, mlađa kćerka
mog deda Pahomeja, takođe od udaje,
znači, već decenijama, živi u Kucuri.
Bila mi je povremena, omiljena dadilja.
Pevala mi je pesme, devojačke i svadbene,
stare i nove, rusinske i srpske. Brali smo,
baki, poljsko cveće kad bismo čuvali krave.
Jednom je, za vreme oluje, trčala za mnom
kao za otvorenim kišobranom. (Tako je
i Amalka hvatala "uzletelog" Aleka.)

Teča Trofim i tetka Darja izrodili su
petoricu sinova. Rostislav se oženio
devojkom iz majčinog sela, pa otada
živi u Keresturu. Još češće sam viđao
Svirida, budući da mi je godinama bio
novinarski kolega u Rusinskoj redakciji
Televizije Novi Sad. Ostalu trojicu,
nažalost, tek letimično poznajem.
Možda nijednog ne bih uočio
da ga u masi na ulici sretnem.

Kad smo se onomad okupili
na sahrani mog strica, njihovog
ujaka Kuzme, Svirid je, želeći
da se malo našali, rekao: "Rosven,
hajde navedi imena petorice svojih
kucurskih tetića." Naivan, prihvatih
izazov i počeh: "Rostislav, Svirid...
jedan je Lamko..." "Ali ne znaš koji."
Svirid me je šeretski dočekao.
Propisno sam se obrukao.

Da mi je neko rekao, da mi
sada kaže, kako postoje ljudi
koji ne znaju imena svojih tetića,
ujčevića, bratučeda, začudio bih se.
Tako nešto se, smatram (kad vlastiti
slučaj s uma smetnem), može dogoditi
samo u zapadnjačkom romanu ili filmu.
Mi Sloveni nismo ravnodušni, ledeni,
proračunati, kao, recimo, Germani.
Mi rodbinske veze negujemo.

Mogao bih da se pravdam:
U različitim mestima živimo,
vrlo retko se srećemo.
Ili da mudrijaški konstatujem:
Čovek je najbliži s onima
s kojima ga povezuju okolnosti.
Mogao bih da optužim ovo vreme,
epohu žurbe, interesâ, alijenacije.
Mogao bih, u odbrani, svašta
navesti. Ali i tri tetića
napokon upoznati.

OSKUDICA KAO OZNAKA VREMENA

Uvek i svuda većina je
uporno nastojala da stekne
ono što ima povlašćena manjina.
Duhovno, duševno, etičko bogatstvo,
u biti mnogo vrednije od materijalnog,
ljude manje interesuje od potonjeg.
Žudnja za opipljivim blagostanjem
hara svetom. Istok i jug Evrope
takođe su opčinjeni boljitkom.
Kao pustinjak fatamorganom.

Malopre je Enike pustila u stan
dvojicu odrpanaca pristojnih faca,
sa golemim torbama. Behu očito srećni
što su naleteli na domaćicu s kojom mogu
lako da razgovaraju. Behu, naime, Mađari
iz Rumunije. Valjanu robu, rekoše, nisu
uspeli prodati na pijaci, pa je sada,
da im ne bi bila oduzeta na granici,
nude u bescenje. Evo, posuđe firme
"Solingen", sa pozlaćenim drškama
na poklopcima, daju za 400 DEM.
"Četiristo maraka ja, u ovoj bedi,
jedva mogu da uštedim za dve godine",
reče Enike. "Osim toga, imam posuđe."
Obojica stadoše da je zdušno, molećivo,
na kraju očajnički uveravaju da će,
ako kupi njihovu robu, profitirati.
Nisu šverceri, rekoše, nego trguju
iz nužde: rumunski pogon nemačke
firme, u kome i oni rade, zaposlene
ne plaća ni markama ni lejima,
nego svojim produktima.

“Znam da vam nije lako,
ali i nama u Jugoslaviji
vrlo je teško”, reče Enike.
Smeđi je, već na ivici plača,
izvadio fotografiju žene i dece.
“Pomozite, ako boga znate, i nama,
a i sami ćete, gospođo, dobro proći.
Dajte koliko možete dati, pa zadržite
komplet posuđa. Dodajem, evo, mikser.”
Enike se lomila, mene za savet pitala.
“Ponudi im dvesta maraka.
Više bih, doduše, voleo da ih meni daš, ali...
Ako uzmeš, kajaćeš se, jer je za nas
dvesta maraka velik novac, *ako ne uzmeš,*
kajaćeš se, jer je roba doista jeftina.”
Enike se lomila, jadnike je sažaljevala,
a da smo i sami jadni, dobro je znala.
Mađari-Rumuni su molili, preklinjali,
na posuđe su komplet noževa “šogun”,
potom i lepu japansku peglu stavili.
To je prevagnulo. Enike je donela
novac – svima nam je laknulo.

“Žalila sam ih, videla sam
da ih i ti sažaljevaš, a sada ću možda
mescima žaliti za dvesta maraka
datih za potrepštine koje mi nisu nužne”,
reče Enike kad su srećnici ušli u lift.
“Prosećan Nemač dvesta maraka zaradi
za dan ili dva”, napomenuh zevzečki.
“O, prokleta siromaštvo!”, podviknu
Enike ogorčeno. “Dokle će nas ono
satirati? Povremeno mi se čini
da ćemo siromašni i umreti.”

PLAČI VOLJENA ZEMLJO
DNEVNIK POBEDNIKA

Najgori samodržac u istoriji Srbije
već trinaest godina unesrećuje
sluđene podanike, sve ponavljajući
da će ih sutra-prekosutra usrećiti.
Izgradio je dva stuba svoje diktature:
politički i ekonomski kriminal.
Čak i njegov sin, skleparši "Bambilend",
nudi sreću upropašćenom narodu.
Tata je najpre od građana iskao pomoć
(zajam za preporod Republike Srbije),
potom ih preko ovlašćenih pionera pljačkao
(otimajući im ušteđevinu u bankama),
celo vreme im čas ovo čas ono obećavao
(švedski standard, domaću naftu,
brze pruge, autoputeve, stanove...).

Vrhunac cinizma i ludila beše spomenik
"pobedi" koju je izvojevao u svom ratu
protiv NATO pakta. Čini mi se da je
napokon izveo narod iz takta.

Jasenka i ja pozajmili smo državi
po jednu platu za sveopšti preporod,
banci "poklonili" tri hiljade maraka.
Od propagandnog smeća Miloševićeve
Radio-televizije Srbije obično se branimo
tako što njene programe ignorišemo.
Leonka, Alek, Mižo, Aron Drugi, još neki
srećnici u belome svetu, putem i-mejlova
pitaju nas kako izdržavamo u getu.
Možda ćemo "pući", kao jedna razvedena
beogradska gospođa, koja se ispovedila
novinarskim perom Vladimira Jokića.

Ponedjeljak, 19. jun. Odluka.

*Dosta! Ne mogu više! Neću!
Ne prihvatam da polako
ludim u ovom rezervatu.
Ne želim da čekam beskrajne
dogovore lidera, savetnika,
ekspertskih, medijskih,
operativnih i drugih timova
ove opozicije u fronclama.
Na pamet mi ne pada da opet
izlazim na trgove i ulice
kad god me ko pozove
i zaiskri nada.
Neću da me batinaju, hapse,
saslušavaju, sude i presuđuju
najgori među nama.
Neću da živim u strahu,
beznađu i bedi.
Neću da stojim u redovima.
Neću topli obrok, markicu i regres
pod uslovom da na mostovima
slavim godišnjicu Pobede.
Neću na Ušće. Neću neprijatelje.
Neću RTS na svim kanalima.
Neću laži!*

*Ostavljam zajam za preporod,
staru deviznu štednju,
naftu kod Turije,
brze pruge,
Bambilend, autoput...
Ne treba mi nijedan
od 100.000 stanova.
I ovaj prodajem.
Danas sam odlučila:
odlazimo!*

Utorak, 20. jun. Stan.

*Dogovaram se sa decom.
Filip kaže da su svi
njegovi drugovi već zbrisali,
Iki – da ovde
više niko ne stanuje.
Niko normalan.
Niko bez ukradenih kola,
“heklera” i mobilnog telefona.
Kaže da neće geto
makar se zvao i Otpor.*

*Odlučujemo se za Dominikansku
– ne trebaju vize,
radna dozvola se dobija odmah,
daleko je odavde.
Zovemo agenciju za nekretnine
i nudimo stan na prodaju.
Sa tim parama ćemo
tamo nešto početi.*

*Pogledom prelazim
preko dragih stvari:
pisaći sto smo kupili
kad nam se rodila Iki,
policu za knjige na kredit
u vreme Ante Markovića,
trosed smo presvukli pred razvod...
Bože, gde je sad Vojislav?
Deci se javio
razglednicom iz Johanesburga,
nekako odmah
posle bombardovanja.
Kada smo slavili Pobedu,
a pošte bile zatrpane
brigama...*

Sreda, 21. jun. Stvari.

*Stan je prodat odmah – spustili smo
cenu do besmisla. Samo što pre odavde
– iz ovog besmisla. I stvari rasprodajemo.
Pisači sto su otkupili neki dobri, tužni ljudi.
Televizor smo prodali još tužnijim ljudima,
izbeglicama. Slike i još neke sitnice ćemo
kod mame. Koja stalno plače. Neke knjige
i fotografije nosimo. I neke uspomene.
One druge će ostati. Kad se jednom
vratimo. Ako se vratimo...*

Četvrtak, 22. jun. Rastanci.

*Kod mame, ručamo ona i ja, same.
Deca su otišla da se oproste
od malobrojnih prijatelja.
Od ostatka razreda posle ratova,
pogibija i iseljenja,
kafića na uglu, od Kalemegdana
i senki u kojima su se ljubili.
Mama i ja sedimo i ćutimo.
Kroz otvoren prozor odnekud dopire
vesela pesma Zorice Brunclik.
Mama plače. Njene staračke suze
kaplju u tanjir sa nedirnutom kapamom.
Koji samo ona zna tako da napravi.
Spolja se čuje nekoliko hitaca
i zavijanje policijske sirene.
Onda ja kažem da ćemo joj
odmah pisati, a dogodne će
i ona kod nas.
Ona grčevito steže kašiku
i gleda me kroz suze.
Gleda...*

Petak, 23. jun. Zbogom.

*Ka aerodromu.
Kroz ulice detinjstva,
pored krošnji prvih ljubavi.
Preko trgova i bulevara
na kojima smo sanjali nadu.
Ponela sam svoju staru pištaljku.
I nešto uspomena na onu zimu.
Preko mosta.
Osvrćem se i gledam svoj grad.
Koji sada pripada drugima.
Gledam svojih pedeset leta.
I svojih deset izgubljenih godina.*

*Na Ušću,
visoko na obelisku,
gori pobednička Večna Vatra
našeg svekolikog poraza.*

Zbogom, moj Beograde.

Laku noć, Srbijo...

"Danas", 24-25. jun 2000.

FAŠIZAM JE VRLO ČESTO I U CIVILU

“Ona”, reko malopre Teofilu,
“ima sve najpoželjnije: mladost,
lepotu, inteligenciju, talenat.
Neustrašivosti, intelektualne hrabrosti,
ima više nego mnogi muškarci.
Ros joj se zbog te osobine divi.”
“Zbog hrabrosti joj se divi,
zbog uspeha na Zapadu joj zavidi”,
dometnula je britka Jasenka.
“Što se mene tiče, srećna sam
što jedna žena ubedljivo nadmašuje
prepotentnu mušku bulumentu.”

*Nova drama Biljane Srbljanović “Pad”
u režiji Gorčina Stojanovića,
premijerno odigrana u fabrici keramike
u Buljarici (scenografija od lima
koja podseća na bunker-salon,
sa šest pisoara u krznu, tuševima i stolom
koji je i bračna postelja i mrtvački sanduk,
i operacioni sto, i politička govornica,
i svadbena trpeza...
gde se neprestano
porađa Nadmajka nacija),
koprodukcija festivala Grad teatar Budva,
Bitef teatra iz Beograda i internacionalnog
festivala “Štajerska jesen” iz Graca,
otvorila je u ovdašnjoj
kulturnoj javnosti mnoga pitanja,
jer bez ikakve pristrasnosti,
pomalo “surovo”, polemiše
sa uzrokom sunovrata
srpskog naroda.*

Iako autorka čije se drame u ovom trenutku igraju na pedeset pet internacionalnih scena kaže da nije imala nameru da pravi politički tekst, "Pad" vrlo transparentno oslikava našu političku i društvenu stvarnost.

"Da bih pokazala šta je uzrok pada jedne grupe građana, ne volim da kažem nacije, šta je ono što je jedan narod na kraju dvadesetog veka dovelo do ur-fašizma, pročitala sam gomilu knjiga o srpskoj istoriji, brdo eseja i zapisa stranih autora, najvažnije knjige naših etnografa..."

"Mislim da mi našu istoriju uopšte ne poznajemo – vladika Nikolaj Velimirović bio je antisemita, on je otvoreno pisao da su oni koji su 'u toku vekova raspeli Mesiju Gospodina Isusa Sina Božjega, stvorili od Evrope glavno bojište protiv Boga a za đavola'. Ako jedan narod 'seče vene' za takvog etičara, onda je potpuno jasno da za fašizam koji se nama dogodio, nije kriv samo jedan čovek. Lako je optužiti jednog čoveka za sve strašno što nam se dogodilo i sakriti se iza njega. Šta je danas sa svima onima koji su se vratili s ratišta, skinuli uniforme i slobodno šetaju našim ulicama. Najveći deo našeg građanstva ima metafizičku krivicu za događaje u ovoj deceniji, a srpska opozicija, nažalost, još nije spremna da govori o tome, kao ni o svom doprinosu što su jedan čovek i njegova porodica još uvek na vlasti u Srbiji. Mi smo naš fašizam sami napravili, jer se on uvek tako lako događa."

*“Umberto Eko je,
govoreći o ur-fašizmu,
napravio spisak tipičnih obeležja
onoga što čini ur-fašizam
– kult tradicije, tradicionalizam
koji odbacuje modernizam,
iracionalizam i ‘akcija radi akcije’,
kult izdaje, strah od drugačijeg,
obraćanje frustriranim srednjim klasama,
opsednutost zaverom i neprijateljima,
pozivanje na ksenofobiju, herojstvo,
plasiranje ‘novogovora’...
a to je sve ono što na ovim prostorima
slušamo već čitavu deceniju.
Mislim da ni naše okruženje nije
daleko bolje, jer fašizam
vrlo često deluje bezazleno
i u ‘civilu’”, kaže
Biljana Srbljanović.*

“Danas”, 12. jul 2000.

MELEMNA PRIBEŽIŠTA

Velike livade još su, u proleće,
mladalački zelene, i rascvetane,
još ih leti preplavljaju talasi jare,
u jesen pohode mlaki i hladni vetrovi,
na razmeđi godina prekrivaju snegovi.
Dok one (makar i okrnjene, napuštene,
na kraju hatara zaboravljene) postoje,
ja sam bar donekle imun na vesti
da se u mom gradu novopečeni
bogataši-mafijaši bogate i goje.

Puste šorove još, oko ponoći,
obasjava mesečina, kao u vreme
kad sam se, nakon igranke,
i šapata dveju senki pored trošnog zida,
vraćao i okrilje svog zaspalog doma.
Dok ponoćna mesečina i tišina grle
one krovove, krošnje i baštenske zidove,
ja dosta lako podnosim činjenicu
da u regionu kome pripadam
glupost obavlja glavne poslove.

Vlažni vrbaci još su, na forlandima
između dolmi i rečne matice, prisni
zaštitnici zanesenih parova,
prožetih željom da svoju ljubav sakriju
od malovaroških ulica i trgova.
Dok je Tisa spokojna, pospana, zelena,
ja se ne jedim previše kad pomislim
da, sticajem okolnosti, živim
u zemlji koja je kod mnogih
ocrnjena, omražena, prezrena.

Knjižare-antikvarnice, knjižare-galerije,
u poslednje vreme i knjižare-kafeterije,
još su, u varoši sa epitetom
“srpska Atina”, omiljena stecišta
onih koji nisu lišeni duha i senzibiliteta.
Dok ta herbarijumska čvorišta
imaju privrženike, ili bar znatiželjnike,
ja živim u nadi da sam građanin
ne samo jedne diskutabilne države
nego i bliske, daleke Evrope.

Muzeji, sale naučne biblioteke,
čak i polumračne nutrine crkava,
još su najdojmljiviji simboli
civilizacije koja, doduše, ima mana,
ali je s dobrim namerama stvarana.
Dok u ozbiljnoj, svečanoj tišini
tih svetilišta epohe mogu da meditiram,
srećan sam, ili bar zadovoljan,
što imam priliku da ovome svetu,
ma kakav on bio, pripadam.

BISERI IZ NARODA

Moj zet Silard, dobroćudan dečko,
ima jednu osobinu koja krasí avanturiste:
zaljubljen je u avione i džipove.
Uzima časove letenja, povremeno “vozi”
ostarelog jednokrilca “utva 75”;
mnogo češće sedi za volanom vlastitog,
nekadašnjeg vojnog džipa “kampanjole”.
Sa Konstancom, kao suvozačem, povremeno
ide na amaterske relije u brdima Srbije.
Dedovi i bake su tada Melikine dadilje.

Letnje žege teraju nas na mutan, hladan Dunav.
Juče posle podne, na “divljoj” Oficirskoj plaži,
čtvorica derana prišla su Silardu; zamoliše ga
da ih provoza po okolnim džombama i jarugama.
Siliku ne treba dva puta moliti da pokaže
snagu i izdržljivost bivše vojne šklopocije.
Krenuo je sa decom u solo reli vožnju – i završio
u dubokoj, zbog visoke trske nevidljivoj jaruzi.
Da se džip nije noseć zabio u vodu i blato,
da se prevrnuo na bok, deca bi nastradala.

Da desetak momaka i muževa sa plaže nije
dotrčalo do mesta iznenadnog udesa, da nisu,
nakon neuspele upotrebe vitla za samoizvlačenje,
do pojasa zagazili u vodu i blato jaruge,
da nisu golim rukama izneli džip na suvo,
ko zna dokle bi krtija ostala u bestragiji.
Tada sam, ushićen širokogrudošću, solidarnošću
Jove, Mike, Đoke, Braneta, Stoleta... pomislio:
Ovaj narod ima mane – al’ ima i latentne bisere,
koji zasijaju kad ih okolnosti protrljaju.

Prema tv programu odavno osećam
pogolem prezir. Život je suviše kratak
da bi relevantan intelektualac, stvaralac,
mogao sebi dopustiti da trači vreme
u konzumiranju efemerne tv papazjanije.
Ponekad, uveče, nakon celodnevnog mozganja,
ipak sebi, mentalno iscrpljen, dopustim
da pola sata ispred malog ekrana sedim.
Večeras sam se relaksirao čak čitav sat.
Gledali smo, Enike i ja, zabavnu emisiju.

Voditelj je bio prirodno duhovit,
što je dokazivao *ad hoc* replikama.
(Njegove kolege na Zapadu duhovite su
samo kad se za nastup seriozno pripreme,
kad napamet nauče sve što će da izgovore.)
No nije me se voditelj najviše dojmio.
Fascinirali su me, avaj, jedna pevaljka
i jedan kabaretski glumac. Oboje behu
mladi, lepi, ne bogzna kako obrazovani,
ali prirodno inteligentni, spontani.

“Ovako nešto rađa se samo na Balkanu”,
rekoh Eniki, gutajući prelepo lice i telo
neprekidno nasmejane, vragolaste picopevke,
slušajući njena pretežno plitka, trivijalna,
a ipak lucidna, duhovita, originalna lupetanja.
“Kultivisani, visokocivilizovani, lovarni,
mogu da se školuju, umno i telesno neguju
po savršenim metodama. Ali, ma koliko
bili bogati, ovakve bisere iz naroda
zaceo nikad neće imati.”

VREME ODMIČE, ŽIVOT IZMIČE

Krajem prošle godine skromno sam,
i spokojno, kreativno, premda neradno
(čitanje knjiga i novina jeste kreativan čin,
ali se ne tretira kao produktivan rad),
skromno sam, u krugu porodice, obeležio
svoj šezdeseti rođendan, i prelazak
iz aktivne službe u trajnu mirovinu.

Iskreno rečeno, status penzionera mi prija.
On prija svakom prikanu čija svakodnevnica,
čija radoznalost, duša, mentalna aparatura
nije isprazna. Intelktualno sam sada aktivniji
nego za vreme službovanja u statusu naučnika.
Penzionerske dane zaista kreativno trošim.
Ne mogu samo da shvatim, ne mogu lako
da prihvatim činjenicu da sam ušao (hm-hm),
da sam upao u sedmu deceniju života.

Moj deda po ocu umro je, kvrgava soho,
u svojoj šezdeset drugoj godini, moj otac je
život sebi oduzeo kao tridesetogodišnjak.
(Deda po majci, besmrtni Aron, doživio je,
hvala kvrgavom đermu, duboku starost.)
Ne mogu da shvatim, zapravo da prihvatim
činjenicu da sam duplo stariji od svog oca,
da ću uskoro biti vršnjak deda Denčija.

Na sahrani sam, gledajući čopor njegovih unuka,
kontao da je naš dobri dedica dovoljno poživio.
Bio sam nezreo špiclov, ni o čemu ništa nisam znao.
Sada se, na šezdeset prvom stepeniku uzlazno-silazne
putanje, osećam mladim... Dobro, možda preterah,
ne osećam se baš onako mladim i vitalnim
kakvim se osećaju Alek i Rosven, ali se
ne smatram ni starim, istrošenim,
izlapelim, za Odlazak zrelim.

Tek povremeno, kad na facama
prijateljica i prijatelja koje godinama
nisam sretao, ugledam znakove starenja,
pomislim da je zacelo i njima moje lice
svojevrsno sumorno ogledalo.

Gubljenje zanimanja za pojedine knjige,
za komentare u dnevnoj i nedeljnoj štampi,
a naročito indolentnost, pokatkad čak averzija
prema nekim aktuelnim radio i tv emisijama,
drugi je pokazatelj koji mi ubedljivo govori
da više nisam stari (mladi) Boris Hardi.

Gašenje želje da, sâm ili s Jasenkom,
putujem po Jugoslaviji, Balkanu, po Evropi
i svetu, treći je indikator negativne promene.
(S obzirom na materijalnu bedu u kojoj živimo,
na nemogućnost da se na veća putovanja otisnemo,
moja potpuna orijentacija na "sobne atrakcije",
knjige i masmedije, ima i pozitivnu stranu.)

Alek i Rosven kažu da ih mladim i vitalnim čini
upravo ono što ih najviše muči: njihova ambicioznost,
neprekidna stvaralačka aktivnost, njihova neizlečiva
nezajajljivost, neugasiva žudnja za životom.

Ali ja sam drugačiji tip, o da, sasvim drugačiji:
kod mene se smanjila, kod mene je iščezla želja
da išta bitno stvorim, ili učinim – a to mi (hm-hm)
potvrđuje da vreme odmiče, da život izmiče.

**TURČIN POKUŠAO
DA ZAKOLJE SUPRUGU**

Dvonožnih monstruma ima
na svim meridijanima sveta,
jer je ljudsko biće, kao što smo,
neki moji prijatelji i ja, dosad
mnogo puta konstatovali, s jedne strane
najumnije i najmoćnije u životinjskom carstvu,
a s druge strane, kako govore bezbrojni primeri,
bezumnije i krvoločnije od najgadnijih zveri.
Šta treba, u pojedinačnom i opštem,
učiniti da u svakoj individui i ljudskoj zajednici
živi, deluje, buja, cveta samo dobro,
da se uništava sve što je zlo?
Ova pitanja sebi, bespomoćni, neveseli,
moji sabesednici i ja postavljamo
svaki put kad o krucijalnom problemu
razložno ili žučno raspravljamo.

Teofil je zagovornik biblijskog
načela: *Oko za oko, zub za zub!*
Čak i ako se njime ne sprečavaju zločini,
zakonskom osvetom poštuju se nevini.
Naravno, bolje bi bilo blagovremeno,
veli moj šurak, predupređivati zlodela:
potencijalne zločinitelje efikasno otkrivati,
izolovati i, kraće ili duže vreme, lečiti.
Samo, kako da se zla u čoveku, i u zajednici,
uoče, a da se dostojanstvo, pogotovo sloboda
pojediniaca i naroda, drastično ne okrnje?
Teofil bi ipak, ne obazirući se na borbe
za toleranciju prema svima (pa i ubicama),
incidentalne, zloćudne, pogane tipove
izolovao i, veli, efikasno lečio.

*Ali i Sultan Korman su,
sa svoje dvoje dece
od osam i devet godina,
proveli godišnji odmor u Turskoj,
odakle su krenuli 11. avgusta
u ranim jutarnjim časovima.
Putujući kroz Jugoslaviju
putničkim vozilom marke BMW,
oko ponoći istog dana Ali je
automobil zaustavio u Sićevačkoj
klisuri, nedaleko od Niša.
Na parkingu između
trećeg i četvrtog tunela klisure,
dok su Sultan i deca spavali,
Ali je potegao nož, uhvatio je
suprugu za kosu i pokušao da je
ubodima u grudni koš i srce ubije.*

*Sultan se, međutim, branila,
uhvatila je sečivo svojim golim rukama
i počela da se rve sa suprugom.
Probudila su se i deca, koja su pokušala
da spreče Alija u zločinačkom napadu
na suprugu i njihovu majku.
Ali je, ipak, istrgao nož iz ruku supruge
i njime joj prerezao grkljan,
nakon čega se Sultan onesvestila
zbog gubitka velike količine krvi.
Uz vrisak dece Ali je
krenuo automobilom ka Nišu.
Policiji je prijavio da su ga
u Sićevačkoj klisuri presrela
i zaustavila uniformisana lica
u policijskim uniformama
i pokušala da mu oduzmu novac,
i pri tom nanela povrede
njegovoj supruzi.*

*Pripadnici policije su
odmah prebacili Sultan
u niški Klinički centar,
gde joj je, uz natčovečansko
angažovanje lekara,
spasen život.*

*“Ali Korman je narednog dana
napustio Jugoslaviju
i sa decom otputovao u Nemačku,
mислеći da mu supruga neće preživeti.
U Nemačkoj je odmah podneo prijavu
jednoj osiguravajućoj kući
za naplatu 127.000 nemačkih maraka,
na ime osiguranja Sultan Korman,
tvrdeći da su je u Jugoslaviji
napali i povredili srpski policajci.
U drugom osiguravajućem društvu
njen život bio je osiguran
čak na milion nemačkih maraka,
i potpuno je jasno da je Ali Korman
nemeravao da ubije suprugu
i dođe do pravog bogatstva
naplatom osiguranja”,
rekao je na konferenciji za novinare
major Radosav Radenković, šef
Odseka za suzbijanje kriminala
u niškom SUP-u.*

“Politika”, 23. avgust 2000.

***SUPRUGU, KĆERKU
I UNUKA UBIO NOŽEM***

Nesrećna Turkinja se
u bolnici još nije oporavila,
a na Balkanu se žedna kama
ponovo ljudske krvi napila.
Teofila je i ova nesreća uverila
da treba efikasno izolovati i lečiti
ne samo evidentna nego i latentna
(stručnom oku ipak vidljiva) čudovišta.
Valjanost države, govori moj šurak,
utvrđuje se pomoću stotinak pokazatelja,
a jedan od njih je i zaštita građana
od pljačkaša, ubica, zločinitelja.
Ponekad, doduše, ni najuređenija sredina
ne uspeva da spreči latentno čudovište
da počini zlodelo. Ali mi živimo u državi
u kojoj može da divlja svako spadalo.

“Da li su na Balkanu, koji je
proklet možda na sto načina,
i ljudi drukčiji od drugih, prokleti?”
Na to svoje pitanje Teofil sâm odgovara:
“Ako je primitivizam prokletstvo, a jeste,
Balkanci su doista vekovima prokleti
više od drugih naroda u Evropi.”
Primitivizam je uvek težak, neretko poguban,
ali je najčešće, veli moj sustanar pod istim krovom,
bezuman, ubitačan tek kada zaguljena ništarija
svoju zversku ćud obilno zalije alkoholom.
“Prohibicija u Americi, i još ponegde, nije uspela”,
reče večeras žustar branitelj žrtava monstrumâ.
“Ali ja bih primitivce rigoroznim metodama islama
naučio da ni u snu ne prilaze kobnim čašama.”

*Teško poremećeni porodični odnosi
doveli su preksinoć
do nezapamćene tragedije u Šapcu.
Bivši šofer "Promet-transa"
Živadin Sretenović (52), protiv koga je
u Opštinskom sudu u ovom gradu
pokrenut krivični postupak zbog incesta,
ubio je nožem suprugu Stojanku (47),
kćerku Danijelu (25)
i 16-mesečnog unuka Nemanju.
Potom je zapalio zajedničku kuću,
a kada je stigla policija
zario je sebi nož u grlo.*

*Tragediju je izbegla
samo mlađa kćerka Jelena (21),
koja je istoga dana, nekoliko časova ranije,
otputovala u Bijeljinu, gde radi kao pevačica
u jednom ugostiteljskom objektu.*

*Prema prvim rezultatima istrage
i priči komšija, Sretenović je
celo popodne konzumirao alkohol,
čašćavajući poznanike
i prolazike na ulici.
Nekoliko nedelja ranije
pušten je iz pritvora, u kome je
proveo prethodna tri meseca
zbog optužbi da je
na neprirodnu seksualnu vezu
primoravao stariju kćerku.
Toga dana, u Opštinskom sudu
u Šapcu, trebalo je da se raspravlja
o prihvatanju privremene mere
kojom je tražio da ponovo stanuje
pod istim krovom sa porodicom,
ali je parnica odložena.*

*Oko 20,20 časova, sa nožem u ruci,
ušao je u dvorište (sporne) kuće
i počeo da razvaljuje zaključana vrata,
iza kojih su se sklonile Stojanka i Danijela.
Komšije su čule viku i udarce, i pokušale
da ga smire, a on je njihovo prisustvo
iskoristio da žrtve namami napolje:
“Sve je u redu, sada slobodno izađite”,
navodno je rekao. Starija kćerka izašla je prva,
i Živadin je odmah udario nožem.
Supruga je vrišteći pokušala da pobegne,
ali ju je on sustigao i usmrtio
ispod sušila za veš. Potom je
utrčao u kuću i zatvorio vrata.*

*Kad je policija stigla,
spratni deo kuće, u koji se
popeo ubica i gde se nalazila beba,
bio je u plamenu. Vatrogasci su takođe
odmah stigli na mesto događaja.*

*U kući, policajci su pronašli
beživotno telo Živadina Sretenovića
sa nožem u grlu, kojim je sebi
presekao arteriju,
a na spratu 16-mesečnog Nemanju
sa povredama od sečiva
u predelu vrata
i teškim opekotinama.*

“Politika”, 26. avgust 2000.

ŽENE SREĆNIJE

“A kako bi tek srećne bile
da im živote ne zagorčavamo,
ponekad i uništavamo
mi, groktave muške svinje”,
reče Teofil, pa izazva ironično
divljenje moje supruge, iskreno
čuđenje svoje drugarice, i šeretsko
namigivanje Jeremijine Ljubice.
“Kad već ovakvi dilberi”, reče potonja,
“koji žene tretiraju kao ‘potrošnu robu’,
počnu da pevaju tako neočekivanu pesmu,
nešto se čudno sprema nežnijem polu.”

Naše tri dame bile su veselo sumnjičave
i nakon mog ponovljenog izgovaranja
provokativnog naslova, te sam ja
otvorio kružok grupnog čitanja.

*Poznati stručnjak pozitivne psihologije
profesor Dejvid Majers, smatra da postoji
“genetičko predodređenje za sreću”.
Sreća je dostupna svakome, samo je
potrebno ponešto prihvatiti.*

*Možda je najvažnija
pretpostavka za sreću
osećaj samopoštovanja.
Istraživanja su pokazala
da srećni ljudi vole sebe,
veruju u sebe, smatraju se
pametnim, zdravim i uspešnim.
To su otvoreni ljudi,
nisu skloni preteranom uzbuđivanju
kada se događa nešto loše.*

*Srećni osećaju da sami
upravljaju svojim životom.
Majers savetuje: za početak,
naučite da usmeravate svoje vreme,
pre svega odredite dugoročne ciljeve
i postavite zadatke za svaki dan.*

*Naravno, ljude čini srećnim
ljubav, srećan brak, dobri prijatelji,
pa i posao, pod uslovom da zahtevi
odgovaraju mogućnostima
i da ne predstavljaju opterećenje.
Ako je čovek srećan na poslu,
on će to osećati i izvan.*

*Istraživanja su otkrila
da su istinski vernici srećniji
od ljudi za koje Bog ne postoji.
Oni lakše podnose tegobe
i nisu skloni samoubistvu.*

*I najzad, Majers predlaže
kako da, nakratko, učinimo sebe
srećnijim nego što jesmo:
dajmo licu srećan izraz,
nasmejmo se.
Posle ovoga
osećićemo razliku.*

*Žene su, u celini, srećnije.
Nije sasvim zadovoljno,
ili uopšte ne oseća radost života,
14 odsto muškaraca.
Kod žena je slično osećanje izrazilo
12 odsto ispitanih.*

*Srećniji su oni u braku.
“Oženjeni ljudi
u Velikoj Britaniji su
sve srećniji, a neoženjeni
nisu postali nimalo srećniji
u proteklih četvrt veka”,
tvrde istraživači.
Neudate žene
koje žive sa muškarcima
srećnije su od usamljenih,
ali ni one nisu srećne
kao udate.
Veoma obrazovani ljudi
imaju veće izgleda
da budu srećni.*

“Politika”, 27. avgust 2000.

SRPSKI RULET NA TOČKOVIMA

Među najpogubnije "tekovine"
koje je najgori vlastodržac
u dugoj istoriji Srbije
ostavio svojim glasačima,
i prinudnim podanicima,
spadaju ratni profiteri.
Opljačkan narod i dalje pljačkaju,
i još mu se rugaju, tako što
nagomilano bogatstvo razbacuju.
Neki od njih svojim sinovima kupuju
besne automobile, a ovi se izivljavaju
tako što nedužne građane ubijaju.

*Igra je počela u Americi,
posle "Buntovnika bez razloga"
i fenomenalnog Džejmsa Dina.
Nije prošlo mnogo vremena,
i večiti dečko Holivuda
zaista je otišao u nebo,
pošto je punom brzinom
njegov "porše" tresnuo u drvo.*

*Kod nas, igra je krenula sa ratom.
Jedan obestan momak,
vozeći oko 200 kilometara na sat,
probao je da progura svoj "porše"
kroz ulicu široku nepunih pet metara,
u blagoj krivini
na ulazu u Terazijski tunel.
Din je bio bogat, slavan i nesrećan,
a naši klinci, koji se trkaju po gradovima,
imaju bogate tate i nemirnu nogu
zalepljenu za papučicu gasa.*

*Kraj igre uvek je na kraju nekog
mračnog tunela. Ulice u kasnim
noćnim satima potpuno menjaju ruho
i pretvaraju se u trkališta.
Sinoć, negde oko ponoći,
na semaforu kod Ušća,
crni džip proleteo je kroz raskrnicu
punom brzinom kroz crveno svetlo...
Sreća da je zaštitnik čovek u "kecu"
nagazio na kočnicu: imao je
slobodan prolaz i mnogo sreće.*

*Porodica Mičić iz Šapca nije je imala.
Najnoviji "mercedes" kabriolet
nije poštovala pravdu i uleteo je
u raskrnicu, u Šapcu, prošlog vikenda,
poslavši u smrt četvoro članova porodice Mičić.
"Mercedes" je odbacio "askonu"
preko visokog ivičnjaka
na zid prodavnice.*

*"Rulet smrti", "oranžada"
ili "moravac" suludo je kockanje
mladih vozača koji, zbog opklada
ili obesti, u jakim i skupim limuzinama
jure kroz crveno, igrajući se
svojim i tuđim životom.
Opasna igra ponikla je
na novobeogradskim bulevarima
početkom devedesetih.
Virus se proširio po provinciji,
mutirajući u različite patološke oblike:
rušenje brzinskih rekorda,
trke za opkladu kroz centre gradova
(obavezno noću, kada se
prorede policijske patrole),
jurnjava po magistralama.*

*“Za trku obično ne postoji
konkretan razlog.
To se dešava spontano.
Sretneš ortaka, poludiš i daš gas”,
kaže klinac od 18 ili 19 godina
u jednom od centralnih
beogradskih kafića,
gladeći pogledom
svoj “BMW peticu”.
Momak alarmom budi
crnu beštiju, gotovo
uparkiranu u kafić,
a ona mu otpozdravlja
treptanjem migavaca.*

“Politika”, 4. septembar 2000.

TAKAV JE OVAJ NAROD

Svaka etnička zajednica
govori o sebi kroz usta
svojih prednjaka, čudaka,
turobnika, veselnika.
Srpska etnička zajednica o sebi
ovde govori kroz pero Predraga
Čudića, pesnika, prozaiste,
dramatičara, satiričara.

*Ovaj narod je lud!
Ovaj narod je nebeski!
Ovaj narod je stoka!
Ovaj narod ne veruje ni u šta!
Ovaj narod ima svoje svetinje!
Ovaj narod je saborni narod!
Dva Srbina, tri politike!
Ovaj narod je lakoveran!
Ovaj narod ne mož' prevariti!
Samo sloga Srbina spasava!
Ne daj bože da se Srbi slože!
Ovaj narod: lopov do lopova!
Ovaj narod je naivan!
Ovaj narod je glup!
Ovaj narod izvozi pamet!
Ovom narodu se događa odliv mozgova!
Ovaj narod je nepismen!
Ovaj narod je prostački!
Ovaj narod je prirodno otmen narod!
Ovaj narod ima kičmu!
Ovaj narod je rajetinski narod!
Ovaj narod ne zna gde živi!
Ovaj narod je svoj na svome!*

*Ovaj narod je ispušio svoje!
Ovaj narod ima budućnost!
Ovaj narod je prirodno mudar!
Ovaj narod je pobjednički narod!
Ovaj narod je gubitnički narod!
Ovaj narod pobjeđuje u ratu, gubi u miru!
Ovaj narod pobjeđuje u miru, gubi u ratu!
Ovaj narod ume da podnosi poraze!
Ovaj narod ne ume da podnosi pobjede!
Ovaj narod ne razlikuje pobjedu od poraza!
Ovaj narod je mučenik!
Ovaj narod je siledžijski!
Ovaj narod je narod prognanik!
Ovaj narod je narod vekovnih ognjišta!
Ovaj narod je prezren!
Ovaj narod je poštovan svuda u svetu!
Ovaj narod je uplašen!
Ovaj narod je neustrašiv!
Ovaj narod je drogiran!
Ovaj narod je trezven!
Ovaj narod je narod golotrba!
Ovaj narod je narod sladokusaca!
Ovaj narod jede iz kontejnera!
Ovaj narod je izgubio Kosovo!
Ovaj narod je zauzeo Kanadu!
Ovaj narod je proteran iz Hrvatske!
Ovaj narod je naselio Australiju!
Ovaj narod je svakakav!
Ovaj narod je nikakav!
Takav je ovaj narod.*

“Danas”, 7-9. jul 2000.

V

ZAVRŠNICA JUGOSLOVENSKE NESREĆE

Jesmo li već rekli da je poezija utoliko čistija, estetičnija, u celini vrednija ukoliko je eteričnija, univerzalnija, apstraktnija? Mi možda jesmo, možda nismo, ali drugi su to dosad mnogo puta obznanili. Neki su konstatovali i ovo: Svaka konkretizacija, svaka svrhovitost poetske tvorevine snižava njeno mesto na vrednosnoj skali.

Najniža mesta na toj skali rezervisana su za socijalne i političke pesme.

A upravo socijalne pesme, Alekove, Borisove i moje, čine najveći deo prethodnog poglavlja. Ovo će pak poglavlje činiti naše političke pesme.

To možda nije dobro, ali više nemamo kud: polovina petog poetskog ciklusa je već napisana.

Politička pesma je verovatno najtipičniji primer primenjene pesme, pesme s tezom. Ona ili kudi ili hvali, napada ili se udvara. Nema "neutralne" političke pesme, kao što nema ni "neutralne" politike.

Tako glasi četvrti pasus uvodne celine "Čitanke srpske političke poezije", koja leži na mom radnom stolu, pored tastature kompjutera. Navešću i peti pasus.

Ova pesma je isključiva. I svaka pripada jednom od dva pola političke poezije. Jednoj od dve njene krajnosti – satiri ili udvoričkoj pesmi. I svakoj je cilj važniji od

sredstva. Politički domašaj njen autor stavlja ispred umetničkog. S etičkog stanovišta politička poezija takođe ima dva pola: satiričku pesmu obično pokreće moralna pobuda, dok je udvorička pesma u osnovi nemoralna.

Nismo, patkama hvala, Alek, Boris i ja napisali nijednu udvoričku pesmu. No ne produkuje ni satiričke stihotvorine. Volimo da peckamo sve živo, pa i jedan drugoga, ali povremene satiričke žaoke ne daju nam pravo (niti imamo želju) da se smatramo satiričarima. Mi smo samo kritičari.

Ovo poglavlje čine, dakle, kritičke političke pesme.

Treba li da kažem da je oštrica kritike uperena prema najgorem političaru u istoriji srpskog naroda?

Savremenicima i sugrađanima ne treba. Ali ovaj tom će, nadam se, čitati još ko zna ko (ko zna gde, ko zna kad).

Da bi se pisale političke pesme, gadne pesme, kako ih je nazvao Gete, nije dovoljno odustati od pretenzije na visoku umetničku vrednost napisanog. Treba imati i "sreću" da se živi u gadna vremena.

Tu baksuznu sreću ja imam ne samo sada, 2000. godine, u vreme nastanka ovog toma, nego sam je imao i do sad. Godina 1989, u koju je palo završno oblikovanje Prve romaneskne tetralogije, beše prelomna u savremenoj istoriji sveta. Godina 1991, u koju je palo završno oblikovanje prvog poetskog toma mog opusa, takođe beše obeležena važnim događajima. Pozitivnim na svetskoj političkoj sceni, negativnim na jugoslovenskoj. Ova je pak godina za svet izuzetna prvenstveno po tome što se njome završava drugi milenijum, za Okrnjenu Jugoslaviju po tome što se u njoj završava jedna kriminalna diktatura.

Morali smo, i moramo, kao što se vidi, dvojica mojih saradnika i ja socijalne i političke pesme da stvaramo. To je imperativ vremena.

Da bismo se iskupili, pišemo (više, doduše, u drugim poglavljima nego u ovom) i drugačije pesme: eterične, lirске, emotivne, refleksivne, asocijativne, univerzalne, pa i apstraktne. Pesme koje će, nadamo se, kultivisanim, produhovljenim, senzibilnim ljudima donositi...

BEZAKONJE KAO OZNAKA VREMENA

Bliži se kraj avgusta.
I kraj mog plandovanja
u letargičnom Keresturu,
u Novom Sadu i Beogradu.

Zasitih se crtanja i slikanja.
Radoznoj Nadin pokazah
sve ambijente svojih zelenih
i rumenih, žutih i plavih godina.

Skliznuh u staru pasiju:
posmatram život oko sebe.
I neposredno, i preko tv ekrana, i preko
brdašca Borisovih i Teofilovih novina.

Beda, moralna i materijalna,
prevare i krađe, razne mučke!
Korupcija u svim ćelijama društva!
Česta ubistva na ulicama Beograda!

Režim Oholog Bezočnika
dopušta sve, samo da se
održa na vlasti nad haosom
koji je sam prouzrokovao!

Svako ima šta je zaslužio!
Ne, ovde ne važi ta izreka.
Jugo nesrećnici ovo nisu zaslužili,
iako su Gadu sve gadosti dopustili.

EPIDEMIJA LUPEŽA

Na onomadanju sesiju
kod mog tetiča Borisa
Rosven je došao veseo,
a trebalo bi da bude kiseo.

“Moja Enike je”, reče,
“obilazeći buvlju pijacu,
shvatila da su je pre tri sedmice
dva rumunska Mađara nasankala.

Roba za koju im je dala
celih dvesta dojuč maraka
na buvljaku se može kupiti
za samo stotinak marona.”

“Kaži joj, radi utehe,
da su mom šuraku Teofilu
lupeži oteli dve hiljade maraka”,
reče Boris našem prijatelju.

“Ima ona još ‘bolji’ primer”,
uzvratil veseo-kiseo Enikin muž.
“Ja sam izgubio nasledstvo. Skromno,
ali u sadašnjoj oskudici ogromno.”

“Neki nitkovi su kao virusi”, rekoh.
“U zdravim sredinama su primireni.
Naizgled, solidni ljudi. Tek u haosu i bedi
saznajemo da su zapravo hulje, lupeži.”

DOUŠNIK PO SVOM ĆEFU

Već dvadeset pet godina
uživam u Gradu svetlosti.
 Dosad nisam ozbiljno razmišljao
 o učlanjivanju u klub Jugoslovena.

Ne smatram se Francuzom,
iako imam dvojno državljanstvo,
 ali se ne smatram ni Jugoslovenom,
 iako se družim s nekim Jugovićima.

S vremena na vreme, kad danima
slušam i govorim samo francuski,
 ipak poželim da slušam i govorim
 glavni jezik svoje prve domovine.

Danas su me, na Bulevaru Raspaj,
obišla dva šalabajzera sa jugoistoka.
 Malko sam ubrzao korak i izbliza ih
 pratio čitavih sedam-osam minuta.

Celo vreme žučno su raspravljali
o Slobi Miloševiću i Zokiju Đinđiću,
 o Vojislavu Šešelju i Vuku Draškoviću,
 o liderima i pionima iz vlasti i opozicije.

Poželeh da im priđem i kažem:
"Odavno prezirem, među ljudima,
 bejjake koji su opsednuti političarima."
 Nisam prišao, nego bejjake zaobišao.

KAKO ONI SEBE VIDE?

Nije, izgleda, među nama,
došljacima sa jugo prostora,
samo prosti puk zaokupljen
jugobalkanskim političarima.

U to sam se uverio sinoć,
ovde, u trodelnom ateljeu,
kao domaćin nekolicine svojih
dugogodišnjih pariskih prijatelja.

Mark Orlović je Kristoferu, Žaku,
Rilionu i meni, te našim ženama,
objašnjavao zbog čega je Milošević
povukao mnogo pogrešnih poteza.

Izlaganje kolege sublimirano beše
u zaključku da buljuka krivolovaca
neretko, na visinama kojima nisu dorasli,
ka džombavim stazama gura vrtoglavica.

Srpski lider, i njegova kamarila,
odlutaše, i svoj narod odvedoše,
u bogaze u kojima bi i najsnalažljivija,
najumnija vrhuška orijentaciju izgubila.

“Prave puteve”, reče Mark,
“uspevaju da (ponekad) nađu
samo predvodnici koji su u stanju
najpre sebe da vide u pravom svetlu.”

GRAFITI I PLAKATI

I pariska omladina je duhovita,
ali u grafitima na beogradskim
i novosadskim zidovima ima više
humorističko-satiričkog naboja.

Jugosloveni će uskoro, krajem
septembra, opet na birališta.
Ta vest podsetila me je na slogan
sa jednih ranijih njihovih izbora.

Propagandisti SPS-a, smatrajući
da je narod priglup, sugestibilan,
sklepali su glup, idiotski slogan.
Beše to imperativ: *Tako treba!*

Pretpostavljam da su bili uvereni
da će narod, ta rulja bez mozga,
rezonovati: Tako treba, kako kaže
naš bog otac Slobodan Milošević!

Narod je rezonovao šareno.
Jedan rezon videh na zidu
banke u kojoj se često čulo:
"Nemamo novaca, dođite sutra."

Grafit je glasio:
Danas nema novaca,
sutra neće biti hleba.
Tako treba!

U Borisovom gradu videh, jao,
i nekoliko grafita koji nisu iskre
ljudske domišljatosti, duhovitosti,
nego otrov primitivne zloćudnosti.

Smrt Mađarima! piše na zidu
jedne kuće u središtu Telepa,
naselja koje nekad beše mađarsko,
a sada je pretežno jugobalkansko.

“Ružna poruka”, reče Vujadin,
mlađi sin čika Bogdana Sablića.
“Ali hortijevci su u Drugom svetskom ratu
Srbe ubijali, pod led Dunava i Tise bacali.”

“Svaki narod je, hm-hm, grešan”,
odgovori Boris. “Na više mesta sam
video grafit koji me takođe užasava:
Srbija Srbima – napolje sa govnama!”

“A ja sam”, reče Vujadin,
“na Salajki video poruku:
*Neotesana stoko, brđani, dođoši,
vratite se tamo odakle ste došli!*”

“Kome je ovo lajanje namenjeno?”,
upitao je mirno Borisov šura Teofil.
“Svi smo u Vojvodinu sišli sa brdâ, kao dođoši.
Samo nismo svi baš u isto vreme ovamo došli.”

“Ispade bednikâ ne treba
preuveličavati”, zaključio Boris.
“Grafiti često jesu iskre duhovitih,
ali su neretko i izmet maloumnih.”

Nastavak ove sociološke
i politikološke beleške pišem
nakon izbora u sluđenoj Jugoslaviji.
Ne znam zašto mi je ona sad u glavi.

Novosadski šorovi, trgovi,
skoro svi javni punkтови
“tapetirani” su plakatima,
javlja mi i-mejlom Boris.

Novi su nalepljeni,
a na nekim punktovima
stari, sa prethodnih izbora,
do danas nisu poskidani.

*Ne shvatam taj primitivizam,
napisa tetić. Političari mogu
nakon svakih izbora da nalože
čišćenje svih zidova i panoa.*

*U civilizovanom svetu to je
normalan postupak, a ovde se
prikani sa iscepanih plakata
na građane keze godinama.*

*O primitivizmu Balkanaca
nećemo ćaskati, odgovorih.
Sto puta smo o njemu diskutovali.
Ima tu i jedna psihološka finesa.*

*Svako želi da bude drugima
što češće, što duže pred očima.
To naročito važi za političare,
slavoljubive, efemerne folere.*

U narednih par i-mejl epistola
našlo se, pored drugih tema,
još nekoliko njegovih i mojih "velikih misli"
o tupadžijama sa male i velike politscene.

Boris se setio tuceta poznanika,
profesora, lekara, preduzetnika,
koji iz anonimnosti iskočiše zahvaljujući
angažovanju u šarenoj stranačkoj kloaki.

*Ni tebi, visokovrednom stvaraocu,
ni meni, kontemplativnom intelektualcu,
plivanje u političkom mutljagu nije potrebno,
glasi jedna od "velikih misli" mog burazera.*

*O jeftinoj popularnosti maštaju,
opipljivu vajdu u karijeri priželjkuju
prikani koji u svojoj nutrini ništa bitno ne nose,
koji ništa vredno, trajno iza sebe ne ostavljaju.*

Mudrijašu ne ostadoh dužan.
Kad gledam svoja ostvarenja,
*i ja sam, poput folera koji sebe posmatra
na iscepanom plakatu, zamišljen, tužan.*

OBJEKTIVNOST I LEPOREČIVOST

Neki autori su, kažu proučavaoci
naučnog i umetničkog stvaralaštva,
zanimljiviji, duhovitiji, pametniji,
markantniji od vlastitog dela.

Drugi pak uspevaju da iz sebe
kao stvaraoci iscede ono najbolje,
a bližnjima, koji dele dane s njima,
ostaje samo sparušena ljuštura.

Na kraju krajeva, davno je nastala izreka:
Niko nije genije u očima svoje supruge.
Moj pajtaš Rosven, nasušni genije (hm-hm),
ukus te izreke često oseća u ustima.

Ali neću ovde o Rosvenu. Neka se u samoći
nadmeće sa zamagljenim vrhovima svoga Dela.
Sad razmišljam o baji koji je do prekjuče bio
čas veći čas manji od svojih ostvarenja.

Dr Petko Ušurov beše, kao i ja,
ekspert za divni devetnaesti vek.
(On: Od Karađorđa do kralja Petra.
Ja: Od Napoleona do Franca Jozefa.)

Taj dragi kolega je svoje istoriografske studije
punio tako smešnim tumačenjima, predrasudama,
konstrukcijama, zaključcima, da sam ih ja marno
čitao samo zbog naklonosti prema Petku.

Moj dobroćudan drugar bio je tako talentovan
usmenjak, umeo je tako lepo da veze bajke,
koje su samo njemu bila seriozna, akribijska,
objektivna, relevantna naučna ostvarenja,
da sam ga ja pažljivo, s uživanjem slušao
na svakom simpozijumu, stručnom sastanku
ma koje vrste, na njegovim predavanjima,
čak i u grupnim ili dijaloškim ćaskanjima.

Dobro je znao da njegove
naučne rezultate ne cenim,
da se svojim interpretacijama
i zaključcima od njega razlikujem.
(Najviše smo se razilazili u gledanju
na Austrougarsku monarhiju, koju ja
respektujem, donekle i simpatišem,
o kojoj je on imao loše mišljenje.)
Znao je to, pa mu nije bilo jasno
zašto s takvim zanimanjem pratim
sva njegova izlaganja na esnafskim
sastancima, i u ležernim časankjima.
Nije znao da, iz obzira prema njegovoj dobroti,
prema njegovoj nesrećnoj ličnoj sudbini,
nisam želeo da, neprijatnim istinama,
prosipam so po otvorenim ranama.

Ni meni kod dragog Petka
nešto nije bilo sasvim jasno:
Nisam uspevao (nisam, doduše,
previše ni nastojao) da odgonetnem
da li više pati zbog promašenog kćerkinog braka,
zbog teške, uporne, nesavladive ženine bolesti,
zbog poraza Srba u Jugobalkanskom sunovratu,
ili zbog poniženja istih u srpsko-svetskom ratu.
Ni o jednoj od ovih svojih muka kolega Petko
nije želeo otvoreno da govori. Nosio ih je u sebi,
iako mu poznata beše pouka psihologâ da čovek,
ako postane lonac bez ventila, mora da eksplodira.
Moj dobri drugar nije eksplodirao. Samo je tiho klonuo.
Nehotice je i voljenu kćerku i dragu suprugu izdao.
A mene? Kao istoričara bih ga i dalje prezirao,
ali bih njegove bajke s uživanjem slušao.

MILENIJUMSKI SAMIT

UVERTIRA

Čovečanstvo, poput
gotovo svakog čoveka,
sanja male i velike snove,
i sanjaće ih doveka.

Obletnice su najzgodniji povodi
za donošenje i objavljivanje odluka:
male obletnice za manje promene,
velike za krucijalne prekretnice.

Pojedinci imaju prilike da na javi vide
tek neke od mnogih svojih snova;
manje-više uspešno ostvaruju
tek neke od vlastitih odluka.

I ljudski rod (hm-hm!) na javi vidi
tek neke od mnogih svojih snova;
i on manje-više uspešno ostvaruje
tek neke od vlastitih odluka.

*Podsećajući neizbežno
na filmske zvezde i zvezdice
koje, praćene televizijskim kamerama
i glasnim povicima okupljenih obožavalaca
pristižu na spektakularno organizovanu
svečanost dodele "Oskara" u Los Anđelesu,
u njujorške Ujedinjene nacije – praćeni
ponajviše udaljenom vikom
demonstranata – ulaziće tri dana
ove nedelje poznati likovi
šefova velikih i uticajnih država,
a dostojnu pažnju će zahtevati
i kraljevi, predsednici
i premijeri nerazvijenih
ili majušnih zemalja.*

*Vašington se grubo umešao
u redigovanje pripremljenog nacrt
deklaracije samita, izazivajući
opšte nezadovoljstvo, kao i otvoren
sukob između Namibije i Finske.
Naime, Finci su optužili
namibijskog ministra inostranih poslova
Tea Ben Guriraba, kome funkcija
predsednika Generalne skupštine
ističe ovog utorka, da im je
onemogućio učešće u pisanju
nacrt završnog dokumenta,
iako će on biti usvajan
pod predsedništvom
finskog predstavnika.*

*Vašington je podržao
i generalni sekretar UN
Kofi Anan, dokazujući da
“kad u nekoj zemlji
dolazi do zloupotreba građana,
lideri te zemlje ne mogu više
da nalože drugima da se
ne mešaju u njihove
unutrašnje stvari”.*

*U nacrtu deklaracije
pominje se i “kolonijalna
dominacija i strana okupacija”
– što su pojmovi koji
razgnevljuju Stejt department
koji se “prepoznao”,
pa jedan od visokih američkih
funkcionera jetko komentariše:
“Ja se ne sećam kad su
Sjedinjene Države pokušale
da stvore novu koloniju.”*

Klinton će na samitu, ponajviše posvećenom ulozi Ujedinjenih nacija u borbi protiv svetskog siromaštva i njegovih različitih posledica, ponajviše pažnje posvetiti globalizaciji kao “pravilu koje definiše naše doba”. Ali u Ujedinjenim nacijama globalizacija se različito tumači među različitim zemljama. Ne radi se samo o slobodnijem kretanju robe, ljudi, poslova i kapitala preko državnih granica, uključujući i važne kulturne, ekološke pa i političke komponente.

Za industrijski razvijen svet globalizacija je prilika da proširi svoje standarde međunarodnog prava, socijalnog razvoja i ljudskih prava. Za mnoge druge, pogotovo za zemlje u razvoju, globalizacija je zabrinjavajući proces koji vodi povezivanju Ujedinjenih nacija sa centrima svetske moći – velikim silama, najsnažnijim privrednim korporacijama i tehnološkim gigantima.

“Globalizaciju neki vide kao snagu socijalnih promena, koja će smanjiti jaz između bogatih i siromašnih, industrijalizovanog Severa i nerazvijenog Juga”, objašnjava (odlazeći) predsednik Generalne skupštine UN, namibijski šef diplomatije Teo Ben Gurirab. “Ali globalizacija se takođe doživljava kao destruktivna snaga, jer je predvode takvi ljudi i kolonijalne sile, koje su pokrenule globalnu kampanju imperijalne kontrole ljudi i izvora u takozvanom Trećem svetu. Možemo li im verovati?”

*Izvan zgrade UN
– milion problema.
Više od 170 kolona
sa oko 1.300 velikih
limuzina, brzih automobila
i manjih autobusa
juriće gradom u pratnji
policijskih motocikala,
rezervišu se mesta
za ručak i večeru
u bezbroj restorana...
Agenti Tajne službe
i drugih federalnih službi,
zajedno sa više od 8.000 policajaca,
pokušavaju da spreče
svaki neželjeni dodir
prispelih lidera i građana,
a pogotovo učesnika
devedesetak odobrenih
demonstracija protiv
pojedinih država,
vlada ili pojedinaca.*

*Gradonačelnik Rudolf Đulijani
poručuje sugrađanima
da cele nedelje idu pešice
ili prepunom
podzemnom železnicom
i, bez dlake na jeziku, kaže:
“Ti lideri biće zaštićeni
bolje nego ma gde u svetu,
ali što se mene tiče,
mislím da su neki od njih
dostojni prezira,
to su odvratna ljudska bića
i ja ću uvek to reći
kad mi se pruži prilika.”*

*Samit će se završiti u petak
usvajanjem deklaracije
u kojoj će se svetski lideri obavezati,
između ostalog, da će prepoloviti
broj ljudi u svetu
koji žive s manje od jednog dolara dnevno.
Broj takvih premaša milijardu,
a slični broj ljudi nema pristup
čistoj vodi za piće, pa će i njihov broj
biti prepolovljen do 2015. godine.
Do te godine – obećavaju
učesnici Milenijumskog samita
– sva deca širom sveta biće obuhvaćena
osnovnim školskim obrazovanjem.
Lideri tvrde da će zaustaviti
napredovanje opasne bolesti side
do 2015. godine, kako bi odlučno
krenuli ka njenom uništavanju.*

*Ali 2015. godine
ove, mahom starije, ljude
biće teško podsetiti na obećanja
koja su dali na samom
početku milenijuma.*

“Politika”, 6. septembar 2000.

MILENIJUMSKI SAMIT
POČETAK

Da li oni koji govore
u ime miliona, doista veruju
da menjaju tokove ljudskih reka,
ili glavne uloge u dramama,
komedijama i tragedijama igraju
zato što im to nalaže sujeta?
Na tokovima ljudskih reka
ima bar onoliko stihije
koliko i melioracije.
To ne znači da probrani
ne treba da pokušavaju
svet nabolje da menjaju.

*U prepunoj dvorani
Generalne skupštine
Ujedinjenih nacija
počela je danas
spektakularna predstava
nazvana Milenijumski samit,
upozorenjem domaćina,
generalnog sekretara Kofija Anana
da na ovom skupu više od 150 predsednika,
premijera i monarha više od 150 zemalja
neće moći da se otkrije magičan lek
protiv svetskih bolesti
– nasilja i siromaštva
i da, ukoliko prisutni lideri
ne ispune obećanja
preuzeta prihvatanjem
deklaracije na kraju samita,
onda se ništa u svetu
neće promeniti nabolje.*

*Kubanski šef diplomatije
Felipe Peres Roke
već je osudio
“jačanje tendencije
male i moćne grupe zemalja”
koje, kršeći Povelju UN,
vojno intervenišu
bez odobrenja
Saveta bezbednosti
u zemljama
članicama svetske organizacije,
nedvosmisleno osuđujući tako
američko-NATO intervenciju
u Jugoslaviji.*

*Da su Kubanci
“pogodili u centar”,
potvrdilo je i današnje
izlaganje odlazećeg američkog
predsednika Klintona,
kome je data prilika da se prvi
obradi učesnicima
Milenijumskog samita.
Dok su svi prispeli lideri
sedeli na svojim mestima,
Klinton je ušao u salu
– u mukloj tišini –
a posle petominutnog
patetičnog i, uglavnom,
uopštenog zalaganja
za jačanje
uloge Ujedinjenih nacija
u borbi protiv ratova,
siromaštva, bolesti
i zagađivanja čovekove sredine,
izašao je
praćen učtivim aplauzom.*

*Kofi Anan je insistirao
na "jedinstvenoj
šansi i jedinstvenoj odgovornosti"
prisutnih šefova država i vlada,
dajući tako okupljenim liderima uloge
jedinih i svemogućih činilaca
u njihovim zemljama
koje oni ne bi trebalo da poseduju
ukoliko tvrde da predvode
demokratsku državnu zajednicu.
Založio se za globalizaciju
kao "neophodnost i neizbežnost"
epohe koja dolazi.
Ali već prvi govornici iz zemalja u razvoju
Afrike i Latinske Amerike osporili su
taj stav ocenom: "Globalizacija da,
ali ne diskriminacija,
protiv smo globalizacije
u kojoj mnoge zemlje ostaju
na marginama razvoja."*

*Ruski predsednik Vladimir Putin
snažno se založio za funkcionisanje
normi međunarodnog prava,
predlažući da se mehanizam UN obnovi,
ali bez izmena fundamentalnih principa
usvojenih pre pola veka.*

*Podvlačeći značaj međunarodnih
sporazuma o kontroli naoružanja,
uz posebno pominjanje Ugovora
o antibalističkim raketama iz 1972. godine,
predložio je održavanje međunarodne konferencije
u Moskvi o sprečavanju militarizacije kosmosa.
Zaključio je izjavom kako je Rusija
otvorena, odgovorna zemlja,
spremna za široku saradnju.*

“Haos vlada našim svetom”, počeo je svoje – možda najkraće ikad izgovoreno – izlaganje kubanski predsednik Fidel Kastro, okrivljujući za takvo stanje grupu razvijenih, bogatih zemalja koje poseduju monopolsku moć u ekonomskoj, tehnološkoj i političkoj sferi.

Razlozi sadašnjih sukoba su razlike u razvoju i siromaštvo, a oni su rezultat osvajanja, kolonijalizma, ropstva, a u novije vreme imperijalizma, kao i brutalnih ratova motivisanih podelama sveta. Založivši se za novu, istorijsku eru humanizma, Kastro je saopštio kako ne postoji ništa u sadašnjem ekonomskom i političkom poretku što zadovoljava interese čovečanstva. Od 6 milijardi ljudi na Zemlji 80 odsto živi u siromaštvu, pogođeni boleštinama od malarije i tuberkuloze do side. A za to vreme bogate zemlje ulažu gomile novca u oružje i luksuz. Opstanak čitavih nacija je ugrožen, klima se menja, reke i mora su zagađeni, ugroženi su izvori hrane.

San o pravim, fer i razboritim pravilima koji će voditi sudbinu čovečanstva, mnogi smatraju nemogućim, rekao je Kastro. “Mi smo, međutim, uvereni da bitka za nemoguće mora biti geslo ove institucije”, zaključio je Kastro svoje efektno izlaganje, praćeno snažnim aplauzom.

“Politika”, 7. septembar 2000.

PORUKA JUGOSLOVENSKE VLADE

Kad su neki belosvetski maheri
iracionalnim jugo vođama govorili
da će, ako se ne budu opametili,
i oni i njihovi narodi biti planetarne parije,
šupljoglavci, uvereni da stvaraju istoriju,
samo su se prezrivo smeškali.
Sada, kad je i ovde i svugde očigledno
da su mamlazi naneli štetu i sebi samima
i svojim voljnim i nevoljnim podanicima,
oni ipak ne mogu da odole iskušenju:
celom svetu, naročito onom moćnom,
drže pedagoško-moralističku lekciju.

*Vlada Savezne Republike Jugoslavije
uputila je danas Milenijumskom samitu UN,
koji se održava u Njujorku, poruku
u kojoj se izriče snažan apel
da se zajedničkim naporima ojača
uloga Ujedinjenih nacija i zaštiti njen
prestiz i autoritet od naleta sile,
arogancije i jednounmlja.*

*Uz isticanje značaja održavanja
Milenijumskog samita, i naglašavanje
da je to dobra prilika da se reafirmiše
sve ono što se pokazalo dobrim i uspešnim
u dosadašnjem delovanju svetske organizacije,
kao i da se sagledaju novi izazovi,
Savezna vlada je predočila da su
velike nade i očekivanja čovečanstva
u trenutku smene milenijuma,
pomućeni svojevrsnim paradoksom
u kome se svet iznenada našao.*

*Epohalni tehnološki napredak
i ostvarenja neslućenih
mogućnosti razvoja
nisu praćeni odgovarajućim
transformacijama
u političkoj i društvenoj nadgradnji.
Na jednoj strani, nezadrživo teče
proces integracije
ubrzan novim tehnologijama
i usavršavanjem sredstava komuniciranja.
Na drugoj, pak, razbijaju se
suverene zemlje,
i to upravo one koje svojim
multietničkim i multikulturnim bićem
predstavljaju najprirodniju osnovu
za integraciju na širem planu,
naglašava se u poruci.*

*Završetkom takozvanog hladnog rata,
međunarodni odnosi se nisu razvijali
u pravcu napretka i demokratizacije,
već ka gušenju ravnopravnosti
i jačanju tendencije
hegemonizma i unipolarnosti.*

*Ravnotežu straha nije zamenila
ravnoteža saradnje i razvoj,
već doktrina intervencionizma,
ograničenog suvereniteta,
što je dovelo do slabljenja uticaja
i erodiranja ugleda svetske organizacije.
Umesto da se civilizacija razvija
po kriterijumima
proverenih vrednosti i principa,
nad njom se nadvila opasnost
od primene sile – vojne,
ekonomske i finansijske.*

*Rezultat je, ističe se dalje u poruci,
da u suštini bogati postaju bogatiji,
a siromašni još siromašniji.
Pod okriljem takozvane globalizacije
protura se neokolonijalizam
i širi kontrola najbogatijih
nad strateškim izvorima
energije, sirovina i tržišta.*

*Takav razvoj izazvao je
katastrofalne posledice.
Kao prve žrtve,
pali su neprikosnoveni principi
međunarodnog prava,
kao što su suverenitet i nemešanje
u unutrašnje stvari drugih država,
suverena jednakost država
i pravo na slobodan
i nesmetan razvitak,
konstatuje se u poruci.*

“Politika”, 8. septembar 2000.

MILENIJUMSKI SAMIT ZAVRŠETAK

“Da li čovečanstvo treba da vode,
njegove goleme probleme da rešavaju,
oni koje su, milom ili silom, izabrali ljudi,
ili oni koje je izabrala čudljiva Sudbina?”,
upitao se danas tvorac heuteranizma.

Blago sam se osmehnuo i, raspoložen
za ugodnu zabavu, prikanu odgovorio
da bi, razume se, ljudski rod trebalo
da usmeravaju, njegove probleme
da rešavaju, izabranici Sudbine.

Karijeristi, kalkulanti, mediokriteti,
pobednici na izborima, podložni sujeti,
često nisu u stanju da narode valjano vode,
da ih, sluđene, usmeravaju, poboljšavaju.

To mnoge nevolje planete dokazuju.

“Ali”, dometnuh kroz nov umirljiv smešak,
“zar nisi i sam dosad mnogo puta rekao
da je čovek daleko od savršenstva,
da stoga ljudi već ovde, na Zemlji,
neretko saznaju šta je pakao.”

*Svetski lideri spustili su juče zavesu
na grandiozni, Milenijumski samit UN,
pošto su obećali da će povratiti
sjaj i ugled svetske organizacije
i povećati mirovne aktivnosti.
Više od 150 šefova država ili vlada
došlo je na najveće okupljanje te vrste
i podržalo mere koje će
svetskoj organizaciji dati
više moći u sprečavanju
regionalnih sukoba.*

*Savet bezbednosti UN
složio se juče sa odlukom
o podržavanju
mirovnih misija te organizacije,
ali se podelio oko upotrebe sile
prilikom sprečavanja
teških kršenja ljudskih prava.
Generalni sekretar UN, Kofi Anan,
koji je prošle godine otvorio
oseitljivu debatu
o humanitarnim intervencijama,
izjavio je tim povodom da je
veliki broj ljudi u kriznim područjima
izgubio poverenje
u sposobnost UN da uoče
razliku između mira i rata.*

*“Kad god je to moguće,
kod nas mora da postoji volja
da delujemo preventivno,
pre nego što kriza zadobije
kritičan tok, bez mogućnosti
povratka”, rekao je Anan
u obraćanju predstavnicima
Saveta bezbednosti.*

*“Kada svi ostali pokušaji
završe neuspehom i kad jedino
vojna intervencija može da spase
veliki broj ljudi od zločina genocida
i zločina protiv čovečnosti,
tada Savet bezbednosti mora
da iskaže volju i mudrost
prilikom suočavanja
sa strašnom dilemom,
koju takvi slučajevi nameću
svetskoj javnosti”,
izjavio je Anan.*

*Poslednji dan samita
obeležen je obraćanjima lidera
o ulozi koju će UN imati
u narednom milenijumu,
kao i dugom listom
bilateralnih sastanaka.
Učesnici su se složili
da su se zadaci s kojima se
UN suočavaju, posebno mirovni,
znatno promenili od kraja
hladnog rata, i da sada
međunarodnu situaciju
karakterišu
unutrašnji etnički sukobi,
koji su zamenili konfrontaciju
između supersila
i vojnih blokova.*

“Danas”, 9–10. septembar 2000.

SRPSKI SOCIJALIZAM I AMERIČKI FAŠIZAM

“U belome svetu uvek se nađe
neka crna ovca, opaučen levokrilac,
koji će uzdizati ono što je palo”,
rekoh jutros u našem domaćem društvu,
okupljenom oko stola i crne kafe,
nakon čitanja neobičnog članka.
“Možda je gorgan u pravu”, uzvratil Teofil,
tek onako, da mi parira, da se malo poigrava.
“Ja poštujem tipove koji idu protiv struje.”
“Jedan takav je i među vašim najbližim
prijateljima”, dometnu moja Jasenka.
“Ima li većeg ludaka od Rosa Glanka?”

*Izbori u SRJ su trenutak
u kojem se odigrava borba
između progresivnih snaga socijalizma
u Srbiji i Jugoslaviji
i, s druge strane, američkog fašizma
koji pokušava da slomi otpor
jedne suverene zemlje.
Ta borba dve strane – dobra i zla,
progresna i retrogradna, mračnih snaga,
dolazi sada do punog izražaja
kroz borbu SRJ da odbije pritisak
i sačuva zemlju i narod.*

*Po svojoj suštini,
ta borba ima globalnu dimenziju
kao otpor protiv
imperijalizma SAD i NATO,
protiv fašizma i genocida
koji oni sprovode po svetu.*

*Tako se u opsežnoj analizi
profesora-predavača
na katedri za istoriju,
njujorškog "Kingsboro" koledža,
Berija Litućija
ocenjuje sadašnji istorijski trenutak
u kojem Jugoslavija ima
specifično mesto,
jer je, kako je on naglasio,
Jugoslavija zemlja
na kojoj se lomi i puca
zapadna fašistička
teorija i strategija.*

*Na predavanju
na javnoj tribini,
održanoj proteklog vikenda
u Njujorku, profesor Litući je
akcenat stavio
na predstojeće izbore u Jugoslaviji
koji, prema njemu, predstavljaju
katalizator te globalne bitke
protiv fašističkih snaga.
Svoje izlaganje on je naslovio
"Borba između srpskog socijalizma
i američkog fašizma".*

*Na jednoj strani su
"novi američki fašizam,
Klintonov, Blerov, Kušnerov i OVK
i njihovih lakeja
u strategiji takozvanih
humanitarnih intervencija,
uključujući i snage unutar Jugoslavije
predstavljene od opozicionih partija,
uobličeni sada u figuri Vojislava
Koštunice", rekao je Litući.*

*“Na drugoj strani je hrabar,
nesalomljiv duh naroda Jugoslavije
u kojoj živi 28 nacionalnosti
sa najbrojnijim srpskim narodom,
čija je vlada
ujedinjene levice i socijalista,
dala svetu primer otpora
i koja je sprovela uspešnu i brzu
rekonstrukciju zemlje od posledica
brutalne agresije NATO,
što je prosto zadivilo
i nadmašilo očekivanja.”*

*Dok se SRJ
sa svojim rukovodstvom
bori za izgradnju zemlje, dok se dižu
novi mostovi, putevi, bolnice, fabrike
– sve ono što je razrušio NATO
u surovoj agresiji, dotle druge snage,
one mračne, fašističke, oličene u NATO-UN-KFOR
okupacionim snagama na Kosmetu,
sprovode etničko čišćenje u srpskoj pokrajini
i odgovorne su za ubistvo više od hiljadu ljudi,
kidnapovanje još toliko osoba, rasulo i teror,
od kada je pre 15 meseci postavljena misija UN,
ukazao je Beri Litući.*

*U takvom trenutku
održavaju se izbori u Jugoslaviji,
napominje profesor sa njujorškog koledža
i dodaje da pobeda socijalističkih i levih snaga
nije presudna samo za očuvanje Jugoslavije
i opstanak jugoslovenskog naroda,
već ima izuzetan značaj
za širu situaciju u međunarodnoj zajednici,
za blokiranje hegemonizma i monopola Zapada
prema istočnoj Evropi i svetu.*

U viđenju prekretnice u kojoj se svet nalazi, profesor je zatim ukazao da “američki totalitarizam postepeno narasta u novu formu fašizma 21. veka”. Na tom putu fašizam za najvećeg neprijatelja smatra “socijalističku alternativu” koju žele da uguše Vašington, moćni korporacijski krugovi oličeni u berzi na Volstritu i američki saveznici, naglasio je Litući.

On ukazuje na to da je “prava demokratija, koja podrazumeva suverenitet i samoopredeljenje na oba nivoa, i političkom i ekonomskom, praktično izbrisana svuda gde deluju anglo-američki teroristi”.

Suštinska ideja suvereniteta koja znači pravo na odlučivanje i vladanje i koja bi trebalo da bude u samoj srži demokratije, kao što je to u socijalizmu, osuđena je na smrt od strane Klinton-Blerovih ideologa novog svetskog poretka, ukazuje na suštinu američkog fašizma, ističe profesor. On zatim napominje da je suverenitet neodvojiv od osnovnih ljudskih vrednosti i života – od razumevanja suštine prirode i ljudskog bića.

*Totalitaristi novog svetskog poretka
žele da nametnu novu koncepciju "prava"
koja se uslovno daje narodima
od strane "višeg autoriteta"
i u kojoj su pomešane primese
religije i fašizma.*

*Ta "viša vlast" koja odlučuje o tome
koliko će ko prava da ima,
trebalo bi da dolazi iz korporacija,
otkriva isti profesor samu suštinu
strategije takozvanog
novog svetskog poretka.*

*To je ono što su učinili
Hitler i Musolini, to je ono što su
zapadne zemlje nedavno pokušale
i na Milenijumskom samitu u UN,
pričajući uporno o takozvanim
"humanitarnim intervencijama"
koje bi da stave pod mandat UN
kako bi mogle da se mešaju
u unutrašnje stvari drugih
i kako bi izbrisale
princip suvereniteta,
ukazao je Litući.*

*Fašizam pokušava da dođe na vlast
takozvanim "revolucijama prevare",
odnosno pod lažnim alibijem
da se bori za nešto što u suštini
ima cilj da uništi,
ukazao je Litući.*

"Politika", 20. septembar 2000.

IGRA BROJKI

Pukovnik je majoru rekao:
"Osvojili smo važnu kotu,
a izgubili samo šestoricu oficira
i sto sedamdeset devet vojnika."

Nekoliko stotina majki i očeva,
sestara i verenica, zakukalo je:
"Bože, zašto je morao da padne taj cvet?
Zašto si dopustio da se sruši moj svet?"

Nakon četiri godine uniforme su
zamenila razna odela, čak i frakovi.
Svakodnevicu su činile razne konferencije,
osmočasovne sedeljke, kvizovi, čak i balovi.

Nakon pet decenija ponovo su
strasti počele državu da plave.
Lideri i mase svrstaše se pod zastave,
željni osvete, podvigâ, pobjeda i slave.

General je u svom štabu rekao:
"Probili smo tri kilometra fronta,
a izgubili samo sedamnaest oficira
i hiljadu osamsto šezdeset vojnika."

Nekoliko hiljada majki i očeva,
sestara i verenica, zakukalo je:
"Sudbino, prokleta da si milion puta,
kad si uništila smisao mog života!"

RUPA U PAMETI

Ubijanje ljudi spada,
još od antičkih vremena,
među glavne zanimacije
gotovo svakog tiranina.

Za ratna, masovna ubijanja
istoričari nalaze neka opravdanja;
mirnodopske, pojedinačne likvidacije
užasavaju sve normalne ljude.

Bračni par Milošević–Marković
na duši ima, pored drugih zlodela,
ko zna koliko brutalno odstranjenih
zakulisnih i javnih protivnika.

Jedan od tih javnih je Ivan Stambolić,
koji beše Slobodanov politički otac,
potom kritičar i, kako je Zloćudnik
mislio, potencijalno opasan takmac.

*“Prigovara se srpskom narodu
zašto Miloševića trpi, zašto ga ne makne,
kad ga je ovaj već doveo do prosjačkog štapa,
istorijski ga osramotio
i zavadio sa čitavim svetom”,
naglasio je Ivan Stambolić u Tuzli,
9. jula prošle godine, i nastavio:*

*“Da se razumemo:
Srpski narod jeste najodgovorniji.
I višestruko poražen i višestruko odgovoran.
Njegovu tragičnu krivicu
istorija ne može sprati, niti on
tu svoju krivicu može ikada okajati.
Ponajmanje sam ja advokat
koji bi je prikrivao.”*

*“Međutim, ne gubimo iz vida
šta je srpskom narodu
počinio taj isti nacionalistički režim,
predvodnik bratoubilačkog rata.
Ima dovoljno vrlo ozbiljnih istraživača
koji javno dokazuju
da je daleko najveći gubitnik
u poslednjih desetak godina
na jugoistoku Evrope
upravo srpski narod.”*

*“Istoričari će se pozabaviti zagonetkom
zašto je srpski narod dozvolio da bude
obmanut, zaveden, izigran, zloupotrebljen,
doveden do istorijskog poraza...
No mnogo je važnije, možda važnije od svega,
da stalno držimo na umu da je čitav ovaj prostor
još uvek zagađen ne samo srpskim
već i hrvatskim i albanskim i muslimanskim
i ostalim nacionalizmima. A borba
protiv nacionalizma se ne vodi sečenjem
njegovih grana, već čupanjem
korena tog nemani!”*

*“Nema, dakle, sumnje da je Milošević
svojevremeno uživao plebiscitarnu
podršku u srpskom narodu. Još uvek
ima podosta pristalica. Međutim, ne sme se
negirati činjenica da sve vreme postoji
i druga Srbija. I sve je jača i masovnija.
Zašto, onda, kažnjavati čitav narod
zbog jednog čoveka, odnosno zatucane
militantne manjine? Promene mogu nastati
demokratskim putem i mogu se ubrzati
samo saradnjom, povezivanjem, otvaranjem,
međuuticajima – a ne izolacijom,
getoizacijom jednog naroda.”*

*“Nacionalizam se pokazao
najefikasnijom energijom
u razaranju komunizma.
Tu nema ništa sporno.
Međutim, nameće se utisak
da je u svetskim centrima moći
nacionalizam zadržan kao najubojitije,
univerzalno, strateško oružje
i nakon pada Berlinskog zida.
Pitam se: nije li strah
od nekakvog povampirenog komunizma
sprečio demobilizaciju nacionalizma?
Postoji li opasnost da degradira
novoosvojene prostore
demokratije i civilizacije,
kao što je već učinio
po Evropi i Americi?”*

*“Mislim da je samo fobičan strah
mogao sve do danas zadržati
pun oprez prema komunizmu,
istorijski već rastočenom.
Samim tim se morao zadržati i preteran
viši obzir prema nacionalizmima
kao pogrebnicima komunizma.
Kao da se previdelo da ti pogrebnici
mogu pokazivati zlu ćud
i u odsustvu komunizma.”*

“Danas”, 21. septembar 2000.

SAMO SLOBODNI POBEDUJEMO

Zaslepljenost spada,
još od antičkih vremena,
među glavne hendikepe
gotovo svakog tiranina.
Slobodan Miloševićesku je,
kao brat mu Nikolae Čaušesku,
ne uviđajući šta se oko njega dešava,
mislio da ga narod još obožava.
Sa vrha Savezne Republike Jugoslavije,
na kome je želeo i dalje da ostane,
među smrtnike je prilično retko silazio.
Preko svojih medija im se obraćao.
Četiri dana pre novih izbora za funkciju
koju je odranije jahao, ipak se "žrtvovao":
čak na dva dobro organizovana skupa
nadahnuto je, demagoški govorio.

*Od ranog jutra u grad Berane,
srce ponosnog plemena Vasojevića,
slivale su se kolone ljudi u vozilima
iz svih krajeva Crne Gore.
Na veličanstvenom skupu
na beranskom aerodromu,
pred više od 100 hiljada građana,
govorili su
predsednik SRJ Slobodan Milošević,
predsednik Savezne vlade Momir Bulatović,
kao i domaćin skupa,
republički poslanik SNP
iz ovog kraja Miloš Bojović.
Obraćajući se građanima Crne Gore,
predsednik Republike
Slobodan Milošević je rekao:*

*“Ovo mesto na kome smo sada
i ovaj deo sveta u kome oduvek živimo
možda je najlepší deo Evrope ili najvažniji
deo Evrope, jer su za ovaj deo sveta ratovale
najveće i najjače evropske države
kroz čitavu istoriju.*

*U poslednjoj deceniji dvadesetog veka
vidimo da su ova država i narodi
predmet velike pažnje i cilj ne samo
evropskih sila već i neevropskih,
čak i najveće među njima.*

*Kao da čovečanstvo u ovo burno vreme,
na granici između dva veka,
nema drugu brigu nego kako da se uredi
država u kojoj žive dva mala evropska,
dva mala balkanska i dva stara
slovenska naroda – Srbi i Crnogorci.”*

*“Od kada postoje, slovenski narodi su
pokazivali težnju da žive zajedno. Ta se
želja mnogim slovenskim narodima i ispunila.*

*Ali, danas smo suočeni sa gorkom istinom
– raspale su se sve slovenske države.*

*Voljom moćnog saveza zapadnih sila,
ali zahvaljujući i istorijskoj neodgovornosti samih
slovenskih naroda, koji taj snažni spoljni pritisak,
izgleda, nisu mogli da izdrže, ili su ga, možda,
samo potcenili. Tek, nema ih više. Ostala je
samo jedna zajednica slovenskih naroda,
Jugoslavija. I njoj nije lak život. Izložena je
naročitim, surovim – ekonomskim, medijskim,
vojnim, psihološkim, političkim pritiscima.*

*Da li će izdržati i koliko će izdržati zavisi,
presudno zavisi, od srpskog i crnogorskog naroda.
Ako oni žele da žive zajedno, niko ih na svetu
ne može rastaviti. Ako neki od ta dva naroda
popusti, njihove zajednice neće više biti.”*

*“To što su i Srbi i Crnogorci
u borbi sa jačim od sebe
hiljadu puta izašli kao pobednici,
zahvaljujući oružju i zahvaljujući pameti,
nije bila nikakva pouka za buduće izdajnike.
U svakom vremenu se regrutovao
izvestan broj izdajnika
od kukavica i ulizica
koje su sebe predstavljale narodu,
pa i sebi samima, kao nove političare,
kao pametne državnike,
nasuprot budalama i zanesenjacima
koji bi da od svog malog
i nejakog naroda prave džina.”*

*“Tako je i sada, nažalost.
Šta vredi što su kroz istoriju
Srbi i Crnogorci hiljadu puta bili
džinovi. Ponovo su ti džinovi suočeni
sa menažerijom zečeva, pacova,
ali i hijena, koje bi da od svog
džinovskog naroda naprave
nakolmovanu pudlicu
sa kojom će se
obesni gazda zabavljati
kad nema šta da radi.”*

*“Na Srbiju je u protekloj deceniji
primenjeno sve od oružja kojim raspolaže
savremeni, veliki, razvijeni svet
u nameri da je uplaši, ponizi i okupira.
Srbija ima za sobom beskrajno iskustvo
sa lažima, ucenama, krstarećim raketama,
sankcijama, špijunima, ima to iskustvo
za sav ostali svet. Ona je u ratovima
sa tom Sodomom i Gomorom novog doba
ratovala za sve buduće ljude.”*

*“Na Crnu Goru su osvajači Jugoslavije
primenili drugačiju, naročitu strategiju.
Pre svega, primenili su potkupljivanje.
Potkupljivanje novcem malim,
a onda, ako mali bude nedovoljan,
i velikim. Prvi put u svojoj istoriji
Crna Gora ne brani svoju slobodu
i nezavisnost oružjem.
Prvi put brani ih samo čašću.
Onim što su Crnogorci uvek tvrdili
da je njihova glavna, najjača osobina.
Zbog toga Crna Gora danas
polaže ispit pred svojom istorijom,
pred svim Crnogorcima
koji su živeli od Ulcinja preko Skadra
do Mojkovca i Kolašina,
od Berana do Nikšića,
od Pljevalja do Kotora.
Hoće li se od slobode i nezavisnosti,
od svog istorijskog bića,
od života u državi sa Srbima,
odreći za obećanje da je u zamenu
čeka visok standard?
Crnogorskom narodu je poručeno:
ili ćete živeti kao sirotinja
u svom smešnom epu o slobodi,
ili ćete imati viši standard,
a svoje mitove o slobodi,
nezavisnosti i junaštvu
smestiti u Cetinjski muzej.
Podrazumeva se da će kasnije
zajedno sa guslama i narodnim nošnjama
biti prikazivani američkim estradnim zvezdama
i engleskim usedelicama, kad dođu
da se kupaju na plažama Svetog Stefana
za džabe, ili kao gosti nekog
podgoričkog Dodika.”*

*“Ta dilema je, međutim, lažna.
Standard i sloboda nisu protivrečni.
Naprotiv. Oni zavise jedno od drugog.
Samo slobodan narod može da se nada
prosperitetu i razvoju. I obratno.
Ropstvo nije nikome raširilo krila.
Ropstvo je ropstvo. Pa makar
robovlasnici bili vlasnici
i poznavaooci najnovijih i najvećih
tehnoloških i naučnih dostignuća,
a robovi potomci ponositog
i hrabrog naroda.”*

*“Čovečanstvu pretil
jedan novi kolonijalizam.
Evropa je meta tog kolonijalizma.
Tačke njenog otpora su rasute
na sve strane
i još se sve nisu ni oglasile.
Jedna od najžilavijih je ovde,
u Jugoslaviji.
U istorijskoj naravi srpskog
i crnogorskog naroda,
u njihovoj potrebi da žive zajedno,
u velikoj racionalnoj i emotivnoj želji
svih ljudi koji žive u Jugoslaviji,
različiti po svom nacionalnom
i verskom biću, da žive zajedno
kao jedan,
jugoslovenski narod.”*

*Frenetičnim aplauzima i uzvicima
“Slobo, Slobo”, “Jugoslavija, Jugoslavija”,
oko 22.000 građana
pristiglih iz svih krajeva Srbije,
pozdravilo je sinoć predsednika SRJ
Slobodana Miloševića, na centralnoj promociji
jedinstvene liste Socijalističke partije Srbije
– Jugoslovenske levice – Slobodan Milošević,
održanoj sinoć u novootvorenoj
hali Beogradske arene,
u novobeogradskom bloku 25.*

*Građani su klicanjem
kandidatu za predsednika SRJ
na predstojećim predsedničkim izborima,
u veličanstvenoj atmosferi, ističući
državne zastave Srbije i Jugoslavije,
jedinstveno pružili podršku
njegovoj državnoj politici,
zalaganju za slobodu, nezavisnost
i državni suverenitet.*

*“Drugarice i drugovi,
želim na početku da čestitam
stotinama hiljada članova
i simpatizera SPS i JUL
na požrtvovanoj patriotskoj predizbornoj kampanji
koja je vođena organizovano i odgovorno,
u koju je uloženi veliki trud
da se čitava naša javnost suoči sa istinom
da su ovi izbori jedna vrsta referenduma
i to referenduma na kome se odlučuje
da li ćemo nastaviti da živimo
kao slobodna država i slobodan narod,
ili ćemo podeliti sudbinu sa kolonijalnim
položajem porobljenih zemalja
u svetu i u našem okruženju.”*

“Kao slobodna država i kao slobodan narod imamo sve šanse – da se oslobodimo sankcija, da se izborimo za mir, da ostvarimo koncept savremenog i uspešnog razvoja, da saradujemo sa celim svetom, da učimo od drugih i da drugi uče od nas...

Kao kolonija nikad se ne bismo oslobodili sankcija, jer je sam kolonijalni status najveća sankcija – sankcija nad sankcijama, sankcija od koje nema oslobađanja putem pregovora i rezolucija, od koje se oslobođenje može da izvede samo putem oružja.

Kao kolonija imali bismo i lažni mir, mir koji vlada u tamnici, iz koga bi samo rat za slobodu predstavljao šansu za spas. Mir se ne može odvojiti od slobode.

Ako narod želi da živi u miru mora da bude slobodan.

Kao kolonija ne bismo imali mogućnost ni za kakav razvoj, ni kratkoročan, ni dugoročan.

O našem životu, o svemu što se nas tiče, odlučivao bi drugi. Onaj ko raspolaže nekim dobrom, u ovom slučaju našom državom i narodom, stavlja bi to u funkciju svog interesa, a ne interesa te države i tog naroda.

Najzad, saradnja sa svetom je potpuno isključena iz statusa kolonije.

Njene komunikacije, u tom pogledu, odvijaju se isključivo po pravilima igre o kojoj odlučuje drugi.

Taj drugi, naravno, smatra da drugi, osim njega jednog, koloniji nisu potrebni.

To je, najkraće rečeno, perspektiva kolonije, protektorata ili zemlje lišene suvereniteta.”

*“Samo su slobodna zemlja
i slobodan narod mogli da pruže
decenijski otpor nasilju
– od medijskog, sa kojim se počelo 1991,
zatim ekonomskog, koje je počelo 1992,
političkog i diplomatskog, koji su trajali
čitavo vreme, psihopatološkog,
koje traje neprekidno i koje se,
valjda, nalazi na svom vrhuncu
pred ove izbore.”*

*“Samo su slobodna zemlja
i slobodan narod
mogli da se nadaju pobedi
nad tim nasiljem.
I samo su slobodni mogli
da tu pobeđu dočekaju.
Samo slobodni pobeđujemo.”*

*“Isto tako, bez svake patetike,
samo su slobodna zemlja i slobodan narod
mogli da i uprkos čitavog tog nasilja
zemlju obnavljaju, grade,
unapređuju u svakom pogledu.
Skoro svaka cigla koju je rat uništio
zamenjena je novom. I ne samo što je obnovljeno
porušeno u ratu, već je u realizaciji
i snažna tendencija razvoja,
pre svega u sferi ekonomskog života,
mada i ostalog. Pre svega ekonomskog,
zato što se od toga mora da počne,
zato što je to primarno.
Mi nismo društvo koje se oporavlja,
mi smo društvo koje se razvija.
Taj razvoj, to je
obeležje našeg vremena.
To je istina.”*

*“Ta istina o uspešnoj obnovi i uspešnom razvoju
iritira, pogađa sujetu velikih kolonizatora,
možda još više nego što ih do besa dovodi
slobodarska priroda našeg naroda.
I to je logično. Ne možemo da imamo
tu posvećenost slobodi i te uspehe u obnovi
i razvoju zemlje, a da ne izazovemo gnev
potencijalnih okupatora i za razaranje zemlje
zaslužnih vojski i vlada. Taj gnev smo
pred ove izbore morali i da očekujemo.”*

*“I on je stigao u licu grupa
sastavljenih od nezadovoljnih,
neuspešnih, ucenjenih ili potkupljenih ljudi
koji zastupaju interese nekih zapadnih vlada
i velike vojne alijanse koja je vodila rat
protiv naše zemlje. Oni njihove interese
zastupaju preko tobožnjih političkih
partija. Te tobožnje političke partije,
združene ili samostalne, svejedno,
zadužene su za širenje laži i defetizma,
za podsticanje kriminala i terorizma,
za raspirivanje šovinizma, ali i za proizvodnju
anacionalnih osećanja, za unošenje nemira
u život svake porodice.”*

*“Na sceni našeg društva se u licu tih
tobožnjih opozicionara sada nalaze protagonisti
najgorih namera prema našoj zemlji.
Ne samo u pogledu slobode zemlje
već i u pogledu opstanka naroda.
Kreatori tih najgorih namera računaju ovako
– možda će oni (misle na nas, Srbe, Jugoslovene)
sačuvati tu slobodu i nezavisnost, ako su se već
tako zainatili, ali mi raspolažemo sredstvima
kojima možemo da im zagorčavamo život
u toj njihovoj, jugoslovenskoj slobodi.”*

*“I, zaista, oni se nadaju
i oni se trude da uz pomoć tih sredstava,
od sekta i terorizma, do narkomafije,
izazovu razaranje uma mlade generacije,
čitavog naroda. Kao što su to, u priličnoj meri
učinili sa sopstvenim građanima.
Jer samo ljudi razorenog uma mogu
da budu predmet manipulacije kojom se
hiljadu laži predstavljaju kao istina.”*

*“Da bismo savladali to zlo
koje nam šalju preko svojih zastupnika
u strankama koje ovde formiraju,
udružuju, finansiraju i instruišu,
neophodno je da znamo da takve namere postoje,
ko su njihovi kreatori van zemlje,
i, naravno, najvažnije – ko su njihovi
zastupnici ovde, među nama.”*

*“Kao što smo za vreme bombardovanja
želeli da znamo ko su lokatori
zaslužni za bombardovanje
novih vojnih i civilnih meta,
tako i sada treba da znamo ko su
lokatori zaduženi za razaranje uma
jugoslovenske dece i omladine
kao glavne strateške mete
posle neuspešno vođenog rata
NATO pakta protiv naše zemlje.”*

“Politika”, 21. septembar 2000.

VELIKA PRILIKA I NADA

I Demokratska opozicija Srbije
održala je, neposredno pred izbore
za predsednika Jugoslavije, konvenciju.
Oko dvesta hiljada Beograđana, sitih Tirana,
okupilo se ispred Savezne skupštine,
da najave toliko željene promene.
Obratio im se Vojislav Koštunica,
salonski političar, nacionalist,
u suštini beznačajan druškan,
koji u borbama protiv Zločinatelja
nikad nije bio bogzna kako aktivan.
Tog flegmatičnog, a ipak ambicioznog tipa
krupna uloga strefila je samo zato što su
Zoki Đinđić i par drugih verodostojnih
lidera opozicije procenili da mnogi Srbi
za pravog reformatora još nisu zreli.

*“Dragi prijatelji, Beograde, Srbijo,
velika je prilika i velika nada da posle
24. septembra započnemo drugačiji život
u drugačijoj državi”, poručio je Koštunica
na početku svog obraćanja i dodao:
“Ali, da vidimo kako izgleda država
u kojoj živimo danas? Jadna je to država
i čemeran je naš život u njoj. Jadna je država
čija sloboda, blagostanje i odbrana zavise
od jednog jedinog čoveka. Jadna je država
koja je talac jednog jedinog čoveka.
I mora da je zastrašujuće, i preteško, biti
taj čovek. Ja to, priznajem, nikada ne bih ni umeo
ni mogao. Uplašio bih se tolike odgovornosti”,
istakao je Koštunica, pozdravljen
ovacijama prisutnih građana.*

*“Slobodan Milošević na želi da se povuče.
On sebe doživljava kao kralja koji je Sunce.
Kao kralja koji je govorio: ‘Posle mene potop’.
I skoro da je potopio državu.”*

*“Ja sam običan, prosečan čovek.
Ne pada mi na pamet da sebe doživljavam
kao istorijsku veličinu. Ne sanjam ni o kakvoj
svojoj globalnoj istorijskoj misiji. Znam samo
da želite da živite, i ja želim da živim, naravno,
u sasvim običnoj, prosečnoj evropskoj zemlji.
Državi slobodnoj iznutra, dakle demokratskoj.
Državi slobodnoj prema spolja, dakle nezavisnoj.
Državi prosečnog standarda... Prosečne
ekonomije... Prosečno snabdevenih prodavnica...
Prosečnog sistema socijalne zaštite. Prosečnog
zdravstva... Svega, dakle, evropski prosečnog.”*

*“Neko će reći: prosek je dosadan, tu nema
uzbuđenja, živosti. Kod nas se stalno nešto dešava.
Dešava se, zaista, već više od pola veka,
poslednju deceniju naročito zgusnuto.
Zbivanja su toliko burna, da smo po njima
gotovo jedinstveni u svetu. Šta sve već nismo
preko glave preturili? Ratove u kojima nismo
učestvovali, a iz kojih su nam mrtvački sanduci
stizali. Reke izbeglica, sabraču sa prekodrinskih
ognjišta proteranu. Srpsku granicu na Drini.
Inflaciju od koje zastaje dah. Redove za sve i svašta.
Sankcije. Izolaciju. Medijsku satanizaciju
naše zemlje. Natovsko zločinačko i besomučno
bombardovanje naše zemlje. Proglašenje
ratne pobede posle kumanovske kapitulacije.
Stranu vojsku i stranu upravu na Kosovu,
i to onu vojsku i onu upravu koju će, veli SPS,
najbrže oterati Slobodan Milošević,
baš onaj koji ju je tu doveo.”*

*“Ubeđen sam da smo se od svih tih
burnih i preteških zbivanja umorili.
Treba nam da u novozavetnom smislu
‘imamo mir među sobom’. Spokoj nam treba.
Treba nam život u kome će se sva uzbuđenja
odvijati pre svega na ličnom planu,
javni, politički život neka nam bude
monoton, pa ako hoćete i dosadan.”*

*“Treba nam, dakle,
normalna i uljuđena država.
Ovozemaljska i smenjiva vlast,
oročenog mandata.
Obična, demokratska država,
u kojoj vlada pravo. I red.
Država u kojoj vlast strahuje
od naroda, a ne narod od vlasti.
Država čiji građani neće svakodnevno
živeti u strahu od bede i nemaštine.
Samo takvu državu DOS i ja
možemo da vam ponudimo.
Zemlju čije međe neće biti
krvave reke, u kojoj nikome
nećemo biti ni sužnji ni sluge,
ni stranim ni domaćim zavojevačima.
Zemlju koju ćemo, takvu, običnu,
u miru svi voleti i graditi.”*

“Blic”, 21. septembar 2000.

PRESUDA ČELNICIMA NATO PAKTA

Pakleni nadrealist Sloba,
proglasivši, poput Sadama,
ratni poraz za sjajnu pobjedu,
i u miru je nastavio da se izruguje
svom zavedenom, nasamarenom,
izmučenom, upropašćenom narodu.
Ne beše mu dovoljno sprdanje
sa svojim jugobalkanskim pajtašima,
malim, suludim, zloćudnim firerima,
naumio je, šeret, da se sprda
i sa planetarnim moćnicima,
aktuelnim svetskim liderima.

*Vilijem Klinton, Madlen Olbrajt, Vilijem Koen,
Entoni Bler, Robin Kuk, Džordž Robertson,
Žak Širak, Iber Vedrin, Alen Rišar,
Gerhard Šreder, Jozef Fišer, Rudolf Šarping,
Havijer Solana i Vesli Klark
osuđeni su juče
u Okružnom sudu u Beogradu
na po 20 godina zatvora
zbog pet teških krivičnih dela
protiv ustavnog uređenja
i bezbednosti SRJ
i protiv čovečnosti
i međunarodnog prava.*

*Velika sudnica beogradske Palate pravde,
u kojoj je suđenje čelnicima NATO-a
trajalo prethodna tri dana, juče je bila
ispunjena do poslednjeg mesta.
Prisutni su presudu
pozdravili aplauzom.*

*Prema svima optuženima
sud je odredio pritvor
koji će im se računati od dana i časa
lišenja slobode, s tim da žalba na to rešenje
ne zadržava izvršenje. Presudom je
naređeno i izdavanje poternice
za okrivljenima.*

*U obrazloženju presude
predsedavajući Veća petorice je rekao
da Povelja Ujedinjenih nacija,
kao najviši pravni akt UN,
izričito propisuje da će se
“svi članovi uzdržavati u svojim
međunarodnim odnosima od pretnje
ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta
ili političke nezavisnosti bilo koje države
ili ponašanja nesaglasno ciljevima UN”,
kao i da Povelja UN utvrđuje da se
“nikakva akcija na osnovu
regionalnih aranžmana
ili od strane regionalnih organizacija
ne može preduzimati bez dozvole
Saveta bezbednosti”.*

*“Opšte je poznata stvar
da dozvole ili saglasnosti
za primenu sile prema Jugoslaviji
članica Severnoatlantskog pakta
ne samo da nije bilo
nego ona nikada nije ni tražena,
što svedoči o nameri da se ilegalna
primena sile protiv jedne suverene države
izvrši zaobilaženjem jednog
nadležnog organa
– Sveta bezbednosti
Ujedinjenih nacija.”*

*“Zbog toga članice
Severnoatlantskog pakta,
uz prethodne opsežne pripreme
i raznovrsne pritiske na našu zemlju,
postavljanjem neprihvatljivih uslova,
započinju bez najave i objavljivanja rata
zločinačku agresiju 24. marta 1999. godine
koja traje neprekidno do 10. juna 1999. godine.
Takvom akcijom članice Severnoatlantskog pakta,
predvođene Sjedinjenim Američkim Državama
pogazile su osnovne odredbe Povelje UN
na kojima počiva čitav savremeni
međunarodni pravni i politički
poredak”, rekao je sudija.*

*Izricanju presude
čelnicima NATO-a
prisustvovali su i okružni
javni tužilac u Beogradu
i njegov zamenik, kao i
svih 14 branilaca okrivljenih.
Branioци su novinarima izjavili
da će svoje branjenike
pokušati da obaveste
o presudi.*

“Politika”, 22. septembar 2000.

U REDU ISPRED PRODAVNICE

Vedro septembarsko popodne,
petog dana nakon prvog kruga izbora
za predsednika SR Jugoslavije.
Ispred nevelike prodavnice mešovite robe
poduži red mušterija oba pola, svih uzrasta.
Prekjuče su na istom mestu, takođe u redu,
čekali da dobiju litar jestivog ulja,
danas se nadaju da će uspeti da kupe
sledovanje od tri kilograma šećera.
Nadaju se i, u dokolici, ćaskaju.

“Šta je, crni Radoslave, i tebe je žena
oterala u prosjački red? Crno nam se piše.”
“Crno nam se, Tole, piše ne zbog naših žena,
nego zbog muža jedne druge, najambicioznije,
najgoropadnije, najodurnije žene u Jugoslaviji.
Mira Marković nam je svima zla gospodarica.”
“Hoćeš li izaći na drugi krug? Šta misliš,
kakav će biti rezultat ‘drugog poluvremena’?”
“‘Drugog poluvremena’ ne bi ni trebalo da bude,
jer je Koštunica pobedio u prvom. No Milošević
pobeđuje, kao i dosad, u brojanju glasova.
Vuk dlaku menja, ali ćud nikada!
Andrak će biti andrak dok je živ.”
“Tog čoveka zaista ne mogu da shvatim.
Većina naroda ga danas psuje i proklinje,
a on misli samo na to kako da ostane
u svom sedlu, svima nama na grbači.”
“Vlast je, Tole, opasnija od rakije.
Njome kad se opiješ, ne trezniš se lako.
Religija je, kažu filozofi, opijum za narod,
a vlast je, kažem ja, opijum za sebičnjake
bez sposobnosti za bilo šta osim za...”

“Marš odavde! Vрати konzervu!”, vikala je
sa vrata mlada, mršava prodavačica na dileju
koji je prilično mirno izašao iz prodavnice,
s omanjom konzervom u ruci. “Milunka, Cano,
brzo zovite policiju! Ljudi, hvatajte lopova!”
“Nemoj da te ja uhvatim za mindžu!”, mrmljao je
grmalj, udaljavajući se, uveren da se niko
neće usuditi da mu priđe. “Mamu vam jebem,
jednom ću doći sa bombom, sve ću vas pobiti!
I vas tri, i gazdu usranog, što vas jebe!”
“Ubij sebe, bitango! Ionako si samo na štetu
i sebi i celom svetu! Kakav si, mogao bi
volu rep da iščupaš, a više voliš,
barabo, da krađeš nego da radiš!”
“Kad budem našao gazdaricu koju ću moći
da jebem, kao što tebe jebe onaj lopov,
hiljadu puta veći od mene, zaposliću se.
Uzimanje od pljačkaša, ćurko, nije krađa,
nego zadovoljavanje božje pravde!”

“Pravednik” je odmakao niz ulicu,
žustra žgoljavka ušla je u prodavnicu,
a narod se upustio u raspravu o incidentu
koji ga je trgnuo iz prinudne učmalosti.
Jedan momak nazvao je deliju Robinom Hudom
našega vremena, Radoslav reče da će krađa,
pa i ubistava, biti sve više, jedna baka
setila se kako je nedavno ista prodavačica
imala konflikt sa starijim čovekom pristojnog
izgleda, koga je nemaština naterala da ukrade
kutiju keksa. Došla su vremena, ljudi, da neki
nevoljnici, da bi opstali u životu, moraju
na užasan način da se ponižavaju.

RUŽENJE NARODA

Svako od nas voli da se
povremeno podsmehe
manama vlastitog etnosa.
Većina se, međutim, naroguši
kada o "našima" bitko govore
pripadnici drugog plemena.
Neki smatraju da ne treba odviše
kritički govoriti čak ni o "svojima",
ma koliko oni nedostaka imali.
Jedan od takvih, Muharem Pervić,
okomio se, u režimskim novinama,
na autorku čuvenu po britkim dramama.

*Biljana Srbljanović je žestoko srdita.
Ljuti se na svoju "kuću na drumu",
na naciju, državu i njene institucije,
na istoriju, narod i njegove običaje,
na crkvu i vojsku, akademike, pesnike,
filozofe, generale, na televiziju.
Ljuti se što smo mimo sveta, što smo
opterećeni prošlošću, gotovo beznadežno
ukopani u nju, lošim navikama i tradicijama,
što smo prosti i necivilizovani.
Nepopravivo smo divlji, brutalni, ratoborni,
surovi i sirovi, neviđeni psovači, pritvorni.
Pa zato što volimo da budemo u pravu, da držimo
duge i glupe govore i govorancije. I još smo
prevrtljivci, mitomani, dupeuvlakači, bukači;
nikako da se iščupamo iz blata, kala i krvi,
iz mračnog patrijarhalno-palanačkog,
narodnjačkog zverinjaka. Kao da smo
u pomoćnim prostorijama rođeni,
i kao da ćemo tu i završiti!*

*Narod uhvaćen u mrežu tradicionalističkih,
političkih i istorijskih predrasuda i laži,
obmana i samoobmana, zamumuljen i zakukuljen,
sklon intrigama, ogovaranju i dodvoravanju,
ovaj i ovakav Biljanin narod, kaska, u volovskim
zapregama, za velikim svetom i civilizacijom.
“Pad” je skup tipičnih negativnih obeležja
istorije i naroda kome pisac komada pripada.
Ako Niče može da grdi Nemce, zašto Srbijanoviće
ne bi mogla da se ljuti na svoje sunarodnike!
Neće im pasti kruna s glave! Kao da je reč
o izabranom narodu, ovoga puta izabranom
da bude primer za Sveopštu, ili ako hoćete,
za Pra-glupost, ili uzornu izopačenost
divlje, zatravljene, balkanoidne svesti.*

*Ova svest ne može, i ne ume,
da prihvati kritiku, što znači
da ne uspeva da prihvati Drugoga.
Zatvorena je, zatrovana, isključiva
kao i mali idilično-krvavi svet u kome tavori,
nesposobna da prihvati razlike, razloge, razgovor.
To pa to, isto to samo malo drugačije,
kako kaže pesma; strah od otvorenosti,
od promena, od svega drugačijeg,
čoveka i mišljenja. Kakav otac, takav sin;
iver ne pada daleko od klade; jednoumlje, bezumlje.
Drugačije mišljenje je izdaja, narušavanje večnog,
kaobajagi korenskog Reda, odstupanje
od “zacrtanog puta”, od sudbine, od maglovitih
tradicionalističkih kultova i rituala
zlokobno primitivne utemeljenosti i usmerenosti.
Narod pun kompleksa, opsednut
spoljnim i unutrašnjim neprijateljem,
zaverama, mrgodan, pospan i lenj,
i opet, stalno na oprezu, nepoverljiv,
napaljen, odbranaški.*

*I tako redom, sve sami
“crni biseri” srpske istorije
i mentaliteta. Odista, nije lako
iz pukog osporavanja i zažarene negacije,
iz ljutnje i omraze, napraviti dramu.
“Pad” je neka vrsta ilustrovane
negativne estetike, etike, kulturologije,
istorije mentaliteta u Srba.
Drama-polemika, drama-komentar,
drama-pamflet. Ne samo Srba,
valjda i drugi narodi imaju
i poznaju kultove, običaje, tradicije
koje modernom umu teško staju u glavu.
Nisu, valjda, istorije drugih naroda
besprekorne! Nisu, valjda, njihovi
pesnici, filozofi, akademici, generali,
roditelji i pra-roditelji, pa ni
oni kao Nacije, Narodi, Države,
za primer Drugima. Neće biti tako,
ali zašto bismo štedeli sebe.*

*Našoj velikoj pameti
pre svega je stalo do naše
“večne”, velike gluposti, dakako.
Ali iz jedne jednostrane pobude,
iz jednodimenzionalne vizure
opštih negativnih mesta,
svojtava i obeležja jednog naroda
teško je napraviti višeslojnu dramu.
Nije, pritom, najveća nevolja u tome
što smo u umnim očima Biljane Srbljanović
tako isključivo primitivni i nepodložni
civilizovanju; veća je šteta što ova drama
nije duhovitija, razuđenija, što je i sama,
kao i ono što pisac izlaže poruzi,
sužena, jednolična, jednobojna,
isključiva i jednodimenzionalna.*

*Retorici o nebeskom,
najboljem narodu na svetu,
Biljana Srbljanović u "Padu"
suprotstavlja retoriku
o najgorem narodu na svetu!
Nije šija nego vrat;
od obogotvorenja
do ruženja naroda.*

"Politika", 30. septembar 2000.

MILOŠEVIĆEV DRUGI KRUG OČAJA

Tek sada vidimo da njegova epoha
beše vreme patološke masovne hipnoze,
jer još nismo u stanju da poverujemo
u najnovije, optimističke prognoze.

Diktatori, nakon izvesnog vremena,
počinju da misle kako će vladati doveka,
a tim uverenjem neretko, stara soho,
zaraze i veliki broj svojih podanika.

Da li je moguće, pitamo jedni druge,
da se ružan san najzad završava,
da je u pravu opoziciona štampa
kada kraj diktature oglašava?

Znamo: zver, iako je dobila težak udarac,
neće pokleknuti, dok ne bude dotučena.
Ipak, u vazduhu se, u razgovorima,
u smehu ljudi oseća promena.

*Slobodan Milošević,
po izornoj volji naroda
od 24. septembra bivši predsednik
Jugoslavije, ide dalje.
Priprema se da plakatima tapacira
čitavu Srbiju, zajedno sa dva svoja
moćna partnera, RTS-om
i Saveznom izbornom komisijom,
stupi u samoproklamovani
drugi izborni krug, u trku sa samim sobom.
Pokrao je ubedljivu pobedu Vojislava Koštunice,
pa sad grčevito, reklo bi se čak, psihodelično,
pokušava da svoj, po svemu sudeći, poslednji
vlastodržački greh zamaskira prividom
nekakve (virtuelne), samo njemu
svojstvene legalnosti.*

*Taktika (ako se tako nešto može
reći za one koji neumitno nestaju)
je prepoznatljiva. Štaviše, tragikomična.
Da nije reč o Miloševićевой природи,
bila bi samo komična: započeti novu fazu
iznurivanja protivnika, stvoriti ambijent
koji bi probuđeni narod u Srbiji,
u formi ogoljenijoj nego ikad dosad,
trebalo da izvrgne ruglu,
da mu pokaže da “sila argumenata”
nije u onome ko glasa i poseduje
autentične izborne zapisnike,
već u onome ko prebrojava glasove
i prekraja izbornu volju.
Narod treba hitno i bez milosti vratiti
tamo gde je trinaest godina unazad bio,
u carstvo tame, ponovo ga oslepeti,
ali mu i dopustiti da krajičkom oka
vidi “istorijsku istinu”
da su “faraoni večiti i od boga dati”
i da samo on (bog) određuje
pravila igre i redosled poteza.*

*Pošto je Srbija 24. septembra
tako masovno odbacila kobnu
Miloševićevu politiku,
sve što se kasnije dešavalo
samo je logičan produkt
njegove skoro bezizlazne situacije.
Ako je tačno da je priznavanje
izbornog poraza i mirna primopredaja vlasti
jednako samoubilačkom skoku u ambis,
prirodno je što Milošević tako grčevito
nastoji da bar uspori potonuće svog broda
i dvora, urušavanje piramide vlasti
koju je tako brižljivo i sistematski
gradio više od jedne decenije.*

*Zato je valjda i razumljivo
što se njegov “drugi izborni krug”
u stvarnosti i javnosti tumači kao
srljanje u – krug (nečijeg) pakla i očaja.
Dugogodišnja sezona obmana i laži,
opresije i torture, pijačne trgovine,
nagodbi na “predsednikovom kanabetu”,
poigravanja sa opozicijom i sudbinom naroda,
privodi se kraju, pa šta mu drugo preostaje
nego da svoj politički, čak i biološki opstanak,
brani slanjem nedvosmislene poruke
političkim protivnicima i građanima:
“možete me baciti u ponor,
ali ćete i vi sa mnom”.*

*Sada je, u stvari, na potezu
izborni predsednik od 24. septembra.
Na demokratskoj opoziciji Srbije
i novom predsedniku Koštunici je
da taj najnoviji Miloševićev izazov
shvate kao njegov očajnički trzaj.
Da se dostojanstveno, gandijevski,
onako kako su mesecima unazad istrpeli
policijsku, propagandnu i medijsku režimsku torturu,
ali odlučno, bez kompromisa koji bi protivniku
omogućili predah i priliku za oporavak,
suprotstave besprizornom negiranju izborne volje
i nastojanjima da se Srbija vrati
na staze apsolutizma ili gurne u vode
ogoljene diktature. To mora da čini pameću,
a ne logikom “klin se klinom izbija”.
Miloševiću je ovo potonje preko potrebno,
vapije za povodom da, makar i na samom kraju
svoje arogantne i poražavajuće vladavine,
dokaže kako je on i dalje taj neprikosnoveni arbitar
koji jedino može da označi da li će i kada
ova surova i sirova utakmica biti okončana.*

*Demokratska opozicija Srbije
nema drugog izbora osim da
povuče poteze koje je već najavila:
nema povlačenja, trulih kompromisa,
cenjkanja sa voljom birača,
obelodaniti sav izborni materijal
i svima pokazati dimenzije i bezobzirnost
Miloševićeve izborne pljačke.
Arsenalom inventivnih akcija, mirnih
ali masovnih protesta, raznovrsnim oblicima
blokade institucija koje režim održavaju
u životu, građanske neposlušnosti,
obesmisлити Miloševićev “drugi izborni krug”,
dati mu karikaturalna obeležja i učiniti
da mu se i sama pomisao na još jedno
manipulisanje sa izborima vrati
kao bumerang. Ne dozvoliti mu
da u danima koji su mu još preostali
preuzme bilo kakvu inicijativu.
Nuditi mu i dalje častan odlazak,
ali mu ne dopustiti da tu ponudu
shvati kao protivničku slabost.
Konstantan i osmišljen pritisak je
nešto što ova vlast jedino razume
i što je može priterati uza zid,
pa i na predaju.*

“Danas”, 30. septembar – 1. oktobar 2000.

GRADANSKI RAT U GRADSKOM AUTOBUSU

Tmurno oktobarsko prepodne,
osmog dana nakon prvog kruga izbora
za predsednika Upropašćene Jugoslavije.
Žglobna plava grdosija puževskom se brzinom
probija kroz kolonu srednjoškolaca štrajkača.
Razdragani su, revolucionarno raspoloženi.
Vozač im trubi, oni uzvraćaju povicama
i zvižducima. Pojedini šakama udaraju
po bočnom limu autobusa, gestovima
pozivaju putnike napolje, u kolonu.

“Više vole da prave cirkus na ulici,
nego da sede u svojoj učionici”,
reče debeli starac, zacelo penzioner.
“Da imamo njihovu vatru, hrabrost, bili bismo
među njima”, uzvratil mršav sredovečan čova.
“Ti si, deda, sigurno glasao za diktatora-lopova.”
“Nemoj našeg predsednika da vrediš!
Sad ćemo šofer i ja pozvati miliciju.”
“Zovi svoju babu, da ti ispraši glavu!
Crći ćeš od penzije koju ti daje Milošević.
More, pocrkaćemo svi, ako đavola ne oteramo!”
“Eto, vidite, još ima onih koji su uz njega”,
reče mlada žena mršavku. “Takvih budala
ima samo među nama Srbima. Nigde drugde.”
“Ovo dvoje bi stvarno trebalo uhapsiti”,
obrati se priprosta strina debeljku.
“Nemojte se potući”, apeluje, ironično,
neki šaljivdžija. “Strpite se još par dana
ili par sedmica. Sloba će nas uvesti i u taj
'uspeh'. Setite se njegovih 'istorijskih' reči:
'Ne umemo da radimo, ali umemo da se bijemo!'”

“Vi, izgleda, želite da na vlast dođu
 opozicione izdajice, američki plaćenici,
 NATO špijuni”, dobaci crnomanjasti rmpalija.
 “Ovaj mora da je izbeglica”, umeša se još jedan.
 “Zar ti nije dosta što si ostao bez ognjišta
 i zavičaja? Kad ćeš se, beno, opametiti?”
 “Ja bez ognjišta i zavičaja nisao ostao
 zbog Slobodana Miloševića, nego zbog ustaša,
 te zbog američkih i evropskih fašista!”
 “Nikada tebi, prijatelju, istina
 iz dupeta neće preći u glavu.”
 “Nemoj ti da vrediš, jer ja umem
 da radim, ali, bogme, i da bijem!”
 “To divljačko umeće upražnjavao si u šumi,
 u vojsci suludog Radovana Karadžića.
 Sad nisi u šumi, nego u Vojvodini.
 Takoreći u Evropi, ako nisi znao.”
 “Juu, nemojte mu samo Evropu spominjati”,
 reče plavokosa dama. “Njemu Evropa smrdi.”
 “Meni, gospođo, smrde samo izdajice, plaćenici.
 A vama, izgleda, smrde svi čestiti rodoljubi.”
 “Nemojte, molim vas, prosipati šuplje fraze.
 Dovoljno nam je što nas oni, Mira i Sloba,
 već trinaest godina tim frazama ubijaju.”

Rasprava je, valjajući šljunak argumenata,
 na mahove se primičući fizičkom sukobu,
 grgotala sve dok autobus nije stigao
 na odredište blizu centra grada.
 Učestvovali su u njoj, videlo se, svi.
 Čak i oni koji usta nisu otvarali.
 Na krajnjem stajalištu su se,
 izašavši iz utrobe zglobne grdosije,
 slučajni saputnici raspršili kao vrapci.
 Jedni su pohitali za svojim poslovima,
 drugi su se uputili prema Trgu slobode,
 na miting protiv Zlotvora i njegove horde.

SKUPA CENA RAZLAZA

O Miloševiću će, izvesno,
biti napisane mnoge knjige;
a već se pišu mnoge kolumne.
Žurnalistički analitičar njegovog
karaktera je i Aleksandar Tijanić,
enfant terrible srpskog novinarstva,
jedno vreme ministar informisanja
na dvoru inferalnog bračnog para;
ali je, kažu analitičari njegovog karaktera,
Slobu i Miru napustio čim mu je intuicija
pomogla da nasluti da će brod (dvor)
u dogledno vreme potonuti.

*Došao je na vlast
laskajući Srbima,
vladao je njima preteći im;
sada ih moli – i to im
nikada neće oprostiti!*

*Sloba ne podnosi Srbe kao pojedince,
a prezire ih kao naciju.
Nikad mu ništa nisu značili:
ni kada su ginuli zbog njega,
ni kada su ubijali zbog njega,
ni kada su zbog njega seli na traktore
kao nacija izbeglica,
ni kada su zbog njega postali
građani Oaze praznine,
ni kada su se zbog njega razgaćili
u sopstvenoj bedi i nesreći.
On je trošio Srbe stilom
koji je dokazivao da su mu
oni najjevtiniji.*

*Iz tih razloga,
sve što Srbi ove sedmice
ne budu u stanju da urade Slobi,
Milošević će biti u stanju
da uradi njima.
Nacija je od njega dobila
najbolju ali i najskuplju
lekciju na svetu. Toliko košta
verovanje da je svetska istorija
tradicionalno srpsko jelo, koliko i sarma.
Toliko staje verovanje da će
jednom Srbinu danas poći za rukom
ono što je jednom Jevrejину
uspelo pre dve hiljade godina.
Da postane Bog!*

*Milošević u finalni politički rasplet
ulazi onako kako je ušao u politiku:
sa mentalitetom dečaka kojeg
neko iz razreda nije pozvao na rođendan.
Rezultat ovih izbora prima kao izostanak
poziva na slavlje, kao definitivnu,
uvredljivu srpsku ocenu njegove vrednosti,
a ne njegove politike. Nikada,
ma koliko živeo, neće oprostiti Srbima
što su pokazali da ga ne žele,
što su demonstrirali da ga se ne boje
i vikali da ga više neće.
Najtragičnije je primio – i taj će
udarac vratiti svom snagom
– što su ga naterali da cvili
za drugi krug izbora
protiv jednog “mačkara”,
kako privatno zove svog
novog kolegu Predsednika
i Vrhovnog komandanta
oružanih snaga.*

*Opsesivna nesigurnost,
koja se prepoznaje u njegovom hodu,
nastupu, mimici, izgledu, tonu i rečima,
te opsesivna želja za večitom vlašću,
koja se vidi iz sredstava koja je spreman
da upotrebi u odbrani carističke pozicije,
sve više ga udaljuju od robotizovane verzije
koju je godinama prikazivao ljudima.
On je vladao uz pomoć tri ključne,
pažljivo odabrane pilule
koje je dao Srbima.*

*Prvo, rekao je naciji
da je moguće unazad ispraviti
istorijske nepravde,
zablude i promašaje,
od kosovskog boja naovamo,
i da će on to učiniti za nas.*

*Drugo, umećući svoju
brutalnu propagandu
između stvarnosti i zbilje,
sakrio je svaki svoj poraz.
Svaku našu tragediju
koja nas je pogodila
ili koju smo organizovali drugima
pretvorio je u navodnu pobedu.*

*Treće, on je uspešno
usmeravao energiju mržnje
na uvek sveže ciljeve.
Jednom su to bili trtasti Janezi,
drugi put ustaše,
onda Turci, pa balisti,
onda Ameri,
pa Crnogorci,
pa ceo svet.*

*Sada su, jel' da,
ispravljene istorijske nepravde;
sada smo se, vala, natrijumfovali;
a ako je za volju – namrzeli smo se
kao niko od nas. To je osnovni
problem para Milošević–Marković:
Srbi više nemaju ni objekta
ni energije za mržnju.
Gotovo je sa tim.
Kad su probali da energiju zla
usmere na Srbe međusobno,
njihova priča bila je gotova.
Ma koliko još trajala.*

*Odjednom, Sloba se,
neočekivano za sebe,
našao u ulozi idealne žrtve.
Za konkretne stvari,
njegov krug od stotinu ljudi
koji servisiraju čitav represivni,
finansijski i medijski sistem
koji zaglupljuje
i pljačka Srbiju, baciće
svu konkretnu odgovornost
na njega.
Nacija će, za svoje zablude,
odgovornost za opšte stvari
staviti njemu na račun,
Mira će ga okriviti
da nije umeo
valjano da sprovede
ono što su planirali.
Paradoksalno,
ali zato nemoguće:
Slobin silazak sa vlasti
svima bi odgovarao,
izuzev njega samoga.*

*Iscrpljen rezervoar mržnje,
njegova namera da upotrebom sile
zatvori bilo kakav izlaz svojim ljudima
(njihovo ustručavanje da olako
prave svinjarije prvi je znak
postslobističke ere),
njegov izbor da samom sebi
ne ostavi bilo kakav izlaz,
a da Srbima ostavi samo bolan,
uski i skupi prolaz do normalnog života,
situaciju čini jasnom.
Nacija, ako to hoće da bude,
mora da plati skupu cenu razlaza sa njim.
Samo cena pravi sećanje,
samo sećanje pravi iskustvo.
Nije bilo dovoljno što smo platiti
Kninom i Kosovom, gotovinom i sudbinom.
Sloba je postavio svoju cenu za odlazak
i pita: Ko je spreman da plati?
Svako od nas mora da odgovori
ne skrivajući se iza mase.
Jasno i glasno!*

*Ma koliko izgledao slab
Tiranosaurus će repom, u ropcu,
potamaniti još mnogo ljudi.
Ubijaće i kad ga više ne bude.
To je njegov testament. To je naša sudbina.
Nacija koja je za samo dvanaest meseci
izabrala da zarati sa Amerikom i Slobom,
zaslužuje da joj se neke stvari oproste.*

“Danas”, 6. oktobar 2000.

SRBIJA KONAČNO SLOBODNA

Čudo se ipak dogodilo!
Miloševićesku je savladan,
narod je danas presrećan,
uveren da je mračna epoha
završena, da su na pomolu
nova, srećnija vremena.
Da li će opštenarodna očekivanja
biti zadovoljena? upitali smo se
dosad više puta, ukućani i ja.
Oni su oduševljeni, a meni moja struka,
Učiteljica Života, veli da sad nije
naodmet oprez, čak i skepsa.

*Višednevni protesti
miliona građana širom Srbije
zbog nepriznavanja izbornih rezultata
okončani su juče u Beogradu.
Nakon više sukoba građani su zauzeli
Saveznu skupštinu i Radio-televiziju Srbije,
policija se povukla sa ulica,
a deo se pridružio demonstrantima.
Prema poslednjim informacijama
dvoje ljudi je poginulo,
a stotinak je povređeno.*

*Posle 19 časova u širem centru grada
zavladala je slavljenička atmosfera.
Hiljade ljudi koji su šetali
trubljenjem su pozdravljala
retka vozila.
Čestitke i vesela lica
mogla su se videti
na svakom ćošku...*

*Na svim putnim pravcima
prema Beogradu
juče su jake policijske snage
postavljale barikade.
Poslednja je “pala” blokada
kod Bujanj Potoka juče posle podne
kada se policija povukla
pred desetinama hiljada građana
iz centralne Srbije, koji su krenuli
na demonstracije u Beograd.*

*Vojislav Koštunica,
izabrani predsednik SRJ,
pozvao je sinoć građane
okupljene u Beogradu
da ostanu u gradu
i da se širom Srbije
okupljaju na trgovima
sve dok se ne konstituišu
novoizabrani organi vlasti.*

*“Draga oslobođena Srbijo, Beograde,
Beograd je danas Srbija,
i to ne Srbija u malom,
nego Srbija u velikom.
Ustala je cela Srbija
samo da bi jedan čovek,
Slobodan Milošević, otišao.
Stala je Srbija dok taj čovek ne ode,
a kada on ode, krenuće Srbija
i krenuće Srbiji”,
rekao je Koštunica.
Izabrani predsednik
Savezne Republike Jugoslavije
okupljenima se obratio
sa balkona
Skupštine Beograda.*

*“Mi znamo šta je sloboda,
za slobodu smo se borili
na ovim izborima, i sloboda
i mir i red su pobedili
na ovim izborima.
Ali on to neće da prizna,
on je rešio da krade, krao je
kapom i šakom, pronašao je
još jedan način – da za njega
na Kosovu glasaju Albanci
čak i tamo gde nisu glasali za njega,
gde nije bilo biračkih mesta.
Prevario se još jednom u proceni.
Da je pozvao Albance da izađu
na izbore i glasaju za njega,
listom bi izašli i glasali za njega.
Ako je neko vodio antisrpsku politiku,
albansku politiku u poslednje vreme,
ako je neko omogućio Albancima
da dođu nadomak nezavisnosti
Kosova, ako je neko doveo
toliko strane vojske
na Kosovo, na naše zemlje,
to je Slobodan Milošević”,
rekao je Koštunica pred više
desetina hiljada ljudi.*

*“To je čovek koji je uvek
o svemu vodio računa
osim o svom narodu,
koji je vodio tuđe politike
umesto srpske politike.
Može li na čelu
naše države da ostane
neko ko je vodio
o svima drugim računa,
a ne o sopstvenom narodu?”*

*“Optužio nas je u poslednje vreme
Slobodan Milošević
da radimo za NATO, ali ja vam kažem,
ako postoji čovek u Srbiji koji je
NATO plaćenik, to je Slobodan Milošević.
Ja ne znam da li on to radi iz interesa,
ali znam da ne bi bilo NATO trupa
i sa jedne i sa druge strane Drine
bez Slobodana Miloševića.
Znam da bombe
ne bi padale na ovaj narod
i sa jedne i sa druge strane Drine
da nema Slobodana Miloševića.”*

*Pozdravljen burno,
predsednik SRJ je naglasio:
“Ne amnestiram ni one koji su
te bombe bacali, oni su isto zločinci,
ali jedan čovek im je omogućio da to urade.
Mi mu to ne smemo zaboraviti.
I onda, na izborima rešio je
da krađe, pronašao je neku svoju
Saveznu izbornu komisiju
u kojoj i matematičari i direktori
Saveznog zavoda za statistiku
ne znaju da računaju.
Krao je, i kada je video da tu krađu
nije uspeo da sakrije, kada je video
da mu nema druge, onda je rešio
preko još jedne svoje ustanove,
od ljudi bez časti i obraza,
koja se zove Savezni ustavni sud,
a koja je sve nego sud,
rešio je preko te ustanove da poništi
izbornu krađu, da poništi
prvi krug izbora i da se ponada
da će doći neki drugi krug.”*

*“Nema drugog kruga,
nema drugih krugova.
Srbija u ovom trenutku
trči pobjednički krug.
Ali tu nema Slobodana Miloševića.
Sada pokušava još jednom da kaže
da ono što je bilo, nije bilo,
hteo bi da nam kaže da tih izbora
koje je hteo, na kojima je krao, nije bilo,
hteo bi da po nekom starom mandatu
vlada Srbijom još mesecima.
Neće mu to Srbija dati.
Srbija je krenula putem demokratije,
a tamo gde je demokratija
nema mesta
za Slobodana Miloševića.”*

“Danas”, 6. oktobar 2000.

POBEDA I DAN POSLE

Četvrtak, 5. oktobar – uveče

Jutros sam, opružen, pod jorganom,
pored tople, gole Enike, šapatom rekao:
"Možda nam je to bilo poslednje uživanje.
Nameravam da danas otputujem u Beograd,
na demonstracije protiv gada Miloševića.
Predviđa se da će biti velika vrtutma.
Ako nastradam, pričaj da sam poginuo junački."
"To ću znati tek kad budem dobila izveštaj.
Nije mi lako da te zamislim kao junaka.
Sem toga, nemaš para za autobus ili voz."
"Prevoz demonstranata će biti besplatan.
Samo ne znam sa kojeg punkta polaze autobusi.
Sinoć nisam otišao na naš Trg slobode,
jer bejah umoran, a lokalne radio stanice
ne slušam, jer su mi veoma mrske reklame
i muzičke šund numere koje one emituju."
"Ja posle podne, nakon radnog vremena,
odlazim kod Konstance. A uveče idem s njom
kod druge bake, po Meliku. Konstanca i Silika
završili su krečenje, ali je soba u neredu,
pa će mala noćas spavati kod nas. Sutra će
pre podne biti sa mnom, u zabavištu."

U osam sati bejah u štampariji "Dnevnika".
U svojstvu odgovornog urednika i korektora
prvog broja lista "Ju espero" iščitavao sam,
sa dvojicom kolega esperantista, otisak
novina koje pripremamo s entuzijazmom.
U jedanaest sati išao sam prema sedištu
Lige socijaldemokrata Vojvodine, da pitam
odakle demonstranti kreću za Beograd.

“Rosven, kuda ćeš?”, trgnuo me,
ispred Glavne pošte, glas Vasilja Kotrobe,
kolege iz Televizije Novi Sad.
“Zar nisi u Rusinskoj matici?”
“Nisam, kao što vidiš. Šta ima tamo?”
“Sastanak rusinskih novinara
Radija i Televizije. Miloševićevci su
pripadnicima nacionalnih manjina zabranili
da obavljaju posao. Nismo lojalni, kažu.
Hajde na dogovor rusinskih novinara.”

Dogovaranje je trajalo pedesetak minuta.
Odlučeno je da se nadležnim organima
uputi zahtev zasnovan na pravu na rad,
zagarantovanom Ustavom. (Kao da nadležni
kulovi sada, kad im gori pod nogama, nemaju
preča posla nego da se bave pravom na rad
šačice “formalista” sklonih jadikovanju.)

U podne smo već bili u masi nezadovoljnika
što su se okupljali ispred Radio Novog Sada.
Na kraju se onde sakupulo stotinak štrajkača:
Srba, Mađara, Slovaka, Rumuna, Rusina,
Ukrajinaca, Roma. Učesnika u novosadskoj
“plišanoj revoluciji”. U Studio M, gde je
trebalo da se održi sastanak pobunjenika,
uniformisani čuvari nisu nas pustili.
Novinari novog, Slobodnog Radija Novi Sad
improvizovali su informativnu emisiju uživo,
pročitali vesti o zbivanjima na glavnim
poprištima bitke protiv Miloševića,
koleginica iz Rumunske redakcije
pročitala je svoj lični pobunjenički
proglas, još nekoliko kolega održalo je
kratke govorancije, dogovorili smo se
da ćemo i sutra biti na istom mestu,
pa je štrajkački zbor bio završen.

Našao sam se na mucu: autobusi
što demonstrante prevoze besplatno
već su bili u uskomešanom Beogradu,
a ja nisam imao dinare za putovanje
redovnim autobusom ili vozom.

U stan stigoh u pola tri po podne.
Umoran, gladan. Uzeh iz "crnog fonda"
novčanicu od dvadeset nemačkih maraka.
(Ovde i sada to je maltene bogatstvo.)
Kad sam završio ručak, bilo je tri sata.
U Beogradu je, ispred Savezne skupštine,
upravo trebalo da počne masovan protest
pristalica Demokratske opozicije Srbije.
Kasno Marko na Kosovo stiže, rekoh sebi,
pa dometnuh: *Biće još dana za megdana!*

Popodnevni sanak, potom čitanje novina,
a predveče napustih svoj neosvetljen stan
i odoh u šetnju neosvetljenim Novim naseljem.
(Pre godinu i po dana šetnje po mraku behu
iznuđene oštećenjima elektroenergetskog sistema,
zasipanog bombama NATO pakta, a sada su
četvoročasovna isključenja struje iznudili
revolucionarni štrajkači Rudarskog basena
"Kolubara", koji ugljem snabdeva kompleks
termoelektrana u Obrenovcu. Ovaj štrajk će
možda biti jedan od presudnih činilaca
u obaranju Diktatora. Obični građani, ljudi
koji čine većinu svakog društva, najžešće
reaguju na ono što ih direktno pogađa.)

U osam sati, kad je došla struja,
vratio sam se u stan. Nešto kasnije
Enike i Konstanca stigle su sa Melikom.
Kako mi se, grličica, uvek obraduje!
Ushićuje me ono njeno: "Dedoou!"

Petak, 6. oktobar – uveče

“Druškane moj, ponajbolji,
hajdemo u Beograd”, rekoš jutros
Borisu Hardiju preko telefona.
“Samo se po sebi razume da ćeš pozvati
i Teofila-Feminofila, svog veselog šuraka.
Njega zanima svaka gužva u kojoj bi mogla
da se ulovi neka laka “revolucionarka”.
Red je da učestvujemo, makar kao statisti,
u najnovijoj jugobalkanskoj cirkusijadi.
Možda će ova biti najlepša – i poslednja.
Možda nam, gavrane, doista predstoje
mirna, prosperitetna vremena.
Zacelo želiš uživo da gledaš
kako se stvara istorija.”

Okolo dva po podne tri musketara su
išla, u Beogradu, od Železničke stanice,
Balkanskom ulicom, prema jezgru prestonice.
Malo kasnije obreli smo se na okraju
gotovo nepregledne ljudske mase
što je ispunjavala ogroman prostor
ispred juče opkoljene, na juriš osvojene,
delimično zapaljene, i opljačkane,
ali, kako danas ponavljaju svi mediji,
oslobođene Savezne skupštine.
Sa podijuma ispred istorijskog zdanja,
razdraganom narodu obraćala se,
pojedinačno, kratkim govorancijama,
četa do juče opozicionih političara.
Nismo ih, par stotina metara udaljeni,
sasvim dobro čuli (razglasni uređaji
nisu baš najbolje funkcionisali),
ali njihovi govori ionako nas nisu
bogzna kako zanimali. Bitku su,
narod i oni, juče izvojevali.

Teofil je predložio
da malo prošetamo,
da celo ovo, glavno poprište
Beogradske oktobarske revolucije,
i još neke važne knotenpuntove,
ležerno, sa zadovoljstvom,
trijumfalistički obiđemo.

Približivši se Parlamentu,
primetismo da razni odrpanci
iz suterenskih prostorija iznose hrpe
nagorelih i pokvašenih dokumenata.
Dokoni posmatrači, slični nama,
znajući da je glavni plen, u obliku
fotelja, tepihâ, umetničkih slika,
prethodnog popodneva bio razvlačen,
posprdno su ovo komentarisali.
U zaleđu zdanja kosturi nekolikih
juče zapaljenih automobila
tužno su mirovali.

Odšetasmu do betonsko-staklene
zgradurine Radio-televizije Srbije,
dojučerašnje Miloševićeve Tv Bastilje,
kako su je nazivali opozicionari.
I onde su najratoborniji buntovnici,
ogorčeni zbog Diktatorovih svinjarija,
među kojima poslednja beše
prekranje izborne volje građanâ,
bes iskazali revolucionarnom vatrom.
Progutala je prizemlje i dva sprata
Samovoljnikovog lažovskog aparata.
Najmizernije šrafove te skalamerije
masa je pljuvala, neke i batinala.
No tv program beše prekinut
samo par sati. Nova stvarnost
već se tu neprekidno vrti.

“Politika”, nekad najuglednija
srpska novinska kuća, takođe beše,
tokom devedesetih, Slobina služavka.
Uprljana opajdara je sada prezrena,
ali njena moderna kula juče nije oštećena.
U podnožju tog solitera, u susedstvu,
uđosmo u neki zadimljen restoran,
da predahnemo, i krigle piva ispraznimo.
Mesta smo našli za stolom koji beše
poprište dvoboja jednog Ognjena
i njegovog prijatelja Mladena.

“Nisi u pravu, jarane. Milošević je
zajebô i vas Srbijance i nas Bosance”,
reče potonji, iskapivši čašicu vinjaka.
“Vama je rekao da niko neće smeti
da vas bije, da ćete uživati u blagostanju,
poput Šveđana. Na kraju vam je prizvao
ponižavajuće NATO bombardovanje,
a u domenu životnog standarda
bacio vas na nivo prosjaka.
Nama je raspirivao pustu nadu
da ćemo pobediti i Hrvate i Muslimane.
A verska, bratoubilačka makljaža
svim Bosancima donela je
mržnju, smrt, opštu bedu.”

“Priznajem, grdno sam pogrešio
kad sam za svoju nesreću glasao.
No Sloba se, vidimo, i sam zajebao.
A nama je jednu izuzetnu priliku pružio.
Ostvarili smo, naime, poslednju revoluciju
u dvadesetom veku! Do kraja ove godine
preostalo je nešto manje od tri meseca.
Zacelo se neće, nigde više u svetu,
dogoditi revolucija. Mi smo, brajko,
zaključali kapiju drugog milenijuma!”

Teofil nije mogao da odoli iskušenju,
da se ne umeša u vinjačku raspravu.
Reče sabesednicima da je Rusin,
ali braću Srbe vrlo dobro poznaje.
Uostalom, snaha mu je Srpkinja.
"Jugobalkancima je najvažnije
da u nečemu budu najbolji", reče
(s jedva приметnom dozom ironije).
"Srbi sebe smatraju nebeskim narodom,
Hrvati hoće da budu veći katolici od pape,
Bosanci... imaju najzanosnije sevdalinke,
Crnogorci su, zna se, najveće delije."

Burazeri su raspravu s neznancem
odmah prihvatili. I tematiku proširili.
Ko zna kako bi se trijalog završio
da Boris, pobojavši se, po svoj prilici,
da će njegov prostodušan šurak
izazvati kafanski, vinjačko-pivski,
jugobalkansko-rusinski rat,
nije ispraznio svoju kriglu
i naložio nam da ustanemo,
da turističko-revolucionarnu
šetnju Beogradom nastavimo.

UDŽBENIČKI SLUČAJ MIRNE REVOLUCIJE

Seriozne studije o događajima
koji su menjali tokove istorije
pišu se nakon vremenske distance.
Istoričari, intelektualci, pa i obični ljudi,
ipak se smatraju miljenicima sreće
ako prisustvuju stvaranju istorije.
Obični u kafanama i na kućnim sedeljicama,
a eksperti u medijima, govore o onome
što su gledali, slušali, činili, doživeli.
Te *ad hoc* laičke i znalačke ekspertize
imaju diskutabilnu vrednost, ali je
autentičnost njihova prednost.

*Ovo što se kod nas dogodilo
5. i 6. oktobra, da to sada
datumski ograničimo, tipičan je
udžbenički slučaj mirne revolucije.
Pod revolucijom, naravno, podrazumevam
radikalnu promenu ne samo vođe i režima,
nego i celokupnog društvenog sistema.
Ta promena društvenog sistema kod nas će,
razume se, tek biti izvršena,
ali je očigledno reč o jednom preokretu
koji je neophodan da bi se sprovela
promena društvenog sistema.
Očigledna činjenica jeste da je vođa pao,
a vladajući režim Slobodana Miloševića je
u potpunom rasulu – rekao je prilikom
jučerašnje posete “Politici” dr Svetozar
Stojanović, univerzitetski profesor i direktor
Instituta za filozofiju i društvenu teoriju
Beogradskog univerziteta.*

*Događaji koji su u ta dva dana
promenili Srbiju, po rečima
profesora Stojanovića, predstavljaju
revoluciju, mirnu revoluciju.
Naš sagovornik je i sam,
u mnogo navrata, kako kaže,
davao izjave da bi bilo najbolje
da se ovakva vrsta promene izvrši
na miran način, jer bi nam to odjedanput,
a to nam se stvarno sada i desilo,
potpuno preokrenulo
imidž nacije u svetu.*

*Na pitanje da li je moguća
revolucija bez nasilja
i da li se ona nastavlja
i u ovim danima u kojima smo,
odgovorio je da se, iako su se
promene 5. i 6. oktobra desile naglo,
proces radikalnih promena celokupnog
društvenog sistema nastavlja.
To će biti jedan dugotrajan
revolucionarni proces.
Slično nešto se dogodilo
u Istočnoj Evropi 1989. godine
kada su vladajući režimi, vođe i sistemi
pali naglo, takoreći preko noći
bez ijednog ispaljenog metka.
Međutim, to se u ovim zemljama dogodilo
ne toliko zaslugom stanovništva,
već zahvaljujući politici Mihaila Gorbačova,
jer su te zemlje bile u sistemu
Sovjetskog Saveza i Varšavskog bloka.
Režimi su se prosto predali,
kao i njihove vođe, kad ih je Gorbačov
direktno ili indirektno obavestio
da neće upotrebljavati oružanu silu.*

*Naš vladajući režim,
po njegovim rečima,
nije zavisio
od Sovjetskog Saveza,
zato što je titoizam bio
jedan nezavisan režim
između Istoka i Zapada,
pa prema tome i Slobodan Milošević
koji je nastavio neku vrstu titoizma,
nije zavisio od toga
šta se zbiva u Moskvi.*

*Ovde je, znači, sve obavljeno
unutrašnjim snagama.
Naš narod je bez ičije pomoći sproveo
ne samo revolucionarnu promenu,
nego mirnu revolucionarnu promenu.
To je gotovo bez presedana,
jer, posle punih trinaest
godina postojanja
strahovitog autoritarnog sistema,
s potpunom korupcijom,
mafijaškim infrastrukturama,
izvesti mirnu revoluciju
činilo se da je gotovo nemoguće
i sve je izgledalo
krajnje beznadežno.*

*Taj sistem, režim
i njegov vođa, međutim,
odavno su bili osuđeni na propast,
i to iz dva razloga.
Najpre, Slobodan Milošević nije mogao
da reši brojne unutrašnje probleme:
socijalne, ekonomske, državne
(u ovom slučaju mislim na odnose
između Srbije i Crne Gore).*

*Zatim, naš sistem je bio
beznadežan,
ne samo što se tiče
ovih unutrašnjih problema,
već i kada su u pitanju
međunarodni odnosi.
To je bio režim u potpunoj
međunarodnoj blokadi,
pa je prema tome morao da padne,
baš tada kada je pao
5. i 6. oktobra.
I, naravno, kao i uvek,
tu dolazi jedna kontingencija,
kako mi filozofi
volimo da kažemo,
odnosno jedna istorijska
strukturna nužnost,
nužnost propasti
iz strukturnih razloga.*

*Milošević je napravio
grešku u reviziji Ustava
i raspisivanju izbora.
On je hteo da revizijom Ustava
na jedan potpuno neustavni način
(jer su pogažena sva prava Crne Gore,
a o drugim stvarima da ne govorimo)
bude izabran neposredno od naroda,
jer je mislio da će ga upravo
narod izabrati i da će tako
ojačati svoje pozicije i u zemlji
i u međunarodnoj zajednici.
Napravio je, međutim,
katastrofalnu grešku,
što je samo pomoglo
izvođenju revolucije,
kaže naš sagovornik.*

*Da je on bio i najbolji vođa
koji je rukovodio najboljim sistemom,
posle 13 godina vladavine
bilo bi vreme za promenu režima.
Milošević je za trinaest godina
nanizao sve same neuspehe.
Sve same katastrofe, i to jednu za drugom.
Vreme mu je bilo da ide u opoziciju.
Ali za njega ovi izbori nisu bili
samo pitanje vlastoljublja,
već života i smrti.
On je veliki vlastoljubac,
a međunarodna zajednica nas je,
na žalost po nas, stavila
u gotovo nemoguću situaciju,
publikujući krajem maja 1999. godine
to da je on optužen pred Haškim
tribunalom za ratne zločine.
Tada su se šanse za mirni
revolucionarni prevrat,
koje su bile svedene na minimum,
svele na još veći minimum,
tako da smo mi 5. i 6. oktobra
kao građani ove zemlje
napravili pravo čudo,
time što smo izvršili mirni
revolucionarni prevrat.*

“Politika”, 19. oktobar 2000.

VI

OPĆINJENI ČUDIMA SVETA

Boris Hardi, budući da je po vokaciji naučnik, ima običaj da mozga, i iščitava literaturu, o svakom čudu, malom ili velikom, koje ga zanima. Pošto sam ga prinudio da povremeno bude i pesnik, moj prijatelj povremeno proučava i stihotvorenje. Rezultat njegovih istraživanja je i saznanje iskazano ovom replikom:

“Neki versifikatori, smatrajući da poezija najfascinantnije ovaploćuje svet koji mnogim očima nije vidljiv, koji mnogim umovima nije shvatljiv, da je ona neretko čudesna inkarnacija metafizičkih fenomena, govore da takva volšebnica ne iziskuje, čak i ne trpi naraciju; mi smatramo da ona ne samo što ovaploćuje nego i oslikava, sem “ovozemaljskih stvari”, i svet koji mnogima nije vidljiv, niti shvatljiv, zato stvaramo poeziju kroz koju teče naracija, u kojoj se roje refleksije, u kojoj ima sadržaja, koja vrví od događaja, doživljaja, osećaja, nagoveštaja.”

Naučnik o kome je reč uživa u još jednoj svojoj profesionalnoj vrlini, ili deformaciji: voli da klasifikuje elemente svakog složenijeg čuda koje ga zanima.

Uočio je četiri glavne kategorije pesama. Ove:

Poezija je ukalupljivanje emocija u stihove. Pesnik koji u mladosti nije živeo za strasne zagrljaje devojaka, koji tada, i kasnije, u zrelo doba, u stihove nije unosio jedna osećanja prema ženama, druga prema deci, treća prema prijateljima, četvrta prema jablanovima i proplancima,

peta prema rekama i morima... Pesnik, dakle, koji se nije opijao miomirisima emocionalne poezije ne može reći da je svirao na svim strunama lire iz okrilja muze Erato.

U drugu kategoriju spadaju pesme putem kojih se oslikavaju atmosfera, aroma, duh, ambijentalne osobnosti ljudskih staništa. Mnogi pesnici, naročito oni što žive u tuđini, nostalgичno pevaju o lepotama zavičaja, ili, ako su ostali u zavičaju, o magiji dalekih predela u kojima su (makar samo uz pomoć imaginacije) boravili... Ambijentalna poezija je Borisova miljenica, a i meni je draga.

U treću relevantnu kategoriju spadaju pesme putem kojih se govori o ljudskim vrlinama i manama, o međusobnim borbama dobra i zla, o problemima čovekove individualne i kolektivne egzistencije. Angažovana poezija, dakle. Katkad je Boris i ja smatramo zanimljivom i bitnom, katkad dosadnom i trivijalnom. No pošto ne možemo bez humanističkih ideala, moralističkih predika, krupnih reči (njima zamenjujemo krupna dela, ha-ha-ha!), angažovanoj poeziji i sami dajemo nemali obol.

U četvrtu kategoriju spadaju pesme koje kovači stihova oblikuju kad veći deo života ostane iza njih, kad se u njima na potoke svedu reke doživljaja, emocija, želja, pokušaja. Nakon smanjivanja mogućnosti punovrednog življenja ostaju im mogućnosti intelektualnih samozabavljanja, filozofiranja o životu, o čovekovoј sudbini, o obeležjima nekih vremena, pa i čitavih epoha. Refleksivna, diskurzivna, misaona poezija, dakle. Obično nije pitka, te nije za svakoga, ali suptilni umnici, koji više ne mogu da uživaju u obilnim bujicama, u stanju su da se zadovoljavaju i kapi-ma iscedenim iz suve drenovine.

“Srećan sam (ha-ha!) što mi istoričar daje pouke o najtananijoj grani verbalne umetnosti”, rekoх na kraju ove priče. “Još mi kaži: U koju kategoriju svrstavaš Alekovo, u koju svoje, a u koju moje poetsko stvaralaštvo?”

“Mi smo svestrani: pišemo i emocionalne, i ambijentalne, i angažovane, i misaone... ali ipak nismo sveobuhvatni, jer ima još bar dvadesetak kategorija pesama.”

MILENIJUMSKA UZBUĐENJA

*Misli najznačajnijih ljudi
o ranama drugog milenijuma...
Refleksije najumnijih ljudi
o tajnama trećeg milenijuma...*

*Soja, najdragocenija biljka
na kraju drugog milenijuma...
Robot, najkorisnija mašina
na pragu trećeg milenijuma...*

*Milenijumska izložba...
u ovom ili onom gradu.
Milenijumska rasprodaja...
u ovom ili onom marketu.*

Svi smo opčinjeni
smenom milenijuma.
To je prirodno: ona se
ne događa svake godine.

Mnoge individue, mnoge
firme, koje drže do sebe,
nastoje da se što upečatljivije
ugrade u razmeđu milenijumâ.

Samo naš prijatelj Šelgardon,
u kome tinja nejasna harizma,
u tišini i anonimnosti priprema
Osvitne principe heuteranizma.

IZ SKINCENBLOKA II

Slikarsko umeće dugo sam sticao,
i još ga, kao đak ponavljač, stičem.
Stoga sam se izuzetno talentovanima
uvek divio, i doveka ću da im se divim.

Latinoamerikanci. Volim ih,
jer su većinom prostosrdačni,
osećajni, ludi, ali i širokogruđi.
Kao da su im braća Balkanci.

Mnogi su i izuzetno talentovani.
Recimo, veseljak Elio Karmona.
Portretist i plenerist iz Buenos Ajresa,
kome sam se čitava tri meseca divio.

Naime, početkom osamdesetih
u Dobrom Vazduhu nadgledah
finalizaciju čak dveju eklektičkih vila
(kojima dominiraše drag mi mudehar).

Elio je ne samo akvarele i pastele
nego i ulja (doduše, jednostavnog
sadržaja) realizovao u jednom dahu.
Dva puta se nije klanjao istom platnu.

Obojica smo, za hol u estanciji
don Anibala Kardosa, tri meseca
slikali "Vidokrug Huana Dijasa de Solisa".
Umesto da uživamo, morali smo da rintamo.

Pokatkad bismo ipak, nakon
obilaska novorođenih objekata,
i rada u našoj "Sikstinskoj kapeli",
udruživali stvaranje i plandovanje.

Dok bih ja, na obali La Plate,
uradio jedan predeo u akvarelu,
Elio bi oplemenio dve ili tri bleštave beline,
a naše dame bi dobile duo-portret u pastelu.

"Ale, drugačije ne umem", parirao bi,
prostodušno, mom čuđenju, divljenju.
"U realizaciji onog golemog nadrealističkog
kaleidoskopa, u estanciji senjora Kardosa,

pomažem ti samo zato što si
tražio saradnika, i što se ovde
niko ne usuđuje da igroriše želju moćnika.
Ne bih to, inače, radio ni za milion pezosa."

Pitao sam se, naglas, da li veći
respekt zaslužuju umetnici koji
u svoja ostvarenja ulažu, pored talenta,
znanja, veštine, truda, i dosta vremena,

ili oni koji su, zahvaljujući inspiraciji,
varničenju talenta, celog svog bića,
u stanju da, poput mađioničara, iz ničega Nešto
stvore za sto, šezdeset, neki i za deset minuta.

Ono Nešto može biti svašta, rekoh.
Ideja, dosetka, izraz retkog umeća,
jasna poruka ili čudo zagonetno, neuhvatljivo.
Najvažnije je da bude fascinantno, dojmljivo.

“Bičja glava” je umetničko delo,
jer je dojmjljiva, izaziva divljenje.
Ushićuje nas, jer genijalna beše Pikasova ideja
da od sedala i kormana bicikla načini glavu bika.

Dišanova pak dosetka, pretvaranje
pisoara u “Fontanu”, nije rezultovala
umetničkim delom. I on je, doduše, poput
Pabla, želeo da celom svetu dâ na znanje

da u umetničkom stvaralaštvu
nije najbitnija zanatska veština,
da nadahnut stvaralac može i trivijalne
predmete da pretvara u umetnička dela.

Recimo da je to istina.
Ali ako nedostaje veština,
umetničko je ono delo koje, osim lepote,
obasjava izuzetna ideja, ili bar dosetka.

Ne znam da li je mom saradniku
(i dvema senjoritama) bilo jasno
šta sam hteo da kažem. Mislim da više
neću pokušavati umetnost da definišem.

LAŽI KOJE POMAŽU I ODMAŽU

Politika je, govore afirmatori,
veština ostvarivanja mogućeg,
a pokatkad i nemogućeg.
U radu za dobro naroda
političar mora da se služi i britkim
istinama, i lukavim manevrima,
povremeno čak i lažima.

Politika je, govore negatori,
prljava rabota, koju su u stanju
da obavljaju samo strvoderi.
Iste činjenice svaki nabija
na svoj kalup. Rade
za tvoje dobro, kažu,
i pri tom te drsko lažu.

Biznis je, govore afirmatori,
jedna od najkorisnijih delatnosti,
jer je osnova čovekove egzistencije.
Biznismeni su preduzimljivi,
hrabri, samopregorni ljudi.
Ne plaše ih nikakve opasnosti,
čak ni menadžerske bolesti.

Biznis je, govore nagatori,
smrdljiva rabota, poput politike.
U obe delatnosti uspešni su
samo oni protagonisti
koji, govoreći masama da rade
za njihovo dobro, lažu,
varaju, krađu, pljačkaju.

Umetnost je, govore afirmatori,
čista vokacija. I ona je, doduše, laž,
ali *laž koja nam pomaže*
da saznamo istinu, da podnesemo
sivilo, čemer, besmisao života.
Od ponora pored kojih često
hodamo, u koje se zagledavamo,
štiti nas, bolje nego mnoge
trivijalne, efemerne radosti,
lepota što zrači iz umetnosti.

Umetnost je, govore negatori,
sumnjiva rabota. U njenim lažima
uživa, doduše, zanesen, osetljiv svet,
ali, sveti vrači, može li da leči
sredstvo koje proizvodi placebo efekat?
Individue koje previše konzumiraju
književne, likovne, muzičke, pozorišne,
filmske ili neke druge umetničke iluzije,
liče na alkoholičare ili, ne daj bože,
narkomane koji beže od životne promaje.
Etničke, državne, kulturne zajednice
koje previše favorizuju umetnost,
vremenom postaju dekadentne,
neotporne na teškoće, iskušenja
koja im donosi surova stvarnost,
i tako srljaju u brzu propast.

NAGRADE KOJE SU POKATKAD KAZNE

Radoznanost je, kažu,
jedan od najdragocenijih
Božjih darova.
Samo ljudi živog, radoznalog duha
u stanju su da delotvorno menjaju
i sebe i svet, da dosežu
do nadoblačnih vrhova.

Meni je hipertrofirana
radoznanost donosila svašta,
a odnosila mnogo vremena.
Premda neka vajda leži u svakom
čitanju, slušanju, gledanju,
danas žalim što moja pažnja ne beše
samo na bitne stvari usmerena.

I senzibilnost je, kažu,
jedan od Božjih darova.
(Ne)srećnici koji su osećajni
koliko i drška od lopate,
niti pate, niti su u stanju
tragiku i dirljivu lepotu življenja
da osete, odboluju, shvate.

Meni je hipertrofirana
senzibilnost donosila svašta,
a odnosila mir duše, vedrinu duha.
Patnje nevinih i bespomoćnih
uvek iznova su budile pitanje:
Zašto postoji život?
Kakva je njegova svrha?

Talenat za pretvaranje
reči u dela, za literarno
oblikovanje, i prezentiranje,
svakojakih fenomena stvarnosti,
smatra se jednim od najređih
(doduše, u poslednje vreme sve češćih)
darova Nepojamnog Tvorca. Pojedini
dobitnici ovog dara su, uz pomoć
još nekih srećnih okolnosti,
uspeli da osvoje mnoga srca.

Ne znam da li je i meni
Nepostojeći udelio nešto talenta.
Znam samo da već tri i po decenije
pokušavam da, probranim alatima u svojoj
beletrionici, oblikujem, i svetu oko sebe
prezentiram, fenomene stvarnosti,
duhovne, duševne, estetske... vrednosti.
Tek odnedavna shvatam, avaj,
da u beletristici danas plodova ima
više nego berača, motivisanih čitača.
Drago mi je što ti plodovi, bar oni najbolji,
ne trunu, ali sam (kao i mnogi sapatnik)
zbog preobilja roda prinuđen da kažem:
Ceo zreli život sam u relevantno čudo,
u umetnost lepe reči uložio, a ništa,
gotovo ništa nisam postigao.

HEUTERANIZAM KAO OZNAKA VREMENA

Za razliku od fenomena iz ostalih
pesama što u naslovu imaju sintagmu
"oznaka vremena", od fenomena koji spadaju
među vidljive pečate današnje epohe,
heuteranističke ideje momentalno sačinjavaju
nevidljivu, neobličenu, buduću, moguću
oznaku epohe u koju se zagledavamo,
koju svi, o da, svi uzbuđeno iščekujemo.

Čudna stvar: Alek Vislavski, večito mlad umetnik,
i Boris Hardi, penzionisan arhivski savetnik,
jedini, pored samog tvorca heuteranizma,
znaju upravo navedene činjenice.

Ta jedinstvena privilegija (hm-hm, privilegija)
braću čini zadovoljnim, maltene ponosnim,
iako im Osvitni principi heuteranizma
još liče više na šalu nego na zbilju.

Pre godinu dana Rosvenir Neshvatljivi je,
jasno sagledavši ono što je ranije naslućivao:
da neće moći sâm da se nosi sa golemim
zadatkom koji je sebi nametnuo,

Aleku i meni predložio da mu budemo
saradnici: stručnjaci za pojedine probleme,
delotvorni analitičari, kritičari, savetnici.

Tako je govorio krajem prošle godine,
a sada, na samom kraju drugog milenijuma,
naložio nam je da se polako pripremamo
za ulazak u grandiozan poduhvat.

Krupne reči, doista krupne, taj druškan je
na zainteresovanog, zagrejanog Aleka,
i na mene, osmehnutog, neodlučnog,
zbunjenog, skeptičnog prosuo.

“Na početku tih priprema”, rekoah,
“objasni mi zašto hoćeš da ostatak života
uložiš u penjanje uz planinu sa surovim
grebenima i neosvojivim vrhovima,
objasni mi, ako si u stanju objasniti,
da li te na neshvatljivu rabotu nagoni
želja da izbegneš neizbeživo:
sudbinu većine smrtnika,
ili doista misliš da ćeš, mrav među mravima,
uspeti da utičeš na sudbinu ljudskog roda
i sveg ostalog živog sveta na planeti,
da ćeš Nerazumnog urazumiti.
Ako mi na ta pitanja odgovoriš, biću spreman
da napuštam ugodnu intelektualnu zavetrinu,
da s vremena na vreme izlazim na tvoju
zahtevnu utopijsku vetrometinu.”

“Zadovoljavajuće odgovore
na ova pitanja ne mogu ti dati”,
reče Rosvenir Pretenciozni.
“Heuteranističku filozofiju, ideologiju
i akciju želim da uobličim i pokrenem
iz objektivnih i subjektivnih razloga.
Heuteranistička civilizacija zasad je
samo u mojoj viziji, ali potencijalno
postoji i u suštini ljudskog roda.
Sada, kad sam sve to sagledao,
grdno bih pogrešio ako bih
od penjanja odustao.”

BOREALNI SLAPOVI

Kad ju je dečak sanjao,
zimi, na zabačenom salašu,
devojčica je, na vidiku,
ulazila u zavejanu šumu.

Grabio je prema njoj,
ispočetka jedvice vidljivoj,
uživajući u mekoj, vlažnoj perini,
koja mu se penjala do grudi.

Na beloj čistini, što se ukazala
iza mnoštva prореđenih stabala,
iz dimnjaka grbave, ušuškane kućice
vio se dim, poput perjanice.

Mrtvu tišinu oživelo je hujanje vetra,
a u gustoj, svetlosivoj, tufnastoj,
razigranoj zavesi od pahuljica
nestala je i devojčica i kućica.

Kad ju je mladić sanjao,
u proleće, na seoskom šoru,
devojka je hodala, visoko,
po naboranom glečeru.

Krenuo je prema njoj,
ali su mu se uskoro ruke
smrznule, noge udrvenile;
na kraju su sasvim otkazale.

“Ona u naborima snega i leda
najveću od tvojih želja upravo gleda!”,
čuo je uzdisaj mraznog lahora,
i upitao se da li halucinira.

Prikupio je poslednje čestice snage,
udove zagrejao na vatri vlastite znatiželje.
Već je i crte lica neznanke razaznavao;
a onda ju je glečer naglo progutao.

Kad ju je zrelac sanjao,
u leto, na čuvenoj, bučnoj aveniji,
dama je kraj reke sama šetala
u tankoj, svetloplavoj haljini.
Zaustavio je taksi, vozaču naredio
da vozi prema keju iza Srebrnog mosta.
Na kamenu keja dugo je šetao,
četiri bluze osmehom pomilovao.
Želja je osmatrala dokone prolaznike,
Strast se zagledavala u mutne virove reke,
Ambicija je, uzdignute glave, i njega ignorisala,
Vizija se pogledom na Zlatni breg popela.
Tamnoplav oblak, što je pola neba prekrio,
svetloplavu haljinu mu je munjom otkrio.
No u tom trenutku dunuo je olujni vetar,
i šetalište na keju za tili čas očistio.

Kad ju je starac sanjao,
u jesen, u sobi svog doma,
dadilja je sedela, sa dečakom
u krilu, na obali fjorda.
Zamahnuo je rukama,
propeo se, napregao,
i odvojio od stene
na kojoj je stajao.
Najpre je nad brdom lebdeo,
potom deo planine obleteo,
da bi se, ohrabren,
u etar fjorda zaputio.
Opčinjen dvostrukim oblacima,
izgubio je orijentaciju: misleći
da leti u nebo, sjurio se
u vodeno ogledalo.

OVO STE MOŽDA ZNALI

Rosvenu Izmišljaču sinula je
iščašena ideja: da sva trojica
napišemo po jednu pesmu o čudima
u domenu koji nas najviše zaokuplja.

Dva dana uložio sam u pripreme.
Prelistavao, povremeno iščitavao,
enciklopedije slikarstva i arhitekture,
šetao kroz monografije i biografije.

Te knjižurine (kao i neke druge
tek pokatkad potrebne dragulje,
za koje nema mesta u mom stanu)
držim u ateljeu u Bulonj-Bijankuru.

Još jednom sam se uverio
da u oba bitna mi domena
ima mnogo fascinantnih čudesa,
i sijaset teško shvatljivih čudaka.

Drugog dana odmarao sam se
posmatrajući, sa široke verande,
rastinje oko baštenske kućice
i, sad prazno, gnezdo lastavice.

Njene selidbe, i šipražje
u dnu moje puste bašte,
kazuju da, ipak, najveća čuda
stvara slepa majčica Priroda.

OVO MOŽDA NISTE ZNALI

Prikupio sam, iz knjiga tipa
“da li znate?”, “velika čuda”,
“najveće misterije sveta”,
mnoštvo neobičnosti.
I one koje je iznedrila Stihija,
i one koje je stvorila čovekova
obdarenost, imaginacija,
i umom vođena ruka.

Upravo su ta tri bitna
svojstva: um, talenat i mašta,
čuo sam negde, ili pročitao,
ono što nas drži visoko
iznad ostalih živih bića.

Shvativši da ne bih uspeo
sve neobičnosti strpati u pesmu
(ne bi stale ni u vrlo debelu knjigu),
odlučih da navedem samo jednu:
Ljudski mozak sadrži, u tintari
koja je velika kao fudbalska lopta,
sto milijardi nervnih ćelija.

Sto milijardi neurona!
A ja sam čvrsto uveren
da je na Plavetnoj planeti,
koju noga ne može šutnuti,
previše šest milijardi ljudi.
Koliko bi, pitam se često,
u lopti na čovekovima ramenima
trebalo da bude neurona
da bi on potro gamu svojih
gluposti, zala, zločina.

OVO MOŽDA NISTE ŽELELI DA ZNATE

Članovi Kućne akademije
rado slušaju neobične priče
koje već decenijama nalazim
na beskrajno širokom polju
vlastite profesije.

Ali u poslednja četiri dana
nešto me sumnjičavo merkaju,
te jedni drugima namiguju.

I ja, naime, napreskok čituckam
specifičnu literaturu iz oblasti
kojom se celog života bavim.

“Tamne dubine prošlosti”,
“Privatna istorija čovečanstva”,
“Ludaci koji su menjali svet”,
“Moćna nevidljiva ruka”
– to je sad moja lektira.

Kad sam, poput prikana Rosa,
shvatio da će poetska prezentacija
makar i probranih ljudskih ludorija
biti uzaludna i smešna rabota

(na kraju krajeva, gotovo sve knjige
koje su dosad napisali istoriografi,
i filozofi istorije, deo su goleme priče
o bezumnostima razumnih ljudi),

pomislih – ne prvi put – da je dužnost
valjanog učenika Učiteljice Života
da opravda, ili bar obrazloži
(ne)dela Umnika-i-Bezumnika.

Šereti u našoj Kućnoj akademiji
sugerišu mi zaključak da je čovek,
s obzirom na počinjena zlodela,
ne iznad, nego ispod zverinja.

Ne mogu, o ne, da prihvatim
britkosti skeptikâ, cinikâ, folerâ,
destrukcijom zatrovanih kritizera.
I bez njih me, s vremena na vreme
(obično iz neobjašnjivih razloga)
hvata malodušnost, depresija.

Začetniku ideje heuteranizma
već sam nekoliko puta predložio
da najzad krene, uz moju pomoć,
u završno oblikovanje te ideje,
makar ona bila i plod njegovog
utopizma, možda i narcizma.

“Čas se, kao moj saradnik, otimaš,
raskomočen u udobnoj zavetrini
sitog, bezvoljnog intelektualca,
čas me požuruješ, poput dripca
koga mori skrivena griža savesti”,
rekao je Rosven Radikalni.

“Savest mi je, i sam znaš, čista,
ali će možda završno oblikovanje
Osvitnih principa heuteranizma
i tebi i meni poslužiti kao terapija.
Voleo bih da ona radikalno smanji
tvoju britkost, moju bezvoljnost.”

ZLOĆUDNI BEZUMNICI

Narodi ne čine zločine.

Krivci su samo pojedinci.

Ipak, ne mogu da prihvatim tvrdnju
da kolektivna krivica uopšte ne postoji.

Ako, recimo, sportske pobjede

pojedinaca i klubova prisvajaju

mnogi pripadnici istog naroda, neka prihvataju
i krivice sunarodnikâ, pa i čitavog svog etnosa.

No nije potrebno mnogo pameti

za zaključak da je, u stvari, uspeh

svakog pojedinca, ili kolektiva, više njegovog
zasluga nego zasluga naroda kome pripada.

“Prema tome”, reče Boris, “ipak je potrebno

individualizovati kako uspehe tako i zlodela;

pojedinaac ili kolektiv samo površno, privremeno
može da obasja ili osramoti narod kome pripada.”

Da, potrebna je individualizacija.

Ali kolektivna, etnička psihologija,

identifikacija masa s vanprosečnim goroganima,
i pojedinaca s narodom kome pripadaju, postoji.

U to se uveravamo kad god se setimo

da su toliki nitkovi, maligni pseudogeniji,

mnogim ljudima ogadili rod i soj, esnaf i grad,
pa i čitav narod kome su, prokletnici, pripadali.

Hitler je, zbog neizlečivog
rasističko-nacističkog besnila,
u smrt oterao pedesetak miliona
frontaša, te civila, logoraša.

Staljin je, zbog azijske,
zverske surovosti i mahnitosti,
u smrt oterao dvadesetak miliona
ovčije pokornih Istočnih Slovena.

Milošević, Tuđman i Izetbegović,
zaraženi jugobalkanskim amokom,
sa ognjištâ su proterali milion, u smrt oterali
oko dvesta hiljada zatucanih Južnih Slovena.

Hitler je Nemce, Staljin Gruzine i Ruse,
Sloba, Franjo i Alija su Jugobalkance
ne samo u svakojake nesreće gurnuli nego su ih,
bar privremeno, mnogim ljudima, narodima ogadili.

Pol Pot, Idi Amin, Bokasa,
Mobutu, Pinoče, Sadam Husein...
Dvadeseti vek video je još dvadesetak
poganih pokretača masovnih nesreća.

Hoće li Rosven, u novom veku,
uvećati ovu ludačku družinu?
Tako ga Boris i ja pokatkad peckamo.
No on zna da se mi ipak samo šalimo.

RAJSKE PTICE U PAKLU

Ako se na Zemlji svakog dana
svuda može naći Božja mana,
može se naći, pomišljam povremeno,
zahvaljujući prvenstveno lepšem polu.

Vredi li i srođnicima, pripadnicima
ružnijeg, neretko baš gadnog pola
sugerisati da se sete, kad uživaju kao u raj, u
da rajske ptice često u paklu lepršaju i padaju?

Emili Dejvidson, divotna boriteljica
za prava žena, postala je besmrtna
u trenutku kad se, pred kraljem Đorđem Petim,
bacila pod uznemirena kopita njegovog konja.

Desetine, stotine miliona žena
svakodnevno podnose, skrivene
od pogleda javnosti, manje i veće gadosti
samoživih i sirovih, gadnih muških svinja.

Tvorac raja i pakla zna da sam žene
uvek obožavao. Na svoj način sam ih
i poštovao. Sad pomišljam da sam ih,
libidinozan, možda i zloupotrebljavao.

Olakšavajuća mi je okolnost
što sam im i tada dobro želeo.
Da nam se želje i strasti ne poklapaju
baš uvek – naknadno sam shvatao.

Promene me još opčinjavaju,
kao mornare daleki svetionici.

Radoznalost i razni oblici relaksacije
još su osnove moje životne filozofije.

U toj osnovi je i staro naravoučenje:

Čari putovanja, ambijenata i predela
najdojmljivije su kad utiske deliš s osobom
suprotnog pola koja te uzbuđuje, opčinjava.

Žene i ljubav, putovanja i umetnost

uvek će, dakle, u mom vidokrugu biti
i najatraktivnije i najrelevantnije vrednosti.
Dokle će ta čuda da mi pričinjavaju radosti?

Dotle, govorim sebi, dok ih budu
prožimale i ukrašavale promene.

Ali promene su sada u meni narojene.
Sve je manje, onih sjajnih, oko mene.

NEKA ČUDA SU NAIZGLED OBIČNA

Maj čekam zbog onih pet-šest dana,
a još više zbog njihovih suvih,
mlakih, pokatkad i vlažnih, svežih večeri
što mirišu na rascvetanu dafinu.
Samo tri semena te maslinolike biljke
pustila su, kao samoniklice, u kvartu
u kome stanujem, korenje, samo tri stabla su ojačala
i razgranatim krošnjama se okitila.
Te tri krošnje, međusobno udaljene
po nekoliko stotina metara,
reperi su mojih i dnevnih i večernjih šetnji
kad dođe maj, vreme cvetanja.
“U tom opojnom mirisu i ja uživam,
ali povremeno malu ljubomoru osećam”,
reče Enike. “Ja sam ti životna saputnica,
a dafina te zaluđuje, kao ljubavnica.”

Jun čekam zbog onih sedam-osam dana,
a još više zbog njihovih suvih,
toplih, pokatkad i vlažnih, svežih večeri
što mirišu na rascvetanu lipu.
Ta biljka nije samoniklica,
nego su radnici Gradskog zelenila,
u jeku izgradnje Novog naselja
pervaze travnjaka ukrasili drvoredima.
Sladunjav, otužan, opojan miris lipa
i moju sašetnicu baca u ekstazu.
Zanos je čist, bez šaljivog prekora
koji u maju izlučuje navodna ljubomora.
Jedne davne junske večeri rekao sam joj
da je volim, obožavam, da želim
do kraja života s njom da živim.
“Još u to ne mogu da verujem.”

Tokom cele godine u noćne,
duge šetnje najčešće idem sam.
Dvosatno hodanje Eniku zamara.
U to vreme ona tv program preferira.
U džepu su mi vokmeni i baterije,
obično i notes za iznenadne refleksije,
u ušnim školjkama su male slušalice.
Ranije sam upijao radio emisije iz domena
filozofije, književnosti, sociologije,
a u poslednje vreme počinjem
da shvatam da neću uspeti
svu mudrost sveta da posisam.
Zato sve češće opojnu muziku slušam.
Neki prolaznici me, zanesenog, gledaju;
imam utisak da pomišljaju: Ovaj zvekan
ili je ćaknut, ili pijan, ili drogiran.

Jutros sam, odlazeći na posao,
na bulevaru prošao pored lepog para
na razmeđi mladosti i zrelosti.
On je bio crnomanjast, markantan,
ona snažna ali nežna, bleđa, odnegovana,
očito strasne, žestoke ljubavi željna.
Pogledom je proždirala neodlučnog.
Dok ga je tiho nagovarala i prekorevala,
on je ćutao, povremeno se oko sebe osvrtao.
Pogled, ceo njegov stav je govorio:
"I ja tebe volim, i silno želim, ali se plašim
da ćeš me otrgnuti od moje ženice, dečice."
Njen je pogled, tihi glas, ceo stav govorio:
"Nećeg nema, ako nisi moj, ako nisam tvoja!"
Ah, ljubav! žignu me bolna seta.
Još je ona, avaj, prvo čudo života!

DVE SVETLO-TAMNE SEKUNDE

Boris me povremeno zabavlja,
“cinkareći” svoje bližnje, ukućane,
koji govore da sam neshvatljiv utopist,
smešan ekscentrik, bolestan grandoman.
Ne tiču me se ove žaoke s vesele strane,
jer hodam najtežom deonicom vlastite putanje:
počeo sam da završno oblikujem Osvitne principe.
Razbijam glavu nad svakom rečju, sintagmom,
rečenicom, strofom. Iščitavam literaturu,
rudarim brdom koje čine i stručne knjige,
i naučne studije iz raznoraznih domena,
i popularna objašnjenja bitnih fenomena.
Iščitavam čak i srednjoškolske udžbenike.
Tako sam, u učilu “Biologija – ekologija”,
naleteo na slikovitu komparaciju.
Fascinirala me, i šokirala.

*Vreme koje su ljudi proživeli na Zemlji
relativno je kratko u odnosu na vremensku
skalau planete. Ono može da se ilustruje
smanjivanjem vremena postojanja
Zemljine istorije na trajanje od jedne godine,
s tim da je današnji dan ponoć 31. decembra.
Na ovoj skali, najstarije stene formirane su
25. februara. Prvi višćelijski organizmi
pojavi su se 29. oktobra, a prve biljke su
počele da rastu na kopnu početkom novembra.
Do 30. novembra formirala se sadašnja atmosfera
(sa 90 % sadašnjeg nivoa kiseonika).
Ostatak evolucije tekao je vrlo brzo.
Prvi sisari pojavili su se 29. decembra,
a prvi čovek 31. decembra
po podne u 18 sati.*

*Pećine oslikane ljudskom rukom
pojavile su se u pola minuta pre ponoći,
dok je industrijska revolucija
“stara” samo dve sekunde.
Ove dve sekunde predstavljaju
period tokom kojeg su ljudi
eksploatisali najveći deo
prirodnih resursa,
što odgovara vremenskom
periodu od nekoliko vekova.
Ovaj pregled omogućava
sagledavanje odnosa
između eksploatacije
prirodnih resursa
i njihove akumulacije
tokom geološkog vremena.*

Nekoliko vekova, mereno
normalnim proticanjem vremena,
ili dve sekunde, mereno redukovanim
vremenom postojanja Zemlje
– nisam ni prvi ni poslednji
koji ne može da se načudi
strahovitom ubrzavanju razvoja
sposobnosti Umnog Bića
da ovladava tajnama i moćima
vlastite majke, Prirode.
Nisam ni prvi ni poslednji
koga taj trend i veseli
i pomalo brine. (Pomalo? Ha-ha!)
Naglo razvijanje čovekovih
sposobnosti da svime ovladava
plaši me, štaviše – užasava!

REZIME DVAJU MILENIJUMA

Živimo u epohi koja je bremenita velikim, opštečovečanskim problemima, ali ne i velikim liderima, idejama, odlukama, ponavlja Rosvenir Nezasadovoljni, i ne taji da ga greju heuteranistički proplamsaji. Zapravo, govori, već ga neprekidno žeže, zaokuplja, izaziva prometejska vatra, jer je njeno jezgro Sveopšta Nada.

Opet sam doživeo šaljivo-ozbiljan atak: Rosven ište da obavim krupan, ali lak zadatak. Pošto smo, reče, na pragu ne samo novog milenijuma nego i novog ustrojstva ljudske egzistencije: heuteranističke civilizacije, zamolio me je da sačinim sažet, ovlaštan, poetski inventar hrišćanskog razdoblja sveukupne čovekove istorije.

Predložio je da u dvadeset minulih vekova uočim, i ovde navedem ličnosti, događaje, procese koji su u bitisanju relevantnih ljudskih skupina izazivali promene krucijalnih tokova.

Upitah prikana zašto baš takav rezime ište. Odgovor beše: "Želim da vidim svoje polazište." Pokušavao sam da se iz obaveze izvučem, ali ću posao ipak morati da obavim.

Rosven me je podsetio da kolega Jeremija i ja živimo u uverenju da nam Učiteljica Života pomaže da budemo kompetentni istraživači maglovitih, čak i zatamnjenih dubina prošlosti, tumači sadašnjosti, anticipatori budućnosti. Pa, hm-hm! Pristao sam da inventar prošlosti sačinim. Ali poznavaooca budućnosti neću, o ne, zaista neću da izigravam.

Da li je pretpostavljao, verovao,
kad je počeo da priča neverovatnosti,
da će dve hiljade godina (a tu nije kraj)
delovati njegov opijum za naivne,
zatucane, rajske večnosti željne?
Prema biblijskim i popovskim bajkama,
Sin Božji je, naravno, sve znao.
A u svoje vreme je tek kao jedan
od mnogih šarlatana slovio.

Još dok je po zemlji hodao,
u Rimskom carstvu je sirov plebs
u blagodatima Avgustova doba uživao.
Uz gladijatorske pogibije se zabavljao.
Uskoro će nekoliko nastranih imperatora
svetu dati na znanje da su perverzije,
pored ratnih i mirnodopskih ubijanja,
naličje janusovske civilizacije.

Na drugom kraju neizmerne Evroazije,
carevi dinastije Han su, ne mareći za Isusa,
nakon njegovog rođenja vladali onoliko
koliko i pre njegove pojave: dva stoleća.
Veliki kineski zid štitio ih je od naletâ
nomada iz stepa Mongolije i Mandžurije.
Put svile vijugao je preko goleti Azije,
sve do gradova Rimske imperije.

Ni Indijce niko nije obavestio
da žive u prvom veku nove religije.
Hinduizam, džainizam i blaženi budizam
bili su tamo pandani hrišćanske iluzije.
Na severu Afrike faraoni već behu prošlost,
u srce crnog kontinenta, u prašume,
još nije dopirala civilizacijska svetlost.
Nikakvi ljudi, ni bogovi, nisu, iza atlantskih voda,
postojali za ljude na pupku tadašnjeg sveta.

Epizode svog carstva, i života,
sa početka drugog veka nove ere,
pedantni Kinezi sačuvali su na listovima
upravo spravljenog materijala: papira.
Taj pronalazak, kad bude krenuo oko sveta,
u čovekovo svakodnevici biće vrlo važan
tokom skoro dva milenijuma, sve do pojave
kompjutera, softvera, interneta.
I Jevreji će, nakon propasti njihovog ustanka
protiv Rimskog carstva, i razaranja Jerusalima,
skoro dva milenijuma biti raspršeni širom sveta.
Maticu će opet steći sredinom Okruglog veka.

Na početku lutanjâ izabranog naroda,
Vespazijan, potom i Trajan, uvećali su moć
i proširili granice Najuređenije antičke imperije.
Blagostanje su do vrha doveli naslednici:
Hadrijan, Antonin Pije i Marko Aurelije.
Sreća, međutim, nikad nije sveopšta, ni trajna.
Legionari su ginuli u čestim ratnim pohodima,
civile su, širom Carstva, povremeno desetkovale
nezaustavljive epidemije smrtonosnih pošasti.
Hrišćane su satirale i bolesti i paganske kaštige.
Ti jadnici, patničkog života, ali srećne duše,
behu trn u oku samozvanim besmrtnicima,
jer u katakombama ponavljahu da su besmrtni
samo Bog Otac i Bog Sin. A besmrtnost će
jednom biti darovana i njima, vernicima.

Šta je u ostatku sveta, tek mestimično
naseljenom, postojalo, šta se dešavalo?
Pa, u Aziji su se, pored već zrelih civilizacija,
Kine i Indije, formirale neke nove države.
U Africi su Mandingo plemena, i Berberi, saharski duh
širili na Sudan, zagledavajući se u prašumski trbuh.
Na jugu Meksika Maje su sa vrhova svojih piramida
dozivali sjajnu milost Sunca i Meseca.

Mnoge vrednosti koje stvoriše Heleni,
od uzvišenih do svakodnevnih, utilitarnih,
usvojili su i raširili pragmatični Rimljani.
Tu štafetu će kasnije preuzeti Evropljani.
Jedna od vrednosti Rima beše i državljanstvo,
koje su dobili, u drugoj godini druge decenije
trećeg Hristovog veka, svi slobodni građani.
No hrišćani su i dalje bili proganjani, ubijani.
Da li se Car Neba i Zemlje zbog toga razgnevio,
te nepokorne varvare, Franke, Alemane, čak i Brite,
na razuđenu, već i rastrzanu Imperiju napujdao?
Da li je on Dioklecijana Dalmatinca podstakao
da je raščetvori, ne bi li sebi bar donekle
nesnošljiv teret vladanja olakšao?

I na jugoistoku su se u to pozno,
smutno antičko doba iskušenja množila.
Persija, koja je još pamtila svoju veličinu,
oličenu u moći i raskoši Kira, Darija, Kserksa,
Rim je nagrizala pod vođstvom Sasanida.
Staro Zaratustrino učenje o borbi dobra protiv zla
tamo će ljude usmeravati sve do pojave islama.
Tako, još južnije i istočnije, životne slike i pouke
dveju zavodnica, "Mahabharate" i "Ramajane",
Indijce plene već preko dva milenijuma.

Najdalje od Sredozemnog fokusa,
razboriti prastanovnici Japana
učili su od uticajnih suseda Kineza.
U ovoj pak golemoj, uskomešanoj carevini
dinastija Han je, pod naletima nomada,
i udarcima unutrašnjih buntovnika, pala.
Kina se privremeno na tri dela raspala.
I tada je mudra, konfučijanska civilizacija
ljudskom rodu, pored uputstava za život,
neke dragocene pronalaskes (recimo:
magnet i kompas) podarovala.

Za buduću zapadnu, u vascelom
današnjem svetu dominantnu civilizaciju
najvažniji istorijski događaji i procesi
ipak behu oni koji su potresali još živu,
premda već raspolućenu Rimsku imperiju.

Hrišćani su krenuli putem izdaje prvobitnih
svojih uverenja, kritiku bogataša zamenili
propovedanjem pokornosti, govoreći da su
moćnicima od Boga dati i vlast i bogatstvo,
te im je car Konstantin uzvratio milo za drago:
Milanskim ediktom ih priznao, crkve gradio.
Da bi pobedio istočnu napast, Persijance,
večnom Rimu dodao je novu prestonicu,
Vizantion, budući Konstantinopolj.

Nakon njegovog uzleta u raj, staro kolo,
koje već beše maltene sveprisutno pravilo,
a glasilo je: Izuzetni stvaraju, prosečni rasturaju,
to se kolo u Načetoj imperiji ponovo zavrteło.

Naslednici su se svađali i borili oko nasleđa,
varvare je mamio zadah trulog bogatstva.

Alemanj dobiše lekciju u bici kod Strazbura,
ali su Pikti i Škoti probili deo Hadrijanovog zida.

Huni behu na istočnom evropskom horizontu,
Vizigoti, bežeći, dobiše utočište u Carstvu.

Šta bi glavari divljih zajednica
činili da su sagledavali to što je
za nas završena utakmica?

Da li je Hune dosada u stepama,
ili žudnja za tuđim bogatstvima,
ili naprosto lutalačka pomama

terala da kao ukleti svetom lutaju,
da tuđu i svoju krv zverski prolivaju
širom Kine, Indije, Persije, Evrope?

Život je često sam po sebi nesreća.

Zašto čovek neretko svašta čini
da svoj udes znatno uveća?

Poznato je da ljudske zajednice
neretko vlastite nevolje uvećavaju
baš zato što za boljitkom uporno tragaju.
Ovo i Vizigoti, gosti Rimljana, potvrđuju.
Domaćini su, zbog širenja gladi, počeli
da ih napadaju, te su, predvođeni Alarihom,
posle "izleta" do Atine i Konstantinopolja,
prestonicu Zapadnog carstva opljačkali.
Nakon smrti Alariha deo Galije su osvojili,
da bi na kraju u Španiji Vandale pokorili
i na Iberijskom poluostrvu se skrasili.

Nisu, u Evroaziji, mirovali ni mnogi drugi
etnički rudimenti. Kelti, Angli, Sasi, Jiti,
Frizi, Franci, Ostrogoti, Alani, Svevi, Sloveni,
Crni Huni, pod Atilom još silniji nego raniji,
glavni su, ali ne i jedini akteri Seobe naroda.

Atila je, usisavši u svoje horde silesiju Germana,
preko Galije stigao do Rima. Zapadno carstvo je drhtalo.
Na presudnu ulogu izuzetnog pojedinca nije računalo.
No papa Lav Prvi je Atilu opčinio. Divljak se povukao
(i uskoro na vlastitom venčanju preminuo).

Germani behu ne samo hunski nego i rimski vojnici.
Četiristo sedamdeset šeste godine Hristove ere,
kad je poslednjeg rimskog cara Romula Avgustula
nasledio germanski vojskovođa Odoakar,
antika se prelila u doba srednjeg veka.

Svet je i van Mediteranskog fokusa
hrlio ka složenosti, ali i povezanosti.

Kinezi, koji su mnogo šta i davali i primali,
svesrdno su prihvatili blaženi budizam,
u Japanu se širio i budizam i šintoizam.

Beli Huni su, po nalogu kosmatih demona,
u Indiji razorili carstvo dinastije Gupta.
Iza atlantskih voda, u državi za koju Evropljani
i Azijci nisu znali, rađao se Teotihuakan,
budući dragulj na Zapadnoj strani.

Velika seoba naroda Evroazije
nagrizala je raspolućenu imperiju,
ali varvari nisu mogli, neki nisu ni hteli
da dotuku fascinantnu civilizaciju.
Rimljani su im i sami u susret izlazili:
sure horde su u saveznike pretvarali,
i tako čuvare na granicama sticali.

Vođe Vizigota i Ostrogota su želele
da Rimljani i Germani u saglasju žive.
No mudrost pojedinaca, i njihove želje,
retko su u saglasju s talasima stihije.

Kad je Zapadno rimsko carstvo propalo,
Istočno se rascvetalo (i još dugo opstalo).
Konstantin Veliki mu je udario temelje,
Justinijan je razradio njegove zakone.
Raskoši sklon i slavloljubiv, nastojao je,
sa suprugom Teodorom, da se ovekoveči
obnovljenim, ujedinjenim Rimskim carstvom.
U Konstantinopolju i Raveni je sagradio
veličanstvene bazilike, ali je veličinu
ujedinjenog carstva tek delimično,
i privremeno, obnovio.

Langobardi su, nakon Justinijanovog izdaha,
zaposeli, kao šaške, ravan sever Apeninskog,
Avari ravan sever Balkanskog poluostrva.
Potonja su plemena, turskog porekla,
pokorila Slovane, i zajedno s njima
obrela se između Dunava i Tise.

Na Dalekom istoku Kina se
takođe raspolućivala i sjedinjavala.

Indija, šarena, u svojim vrhovima maštovita
i misaona, svetu je decimalni sistem dala.

Vizantija je sa Persijancima i dalje ratovala,
na severu Afrike je vandalsku državu pokorila.

Na Dalekom zapadu, iza atlantskih voda,
vrhuncu se bližila civilizacija Maja.

Na glavnoj stranici istorije,
nakon hiljadugodišnje dominacije
najveličanstvenije antičke civilizacije,
koja je, doduše, često bila krvava, gubava,
i u ratu i u miru nesrećama prožeta,
ali neretko beše i raspojasana, vesela,
svakojakim uživanjima bremenita,
nakon tog pretežno svetlog perioda,
mračnjaštvo ranog srednjeg veka
začelo se u glavama bigotnih
hrišćanskih zanesenjaka.

Avgustin od Hipa rado se prepuštao
razmišljanjima o Božjoj državi na Zemlji,
Avgustin Kenterberijski je dogmatiku
sejao Engleskom, Velsom i Škotskom;
neki njihovi istomišljenici pripremali su se
da hrišćanstvo šire ognjem i mačem.

S ovom vrstom prozelitizma preteći će ih,
u pustinjskoj nedođiji, blizu Isusovog zavičaja,
Alahovi privrženici, Muhamedovi ratnici,
čak i od prvih hrišćana veći fanatici.

Sinovi Meke i Medine zauzeli su Jerusalim,
potom Persijsko carstvo, i okrajke Vizantije.
Napali su (bezuspešno) Konstantinopolj.
Za sve koji nisu hteli da priznaju Alaha
imali su samo jedan odgovor: pokolj!

Kina je, zahvaljujući udaljenosti
od najdinamičnijih zajednica sveta,
te specifičnostima kulture, pisma,
i ovog puta ostala van dometa.

No ljutim Arapima su, sem delova Indije,
te Sirije, Mesopotamije, Persije, Vizantije
(potonju je otpornom bio učinio car Irakilije),
nadohvat ruke bile zajednice Afrike.

Spasa nije bilo ni Egiptu ni Kartagini,
pali su i Magreb, Nubija, Berberi.

Abasidski kalifi su pokorenim
plemenima upravljali iz Bagdada,
vatreni ratnici njihovih rivala Omajada
osvajali su Zapad. Kroz gibraltarske usne
ušli su u šume i tvrđave vizigotske Španije,
pa u deo merovinške Franačke kraljevine.
Da ih nije zaustavio, u bici kod Poatjea,
Karlo Martel, islamizovali bi, izvesno,
vascelo središte tadašnjeg sveta.

Današnji Evropljanin se, kad pomisli
na ovakav istorijski ishod, nakostreši
(bez obzira na to što su u matematici,
u svekolikoj našoj praksi, arapske cifre
neuporedivo praktičnije nego rimske crte).
Islam je anahroničnija, netolerantnija,
militantnija religija čak i od hrišćanske.

Svaka država, kao i svaka individua,
bar jednom doseže do vlastitog vrhunca.
Takav vrhunac je Franačka država
pod vlašću Karla Velikog dosegla.
Osvojio je celu Francusku, Langobarde
u Italiji pokorio, vlast je papi predao.
Ovaj ga je, zauzvrat, prvim carem
Svetog rimskog carstva učinio.

U Kini je, pored drugih čudesa,
bilo pronađeno (pre Gutenberga)
još jedno korisno: štamparska slova.

U Africi su i dalje, u pustinjskim predelima,
glavnu reč vodili Arapi, Nubijci, Berberi,
a niže, u džunglama, vladale su zveri.

U Meksiku je još cvetala država Maja,
ali su počeli da je zasenjaju Tolteci,
sjajeći u Tolanu, svojoj prestonici.

Na severu, u plodnoj dolini Misisipija,
domoroci su tek učili kako se
upotrebljavaju luk i strela.

Kruna koju su ruke pape Lava Trećeg stavile na glavu izuzetnog Karla Velikog, tokom narednih hiljadu godina će pripadati raznim, pretežno germanskim dinastijama. Karolinzi, Saksonci, Hoenštaufeni, Habzburzi, Luksemburzi, Vitelsbasi... vladajuće Italijom, Španijom, Francuskom, Belgijom, Holandijom, Nemačkom, Austrijom, Češkom, Poljskom.

Carevi će, s blagoslovom rimskih otaca, u uskomešanim, često nesložnim državama katoličanstvo učvršćivati ognjem i mačem. Mnoga će majka, sestra, supruga, dečica dan počinjati i završavati očajanjem, plačem.

Na početku dugog, burnog, isprekidanog života Svetog rimskog carstva, sredinom devetog veka, Evropom je protutnjala, i neke zemlje opustošila, oluja sa severa. Vikinzi, ili Normani, Varjazi, behu gusari, ali su i na kopnu pljačkali.

Sa istoka su u središte Evrope prodrli Ugri, da bi se na pašnjacima Panonije skrasili. S juga su na obale navaljivali Saraceni, na talasima Sredozemnog mora sa arapskog peska doneseni.

Vikinzi su, da bi zaposeli prostore uz najveće rečne puteve Evroazije, bili inicijatori stvaranje prve države Istočnih Slovena, Kijevske Rusije.

Kad nisu mogli da pljačkaju, Varjazi, a s njima i Sloveni, mogli su da trguju. Robom da Baltik i Vizantiju povezuju.

Vizantinci su rado i uspešno trgovali; silom prilika su s Arapima ratovali.

Carstvo na raskrsnici Istoka i Zapada Evropu će dugo braniti. Jednom će ga islamska najezda ipak slomiti.

Razdeljak prvih dvaju milenijuma
preposlednje velike epohe ljudskog
roda (poslednja će biti heuteranistička),
u Evropi beše obeležen početkom feudalizacije.
Umesto centralizovanih carstava jačala su
vlastelinstva, vojvodstva, grofovije, opštine.
Kao što oluja menja predele na koje se sruči,
tako su državice rušili i stvarali Normani i Ugri.
U Kijevskoj Rusiji Vladimir Svjatoslavič je, primivši
hrišćanstvo, Istočne Slovene pridružio Evropi.

Kina je sebe, i okolni svet, najviše
Japan, Koreju, Indokinu, Indoneziju,
kulturno-civilizacijskim tekovinama obogaćivala,
pismo, štampu, porcelan, umetnost širila,
ali se u samouređivanju još jednom mučila.
Na početku desetog veka loza Tang je propala,
carevina se na deset država raspala. No uskoro je
dinastija Sung ojačala, i zemlju ponovo ujedinila.

U prednjoj Aziji i gornjoj Africi
islamska civilizacija, koja je
neprekidno, od samog svog nastanka
bila dinamična i ekspanzivna, još je,
iz pustinjske praznine, udarala na sve strane.
Okrajke Indije i Vizantije je ugrožavala,
afričku mediteransku obalu sasvim zaposela;
u Kordobi je dinastija Omajada cvetala.

Na severu, u hladnim vodama,
Vikinzi su, prodrnavši englesku
vladarsku kuću Veseks, otplovili ka Islandu,
potom ka Grenlandu i Njufaundlendu.
Nisu se spustili do prostorâ crvenokožaca.
Ni do Čičen Ice, središta kulture Maja.
Verovatno pojma nisu imali da još niže,
pod vrhovima Anda, niče kultura Inka.

Početak drugog hiljadugodišta
hrišćanske ere u Evropi se odvijao
u znaku blagodatne prekretnice.
U okrilju kakvog-takvog mira, i izgrađenih
feudalnih odnosa, stvoreni behu uslovi
za nova, galantna, viteška vremena.
Vrhovi brda behu krunisani zamkovima,
riteri su se međusobno nadmetali na turnirima.
Gospe su bile idealizovane i obožavane.
Zemljoradnja se, zahvaljujući usavršavanju oruđa
i podeli rada, razbokoravala, masa kmetova se,
zahvaljujući boljitku i selidbama, uvećavala.

Vladari i verski poglavari
nisu se, željni slave, mogli
zadovoljiti ovim stanjem stvari.
Žudnja za novim ratovima (osvajanjima,
pljačkanjima) nezajažljivu sortu je morila.
A za tu rabotu prilika se uvek lako stvorila.
Francuski Normani su, pod Viljemom Osvajačem,
uzeli Italiju, a bitkom kod Hejstingsa i Englesku.
U Španiji je rat podrivao Kordovski kalifat.
Verski oci zakrvili su se zbog dogme "filiokve",
sukobiše se papstvo i Sveto rimsko carstvo,
a krajem veka papa Urban Drugi je neke
vernike pretvorio u krstaške ratnike.

U oblasti prema kojoj su krenuli,
sa Gotfridom Bujonskim, zaštitnici
Hristovog groba i hodočasnikâ,
formirala se, poput tamnosivog oblaka,
golema bulumenta Turaka Seldžuka.
Poharali su Bagdad, Gruziju, Jermeniju, Siriju,
Jerusalim, porazili su vizantijsku vojsku.
No daleko još behu od svoje najveće moći.
Prvi krstaši su ih u Maloj Aziji pobedili,
a potom im i Jerusalim preoteli.

Skoro pola veka su naoružani,
krstovima obeleženi Evropljani
bili trn u oku sinovima drugog boga.
Kad su se ratoborci oporavili,
uljeze su nemilosrdno iskasapili.
Drugi krstaški talas, koji su predvodili
Luj Sedmi, francuski kralj, i Konrad Treći,
krunonosac Svetog rimskog carstva,
razbio se pod zidinama Damaska.
Jedan od legendarnih likova krstaških ratova
(koji se smatraju kulminacijom srednjovekovlja)
bio je neumoran, svadljiv Fridrih Barbarosa.
Pobedio je Seldžuke, i ko zna dokle bi
kao borac za hrišćanstvo dogurao,
da se nije u rečici Saleh udavio.
Mesto neustrašivog Barbarose zauzeo je
takođe hrabar, i mudar, Ričard Lavlje Srce.
U Palestini je porazio sultana Saladina,
a potom je s njim sklopio primirje.
Hrišćani su sad mogli da posećuju
Jerusalim, da obilaze svetinje.

I danas, u doba demokratije,
slike i sudbine ljudskih zajednica
zavise od osobina vodećih pojedinaca;
a u prošlosti je stanje i ponašanje narodâ
još većma bilo vezano za duh, dušu,
karakter i volju vlastodržaca.
Šarenilo narastajućeg islamskog sveta,
naročito u vreme dinastija abasidskih kalifa
i seldžučkih sultana, liči na kolorit kaleidoskopa.
Koliko događaja, za neke srećnih, za druge kobnih!
Koliko vladara, u usponu, moći, u padu, nemoći!
Koliko građe za varijacije "Hiljadu i jedne noći"!
Islamski kaleidoskop možda je prevazilazilo
samo šarenilo dinastija i državnica stare Indije
pre muslimanske, i mongolske, invazije.

Baksuzni trinaesti vek rađao se
u senci Četvrtog krstaškog pohoda.
Vitezovi su, ploveći prema Isusovom zavičaju,
u Konstantinopolju rešili da hrišćansku braću
opljačkaju, i da Latinsko carstvo osnuju.
Više od pedeset godina Vizantincima je
trebalo da stvari vrata u pređašnje stanje.
Od sukoba zapadnih i istočnih hrišćana
muslimani su imali najviše vajde.
Još četiri krstaška rata feudalci će voditi,
ali Svetu zemlju ipak neće osvojiti.

Simboli nomadskog varvarstva,
Džingis-kan i njegovi naslednici,
pustoš su sejali na dva kontinenta.
Njihova osvajanja, od Nemačke do Koreje,
od sibirskih belina do vrelina južne Azije,
zaseniće, nekoliko vekova kasnije,
samo sjaj Britanske imperije.
Kublaj-kan je, postavši car osvojene Kine,
tu veliku zemlju učinio još većom. Srodnici su
Slovenima razorili Moskvu i Kijev, na zapadu su
pobedili i nemačko-poljsku i ugarsku armadu,
dole se obreli u Bagdadu. Već skloni padu.
Mameluci su im, kod Ain Jaluta, blizu Nazareta,
naneli strašan poraz, koji beše prekretnica.
Gasila se pobednička mongolska aura.

Njeni plamičci doprli su
čak do Indokine i Indonezije,
ali nisu uspeli da naruše poredak
i unište vrednosti drevne civilizacije.
Na suprotan kraj Evroazije Mongoli ne stižu.
A tamo se, u Engleskoj, rađa njima nepoznata,
velika tekovina: parlamentarna demokratija.
Na jugozapadu, u Španiji, rekonkista još traje:
hidalzi osvajaju Kordobu, potiskuju Mavare.

Normani su Englesku potčinili
nakon sredine jedanaestog veka,
Englezi su Francuzima uzvratili
pre sredine četrnaestog veka.
Kod Kresija planuo je Stogodišnji rat.
Krunisani ovnovi sujetu su zadovoljavali,
seljaci su to bezumlje krvlju plaćali.
Ubijale su ih ne samo hladne oštrice
već i nove, vatrene naprave: prve puške.
Sredinom veka kosila ih je i epidemija kuge.
Zapravo, cela zapadna Evropa bila je u krizi.
Vlast su, u metežu, grabili, i ugled gubili,
i monarsi, i pape, i lokalni feudalci.

Ni Vizantiji, već posustalaj
istočno-zapadnoj civilizaciji,
nisu cvetale ruže. Ujedali su je i Bugari,
i Srbi, i Italijani. Najopasniji su postali
naslednici Seldžukâ, osmanski Turci.
Oni su osvojili mnoge pokrajine, prodrli
na Balkan, na Kosovu polju Srbe porazili.
Mongoli su ih privremeno zaustavili.

Nekad velika vatra je Zapad bila
samo perifernim plamenom liznula.
Kublaj-kanova smrt ju je utulila.
Ali na Istoku i Jugu još jednom se,
nešto docnije, mongolsko-tatarska
stihija razgoropadila. Tamerlan,
jedan od Džingis-kanovih potomaka,
kao pljačkaš dostigao je pretka.
Krenuvši iz Samarkanda, pokorio je Persiju,
orobio Zlatnu hordu, Rusiju, Indiju, Siriju,
kod Angore porazio osmansku ordiju.
Smrt tog gadnog, sadističkog krvožednika,
na početku priprema za osvajanje Kine,
beše početak kraja mongolske sile.

Oslobodivši se napasnika,
Osmanlije i sami postadoše
napasnička sila. Opremljena prvim
topovima. Najpre su opljačkali Carigrad:
ugasila se nekad velebna Vizantija.
Na zapadu istog, mediteranskog bazena,
u Italiji, blesnula je, ne na bojnopolju,
dvojna iskra: humanizam i renesansa.
Ali ljudi (zveri) ne mogu bez prolivanja krvi.
U Francuskoj, Stogodišnji rat je dobio
i nešto čudesno: Jovaku Orleanu.
U Engleskoj su kuće Jork i Lankaster
Ratom dveju ruža širile "romantiku".
U Španiji rekonkista beše završena,
počelo je nešto "lepše": inkvizicija.

Evropljani su dugo podnosili
napade varvara sa istoka i juga,
sad beše vreme za zamenu uloga.
Portugalci i Španci lutali su obalama Afrike,
ne zalazeći u zastrašujuću tamu prašume.
Vasko da Gama je, u potrazi za bogatstvima,
prvenstveno za zlatom, doplovio čak do Indije.
Doneo je odande cimet, biber i druge začine.
Evropa je i dalje sebe smatrala središtem sveta,
ali su je mamila dotle nepoznata bogatstva.

Taj mamac je Kristofora Kolumba
pozvao na put preko atlantskih voda.
Smatrao je da ga čeka Indija, a primicao se
regionu Asteka, Maja i, šire gledano, Inka.
Svi su oni s okruženjem počesto ratovali,
i tako, u epohi neznanog im otkrića
(koje će uništiti njihovu civilizaciju,
zatim promeniti svetsku istoriju),
univerzalni zakon čovekolike zveri
i na toj strani globa potvrđivali.

U poslednjih petsto godina
minulog toka hrišćanske ere
čovjek je, u menjanju svoje istorije,
i sveukupnog lica Žive planete,
učinio najkрупnije korake.
Behu mnogo brži, pa i radikalniji,
od koraka koje su praprapreci učinili
u višemilenijumskoj neolitskoj revoluciji,
tokom koje su, rutavi, iza sebe ostavili
način života lovačko-sakupljački
i prešli na poljoprivredno-sedelački.

Šesnaesti vek Isusove vladavine
najpre je video nastavak velikih otkrića,
i osvajačkih avantura kolonijalnih odreda.
Ne behu veliki, ali im je vatreno oružje omogućilo
da domorocima pokažu nadmoć zlih bogova.
Po celoj južnoj planetarnoj polulopti vršljali su,
belim jedrenjacima, crni vesnici alavih sila.
U matične zemlje donosili su, pored tovara
znanih dragocenosti: zlata, začina, slonovače,
i dim koji su Asteci uvlačili kroz šupljinu trske.
Duvan grešnicima beše prethodnica droge.

Drugačiju drogu, mentalnu,
u Evropi već vekovima raširenu,
1517. godine počela je da prosejava
Luterova protestantska revolucija.
Bestidna pokvarenost rimokatoličkog
visokog sveštenstva smučila se
svima koji su imali uma i obraza.
Katolici i njihovi protestantski protivnici
bezbožno će se međusobno satirati
i pre i posle Vartolomejske noći.
Ipak, žudnja za večnošću u raj
silesiji ljudi do danas će nalagati
da religijsku drogu prihvataju.

Jedan narod, na Orijentu, beše
srećniji, jer mu vladar beše mudriji.
Abas Veliki okončao je rat s Otomanima,
počesto se družio s običnim ljudima.
Nastojao je da ublaži bar neke patnje,
da otkloni bar otklonjive nepravde.
Persija je, za njegovog vaktā,
obnovila auru negdašnjeg sjaja.

Namernik koji bi, tada,
produžio putovanje Azijom,
hodao bi beskrajem koji je pripadao
kineskoj dinastiji Ming. Onde bi,
i u Indokini, i na ostrvlju Indonezije, sretao
hrišćanske misionare, te portugalske, španske,
holandske, engleske i francuske trgovce.
Krajem veka gledao bi japansko-kineski rat.
Japan beše, na tlu Koreje, poražen; Ming,
zbog ubitačnih poreza, beše omražen.

Namernika bi, da je uspeo,
poput Magelana, da prebrodi
donje bezmerje Tihog okeana,
i plovi nagore, duž Južne Amerike,
u carstvu Asteka, u obilju zlata, i kukuruza,
dočekaao, kao Kortesa, naivni Montezuma.
Ostatak sveta u to vreme nije znao šta može
da mu priredi najcivilizovaniji deo: Evropa.

Da je produžio prema severu,
lutalački namernik bi imao priliku
da se, u unutrašnjosti kontinenta,
druži sa lepim, i surovim, Indijancima.
Jer to beše doba pre osvajanja Divljeg zapada.
I pre američke prvobitne akumulacije kapitala.
Prvi vlasnici, i najamnici, u kolevci manufaktura,
tek su se pripremali za skok preko Atlántika.

Šesnaesti vek proticao je,
u toj kolevci, u dimu duvana,
sedamnaesti u aromi kafe i čaja.
Svaka od ovih triju blagih droga imala je,
govorahu dame i gospoda, lekovita svojstva.
Ne zna se koga su šolje slatkih napitaka izlečile,
ali su, bar ponegde, štetno vino i pivo zamenile.
Povremeno su, na putevima trgovine i profita,
čak i na neke istorijske događaje uticale.

Ne i na Tridesetogodišnji rat,
nerazuman galimatijas, u kome je,
pod katoličkim i protestantskim znamenjima,
stradavala i probrana vrhuška i prosta pučina.
Vestfalski mir je, 1648, obelodanio novo stanje:
Francuska je postala vodeća evropska sila,
Španija i Nemačka pretrpele su goleme štete,
od Svetog rimskog carstva ostala je ljuska.

Tu je i Engleski građanski rat.
Sukob između Olivera Kromvela,
čuvara parlamentarne demokratije,
i Čarlsa Prvog, koji beše stožer monarhije.
Čarlsi, Henrici, Džejmsi, Ričardi, Edvardi...
kraljevi, prinčevi, vojvode, grofovi, lordovi...
Galerija likova za bar osam Šekspira.
Engleska (od 1707. britanska) istorija
egzemplar je zbrke zvane Evropa.

Ona je stalno u previranjima,
ali ni ostatak sveta ne spava.
Indija se, pod Džahangirom, kupala
u sjaju, i (ukletoj) moći. Naslednik trona,
Džahan (koga će ovekovečiti Tadž Mahal),
dizao je bune protiv oca. Njemu će pak
presto oteti, i tamnicu nameniti, Aurangzeb,
poslednji veliki vladar mogulske dinastije.

Znatan deo sedamnaestog veka
beše u znaku dominacije Holanđana.
Zbacili su s leđa Špance, potisnuli Portugalce,
krstarili su Atlantskim, Indijskim i Tihim okeanom,
od Nju Amsterdama, preko punktova Južne Amerike,
i juga Afrike, do Cejlona, Indonezije i Formoze.
Nadvladala ih je, 1652–1678, nova, još moćnija
pomorska i kolonijalna sila, Engleska imperija.

Nosioci barjakâ te imperije
pučine su, i tvrda tla, brazdali,
ali ni Francuzi, njihovi viševekovni rivali,
nisu, na mnogim meridijanima, posustajali.
Najprimamljivija megdaništa behu im, u to doba,
američke i kanadske otvorene, nadonosne,
Indijancima i krdima bizona prošarane
ravnice, prerije, šume, planine.

Odbrana od domorodaca
najefikasnija je u naseobinama.
No prve osvajačke selidbe nisu bile prilike
za urbanizaciju Severne, ili Južne Amerike,
ili Negroafrike. Urbanizacija će doći kasnije.
U starim civilizacijama Azije, i severne Afrike,
od davnina su postojale urbane košnice.
Na putevima, konjanici, kamilari i pešaci,
o drukčijem saobraćaju nisu ni sanjali.

Na kraju veka, opet Evropa.
Tačnije rečeno, južna Panonija,
i u njoj, na Tisi, varošica Senta.
Onde je, 1697, princ Evgenije Savojski,
u jednoj od mnogih evropsko-turskih bitaka,
porazio Mustafu Drugog, mekahnog sultana.
Ovaj početak, ili bar nagoveštaj sunovrata
Osmanlijske carevine bio je verifikovan
mirom u Karlovcima, 1699. godine.

Možda je smeštanje finiša
vrtložnog sedamnaestog veka
u dve nepoznate panonske varošice
greh subjektivnog autora ovog rezimea.
Ali smeštanje početka osamnaestog veka
u novorođeni Sankt Peterburg nije omaška.
Petar Veliki i Rusiju je učinio velikom.
Da li zato što je zanat vladara, graditelja
i reformatora izučavao na zapadu Evrope,
ili i zbog toga što je, kako neki govorahu,
podanike držao, poput Ivana Groznog,
Katarine Velike (i manijaka Staljina),
u velikom, krvolednom strahu?

Mogao je Petar kod zapadnjakâ
da izuči i zanat bezumnog ratovanja.
Jer su tamo krunisane glave, deformisane
na bezbrojnim žderačko-opijačkim gozbama,
žudele za jačim, krvavim svetkovinama.
Pa istoričarima ostaje samo pravljenje inventara:
Stogodišnji rat, Tridesetogodišnji, Devetogodišnji,
Sedmogodišnji... kao stavke jednog jedinog,
Neprekidnog rata, koji je počeo u praskozorje
postojanja ljudskog roda, i trajaće, možda,
do njegovog istorijskog sumraka.

Sedmogodišnji rat (1756–1763)
bio je izrazito šaren konglomerat.
Pruska, Britanija i Hanoverska kraljevina
vojevale su protiv Austrije, Francuske,
Španije, Saksonije, Švedske i Rusije.
Britanija i Francuska dodatno su se borile
za prevlast u Severnoj Americi i Indiji.
Rezultat: Mnogo mrtvih ljudskih mrava,
da bi vojni prvak Evrope bila Pruska,
i da bi Britanija postala najveća
svetska kolonijalna sila.

Ali nisu, ni najvećim silama,
uvek prijatni snovi na lovorikama.
Britanci su tu pouku iskusili u Americi,
kad su potomci njihovih sugrađana
Bostonskom čajankom, 1773,
najavili rat za nezavisnost.

On je uskoro i počeo, a vrhunac beše
Deklaracija o nezavisnosti, kojom su bile
osnovane Sjedinjene Američke Države.

*Svi ljudi su stvoreni jednaki... obdareni
neotuđivim pravima, među koja spadaju
život, sloboda i traženje sreće.*

(Ako nisu Amerikanci, prava se mogu otuđiti.
Uostalom, ona se i samim Amerikancima,
ako nisu prilagođeni, mogu oduzeti.)

Neki belci su, dakle, slobodu sticali;
a na drugom kraju sveta, neki obojeni
(Aboridžini), ozon života su naglo gubili,
jer su britanski robijaši Australiju zaposedali.

No bilo je u to vreme i mnogo serioznih belaca,
koji su, kao istraživači relevantnih fenomena,
u svojim laboratorijama svakojaka čuda otkrivali.
Oni su stvarali uslove za sveopšti, a naročito
za tehničko-tehnološki preobražaj sveta.
To behu heroji krucijalnih čudesa.

Naime, na završetku Hristove ere
dogodile su se tri industrijske revolucije.
Krajem osamnaestog veka počela je prva,
zasnovana na upotrebi parnih mašina,
krajem devetnaestog će početi druga,
zasnovana na motorima napajanim petrolejom,
i na masovnoj proizvodnji artikala za široku potrošnju,
krajem dvadesetog veka će početi treća, zasnovana
na kompjuterskoj, informatičkoj tehnologiji,
i na primeni sintetičkih materijala.

Već prva industrijska revolucija,
i njena sestra agrarna revolucija,
dale su mladoj evropskoj buržoaziji
podsticaj da sa društvene scene potiskuje
srednjovekovne feudalne kalupe i okove.
Rudimentarni kapitalizam, sve razgranatiji
u proizvodnji, bankarstvu i trgovini,
menjao je celokupan život, i poredak
u kome se naglo ukorenjivao.

Bazu treba da jaše nadgradnja,
kažu zagovornici krupnih promena.
Stvaralački osamnaesti vek iznedrio je,
u Engleskoj, Francuskoj i Nemačkoj,
blistavu nadgradnju. U prosvetiteljstvu.
Lok, Hjum, Smit, Dalamber, Didro, Ruso,
Volter, Kant, Lesing, Fihte, smatrali su
da je čovek u stanju da bude racionalan,
i da stvori svet... maltene savršen.

Slobodan, pravičan, bratski,
rečju, savršen poredak želeli su
da stvore pripadnici trećeg staleža,
glavni junaci Francuske revolucije.
Verovali su u svoju besmrtnu tekovinu
i onda kad su je bojili silnom krvlju.
Nema velikih poduhvata bez strasti!
Ali strast izmiče racionalnosti.

Ipak, nađu se strasnici
koji su i u najvećim vatrama
u stanju da sačuvaju hladnu glavu.
Takvima pripada veličanstvena pobeda.
Naročito ako nose ime: Napoleon Bonaparta.
Od mladog oficira revolucionarne vojske
dogurao je, 1799, na sam vrh Francuske,
i tako pojačao boje živopisne epohe.

Jedan od najvećih osvajača,
civilizatora, režisera, glumaca,
vojenih egzekutora u istoriji sveta,
još upečatljivije obeležio je početak burnog,
gospodskog, razuzdanog, pogibeljnog,
značajnim i veličanstvenim događajima
prebogatog devetnaestog veka.
Naredne epohe će možda biti važnije,
ali od ove zacementirane neće biti, gledano
u sveukupnosti, romantičnije.

Ko od nas, prijatelji časni,
ne bi voleo, recimo, da učestvuje,
nakon Marenga, Austerlica, Jene, Vagrama,
u Napoleonovom pohodu na Rusiju? A ko,
opet, ne bi uživao da, po snegu i blatu, Bonapartu
goni od spaljene Moskve do središta Evrope?
Za neke je, doduše, bio briljantan civilizator,
ali je za mnoge bio i bahat uzurpator.

Vaterlo je i danas simbol
pada, katastrofalnog poraza.
A pobednice, velike sile tog vremena,
Austrija, Britanija, Pruska i Rusija,
na Bečkom kongresu, 1815, preokrojile su
mapu, i sudbinu, manjih i većih država.
Uskoro će pojedini narodi opet ustati
protiv krunisanih konzervativaca.

Filozofi i umetnici obično nisu
marili za državnike i vojskovođe.
Hegel, neko vreme i buntovni Betoven,
divili su se svom vršnjaku Napoleonu.
Onaj prvi, koji je govorio da pod nebom
ništa veliko nije učinjeno bez strasti,
ubrajao je imperatorskog Strasnika-Folera
među glavne nosioce svetskog duha.

Anatomist filozofije istorije
(u kojoj je nekad, hm-hm, i autor
ovog rezimea imao neke ambicije)
tvrdio je da su nesreće, usled borbi,
nužne, jer su borbe preduslov napretka.
U prirodi se jedno te isto ponavlja, a istorija je
slika svakovrsnog progressa. Čini ga i linija:
despotija – aristokratija – demokratija.
Stari svet, uveren beše Hegel, okvir je
najvažnijih istorijskih zbivanja.

Stoga ćemo još malo ostati
u Evropi, od Atlantika do Urala.
Na njenom zapadu demokratija se,
najdirektnija, proleterska, javila u obliku
"Komunističkog manifesta", i klasno-nacionalnih
revolucija iz iste, 1848. godine, a na istoku se
Rusija, carska, spahijska, mužička, tolstojevska,
sredinom veka tek čistila od kmetstva.

Prva industrijska revolucija, koja je
središte Starog sveta već prožimala,
na njegov istok je usporeno prodirala.
Troma carevina je još sa Turskom
(i s njenim saveznicima) vojevala.
Francusko-pruski rat joj je bio
dobro došao, a i Berlinski kongres
Rusiji je priličnu vajdu doneo.

Stari svet je na drugu obalu
Atlantika, pustu, ali primamljivu,
već par vekova slao besprizornu sirotinju,
ali i sposobnu, ambicioznu bulumentu.
Sad je ona, otarasivši se starih okova,
jačala, i vlastiti, Novi svet uređivala.
U slobodu i demokratiju se zagledavala,
te ju je patnja crnih robova žuljala.

Građanski rat je na bojištima posejao
preko 600.000 mrtvih i 400.000 ranjenih,
ali je preobrazio zemlju koja u to doba
beše društveno i ekonomski najdinamičnija,
a uskoro će postati i namoćnija država sveta.
Getisburg će doveka biti svetlo polje Amerike,
generali Grant i Šerman će oličavati pobednike,
Abraham Linkoln je večni simbol pravde i slobode.
Samosvest je Fascinantna Zemlja izgradila kod kuće,
da bi zatim vlastiti sjaj rasipala širom planete.

Nešto niže je, tada, i Meksiko
imao građanski rat. Kratko vreme
i cara, zlosrećnog Maksimilijana. Liberalnog
predsednika Huareza, potom autoritarnog
Porfirija Dijaza... A tek vetrovi u bolivarskoj
Americi! El Libertador ih je uneo u Kolumbiju,
Venecuelu, Ekvador. Argentinu su razdrali
unutrašnji sukobi, Čile su često morili...

Na drugoj strani juga Pacifika
razbokoravala se, u znoju, Australija,
treća Obećana zemlja belih doseljenika.
(Prve dve su bile SAD i Kanada.)
Šarene etničke grupe u Indoneziji, Indokini,
te u beskrajnoj, prašnjavoj i zelenoj Indiji,
žudele su, i pokušavale, da se otarase
takođe belih, evropskih kolonijalista.

I kineska carevina trpela je
pritiske zapadnih kapitalističkih sila.
Englezi su joj nametnuli rat čak i zbog toga
što je zabranjivala potrošnju opijuma.
Na rastrzanu feudalnu državu kidisali su,
buržoaskim reformama preporođeni,
ne samo Britanci, Francuzi, Nemci
nego i prvi susedi, Japanci.

Pojedini istoričari (među njima
i autor ovog rezimea) smatraju
da je buran, razuzdan, gospodstven,
raskošan, romantičan devetnaesti vek
okončan tek u dimu i krvi Prvog svetskog rata.
Iščezavanjem bezbrižnog, mitelevropskog,
aristokratskog i klajnbirgerskog sveta.
Koji je, valjda, na najsajnijim balovima
uživao baš na kalendarskom početku
obećavajućeg dvadesetog veka.

Kako li se taj svet osećao
kad je iznenada, iz vedra neba
(a možda ipak očekivano), krenula
grmljavina Velikog rata? Već u doba
Napoleona sudari velikih armija postali su
mešavina viteškog i zapanjujućeg ludila,
a ovo beše barutno-dimno-blatno-krvava,
bezumna, masovna, tehnološka klanica.

Evropska, delimično i svetska
makljaža nije bila neophodna.
Oktobarska revolucija bila je, međutim,
u konstelaciji tadašnjih društvenih procesa,
nezaobilazna. I ona beše razuzdana, krvava,
za patnje miliona jadnika gluva i slepa;
ali je, nakon pobede, razbudila nade
milijarde siromaha širom sveta.

I ti, i drugi, bili bi srećni,
i manje grešni, kad bi mogli,
bar povremeno, da trče ispred rude
svog života, kad bi mogli da vide
šta im donosi hirovita Sudbina.
Istoričari, pogotovo filozofi istorije,
uzalud pokušavaju da, na osnovu
prošlosti, budućnost anticipiraju.

Fašizam, koji se najkraće
može definisati kao fašina,
snop, udruženje bezočnih,
prezira dostojnih ništarija,
razgoreo je, nakon Velikog rata,
u Italiji, cirkusant Benito Musolini.
Niti je taj delimično retardiran bednik
bio sposoban za bilo šta značajno,
niti su senzibilni Italijani bili u stanju
da čine nevaljalstvo, veliko zlo.

Velika dela, i velika nedela,
u stanju su da čine samo izuzetni,
veoma pozitivni, i veoma negativni.
Jedan takav se, izuzetno negativan,
pojavió, i u Frankenštajna razvio,
u okrilju germanskog mentaliteta,
sposobnog za velika dela, i nedela.
Nemci pojma nemaju koliko su zli!
zapazio je iščašeni genije Fridrih Niče.
Hitler, ili Najsmradniji Izmet tog naroda,
razotkrio je sve gadosti njegovog zla.
Čovečanstvo je dužno da, dok je sveta i veka,
ima na umu čudovišne osobine Germana,
i da ih motiviše da jedino pozitivnim
svojim osobinama daju maha.

Treći partner omraženih,
negativnih svetskih sila Osovine,
japanski narod, zlo je činio, u vreme
najvećeg pada i uspona čovečanstva,
više zbog prekomerne samosvesti,
koja je poprimila boju oholosti,
i zbog opštepoznatog azijskog
nepoštovanja vrednosti
ljudskog bića, njegovog života,
nego zbog svog maligniteta.

Da li se Učiteljica Života,
koja ume da bude šarlatanka,
još jednoj svojoj igrariji prepustila
kad je dva slična, a različita ludaka,
Hitlera i Staljina, u istu epohu bacila?
Ljudima je mnogo puta pokazala šta biva
kad monstrum poremeti normalno stanje.
Ovog puta ponela se kao izrugivačica,
jer je odredila da jedno čudovište bude
udarna pesnica kapitalističkog fašizma,
a drugo da bude vođa (nehotice i ubica)
pozitivno-negativnog levog totalitarizma.
Socijalizam, zasnovan pretežno na pravičnosti,
i relativnoj jednakosti, bio bi veoma pozitivan,
da se zasniva i na ekonomskoj efikasnosti.
Nažalost, ljudi bivaju inventivni, savesni,
disciplinovani i marljivi samo kad ih probrani,
u profit zagledani, vešti, organizatorskim
i eksploatatorskim sposobnostima
obdareni, zaposle i pritisnu.

Hitlerov nacifašizam se,
nanevši glavnini ljudskog roda
strahovita zla, vratio kod Đavola.
Staljinov defektni, autoritarni, hipokrizijski,
nečovečni socijalizam zadesila je ista sudbina.
Žudnja nesrećnika da ih, u domenu opšteg,
a naročito materijalnog blagostanja, ozari
pravičnost i jednakost, beše izneverena.
Pohlepni, uvereni da su bolji od ostalih,
ili, premda svesni anomalija koje prouzrokuju,
toliko samoživi da beskrupulozno grabe,
kako bi imali više od mnogih drugih,
još jednom su odneli prijavu pobeđu.
Kapitalistički fašizam, Isuse, obasjava,
zapravo, osenčuje kraj dvadesetog veka,
ili drugog hiljaduleća Tvoga trajanja.

Ako imate, dragi čitaocē,
utisak da moje napabirčene
(valja dodati: ipak prilično pažljivo
birane i nadahnuto nizane) slike
inventara minulih dvaju milenijuma
sadrže mnogo kritika, čak i prezira,
kako prema znamenitim ličnostima
tako i prema pukim ljudskim masama,
podsećam vas da u tome ima udeo
prikan kome sam rezime sačinio.

Ne bih ovo rekao, da od dotičnog,
Rosvenira Glanka Šelgardona, nisam tražio
saglasnost da podelimo pogaču krivice.
Moj nalogodavac je tu saglasnost lako dao,
konstatovavši da je, iako sam povremeno
o pojedincima i narodima oštro sudio,
sačuvano i moje i njegovo lice.

“Da čovek, njegov duh i karakter,
da njegovi prohtevi, rezoni, postupci,
da njegove aktivnosti i tekovine valjaju”,
reče Ogorčeni, “ne bi bilo potrebe
za heuteranističkom filozofijom,
ideologijom i akcijom.”

Nastavio je, ali bez moje potpore.
Sačinio sam mu velik inventar,
sačiniću i jedan manji, a potom
– neka ga muke koje traži,
neka ga samog more.

REZIME DVADESETOG VEKA

Sve veće čovekove naučne,
tehničke i tehnološke mogućnosti
odavno sve razgranatijim čine
njegove lične i kolektivne prohteve.

Budući da nije u stanju da vlastitu nutrinu
menja tako radikalno kao svoju okolinu,
u poslednjem stoleću dosad minule,
dvomilenijumske hrišćanske ere
čovekove mentalne osobine, prvenstveno
karakterne kvalitete, počele su da nadmašuju
impresivne, ali ipak sekundarne njegove
naučno-tehničko-tehnološke tekovine.
Zbog ovog svog pada na putanji uzleta,
Gospodar Sveta sve jasnije shvata
da je njegova sveopšta pobeda
začinjena okusom poraza.

Mentalno visokokvalitetni,
oni, dakle, koji su obdareni
izuzetno visprenim umom,
plemenitim senzibilitetom
i etičnim karakterom,
počesto se vajkaju:

“Šta nam vrede lični uspesi,
šta vrede uspesi šire naše svojte,
i čitave nacije, odnosno države,
kad je stanje u celom današnjem svetu,
rastrzanom, prenatrpanom, zagađenom,
sve sumornije, sve depresivnije!”

Nažalost, mentalno izvanredni behu
u dvadesetom hrišćanskom veku
izrazito deficitarna supstanca.
Zato je ružna njegova slika.

Već prva decenija najavila je
da će, možda, sve biti drugačije
od dotadašnjih priča bake Istorije.
Britanci su, u Južnoj Africi, za vreme
Drugog burskog rata "samilosno"
formirali prve koncentracione logore.
U poređenju sa kasnijim, nacističkim paklima,
oni su ličili, moglo bi se reći, na zabavišta,
ali i u njima je, od neuhranjenosti i bolesti,
umrlo dvadesetak hiljada dece i žena.

Na kopnu i moru Dalekog istoka
planuo je, zbog Mandžurije i Koreje,
rusko-japanski rat. Poraz cara Nikolaja Drugog
beše uzročnik Ruske socijaldemokratske revolucije.
Masa je, u Sankt Peterburgu, navalila na Zimski dvorac,
u Krvavoj nedelji sneg je obojio mnogi vojnički hitac.
Samodržac nije znao da se odigrao tek prvi čin
krvoprolića koje će odneti i njegov život.

U kabinetima, laboratorijama
i eksperimentalnim radionicama
naučnika širom visokorazvijenog sveta
takođe je, s vremena na vreme, bilo burno.
Neka ovde, u vrlo sažetoj istoriografskoj bajci,
bude spomenuta samo reprezentativna,
bleštava scijentistička perla: Ajnštajnova
(zamršena) posebna teorija relativiteta.

Teoretičari i praktičari u naučnim,
tehničkim i tehnološkim oblastima,
umetnici, i drugi stvaralački delatnici,
savremenici, pa i hroničarima,
nisu onako zanimljivi kao političari,
privrednici i ratnici, koji odlučuju
o tekućoj i dugoročnoj, mirnodopskoj
i onoj drugoj, kobnoj svakodnevnici.

I druga dekada veka počela je
kobnim, ubilačkim predstavama.
Dvema, doduše, lokalnim, balkanskim,
oslobodilačkim i osvajačkim makljažama.
One behu tek najava Velikog evropskog masakra.
Koji su nadmeni Germani započeli u gudurama
upravo pomenutog, divljeg, prgavog Balkana.
I nadmeni i buntovni greške skupo plaćaju,
ali se atavističke čudi teško menjaju.

Dublji uzroci rata ležali su,
kao i uvek, u nastojanju jednih
da nove ljudske, prostorne i materijalne
resurse osvoje, a drugih da te resurse zadrže.
Nakon ratova stvari se, kao i nakon zemljotresâ,
pre ili kasnije vraćaju u pređašnje stanje,
ali politički i vojni lideri ipak, uvek iznova,
podanike vode u opšte stradanje.

Ovog puta crne Centralne sile,
Astrougarska – Nemačka – Turska,
i suprotstavljena im trojna Antanta,
Britanija – Francuska – Rusija,
tenzije razrešiše u strašnim destrukcijama
i masovnim frontovskim likvidacijama.
U rovovima, vulkanskim eksplozijama,
u jurišima, kuršumskim kišama...

Vojaci u dimu, snegu i blatu,
znali su, izvesno, da ginu zaludno,
da ih neparfemisani tretiraju kao dno.
Radnici i seljaci pod crvenim zastavama
behu uvereni da u borbama učestvuju
radi toga da bi sâmi, i njihovi potomci,
uskoro mogli bar malo da uživaju.
Živeo drug Lenjin! Živeo boljševizam!
Dole eksploatatorski amoralizam!

Nakon krvarenja u Velikom ratu,
i Oktobarskoj revoluciji, žiža sveta,
Evroazija, beše željna spokojnog života.
Na Zapadu se izgubljena generacija oporavljala,
i zemlja sovjetâ se iz preporodnih muka dizala.
Bolesnik na Bosforu se, nakon poduže katarze,
naglo, zahvaljujući Ataturku, zapadnjačio.
Njegov preobražaj pojedinim je prorocima
harmonična vremena nagoveštavao.

Možda su cvetanju te iluzije
i holivudski magovi doprinosili,
budući da su celuloidne čarolije (neme,
potom zvučne) sve masovnije proizvodili.
Film će, obznanio je napredan drug Lenjin,
biti najupečatljivija umetnost novog doba.
Nije predvideo da će američki biznis i nju,
kao i mnoge druge tekovine, pretvoriti
u izvor profita, i u bujicu smeća.

Slikarstvo je postalo jedna od tih,
zaprjanih, komercijalizovanih umetnosti.
Muzika se ponegde – recimo, u kabareima
Vajmarske Republike – rugala stvarnosti.
Književnost je, izgleda, ostala najpostojanija.
Preko Prusta, Mana, Džojisa, Šolohova...
nastavljala su se, u novim oblicima, dela
Balzaka, Tolstoja, Golsvordija...

Na stvarnost, naročito onu
najprizemniju, najkonkretniju,
društveno-ekonomsku, umetnost nije,
ni najvećim svojim delima, mogla da utiče.
To beše, krajem dvadesetih, jasno svima,
a najjasnije onima koji su, u Americi,
ostavši, usled Velike krize, bez posla,
spas tražili u prošnji na ulici.

Evroazija je celom svetu
početkom tridesetih godina
još jednom dala na znanje da je ona
poprište krucijalnih procesa i zbivanja.
Njeno najsposobnije, najsilovnije pleme,
germansko, u iščašenim prilikama,
ali svojom voljom, zapenjenog Mefista
učinilo je, opčinjeno, najpre kancelarom,
a zatim i natčovečanskim firerom.

Dok se taj, u Španiji, pripremao
za stvaranje okeana patnje i krvi,
na istoku, s obe strane pitomog Urala,
Džugašvili se u moru krvi već kupao.
Koliko je fabričkih radnika, kolhoznika,
partijskih komesara, i prašinara,
koliko je miliona nevinih ljudi Paranoik
u kostoledne sibirске vejavice,
a koliko pred streljački stroj poslao?

Na još daljem istoku, u Kini,
izmoždеноj građanskim ratom,
događalo se jedno od mnogih čuda,
što ih vekovima rađa ta prastara zemlja.
Dugi marš, pešački, devet i po hiljada
kilometara, beše duži i od Kineskog zida.
Nacionalistički Kuomintang desetkovao je
Maovu armiju, ali nije slomio Partiju.

Glavni događaji ipak behu,
krajem decenije, na tlu Evrope.
Hitler je, napadom na Poljsku,
Drugi svetski rat upisao u istoriju.
Zaobišao je potom Mažino liniju,
kao kroz sir prošao kroz Francusku,
ali tusti narkoman Gering nije dobio
vazдушnu bitku za Britaniju.

Na početku četrdesetih
Najsmradniji Nacistički Izmet
nastavio je da niže pobeđe.
Njegova šapa pokrivala je prostore
od arktičkog snega do saharskog peska,
i od Lamanša do predgrađa Moskve.
Ali na tom vrhuncu beše i početak kraja.
Japanci su razjarili američkog bizona,
te je uskoro, atomskim pečurkama,
završeno stradanje milionâ.

Duh i resurse Evrope podelila su
u Jalti, dva neprikosnovena pobednika:
američki bizon, za koga rat beše i krupan plen,
te je postao velikosvetski ekonomski slon,
i sovjetski medved, koji je iz Klanice izašao
ranjen i gladan, ali u snu o sreći postojan.
Svetla nada beše, uostalom, zajednička
– dok nije pala gvozdena zavesa.

Ona se, vidljiva i nevidljiva,
protezala diljem celog sveta:
od razmeđa čvrsto profilisanih blokova,
do sala novoosnovanih Ujedinjenih nacija.
Ognjeni rat protiv nacifašističkog čudovišta
pretvorio se u međusobni hladni rat
donedavnih saveznika. Hoće li ikada
harmonična biti ta ružna slika?

Nisu je, pred kraj decenije,
ulepšale ni dve goleme zemlje,
Indija i Kina, koje su nezavisnost stekle.
I Mahatma Gandhi i pandit Nehru behu
jasno opredeljeni za "slobodan svet".
Mao Cedung je, opet, smatrao
da slobodu, i sreću, ima onaj
koji se Partiji priklonio.

Tokom pedesetih, i kasnije,
Mao je vodio i Partiju i celu Kinu.
Mnogoljudna, marljiva i trpeljiva nacija
pregrmela je "Veliki skok napred" (natrag),
Kormilarovu dogmatsku "Crvenu knjižicu",
Crvenu gardu i "Kulturnu revoluciju".
Da li je Opaučen jedino na Severnokorejce
i na Severnovijetnamce uticao? Da li je
svojim idejama i Pola Pota zarazio?

Sovjeti i Amerikanci bili su,
tokom pedesetih, i kasnije,
znatno aktivniji, i beskrupulozniji,
u širenju vlastite ideologije.
Staljinova strahovlada beše, nedugo
nakon njegove smrti, razobličena,
ali je doktrina Varšavskog pakta
tek mnogo kasnije bila napuštena.

Najveći mrzitelji socijalizma,
i pobornici "slobodnog sveta",
ne biraju sredstva kada treba delovati
protiv siromašnih, ugnjetenih, poniženih
i uvređenih masa, željnih pristojnog života.
Koliko su Amerikanci – zagledani u vlastite
profitereske interese – podržali gadnih,
krvoločnih diktatora u Latinskoj Americi,
Aziji i Africi? Broja im se ne zna.

I kod kuće su Ameri imali
pokoje fašistoidnog ludaka.
Takav beše Džozef Makarti, progonitelj
stvarnih i oklevetanih socijalnih pravednika.
Ali žudnja za pravdom i, bar delimičnom, jednakošću
nikada se, nikada neće ugastiti! Ujka Samu su to
dali na znanje neustrašivi Kubanci. Oslobodivši se,
vratili su mu njegove "slobodarske" pljačkaše.

U Beogradu je, 1961, Tito,
domaćin na Prvoj konferenciji
Pokreta nesvrstanih zemalja, ugestio,
te antiblokovskom i antiimperijalističkom
ideologijom počastio, dvadesetak lidera
(pretežno) afričkih i azijskih država.
Pokret će se kasnije upetostručiti,
ali stanje sveta neće promeniti.

Džon Kenedi najavio je
let Amerikanaca do Meseca.
Opekao se na Kubi, u Zalivu svinja;
u dogovoru sa Hruščovom otklonio je
opasnost od nuklearnog sukoba.
Svoju zemlju je neprekidno osvežavao,
ali i sve više ratnika u Vijetnam slao.
Američki mafijaško-životinjski šljam
tog izuzetnika je podmuklo ubio.

Lindon Džonson je napalmom,
otrovima i masakrima intenzivirao
borbu slobodnog (eksploatatorskog) sveta
protiv egalitarističkog komunizma.
Ljudi su se, užasnuti, pitali: "Zašto baklju zla
planetom opet pronosi germanska rasa?"
Pokleknuće Džonson. Do narednog rata,
Amerikanci će, neumorno, mahnito,
pucati u holivudskim filmovima.

Taj segment epohe okitio se
i studentskom Šezdeset osmom,
iako entuzijastička vatra mladih lavova
nije uspela da promeni poredak očeva.
(Osnovu liberalne demokratije i sada čine
privredna ekspanzija i zgrtanje profita.)
Sovjetski socijalizam je, te vrele godine,
u Prag ušao gusenicama tenkova.

Druga svetska velesila nije,
kako već rekosmo, zaostajala
u uređivanju svog dvorišta.
Podržala je, 1973, čileanske fašiste
u likvidaciji Salvadora Aljendea.
Više nego Latinoamerikanci ispaštali su,
u to vreme, gladni i bolesni Negroafrikanci.
U Ugandi je, recimo, Idi Amin vlast prigrabio,
da bi se, bukvalno kao ljudožder, gojio.

I arapski svet je, u severnoj Africi
i na Bliskom istoku, bio u previranju.
Najnedisciplinovaniji, po interese zapadnjakâ
najnezgodniji, beše Aminov prijatelj Gadafi.
Izrael su kao kost u grlu svi Arapi doživljavali,
te su neki još jednom protiv njega ratovali.
Izuzetno inteligentne i sposobne Jevreje
ni ovog puta, 1973, nisu nadvladali.

Jomkipurski rat je, međutim,
vlasnicima "crnog zlata" otvorio oči.
Shvatili su da poseduju moćno oružje,
i – posvuda su cene nafte skočile.
Naredna karika u tom lancu beše
svetska ekonomska kriza.
Da li je ljudski rod tada uvideo
da je planetu preopteretio?

Na kraju decenije Iran se,
po diktatu ajatolaha Homeinija,
vratio, sa stanovišta Zapada gledano,
retrogradnim zakonima islamske
fundamentalističke tradicije.
Počeo je izvoz radikalne revolucije.
I krvav pir u iransko-iračkom ratu.
Iran će uskoro postati ekstreman
podržavalac terorizma u svetu.

Političari su često uživaoci privilegija,
ali neki završavaju i kao meta atentatora.
Razlozi se menjaju od slučaja do slučaja.
Anvara el Sadata ubilo je mirenje s Izraelom,
Beninja Akina, na Filipinima, nemirenje s Markosom.
Nehruova loza Gandi (Indira, Sandžaj, Radživ)
beše tragična, kao pre nje politička loza Kenedi.
Žalimo što svoje namere nisu ostvarili.

Ubistva poznatih ličnosti odjekuju
kao šokantni događaji; ali katkad se
zbivaju neuporedivo dalekosežnije katastrofe,
koje odnose, namah ili sukcesivno, mnoge živote.
Takva beše i eksplozija u černobiljskoj nuklearci.
Fahidioti ubiše nekoliko desetina hiljada ljudi.
Ipak, najveća ujdurma Sudbine su smetenjaci
koji upropašćavaju čitave narode. Naime:

Sredinom decenije lider SSSR-a
postao je mediokritet Mihail Gorbačov.
Taj mekušac pokrenuo je proces liberalizacije,
ali je, zbog inferiornosti pred Amerikancima,
neskrivenim neprijateljima Sovjetskog Saveza,
najprostranijoj zemlji sveta naneo bar onoliko zla
koliko i dobra. Uskoro će ga šutnuti Jeljcin,
pijan tupavac koji će u unesrećivanju Rusâ
nadmašiti čak i bedaka Gorbačova.

Osamdesete godine na kraju su
videle trijumf liberalnog kapitalizma
u slamanju istočnoevropskog komunizma.
Time, i rušenjem Berlinskog zida, germanska rasa
još jednom je pokazala da nadmašuje Slovene.
Ali i nad popom ima pop. Stara-nova moćnica,
žuta rasa, predvođena Japancima i Kinezima,
krajem veka u mnogo čemu nadmašila je
i Slovene, i Romane, čak i Germane.

Početak završetka tog veka
obeležili su (kao i početak
nekalendarskog završetka
prethodnog veka) Balkanci.
Na svoj način: oružanim sukobima.
Neki narodi, s istočne strane
zavese, mirno su se razdružili,
a prgavi su se osramotili.

Krivicu su, po običaju,
tražili ponajviše u drugima.
Bejahu, doduše, u pravu, bar neki,
kad su govorili ko im nije naklonjen
na isteku (američkog) dvadesetog veka.
Moć najvećeg, po vlastitom mišljenju pravednog,
po mišljenju mnogih drugih nadmenog silnika
u poslednjoj deceniji osetili su Iračani, Srbi,
i još neki primitivni, neposlušni, materijalnim
resursima bogati siromasi širom sveta.

Bilo je, u vreme odbrojavanja,
kao i tokom celog dotičnog veka,
sijaset političkih, mirnodopskih i ratnih,
društvenih, kulturnih, naučnih, umetničkih,
lokalnih i svetskih... događaja i procesa.
Ali nabrajač je (hm!) već sit svega.
Ključnimo, još jednom, naslepo,
iščepkajmo kuriozno zrno.

Nadomak razmeđe
dvaju milenijuma
NATO alijansa uspela je da,
malim ali važnim, poučnim ratom,
svetu pokaže svrhu svog postojanja.
Srbi su, kao u holivudskom filmu,
proglašeni za "rđave momke",
i dobili teške batine.

I, posle svega, šta reći?
Dvadeset vekova Hristove ere,
i deset decenija poslednjeg od njih
– u kome je čovečanstvo, čini nam se,
najintenzivnije živelo – proletelo je,
bar u dvema inventarskim poemama
(sa sitnim i krupnim preskakanjima),
kao zahuktalih tridesetak minuta.

Da li su vredele sve te želje, potrebe,
vizije i nade kojima su se ljudi prepuštali?
Da li su pametno činili kad su, zbog ciljeva,
malih i velikih, ostvarivih i neostvarivih,
čeznuli, maštali, zla trpeli, i nanosili?
Da li su opšta nastojanja...?

Luda, glupa, bedna, smešna pitanja.
Takva sebi, i srođnicima, postavljamo
svaki put kad želimo da ispravljamo,
na bilo koji način da menjamo,
ono što je Priroda, ili Stihija,
ili Sudbina, ili Božija volja
upravo nama namenila.

A nama je dato (možda treba
da kažemo: zadato) da vlastito
postojanje, individualno i kolektivno,
u okvirima uže, rodbinske, lokalne,
i šire, nacionalne i državne zajednice,
pa i vascele planetarne generacije,
“odradimo”. Onako kako želimo,
možemo, i kako moramo.

VII

PRIPREMLJENO PROSVETLJENJE

Ljudski rod, a s njim i ljudski stvor po imenu Rosvenir Glanko Šelgardon, obreo se u posljednjem danu drugog milenijuma. Jutro je, ali mene već zahvata mentalno stanje kome se prepuštam svakog posljednjeg dana u godini, a najjače me preplavi u suton. Ovog puta vedra melanholija, ekstatična nostalgija, filozofska zamišljenost nad ličnom i sveopštom budućnošću, prolaznošću, sudbinom... rano dovedoše moj senzibilitet i duh u stanje prosvetljenja, zbog toga što me – kao i celo čovečanstvo – samo dan i pola noći dele od Velikog praska epohe Heuteranije.

Prva tri linka mog veb-sajta – “Dobrodošlica” i početna dva poglavlja “Osvitnih principa heuteranizma” – od Božića funkcionišu. Nikoga, doduše, nisam obavestio da postoji mogućnost recepcije te prezentacije, jer su pomenute celine na veb-sajtu od 25. decembra samo zato što želim da tamo, iz simboličnih razloga, budu i u prvim sekundama trećeg milenijuma.

Tokom protekle sedmice, od ponedeljka uveče, dakle, verovatno su samo tri zvezdočatca osmatrala istorijski veb-sajt. On je sada dostupan svakom korisniku interneta, ali pošto za to čudo niko ne zna, pretpostavljam da ga niko nije ni posetio. Ako je na njega neki internetski lutalac, surfer, slučajno i naleteo, sumnjam da se u svih pedesetak prezentiranih stranica s pažnjom zagledavao.

Bilo kako bilo, sutrašnji dan je nominalan početak javne egzistencije Osvitnih principa heuteranizma.

Obelodanjivanje pak njihovih začetaka simbolizuje rađanje Heuteranije, civilizacije koja treba da obeleži prve vekove trećeg milenijuma. Ili ceo taj milenijum.

Dete će u ponoć, na samoj razmeđi dvaju hiljadugodišta, moći da se smatra živim bićem, a niko osim mene (i pet-šest osoba iz najužeg porodično-prijateljskog kruga) neće znati da ono postoji. Sedmicama, mesecima, možda i godinama će Osvitni principi samovati na mom veb-sajtu, a punim plućima će disati samo u meni, u mojim željama, snovima, kontanjima, mukama, vizijama.

Delo koje nije opšteprihvaćeno ne može, naravno, da bude delotvorno. Svestan toga, ja sebi govorim da je ovo stanje privremeno, te ne treba da umanjuje moju motivaciju, radnu energiju, inspiraciju. Govorim sebi, ali...

Golema je razlika između spoljašnjeg i unutrašnjeg.

Između sveta u kome živim i sveta koji živi u meni.

Kako da uskladim protivurečnosti oko sebe i u sebi?

Moja životna saputnica kaže da bih najpametnije postupio ako bih, umesto da maštam o tome kako ću razbuditi čovečanstvo, samog sebe razbudio.

Znam da je moja drugarica u pravu.

Znam, ali mi to uopšte ne pomaže.

U ponoć počinje epoha Heuteranije!

Pripreme za pisanje poeme "Preludijum prekretničkog početka", koja sažeto anticipira ideju heuteranizma, i strukturu Osvitnih principa, počele su pre nekoliko godina. Samo pisanje traje, sa prekidima, već nekoliko meseci. A najintenzivnije sam na poslednjem stihovanom ostvarenju ovog toma radio tokom proteklih nekoliko sedmica. Heuteranističko-pesnički posao napokon je priveden kraju. Danas ću cizelirati strofe koje, čini mi se, mogu još malo da se poboljšaju. Nadam se da ću tokom kasnog popodneva, i predvečerja – kad moja duševna i duhovna egzaltacija bude bila na vrhuncu – pročitati konačnu verziju esencijalne poeme.

PRELUDIJUM PREKRETNIČKOG POČETKA

Bio bi mi ostvaren jedan od velikih snova,
ako bi mi dovoljno bilo da svojim verbalnim,
nekad manje nekad više atraktivnim, refleksivnim,
emocionalnim, ritmičnim, melodičnim tvorevinama
opevam samo žubore nabujalih prolećnih voda,
valjanje letnjih, olujnih, munjosevnih oblaka,
huj jesenjih vetrova na opustelim poljima,
zavese od krupnih, razigranih pahuljica,
belasanje nagih tela u sumraku soba...
Samo lepote zemaljskog života.

Znam, zahvaljujući vlastitom pamćenju,
kazivanjima očeva i dedova u rodnom selu,
novinama, radio emisijama, pročitanim knjigama,
za teška ali, u poređenju s aktuelnim kataklizmičnim
pretnjama, lepa, idilična vremena. Niko tada nije video
sivo-crni plašt kojim će Umnik-i-Bezumnik zaogrnuti
svoju Majku, jedinu poznatu mu životodavnu planetu.
Sitni behu problemi koje ja (naivčina?) sad pretvaram
u trideset stavova angažovanog, možda očajničkog,
optimističkim prugama prošaranog preludijuma.

Mnogi su zabrinuti, neki čak užasnuti,
otkad sagledavamo greške koje su naši preci
činili, a koje smo mi, takođe falični, ustostručili.
Zabrinutost je najmanje što dugujemo sebi,
Ugroženoj planeti, svem živom svetu na njoj.
Moramo shvatiti da u našu sadašnjost i budućnost
pucaju zločinitelji kojima je lični interes daleko
iznad opšteg. Borba protiv te kratkovide sorte,
koja se jedino vlastitoj samoživosti klanja,
zadatak je ljudi dostojnih poštovanja.

1. INICIJATIVA

Zurimo, radoznali,
u tri enigmatična čvora,
koja su pokušavali da razmrse
toliki prethodnici, koja pokušavaju
da razmrse toliki naši savremenici.
Prvi čvor je nastanak i struktura svemira,
drugi beskonačnost vremena i prostora,
treći smisao postojanja univerzuma,
i živog sveta na Lepoj planeti,
na kojoj Čovek dominira.

Uzmimo Damoklov mač,
čvorove rasecimo, pa kažimo:
Za razliku od strukture svemira,
te beskonačnosti vremena i prostora,
fenomena koji postoje nezavisno
od rezona Dominantnog-na-Zemlji,
smisao postojanja univerzuma,
i smisao samog ljudskog života,
plodovi su čovekovog mozganja.
Ti pojmovi jesu nasušni,
ali i traumatični.

Heuteranisti svima poručuju:
Ako je smisao ljudskog života
u večnosti, makar onoj utešnoj,
relativnoj, ovaploćenoj u nedogledno
dugoj budućnosti živog sveta na planeti
na kojoj, kao kapi u reci generacija,
i mi bitišemo, nemojmo taj svet
bezumno, zlotvorski uništavati,
nemojmo budućnost skraćivati.
Poslednji je čas da se trgnemo
i pred ambisom zaustavimo!

2. KULTURA

Povremeno se, začuđeni, pitamo:
Ako je kultura zbir svih pozitivnih
procesa, zbivanja, promena i tekovina
koje, zahvaljujući čovekovim
mentalnim i fizičkim aktivnostima,
postoje u individuama i zajednicama,
zašto u prirodnim i društvenim sredinama,
koje u velikoj meri kreira ljudsko biće,
pored nebrojenih pozitivnosti,
ima i mnogo negativnosti?

Umni su rekli, i sad govore,
da je čovek obrađivač sebe samoga,
a potom i sveta u kome egzistira.
Zbog egocentričnih emocija, shvatanja,
želja, sklonosti, interesa, ciljeva, stavova,
taj obrađivač je daleko od savršenstva.
Zasad je bliži životinji (štaviše, ume da bude
grozniji od najkrvoločnijih zveri) nego
Čoveku, biću koje bi s ponosom
moglo stajati pred ogledalom.

Jasno nam je, veoma jasno:
Nismo savršeni, niti ćemo to
ikad biti. Savršen nikad neće biti
ni svet kojim gospodarimo.
Ali mi ideale moramo da imamo!
Znamo da ideali samo naizgled postoje
radi toga da bi bili ostvareni.
Njihova suštinska svrha je da nas
podstiču da, pokušavajući da ih ostvarimo,
obrađujemo, poboljšavamo sebe same
i svet kome smo se nametnuli,
koji smo, moćni, osvojili.

3. ETIKA

Kad god se, zamišljeni, setimo
da je civilizacija polje – u čoveku
i oko njega – na kome se neprestano
vodi borba između Dobra i Zla,
vidimo oružja kojima se služe
dva suprotna pola ljudskog bića.
Opšta i specifična moralna pravila,
i etika (nauka o tim pravilima),
spadaju među najmoćnija oružja
kojima se Dobro bori protiv Zla.

Mislećim ljudima odavno je jasno
da su mudrost, etičnost i senzibilnost
tri najznačajnija obeležja Čoveka.
Mudrost je, vele poznavaoци tih obeležja,
zbir inteligencije, obrazovanja i iskustva.
Etičnost Gospodara Sveta čini delovanje
u službi svakodnevnog, i najvišeg Dobra.
Senzibilnost je osobina po kojoj se
Čovek razlikuje od životinja,
bića sazdanih na instinktima.

Ako smatramo da smo
daleko vredniji i uticajniji
od svih ostalih živih stvorova,
dokažimo to – prevashodno sebi samima.
Imamo pravo da mislimo na vlastitu
dobrobit, ali i obavezu da se borimo
za širenje univerzalne dobrobiti.
Dakle, za ostvarivanje najvišeg Dobra:
sreće čovečanstva, i sveg ostalog
živog sveta na Izuzetnoj planeti.
Kako u sadašnjosti, tako i u
vrlo dugoj budućnosti.

4. REDUKCIJA

Ako se prva tri stava
diskurzivnog preludijuma
mogu tretirati kao ovlašna skica
triju najvećih problema koje Glavni
treba da savlada u vlastitoj nutrini,
četvrti stav najave Heuteranije,
spasonosne globalne civilizacije,
može se tretirati kao prvi
među velikim spoljašnjim problemima.
Onim koje čovek treba da reši u svojoj užoj,
široj, pa i najširoj, planetarnoj sredini.
Štaviše, problem redukcije mnogo čega
u materijalnom domenu stvarnosti
ne samo što je jedan od velikih
nego je veći od svih ostalih.

Najveći je zbog toga
što u krvi Zemljoposjednika
primitivna, slepačka anomalija,
zvana materijalistička ekspanzija,
od nataliteta do hiperprodukcije
sijaset potrebnih i nepotrebnih noviteta,
sve jače, i pogubnije, kola, poput holesterola.
Nezasitan Bezumnik svojim prohtevima
planetu i opterećuje i iscrpljuje.
Vlastit horizont zatamnjuje.

Pretvaranje ekspanzije
(koja proizilazi iz pohlepe)
u sveopštu redukciju, biće
najveći, i najteži, zadatak
heuteranista, i njihovih
saboraca u bitkama
za spas čoveka.

5. EKOLOGIJA

Zemljodjelac Kratkovidac
najpre je, egocentričan,
nekultivisan, faličan,
vekovima zagađivao,
religijskim nebulozama,
svakojakim predrasudama,
silnim zabludama i glupostima,
svoju zakržljalu mentalnu nutrinu.
Od epohe prve industrijske revolucije
on sve intenzivnije zagađuje
svoju materijalnu životnu sredinu.
Danas je jalovinsko, otpadno,
hemijsko, elektromagnetno,
nuklearno i ino zagađivanje
čovjekov zločin koji ugrožava
sâmo njegovo postojanje.

Sebičan-i-Nezajažljiv
neće, naravno, pristati
da se odrekne tekovina
koje su olakšale i produžile
njegovo individualno življenje.
Svojih naučno-tehnoloških dostignuća
on i ne mora da se odrekne na taj način
što će ih poništiti. Samo treba novim,
boljim, savršenijim dostignućima
negativne posledice dosadašnjih
što pre, što efikasnije eliminisati.
Pošto je svaki čovek neminovno
veliki zagađivač životne sredine,
drugi bazičan uslov za rešenje
ekoloških problema planete
jeste veliko smanjenje
svetske populacije.

6. DEMOGRAFIJA

Za tucе milenijuma
vlastite istorijske mеne
 (deset hiljaduleća pre Hrista,
 i dva tolika vremenska odsečka
 Njegove čudotvorne opsene),
ljudski rod je (do 1927. godine)
narastao (i to samo zbog ubrzanja
množenja u poslednjih par vekova)
 na dve milijarde pretežno zatućanih,
 dijahronijski ćoravih nevoljnika.
A onda je grafikonska krivulja
pomahnitala, i Osetljivu planetu
sada, na kraju dvadesetog veka,
opterećuje preko šest milijardi
pretežno prohtevnih, trošilaćkih,
nezadovoljnih (ne)srećnika.

Samoživost i kratkovidost
naši preci su ulivali samo u strah
 da će, ako se budu odveć namnožili,
 gladovati, i umirati. Sudbinu planete nisu
 (valja reći: iz objektivnih razloga) videli.
Glad, doduše, jeste humanitarni problem,
ali ona ne ugrožava opstanak ćovećanstva.
Naprotiv, dodali bi cinici, ta nesreća,
 smanjućući kvantitet dvonožaca,
 pomaže planeti, jer smanjuje
 horde nezajažljivih trošilaca.
Upravo ta pošast: silno trošenje
zemaljskih resursa, od hrane i vode
do bezbrojnih zagađujućih produkata,
 nalaže ljudskom rodu da zaustavi,
 i redukuje množenje, kako bi
 produžio svoje postojanje.

7. PACIFIZAM

Pitamo se, zgroženi:

Ima li eklatantnijeg primera
maloumnosti, sebičnosti, zloćudnosti
mentalno najsloženijeg bića na ovoj planeti
od međusobne mržnje ljudskih jedinki i grupacija,
od mržnje koja je bezbroj puta rezultovala
ubijanjima "žive sile", svakovrsnim
razaranjima, i patnjama?

Moralno odgovorni ponavljaju
da ljudi-neljudi međusobno ratuju
zato što su nesavršeni, prezira dostojni,
zato što, prokleti, obično hoće da imaju
više no što im treba, što su zatrovani
shvatljivom, ali često neprihvatljivom
željom da budu iznad ostalih,
da vladaju, da otimaju.

Ima li leka
ljudskim slabostima,
ili je čovekov mentalni sklop
kobno faličan, neizlečivo bolestan?
Može li se Umnik-i-Bezumnik promeniti,
može li sebe dosadašnjeg prevazići,
ili će do kraja svog postojanja
biti mešavina dobra i zla?

Budući da smo i umni i bezumni,
sasvim je izvesno da nikada, u sistemu
vrednosti koji smo sami izgradili,
nećemo postati bića u celosti dostojna
poštovanja. Ipak, dobro je što će se
mnogi dokraja boriti na strani
umlja, a protiv bezumlja.

8. FILOZOFIJA

Čemu služi najsjajnija perla duha?
Znana je kao ljubav prema mudrosti,
koja ljude pokreće da otkrivaju
mozaik velikih i malih istina.
Neki je nazivaju i kraljicom nauka,
neki veštinom metodičnog umovanja,
neki pak sveobuhvatnim pogledom na svet,
na zakone čovekovog mišljenja i postojanja.
Šta imaju oni koji volšebnicu poznaju?
Kada se, i kako, na nju oslanjaju?

Njeni privrženici je obožavaju,
kritičari se na njen račun sprdaju,
govoreći da je intelektualna vežba
koja, u suštini, ničemu ne služi.
Treći, zbunjeni, što je s udivljenošću
gledaju, kažu: Poput svake čarobnice,
jeste neodoljiva, ali i neuhvatljiva.

Heuteranistima će ona pomagati
da, sagledavajući Gospodara Zemlje
kao sitnu ali bitnu česticu univerzuma,
usklađuje, i što manje bolnom čini,
tragičnu opoziciju: beznačajan – značajan.
Heuteranistička filozofija, čije jezgro
čini polička filozofija, a njen okvir je
mnogo šira, humana filozofija,
izvor ima u čovekovoј sreći,
ušće u što kvalitetnijoj sadašnjosti
i što dužoj budućnosti čovečanstva.
Heuteranistima će njihova filozofija
pomagati da svoje ideje oblikuju
i na visinama profetizma
i u niziji prakticizma.

9. JUSTICIJA

Žudnja za pravičnošću,
kao dragocenošću koju
ljudima može da pruža
život, ili Sudbina, jedna je
od najjačih žudnji svakog čoveka.
Njome nisu prožete dve kategorije
drugačijih osoba: beskrupulozni profiteri,
koji žele da, u finansijsko-materijalnoj ravni,
zbog egzistencijalne, poslovne sigurnosti,
a i zbog sujete, i pohlepe, imaju više od drugih,
i tupavi lenjivci, koji, obično po svaku cenu,
pa i pribegavanjem kriminalu, žele da imaju
bar onoliko koliko imaju normalni, časni,
a neretko hoće, poput profiterâ,
da imaju i mnogo više
nego ostali ljudi.

Žudnja za pravičnošću
vlada ne samo u domenu
materijalnog blagostanja
nego i u domenu demokratije,
slobode, jednakosti pred zakonima,
i u svim drugim domenima
društvenog života,
uređenog propisima.

U državama u kojima
budu vladali heuteranisti,
lenjivci će morati da rade,
kriminalci će čamiti u zatvorima,
a profiteri će moći da se bogate
tek kad svi normalni ljudi
budu imali pristojan
životni standard.

10. LEGALIZAM

Jedan od najvećih problema
u pretheuteranističkim društvima
(a to su, na kraju drugog milenijuma,
sva društva na Prenaseljenoj planeti)
ovaploćen je u iritativnoj činjenici
da su mnogi zakoni delimično
ili u celosti rđavi. Prevashodno
zbog toga što su prilagođeni
profiterima, i inim, njima sličnim
beskrupuloznim grupacijama,
koje su prožete samo
sebičnim interesima.

Glavni zadatak heuteranista
u širokom domenu zakonodavstva
biće stvaranje, i striktno primenjivanje
zakona zasnovanih na pravičnosti,
a to znači na dugoročnoj dobrobiti
celog društva u jednoj državi.
Opominjuću težinu takvih akata
imaće na umu svi, ali će ona pritiskati
samo osobe koje su, više nego što je
prosečnim ljudima svojstveno,
sklone kršenju moralnih,
legalističkih normi.

Čovek se, na putevima
prema sreći, zadovoljstvima,
katkad priklanja i devijacijama.
Stoga mora biti, u epohi radikalnog
samopoboljšavanja, radi spasavanja
i sebe i svih drugih živih bića,
podvrgavan pravičnim,
čvrstim normama.

11. IDEOLOGIJA

Da je ona skup, sistem
ideja, ispravnih i pogrešnih,
pozitivnih i negativnih,
to svi, iole obrazovani, znaju.
Doduše, mnogi je, u konkretnim domenima,
pogrešno shvataju i interpretiraju.
Neki se pitaju:
Šta je, zapravo, njena svrha?
Ko se njome najviše služi?
Ko je za opšte dobro upotrebljava,
a ko sebično zloupotrebljava?

Odgovor je složen,
ali, u celofanu, jednostavan.
Ideje u manje-više koherentan sistem
slažu individue i grupacije koje žele
što efikasnije da zaštite vlastite interese.
Na crno-beljoj slici predznaci ideologija,
negativni ili pozitivni, zavise
od toga da li su autori sebičnjaci,
kojima vidokrug ispunjava njihov ego,
ili pravednici, koji se bore manje za sebe,
a više za sve čestite, ugnjetene ljude.

Problem koji rešavaju socijalisti,
s kojim će se nositi i heuteranisti,
sadržan je u bitnom pitanju:
Kako da se u društvima što veće
sveopšte slobode, i socijalne pravde,
postigne što veća ekonomska efikasnost,
bez koje još niko nije uspeo da ostvari
materijalno, i sveopšte blagostanje?
Naizgled, veoma teška dilema.
Ali i za nju ima rešenja.

12. DEMOKRATIJA

U heuteranističkim društvima
biće ostvarivana, s obzirom na
visoku etičnost tih društava
u svim domenima, pa i u politici,
iskrenije, poštenije, doslednije
nego u državama u kojima heuteranisti
ne budu nosili najvažnije uloge,
ali se, sa metodološkog stanovišta gledano,
neće znatno razlikovati od demokratije
u visokocivilizovanim državama
u kojima vrli heuteranisti
ne budu dominirali.

To znači da će matrica
parlamentarne svakodnevice
biti predstavnička demokratija,
zaposleni u privrednim preduzećima,
i mnogi građani, voljni da učestvuju
u upravljanju lokalnim javnim poslovima,
primenjivaće participativnu demokratiju,
a o krucijalnim problemima države
svi će odlučivati direktno,
putem referenduma.

U heuteranističkim društvima
demokratija će biti ostvarivana
iskreno, pošteno, dosledno,
na taj način što će svi građani
biti detaljno obavještavani o svakom
problemu o kome budu odlučivali.
Heuteranisti će se zdušno boriti
za realizaciju svojih ideja,
ali će uvažavati odluke
većine članova društva.

13. SLOBODA

Uslovima čovekovog života
što proističu iz zakonâ Prirode
bave se eksperti prirodnih nauka;
tako uspešno da Gospodar Sveta
u poslednje vreme, avanturistički,
do ivica zastrašujućih krajnosti šeta.
Heuteranisti će razmatrati i te aspekte
postojanja i opstanka ljudskog roda,
ali će se više baviti društvenim
uslovima čovekovog života.
Među njima je i sloboda.

Politička se neprekidno širi
u visokocivilizovanim državama,
a prepreke slobodari mnogo teže ruše
u zaostalim, varvarskim sistemima.
Ipak, i te bolesne baruštine planete
od kužnih, autoritarnih pošasti
kroz mučne borbe se leče.

Problematična su i razvijena
liberalna društva, u kojima vlada
potpuna ekonomsko-finansijska sloboda,
vele socijalistički i komunistički pravednici.
*Najsposobnije, najveštije, za eksploataciju drugih
najobučenije individue, kompanije, države,
nemaju pravo da gaze, i pljačkaju,
one što su u podređenom položaju.*
Ideologizovani pravednici smeću s uma
da je stvaranje i prisvajanje viška vrednosti
imperativ liberalno-kapitalističkog života.
Biznismen koji ne ostvaruje profit,
neminovno propada, kao najamnik
koji ne ubire plodove svog rada.

14. ORGANIZACIJA

Prostorni okviri delovanja
međusobno bliskih asocijacija
heuteranističkog pokreta biće:
planetarni, kontinentalni,
ponegde i supkontinentalni,
državni, unutar većih država
i regionalni, te lokalni.
Na potonjem nivou će biti
formirane – u prvo vreme tamo
gde društveno-političke okolnosti
budu dopuštale, a kasnije, postepeno,
kako kultivisanje budu dovršavala
sada primitivna, i druga zaostala
društva, i u dotičnim državama
– osnovne ćelije pokreta,
heuteranističke zajednice.

Sasvim je izvesno
da Najznačajniji pokret
neće biti totalitaran, ali će,
radi što efikasnijeg delovanja,
biti hijerarhijski organizovan.
Odluke i akcije teći će
odozgo nadole, ali i
u suprotnom smeru.

Od normalnih ljudi ne treba
tražiti ništa golemo, nadljudsko.
To neće biti traženo ni od članova
heuteranističkih zajednica.
Ipak, istinski heuteranisti će biti
samo oni kojima je spas
čovečanstva važniji
od svake druge dobiti.

15. POLITIKA

Glavni cilj heuteranista
biće poboljšavanje čoveka,
radi obezbeđivanja srećne
i nedogledno duge budućnosti
svog živog zemaljskog sveta.
Taj cilj će Najbolji da ostvaruju
u svim domenima čovekove
individualne i javne egzistencije,
a najšire i najintenzivnije njihove
aktivnosti će se odvijati
u domenu politike.

Heuteranistički pokret će,
prema tome, biti univerzalna,
ali prevashodno politička
asocijacija najkvalitetnijih ljudi,
združenih u heuteranističkim zajednicama,
koje će činiti hijerarhijski organizovanu
svetsku heuteranističku zajednicu.
Ona će svrhu svog postojanja ostvariti
samo ako u kultivisanim društvima
bude respektovana i prihvatana,
ako u dogledno vreme bude postala
najdoslednija, najdelotvornija,
najuticajnija društvena snaga
na svim meridijanima sveta.

Heuteranisti će svoju misiju
ostvarivati ne revolucionarnim,
nego evolucionim metodama.
Stoga će, preko vlastitih stranaka,
učestvovati u društveno-političkom
životu svake sredine: od lokalne
do najšire, planetarne.

16. EKONOMIJA

Ovaj domen društvene stvarnosti,
i s njim povezan finansijski domen,
spadaju među one ljudske delatnosti
koje će heuteranisti podvrgnuti
veoma velikim promenama.
Naime, navedene dve delatnosti
i dalje će vršiti pozitivnu svoju funkciju,
podmirivanje materijalnih, i drugih,
potreba ljudi, ali će na najmanju meru
biti svedena njihova negativna funkcija,
koja se u pretheuteranističkom svetu
očituje kao žudnja, i praksa, profitera
da eksploatišu i pljačkaju sve one
koji su, u brutalnom kapitalizmu,
prinudeni da se pokoravaju
tom zlu današnje epohe.

Biznismeni će i dalje imati pravo
da stiču pogolemu dobit, da bi je
ulagali u nove poslovne poduhvate,
i da bi formirali zalihu, zaštitu od rizika,
ali će se neograničen rast proizvodnje,
te finansijskih špekulacija, i druge
mahinacije u sticanju profita,
retirati kao rđava rabota.

Ipak, moralisanje nad profiterima
neće dominirati među heuteranistima.
Obuzdavanje kapitalista biće motivisano
prvenstveno neophodnošću da, u epohi
Heuteranije, mnoge prekomernosti,
a naročito kvantitet populacije,
i materijalne proizvodnje,
budu drastično redukovane.

17. NAUKA

Vekovima je čovečanstvu
poklanjala pozitivne tekovine,
ali je u pretheuteranističkom svetu
neretko bila i zloupotrebljavana.
Heuteranisti neće biti u mogućnosti
da stvore idealan svet – tako nešto
ne dopušta čovekova priroda,
koja jeste, i uvek će biti
nesavršena – ali će Najbolji
ideal neumorno da teže,
i da za sobom vuku
mnoge druge ljude.

Nauka će se, u vreme
dominacije heuteranizma,
od dosadašnje i sadašnje nauke
razlikovati prvenstveno po tome
što će u njoj, kao i u mnogim
drugim domenima stvarnosti,
biti neuporedivo više etike.
Etička komponenta će prožimati
i humanističke, društvene grane,
a još u većoj meri one druge,
pokatkad dijabolične,
tehničke grane nauke.

Etika i kontrola su,
u vrlo bitnoj delatnosti,
kojom Moćnik ceo svet
ubrzano i radikalno menja,
potrebne zato da ne bi preterao
u eksplozivnoj svojoj želji
da dostigne, ili čak nadmaši
samoga Gospoda Boga.

18. TEHNOLOGIJA

Može se smatrati mostom
između nauke i ekonomije.
U projektantskim biroima,
i fabričkim halama, eksperti,
i majstori korisnih zanata, stvaraju
produkte, koji se, uhodanim rutama,
raznose diljem svih kontinenata.
Svoje potrebe podmiruju i potrošači,
i majstori poslovnih, finansijskih,
organizacijskih, proizvodnih,
trgovačkih zanata.

Glavni zadatak tehnologije
u narednih nekoliko vekova,
u epohi nužne – kratkovidnošću
prethodnih i sadašnjih generacija
iznuđene sveopšte, a na prvom mestu
populacijske i materijalističke –
redukcije, biće robotizacija svih
radnih procesa, kako u proizvodnji
materijalnih dobara, tako i u domenu
usluga, i u mnogim drugim poslovima
u kojima krhke ljude mogu da zamene
moćne, precizne, neumorne,
u najvećoj meri sofistikovane,
automatizovane mašine.

Tehnologija svim ljudima
treba da omogući da, nakon
dugog, osmišljenog školovanja,
relativno kratko i bez napora službuju,
mnogo slobodnog vremena da imaju,
te da u kulturnim i materijalnim
blagodatima života uživaju.

19. UMETNOST

U heuteranističkom svetu
njene se funkcije neće bitno
razlikovati od funkcija
u formacijama, i epohama,
pre početka trećeg milenijuma.
Umetnost će, naime, i dalje
obogaćivati, oplemenjivati,
pokatkad i relaksirati
duh, senzibilitet i karakter
ljudi koji duh, senzibilitet
i karakter poseduju.

Razlika će biti u tome
što će umetnost u životu
svakog normalnog čoveka
igrati znatno veću ulogu
nego što ju je igrala
u svakodnevici ljudi
koji su živeli do sada.

Uloga ovog obogaćivača
i oplemenjivača ljudskog bića
biće uvećana prevashodno
zbog toga što će se heuteranistička
filozofija, ideologija i akcija zasnivati
na kvalitetima Gospodara Sveta.
Heuteranizam će preferirati odlične.
A takvih će biti mnogo, jer će sistem,
naslonjen na kulturu, etiku, nauku,
tehnologiju... svima pružati mogućnost
da, na fonu visokog životnog standarda,
i u izobilju slobodnog vremena,
razvijaju osobine koje treba
da ih čine sve boljima.

20. CIVILIZACIJA

Kultura je, podsetimo se, zbir svih pozitivnih procesa, zbivanja, promena i tekovina, koje, zahvaljujući čovekovim mentalnim i fizičkim aktivnostima, postoje u prirodi, te u ljudskim jedinkama i društvima. Civilizacija je, dodajmo, u ontološkom sagledavanju, takođe zbir svih, ali ne samo pozitivnih nego i negativnih procesa, zbivanja, promena i tekovina koje, zahvaljujući čovekovima aktivnostima, postoje u prirodi, te u ljudskim jedinkama i društvima. U geopolitičkom sagledavanju, civilizacije su ne sasvim homogeni konglomerati, sačinjeni od ljudskih grupacija sa zajedničkim, ili barem srodnim, rasnim, nacionalnim, religijskim i još nekim obeležjima.

Kultura je pozitivno jezgro svake civilizacije, ali istovremeno svaki od najširih ljudskih konglomerata čine i neutralni, perikulturni segmenti, i negativni, antikulturni elementi. Prema tome, kultura i civilizacija jesu delimično identične, ali se međusobno u mnogo čemu i razlikuju.

Opšteprihvaćeno je mišljenje da svaka "parcijalna" kultura, i civilizacija, uvećava bogatstvo čovekovog sveta, i da je to sreća. Heuteranisti će ovaj rezon uvažavati. Ipak, oni će se globalnom civilizacijom trećeg milenijuma, Heuteranijom, najrevnosnije baviti.

21. GLOBALIZAM

On je ideologija globalizacije,
procesa koji se razbokorio
na razmeđi dvaju milenijuma,
zahvaljujući silnom napretku
nauke, tehnike i tehnologije.
Globalizacija, i njena ideologija,
bremenite su i vrlo dobrim
i rđavim obeležjima.

Dobro je to što mnoge kompanije,
iz razvijenijih zemalja, svoje pogone
premeštaju, zbog potrebnih im resursa,
jeftinih radnika, i nezasićenih tržišta,
u siromašnije zemlje, gladne svega.
Tako bogati, jureći za svojim interesima,
šire bitne tekovine današnjeg doba,
i olakšavaju život nesrećnima.

Rđavo u ovom procesu je to
što dislokaciji vlastitih delatnosti
pribegavaju ne samo čestiti,
filantropiji, pravičnosti, solidarnosti
naklonjeni biznismeni i finansijeri
već i beskrupulozne hulje,
koje samo goli profit zanima.

Heuteranisti će se, naravno,
protiv bezobraznikâ energično
i neumorno boriti. Poreske rajeve,
kao i ostale antijusticijske devijacije,
iz planetarne prakse će eliminisati,
sve ljude će neprekidno, objektivno
obaveštavati, i na borbu
protiv nepravdi pozivati.

22. KOMUNIKACIJA

Naučno-tehničko-tehnološki
aspekti čovekovog postojanja
u domenu međusobnog povezivanja,
u dvadesetom veku prevazišli su,
a i dalje će prevazilaziti,
čak i vizije maštovitih autora
umetničke fantastike. *Ništa nije
fantastičnije od stvarnosti.*

I na tom polju su, nažalost,
kao i na mnogim drugim poljima,
naučno-tehničko-tehnološki
aspekti čovekove kreativnosti
iznad poželjne, potrebne njegove
jednostavne, racionalne svesti.
Stvorio je čudesna tehnička sredstva
međusobnog povezivanja, a nije u stanju
da se, u verbalnom komuniciranju,
opredeli za jedan, prikladan,
i za učenje i za primenu pogodan,
svima podjednako blizak i dalek,
nacionalno neutralan jezik, esperanto.
Pripadnici mnogih, pa i velikih
naroda, sad inferiorno prihvataju
podmetačinu Anglosaksonaca.

Heuteranisti se neće smiriti
dok esperanto ne bude postao
glavno sredstvo sporazumevanja
među pripadnicima različitih naroda,
dok se ne bude učio, kao prvi strani jezik,
od zabavišta, potom i prvog razreda
osnovne škole, do poslednjeg
razreda srednje škole.

23. KOMUNITARIZAM

Čovek, kao društveno biće,
ima potrebu da se udružuje
sa srodnicima. Najkonkretnije
zajednice, rodbinske, etničke,
verske, strukovne, hobističke...
stvara na lokalnom nivou, a najšira
konkretna i relativno kompaktna
ljudska zajednica je država.

Komunitarizam je atomizacija
društva, putem manjih zajednica,
radi jačanja identiteta, i što uspješnije
realizacije drugih konkretnih ciljeva.
Zagovornici nacionalno-državne
homogenosti bore se protiv
komunitarizma, kao protiv
razbijačke pošasti.

Heuteranisti će, imajući na umu
da je prva septima osvitnih principa
bitnija od svih ostalih domena
opštečovečanskih problema,
biti, kao i prema drugim fenomenima
koji ne utiču na sudbinu čovečanstva,
indolentni prema kontradikciji
rascepanost – homogenost.

Svi građani će, dakle, odlučivati
o strukturi društva koje ispunjava
prostor i sadržaj njihove države.
Heuteranisti će se, ne zaboravljajući
da su i njihove zajednice komunitarne,
boriti, pored ostalog, za to
da komunitarno ne škodi
onome što je individualno.

24. INDIVIDUALIZAM

Mikrobi su svi isti.
Ljudskom oku unificirani su
i mravi, i mnogi drugi insekti.
Životinje... Kako raste složenost,
tako se uvećava i različitost.
Mentalno najkompleksnije biće
obeležavaju najveće razlike,
čak i unutar te vrste.

Da, svaki čovek je unikat.
To mnogima život čini zanimljivim.
Jednima prijatnim, drugima mučnim.
Na Hirove nepojamnog ne možemo da utičemo.
Dejstva srodnika u našu korist priželjkujemo,
neprijatne njihove, i Sudbinine udarce
izbegavamo i suzbijamo koliko možemo.
Za srećom neprekidno žudimo.

Ona je bajovita prostirka, satkana
od blagostanja, kome je osnova zdravlje,
a potka što veće imanje, i lična sloboda.
Uživamo dok po volji letimo, i svet
oko (i ispod) sebe posmatramo.

Kako da se razmahnemo,
da punim plućima život udišemo,
a da vlastito biće ne deformišemo?
Darvinistički kapitalizam favorizuje
ogoljen, pohlepan, bezočan individualizam.
Pandani mu, nečovečni socijalizam, favorizuje
mravlji, ugnjetački, ropski kolektivizam.
Učiniti mnogostruko bogatim, slobodnim,
ali ne i obezluđenim, što više ljudi
– taj zadatak imaju heuteranisti.

25. HEDONIZAM

Sreća, sreća! Oko nje se vrti
cela Nezajažljivčeva planeta.
Ako već život nije večan, rezonuje
Najbolji-i-Najgori, neka bude,
u okrilju prolaznosti, bar srećan.
To znači, što većim zadovoljstvima,
čak uživanjima, što češće ispunjen.
Ovu želju možemo kritikovati,
ali ćemo se radije upitati:
Kako je ostvariti?

Sa stanovišta lične dobiti,
pa i opšteg dobra, najbolja su
zadovoljstva ostvorena legitimno,
što čistijim sredstvima i postupcima.
Dopuštene su, doduše, i sitne devijacije,
koje se mogu tretirati kao benigne,
u svakom pogledu ograničene ludorije.
U ostvarivanju hedonističkih želja,
sa materijalnim i nematerijalnim
podlogama, nisu dopuštene
razularene, patološke,
zločinačke devijacije.

Ako normalnom smatramo
vlastitu, i tuđu, svačiju žudnju
za što većim zadovoljstvima,
čak i za onim najintenzivnijim,
koja nazivamo uživanjima,
nije naodmet imati na umu
da zadovoljstva kao oblik sreće
treba da budu kruna naših
umeća, napora, dostignuća,
a ne gola svrha života.

26. SOLIDARITET

Egocentričnost, jedno od
najačih svojstava čoveka,
sprečava ga da bude darežljiv
i kad ima više nego što mu treba.
Materijalno bogati se obično pravdaju,
pred sobom i pred drugima, da su,
sve što imaju, stekli zahvaljujući
vlastitom znanju, talentu, radu, trudu.
Teže i ređe prihvataju primedbu
da više, ili čak mnogo više od drugih,
imaju zahvaljujući sticaju okolnosti,
te vlastitom znanju, talentu, radu i trudu
u eksploataciji, to jest pljačkanju onih
kojima okolnosti ne behu naklonjene,
ili nisu imali dovoljno talenta,
ni bezočnosti, da otimaju.

Bilo kako bilo, solidarnost
treba u manjoj meri da bude
stvar čovekove dobre volje,
a mnogo više da proizilazi
iz etičkih normi, koje u društvu
oživotvoruju institucije.
U okviru svake države,
i na nivou cele planete.

Jadnicima što primaju pomoć
(prikupljenu ponajpre porezima,
ali i filantropskim aktivnostima)
ne treba omogućavati da ostanu,
ili postanu, tupi lenjivci, paraziti.
Edukacija, i rad, važni su,
neretko čak i važniji
od materijalne pomoći.

27. HUMANITET

Najveće nesreće, socijalne,
a istovremeno i individualne,
neobrazovanost, nezaposlenost,
siromaštvo, boleštine, glad...
najčešće pogađaju zemlje koje su,
na kulturno-civilizacijskoj lestvici
na najnižoj prečagi. Visokocivilizovani,
i bogati – koji su takvi zahvaljujući
ne samo vlastitim sposobnostima
nego i iskorišćavanju resursâ
u potlačenom svetu – dužni su
da barem deo vrednosti koju su
pošteno zaradili, ili nepošteno oteli,
vrate onima koji su i dalje nesrećni.
Solidaritet i humanitet moćnima
pružaju priliku da budu ljudi.

Humanitarne aktivnosti su
već sada najčešće usmerene
prema svima bespomoćnima,
ponajviše prema starima ljudima,
bolesnima, invalidima, deci i ženama.
Heuteranisti će, kao humanitarci,
ne samo ublažavati posledice
nego i otklanjati uzroke.

Alkoholizam će, recimo,
kao najrašireniju pošast,
vrlo energično suzbijati.
Ako ne budu uspeli da uvedu
prohibiciju, notorne alkoholičare će
mesecima, neke i godinama
u stacionarima držati
i radnom terapijom lečiti.

28. ETNICITET

Šopenhauer je rekao:

*Svi se narodi rugaju jedni drugima,
i svi su u pravu.*

Kako upečatljiva izreka
matorog cinika! Kako britka
slika subjektivizma, egoizma,
mizerije pretencioznog
Božjeg izabranika!

Valja, ipak, prihvatiti istinu
da ljudi, ma kakve ih osobine
obeležavale, najviše vole sebe,
potom članove svoje porodice,
a u vidokrugu najmilijih su im
i pripadnici šire rodbine,
iste nacije i, najzad, države.
Izuzetni su (mada ne i vrlo retki)
iščašenici koji su spremni da se
pre žrtvuju za svoju naciju,
i za nacionalnu državu,
nego za porodicu.

Heuteranisti će, tolerišući
ovu kategoriju subjektivnosti,
istrajno nastojati da u nju unesu
što veću količinu objektivnosti.
Nije greška voleti, i negovati, jezik,
običaje, istoriju... obeležja identiteta
vlastite nacije, ali ova subjektivnost
prerasta u malignitet ako – uglavnom
zbog primitivizma – poprimi (kao što
često i poprima) boje nacionalizma,
ili nešto još gore: destruktivne
otrove nacionalšovinizma.

29. RELIGIJA

Najveća, najnaivnija,
najiracionalnija čovekova iluzija,
vezana za Svemogućeg-i-Sveprisutnog,
koji je neretko Kapriciozan-i-Posesivan,
a zauvek će ostati Neshvatljiv-i-Nesaznatljiv,
ta iluzija naslanja se na dva mukodavna stuba.
Jedan je oličen u pitanju: Da li Svevišnji
postoji u realnosti, ili samo u mašti
infantilnih, večnog rajskog života željnih?
Drugi stub istog fenomena oličen je u pitanju:
Da li su crkve, kao religijske ustanove i zajednice,
u epohama svog postojanja ljudima donele,
kad se svi fakti saberu i oduzmu,
više dobra ili više zla?

Na prvi deo prvog pitanja
teisti odgovaraju potvrdno,
ateisti odrečno, a agnostici kažu
da ljudi nikad neće saznati
da li Bog postoji i u realnosti,
ili samo u čovekovo
želji i mašti.

Za odgovor na drugo pitanje
protivnici imaju konkretnije,
istorijom potvrđene argumente.
Teisti govore da se s verom u Boga
lakše živi, čak i vedrije umire.
Jer bogobojazne rajski vrt očekuje.
Moralne pouke religije već vekovima
boljim čine mnoge ljude i narode.
Ateisti: Popovska averzija prema
tuđoj pastvi dosad je, u ratovima,
živote oduzela milionima.

30. BUDUĆNOST

Obdaren sposobnošću
da svoj razum usavršava,
čovjek je, neuporedivo brže
i radikalnije no ostala živa bića,
menjao i sebe i vlastitu okolinu.
Mnogo šta je promenio nabolje – ali,
avaj, i nagore. Štaviše, nekim tekovinama
doveo je, mahnit, u pitanje opstanak
i sebe samog i gotovo sveg
živog sveta na planeti.

Imajući ove činjenice na umu,
heuteranisti će neumorno govoriti
da bi bilo pravo čudo ako bi ovakav,
neizmenjen ljudski rod uspeo da poživi
još nekoliko stotina godina, pogolemo čudo
ako bi postojao još par hiljada godina,
a neverovatno čudo ako bi opstao
još par desetina hiljada godina.

Iako prožeti gorčinom,
i prezirom prema slabostima
Moćnika-Umnika-Bezumnika,
iako svesni da ljudi ne simpatišu,
i ne mare one što ih često opominju,
prekorevaju i dužnostima prizivaju,
bakljonoše Savesti Čovečanstva
smatraće se dužnim da istraju,
da srodnike poboljšavaju,
da sav živi svet spasavaju.

SADRŽAJ

Pesma je neuništiva	7
---------------------------	---

I ČEŽNJA ZA NEPOVRATNIM

Magičnost Jadrana I	10
Magičnost Jadrana II	11
Magičnost Jadrana III	16
Radio maršruta	18
Bezrazložno, sa toliko razloga	20
Nezaboravno, nenaknadno, neprebolno, neponovljivo ..	22
Devojački internat I	26
Devojački internat II	27
Devojački internat III	30
Najbuktaviji i najkraći plamen	34
Biti, povremeno, neko drugi	36
Déjà vu kao oznaka vremena	38

II ZA VAS ŽIVIMO, ANĐELI

Najdraža reč	42
Čengors kao oznaka vremena	43
Dedoo!	44
Voljen zato što ne valja	45
Tajanstveni signali	46
Baštinik dedine zaostavštine	47
Čuvari svojih anđela	48
Neizmerljivo bogatstvo	50

III MAŠTU KROTE, PEVAJU I PATE

Urbana čarolija	54
Urbana patologija	56
Trud uložen u ništa	58
Trud uložen u nešto	59
Otpaci i željeni ostaci I	60
Otpaci i željeni ostaci II	61
Mnogo u sebi i iza sebe	62
Malo u sebi i iza sebe	63
Skribomanija kao oznaka vremena	64
Nesuđeni nobelovci	67
Kule od padavina	68
Nema kraja, a ni leka	70
Bodljikavo, oporo i slatko	72
Kratka rumeno-crna bajka	74
Davno iščezli iskrsavaju	76
Dve lepote i jedna tuga	78
Blesak u šarenom sivilu	80
Nisam te želeo, ali sam te dozvao	82
Još ga gledam, a više ga nema	84

IV MONOTONI DANI, OBIČNI ŽIVOTI

U najzagušenijem velegradu	88
U najrazvašarenijem velegradu	90
Morbidesa	92
Glas prijatelja s druge strane	93
Iz skicembloka I	94
Poranili, zakasnili	97
U liftu III	98
U liftu IV	99
Svojta nije više to što beše	100
Oskudica kao oznaka vremena	102
Plači voljena zemljo – dnevnik pobednika	104
Fašizam je vrlo često i u civilu	109

Melemna pribežišta	112
Biseri iz naroda	114
Vreme odmiče, život izmiče	116
Turčin pokušao da zakolje suprugu	118
Šuprugu, kćerku i unuka ubio nožem	121
Žene srećnije	124
Srpski rulet na točkovima	127
Takav je ovaj narod	130

V ZAVRŠNICA JUGOSLOVENSKE NESREĆE

Bezakonje kao oznaka vremena	134
Epidemija lupeža	135
Doušnik po svom ćefu	136
Kako oni sebe vide?	137
Grafiti i plakati	138
Objektivnost i leporečivost	142
Milenijumski samit – uvertira	144
Milenijumski samit – početak	149
Poruka jugoslovenske vlade	153
Milenijumski samit – završetak	157
Srpski socijalizam i američki fašizam	159
Igra brojki	164
Rupa u pameti	165
Samo slobodni pobeđujemo	168
Velika prilika i nada	178
Presuda čelnicima NATO pakta	181
U redu ispred prodavnice	184
Ruženje naroda	186
Miloševićev drugi krug očaja	190
Građanski rat u gradskom autobusu	194
Skupa cena razlaza	196
Srbija konačno slobodna	201
Pobeda i dan posle	206
Udžbenički slučaj mirne revolucije	213

VI OPČINJENI ČUDIMA SVETA

Milenijumska uzbuđenja	220
Iz skicenbloka II	221
Laži koje pomažu i odmažu	224
Nagrade koje su pokatkad kazne	226
Heuteranizam kao oznaka vremena	228
Borealni slapovi	230
Ovo ste možda znali	232
Ovo možda niste znali	233
Ovo možda niste želeli da znate	234
Zloćudni bezumnici	236
Rajske ptice u paklu	238
Neka čuda su naizgled obična	240
Dve svetlo-tamne sekunde	242
Rezime dvaju milenijuma	244
Rezime dvadesetog veka	274

VII PRIPREMLJENO PROSVETLJENJE

Preludijum prekretničkog početka	288
--	-----

Vladimir Kirda Bolhorves
heuteranističko-beletristički venac
SNEVAJUĆI ZVEZDU HEUTERANIJE
deseti beletristički tom
PROPLAMSAJI NA RAZMEĐI
poezija

Autorovo izdanje

Recenzenti

Akademik Julijan Tamaš
Dr Stevan Konstantinović

Kompjuterska priprema

R. G. Šelgardon

Štampa

“Maxima graf”, Petrovaradin

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

821.163.41-14

KIRDA BOLHORVES, Vladimir, 1942.
Snevajući zvezdu Heuteranije, Tom 10,
Proplamsaji na razmeđi : poezija / Vladimir Kirda
Bolhorves. – [1. izdanje]. – Novi Sad, V. K.
Bolhorves, 2013. (Petrovaradin : Maxima graf). –
318 str. 21 cm.

Tiraž 300.

ISBN 978-86-915321-7-8

COBISS.SR-ID 280033287